

83.3(5K4)

Д. 47

**XX ЭСІР
ҚАРАҚАЛПАҚ
ПОЭЗИЯСЫ
АНТОЛОГИЯСЫ**

1-77

XX ÁSIR
QARAQALPAQ
POEZIYASI
ANTOLOGIYASI

I TOM

UDK 821.512.121-1 (082.21) XX əsir qaraqalpaq poeziyası antologiyası. I tom. Nókis «Bilim» baspası, 2018-jıl, 320 bet.
BBK 83.3 (5 Qar)
J - 77

UDK 821.512.121-1 (082.21)
BBK 83.3 (5 Qar)
J - 77

Dúziwshiler:

Kamal Palımbetov, Ziyada Bekbergenova, Tazagúl Bayniyazova, Gúlbahar Nuratdinova.

Kitap oqıwshılarına:

XX əsir qaraqalpaq ədəbiyatı bir əsirlik tariyxqa iye. Uı dāwir ədəbiyatında san mırtağan talant iyeleri óziniñ ájayıp poeziyalıq dóretpeleri menen ədəbiyatımızdın hár tárepleme gúllep-rawajlanıwına salmaqlı úles qosqan bolsa, «XX əsir qaraqalpaq poeziyası antologiyası»n baspağa tayarlawda kópshiliktiñ kewil bostanınan orın alatuğın ruwxıy jaqtan bay temalargá qurılğan hám janrlıq, kórkem-estetikalıq jaqtan jetiliskeñ shıǵarmalar saylap alınıp, oqıwshılargá jetkerip beriw názerde tutıldı.

Bul kitapqa kirgen talantlı sóz sheberleri tárepinen dóretilgen sóz marjanları sizlerdın hár biriniñdın ruwxıy dúnyañızdı bayıtıwǵa járdem beredi degen úmittemiz. Eñ tiykarǵısı, XX əsir qaraqalpaq poeziyası antologiyası kórkem ədəbiyatqa qızıǵıwshı barlıq insanlarga bahalı sawǵa bolıp qalmadan, onnan ulıwma bilim beretuğın mekteplerdın, kolledj, licey oqıwshıları menen birge joqarı oqıw orınları studentleri de qosımsha oqıw-qollanba sıpatında keñnen paydalanıwı múmkin.

Pikir bildiriwshler:

K.Allambergenov — filologiya ilimleriniñ doktori, professor;
B.Genjemuratov — filologiya ilimleriniñ kandidatu, shayı.

© XX əsir qaraqalpaq poeziyası antologiyası
© «Bilim» baspası, 2018

ISBN 978-9943-4447-2-0

POEZIYA GÚLDÁSTESI

Óziniñ bir əsirlik bay tariyxına iye XX əsir qaraqalpaq ədəbiyatı tiykarǵı derekləri sıpatında xalıq awızeki dóretpeleri menen klassikalıq poeziyanın dúrdanalarından, sonday-aq Shıǵıs hám Batis ədəbiyatının ədəbiy dástúr-lerinen saǵa ala otırıp ideya-tematikalıq, janrlıq, kórkem-estetikalıq, stillik jaqtan janasha baǵdarda jetilisiw bardı. Búgingi ğárezsizlik dāwiri milliy ədəbiyatı aldınǵı áwladtın nızamlı miyrasxori sıpatında kórkem sóz óneriniñ toplağan bay tájiriýbesi tiykarında rawajlanbaqta.

Qaraqalpaq poeziyası antologiyası ótken əsirdin 1956-jılı qaraqalpaq tilinde, 1968-jılı rus tilinde, 1979-jılı qazaq tilinde baspadan shıqtı. Milliy poeziyanın hár qıylı dāwirlerde dóretilgen úlgerin óz ishine alǵan bul kitaplardıñ jarıq kórgenine derlik 50 jıl boldı. Búgingi kúni milliy ədəbiyatımızdın ayrıqsha janrı esaplangan qaraqalpaq poeziyası úlgerin zaman talaplarına saykes ğárezsizlik dāwiri kózqarasınan janasha mazmunda kitap oqıwshılarının diqqatına usınıw zárúrligi júzege keldi. Oytkeni, XX əsir qaraqalpaq poeziyasının antologiyası usı dāwirge shekem óz aldına kitap túrinde jarıq kórmedi. Demek, ótken əsirdin bay miyrasın óz ishine qamtıp alǵan qaraqalpaq poeziyası antologiyasın ğárezsizlik ideologiyası kózqarasınan baspağa tayarlaw — búgingi ədəbiyattanıw iliminiñ aldında turǵan baslı máselelerdin biri esaplanadı. Házirgi kúni tariyx betlerine aylanıp ketken XX əsir qaraqalpaq ədəbiyatının rawajlanıw hám jetilisiw barısında xalqımızdın talantlı perzentleriniñ erlikke tolı ómir jolı, dóretiliwshilik talantı, insanlıq pazıyletleri me-

Əjiniyaz atındaǵı NMFİ
Málimleme-resurs orayı
INVENTAR № 144794

nen keyingi áwladlarga órnék bolarlıqtay estelik qaldırdı. Elimizdiń birinshi Prezidenti I.A.Karimov «Joqarı mánawiyat — jeńilmes kúsh» miynetinde: «Eger de menen házirgi kúnde mánawiyatımızdı qorǵaw ushin ne islew kerek, dep sorasa, men eń áwele usı jurtta jasap atırǵan hárqanday insan ózligin ańlawı, eski tariyxımız hám bay mádeniyatımız, ullı babalarımızdıń miyrasın terehirek ózlestiriwi, búgingi tez ózgerip atırǵan turmıs haqıyqatlıǵına sanalı qarap, erkin pikirlewı hám ana diyarımızdaǵı barlıq ózgerislerge qatnasılıq tuǵısı menen jasawı zárúr, dep juwap bergen bolar edim» (Toshkent, «Ma'naviyat», 2008. — 17-bet), — degen dana pikirleri biybaha baylıǵımız bolǵan XX asır qaraqalpaq poeziyası antologiyasın ǵárezsizlik ideologiyası kózqarasınan baspaǵa tayarlawda basshılıqqa alınadı.

Ótken asır qaraqalpaq ádebiyatına kirip kelgen talantlı sóz zergezleriniń hár biri de dúnya hádiyseleri menen qubılısların kórkem súwretlew arqalı insanıń ishki dúnyasın sheberlik penen sáwlelendirip otırsa, bul dáwirde dóretiwshilik penen shuǵıllanǵan shayırlar shuǵarmalarınń mazmunı da, kólemi de keńeyip, ráńbáreń túske enip bardı. Shın mánisindegi talant iyesiniń turmıs haqıyqatlıǵın sáwlelendiriwshı shuǵarmaları bizge sol dáwir ruwxın jetkerip beredi. Ádebiyattanıw iliminde «talant — bul jazıwshınıń ómiriń tiykarǵı mańızın uǵınıw hám obrazlı túrde ayqın qıyal súriw, kórkem novatorlıq hám jámiyetlik-tariyxıy rawajlanıw barısındaǵı áhmiyetli máselelerge óz waqtında batıl juwap beriw uqıplılıǵı sıyaqlı ayrıqsha qábiiletlerdiń uǵınlasıwı» (Слоарь литературоведческих терминов. Ред.-сост.: Л.И.Тимофеев и С.Тураев. М., Просвещение, 1974. — 395-bet), — dep túsiniledi. Belgili ózbek alımı B.Karimovtıń tastıyıqlawı boyınsha, «ótken ásirde shın mánisindegi talantlı shayırlar dóretiw-

shiliginde individuallıq penen jámiyetlik, aql menen sezim uǵınlardı. Shayır «men»-inde jámiyetlik ortalıqtaǵı hawa rayı, tábiyattaǵı tún hám kún, quyashlı hám bultlı áyyám, báhár hám qıs pasılları birikti. Haqqóy dóretiwshilerdiń kórkem oy-pikir miyweleri, tartımlı sóziniń dárejesi jámiyetlik-ruwxıy ortalıq kartinasın kórsetetuǵın, hawa rayon belgilep beretuǵın ruwxıy kriteriya dárejesine kóterildi. Ayrıqsha atap ótiw lazım, milliy hám ulıwma insanıyılıq tuǵıl ar sáwlelendirilgen, iláhiy hám ólmes temalarda jazılǵan qosıqlar eski ádebiyatımızdıń belgili bir betleriniń bezedi» (Muhamsham guldasta: XX asr she'riyatı antologiyası. Toshkent, Uzbekiston milliy enciklopediyası, 2007. — 3-bet). Bul sıpatlama tolıǵı menen biz sóz etip otırǵan dáwir qaraqalpaq poeziyasına da tiysli. Sonlıqtan da, ótmish tariyxımızdı sáwlelendiriwshı poeziya úlgerin saylap alıp, antologiya dúziw arqalı biz ata-babalarımızdıń kórkem qıyalına pikirles bolamız.

Antologiya (gr. *anthologia* — gúldáste, gúller toplamı) — birneshe shayırlar hám jazıwshılardıń tańlamalı shuǵarmalarınń toplamı bolsa (Hotamov N., Sarimsoqov B. Adabiyotshunoslik terminlarining ruscha-o'zbekcha izohli lugati. Toshkent, «O'qituvchi», 1983. — 34-bet), XX asır qaraqalpaq poeziyasınıń antologiyasına ádebiyatımızdıń jetilisiwine salmaqılı úles qosqan belgili talant iyeleriniń saylandı qosıqları tańlap alınıp, baspaǵa usınıladı. XX asır qaraqalpaq poeziyası antologiyasınıń I hám II tomların ǵárezsizlik dáwiri kózqarasınan zaman talaplarına sáykes jańasha mazmunda baspaǵa usınıwda biz ótkendegi qádiriyatlarımızdı qayta tiklew hám milliy mádeniyatımız benen ádebiyatımız tariyxında belgili ornına iye dóretiwshı shaxslarǵa bolǵan tereń húrmet sezimlerin óyatıwdı maqset etemiz. Kórkem sóz sheberleriniń ómiri hám dóretiwshilik jolı haqqında

da qısqasha bibliografiyalıq maǵlıwmatlar berildi. Ásirese, XX ásir qaraqalpaq poeziyası antologiyasın baspaǵa tayarlawda ulıwma adamzat tariyxında úlken áhmiyetke iye bolǵan kórkem-estetikalıq oy-pikirler menen birge rus, ózbek, qazaq hám basqa tuwısqan xalıqlardıń ádebiyattıń iliminde antologiya tayarlaw hám baspadan shıǵarıwdaǵı tájiriyesi, sonday-aq ilimiy-teoriyalıq izertlewler nátiyjeleri metodologiyalıq tiykar boldı.

Kitaptıń I toımına XX ásir qaraqalpaq poeziyasınıń payda bolıwı hám qalıpsıwına hám ideya-tematikalıq, janrlıq hám formalıq, kórkem-estetikalıq jaqtan rawajlanıwına salmaqlı úles qosqan A. Muwsaev, S. Májitov, Qazı Máwlik, Q. Áwezov, A. Dabılow, S. Nurımbetov, D. Qasimov, T. Seytmamutov, M. Dáribaev, I. Fazılow, J. Aymurzaev, Á. Shamuratov, D. Nazbergenov, N. Japaqov, M. Orjanova, A. Shamuratov, T. Jumamuratov, B. Qayıpnazarov, M. Qasimova, X. Seytov, J. Seytnazarov, X. Turımbetov, Q. Dosanov, K. Sultanov, T. Seytjanov, Q. Jumanıyazov, Ó. Xojaniyazov, B. Ismaylov, G. Seytnazarov, J. Dilmuratov, I. Yusupov, Á. Tájımuratov, G. Esemuratov, Sh. Mámbetmuratov, R. Düysemuratova, R. Xojambergenov, R. Jabbarbergenov, K. Tóreshov, S. Ziyawov, M. Seytnıyazov, Sh. Seyitov, Á. Ájiniyazov, G. Shamuratova, T. Mátmuratov, T. Qarabaev, S. Pirjanov, T. Sársenbaev, K. Raxmanov, A. Seytekov, S. Niyetullaev, Ó. Sársenbaev sıyaqlı jası úlken talant wákilleri menen birge likte házirgi kúni de kórkem ádebiyatta jemisli qálem terbetip kiyatırǵan M. Qarabaev, D. Aytmuratov, U. Xojanazarov, Á. Tájıbaev, A. Sultanov, N. Ámetov, J. Xoshniyazov, T. Jumabaev, Á. Xalmuratov, K. Karimov, G. Mátyakubova, H. Ayımbetov, J. Izbasqanov, M. Nızanov, Á. Ótepbegenov, M. Berdiev, X. Dáwletnazarov, G. Rahimova sıyaqlı belgili talant iyeleriniń ana-watandı sú-

yiwge, ata-ananı qádirlawge, doslıqtı húrmet etip, anatabiyatımızdı abaylap-asırawǵa, ásirese búgingi ekologiyalıq mashqalardıń aldın alıp, Aral menen Ámiwdi saqlap qalıwǵa, insan miynetin qádirlap, kúndelikli turmısımızdı rawajlandırıwǵa baǵdarlawshı ulıwma insaniylik pazyiletlerdi ulıǵlawǵa baǵıshlangan hárqıylı mazmundadı lirikalıq shıǵarmaları saylap alınıp baspaǵa tayarlandı. Bul dáwir qaraqalpaq shayırlarınıń poeziyalıq dóretpeleri forma tárepinen ápiwayı qosıq qatarlarınan tartıp tórtlik, altılıq, segizlik, onlıq, sonet, oktava, tárip, arnaw, romans, elegiya, xat qosıqları, ǵázzel, muxammes, tábiyat lirikası, muhabbat lirikası, filosofiyalıq lirika sıyaqlı formalıq túrler menen liro-epikalıq shıǵarmaların poema, dástan hám ballada sıyaqlı janrların óz ishine qamtıp aladı.

Tilsimli ádebiyattıń tásir etiwshi sıyqırlı qásiyeti ádebiyat izertlewshileri ushın shıǵarmadaǵı dástúriylik hám jańashıllıq, ideyalıq-tematikalıq ráńbáráńlik, syujetlik-kompoziciyalıq qurılıs, kórkem bezeliw, dóretiwsheilik sheberlik, stillik ózgeshelik hám basqa da baǵdarlardaǵı sıpatlı belgilerdi anıqlaw jolındaǵı izleniwshilik ushın tiykar bolsa, ápiwayı oqıwshı ushın dóretpе ózine tán ayrıqsha qásiyetleri arqalı bárqulla tartımlı kúshke iye bolatuǵını sózsiz. XX ásir qaraqalpaq poeziyası usı dáwirge shekem M. Nurmuhamedov, S. Axmetov, Q. Sultanov, K. Xudaybergenov, Á. Paxratdinov, T. Mámbetniyazov, Q. Bayniyazov, S. Bahadirova, Q. Járımbetov, K. Allambergenov, J. Escenov, Q. Orazımbetov, P. Nurjanov, E. Eshniyazova, Q. Turdıbaev, A. Dosımbetova sıyaqlı bir qatar ilimpazlar tárepinen úyrenilgen bolsa, usı dáwir shayırlarınıń dóretiwsheilik úlgileri janrlıq, kórkemlik hám stillik ózgeshelikleri menen ádebiyattıń iliminde keleshektegi fundamentallıq ilimiy izertlewlerge tiykar bolatuǵını sózsiz.

Talantın özgesheligi — waqıt ótken sayın jańasha mazmun hám máńige iye bolıwshı qubılmalılıǵı onıń ayırıqsha qásiyeti sıpatında tán alınadı. «Xalıq ruwxı sheksiz bayhám kóp qırılı» (Скопиров П. Наследство и поиски. М., Сов. писател, 1961. — 170-бет) bolǵanlıqtan talant iyesi xalıqtın hadal perzentı sıpatında onıń jan dúnyasını sáwlelendiriwshı kórkem sóz sheberi esaplanadı. Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıqtın laureatı, belgili jazıwshı hám kinoscenarist M.Nızanov jurnalist A. Izimbetovaǵa bergen interviewinde I.Yusupov, T.Mátmuratov, K.Sultanovtıń dóretpelerine xalıqtın itibarınıń kúshli ekenin atap ótedi. Sh.Seytov, K.Raxmanovtıń shıǵarmaları kitapxanalarda sıyrekshe ushrasatúǵının aytıp, «bul biziń jası úlken jazıwshı-shayırlarımızdın baxtı, olardıń ekinshi ómiri XXI ásirde de dawam etip atır» degen sóz benen óz pikirini juwmaqlaydı (Nızanov M. Interview: «Qaraqalpaq ádebiyatı» gazetası, avgust, 2012-jıl, 8 (10)).

Original dóretiwshiliktiń jemisi óziniń haqıyqıy mańızın joǵaltpastan, hárqashan da kewildin názik tarların sherte aladı. Milliy ádebiyatımızda Ájiniyaz benen Berdaq zamanınan beri qaray tilge alǵanda, jaqın ótmishimizden A.Muwsaev, S.Májiyov, Qazı Máwlik, Q.Ázewov, A.Dabilov, S.Nurimbetov, T.Jumamuratov, I.Yusupov, K.Sultanov, T.Mátmuratovlar menen bir qatarda ádebiyat izertlewshileri N.Dáwqaraev, Q.Ayimbetov, M.Nurmuhamedovlardı atap ótsek, biziń zamanlaslarımız benen keleshek áwlad bul dizimdi basqa da belgili insanlardın ismleri menen tolıqtırıp otırıwı, tábiyyı. Demek, ol yaqı bul ádebiy shıǵarmaǵa hám onıń dóretiwshilerine xalqımızdın ayırıqsha itibar qaratuı arqalı jazıwshı yaqı shayırdın kórkem súwretlewde joqarı sheberlikke eriskenligi kózge túsedi. Ólmes miyras, biybaha mülkimizdi qádirlaw, aǵla pazıyletli ta-

lant iyelerin ulıǵlaw arqalı biz haqıyqıy miyrasxorlarımız bolǵan joqarı adamgershilikli áwladtıń jarqın kelesheğine tiykar jaratıp beremiz. Bul — hárqanday xalıq hám millettin keleshek áwlad aldındaǵı qarızı hám parızı. Ótmish hám keleshek dáwirlerdi tutastırıp turıwshı házirgi zaman aldına qoyılǵan bunday juwappershilikli wazıypanı atqarıwda XX ásir qaraqalpaq poeziyası antologiyasınıń ǵárezsizlik ideologiyası kózqarasınan baspaǵa tayarlaw arqalı xalqımızdın talantlı perzentleriniń ádebiy dóretpelerini olardıń bizge inam etken eń jaqsı sawǵaları dep esaplap, ilimiy aylanısqa túsiriw ádebiyattanıw iliminde keleshekkegi izertlewler ushın tiykar bola aladı.

AYAPBERGEN MUWSAEV

(1880—1936)

Ayapbergen Muwsaev 1880-jılı Moynaq rayonındaǵı Sorkól awılında tuwılǵan. Ol qosıq jazıw menen birge xalıq qosıqların qıssaxanshılıq penen atqarıp, qaraqalpaq dástanlarınıń kópshiligin yadqa bilgen hám shıǵıs klassik shayırlarınıń shıǵarmaların xalıqqa jetkeriwde ayırıqsha orın tutqan. Shayırdıń birinshi toplamı «Shıǵarmalar» degen atama menen 1941-jılı óz aldına kitap bolıp basıldı. Usıǵan shekem onıń dóretpeleri awızsha tarqalǵan. Shayır shıǵarmaların jazıp alıw hám baspaǵa tayarlawda N.A. Baskakov, T. Bekimbetov, X. Axmetov, T. Safiev, O. Kojurov, Q. Ayimbetov, N. Japaqov, M. Nurmuxamedov, Q. Baynıyazov hám basqalar kóp miynet etti. Onıń shıǵarmaları birneshe ret (1956, 1960, 1980) tolıqtırılıp qaytadan basılıp shıqtı.

TÁRIP

Arjaq-berjaq bolıp eki san bolǵan,
Bólim-bólim eller qaraqalpaqtadı.
Garqıldasıp úyrek ushın, ǵaz qonǵan,
Aydın-aydın kóller qaraqalpaqtadı.

Sharwaları kóship ataw jaylaǵan,
Biye sawıp, qatar qulın baylaǵan.
Qulan-kiyiklerı sekirip oynaǵan,
Qıya-qıya shóller qaraqalpaqtadı.

Begleri bar tawdan atın sekirtken,
Joldas etken belli-belli jigitten,
At shawıp, qus salıp, tazı yúgirtken,
Ullı-ullı begler qaraqalpaqtadı.

Danışman, xosh sózli fahm-idrakli¹,
Urısta bir ózi mıńǵa derekli,
Góruǵlı hiybatlı, Rustem yúrekli.
Belli-belli jigit qaraqalpaqtadı.

Jigitleri el gezer qızınıń qastında,
Gúlleri ashılǵan báhar paslında,
Alma kózli, árebi atlar astında,
Márt goshshaq jigitler qaraqalpaqtadı.

Qızları bar qıya-qıya qasları,
Iynin jabar órim-örım shashları,
Shashbawında gáwhar hasıl tasları,
Húr periyzat qızlar qaraqalpaqtadı.

Bir qıldan názikdur qıpsha belleri,
Buwin-buwin tarqanalı álleri,
Shekerdey mazalı shiyrin tilleri,
Taza nawjawanlar qaraqalpaqtadı.

Laǵlı marjan-haqıq ne hasıl zatlar,
Shákirtler ustazdan alıp irshadlar²,
Nar tıye, doynaqlı dal bedew atlar,
Ándamlı nárbuwdan qaraqalpaqtadı.

Sahrada seyil etip jıǵın baslaǵan,
Qarshıǵa, aq tuyǵın, lashın qus salǵan,

¹Fahm-idrakli — Aqıllı, zıyrek degen mánide.

²Irshad — tálim alıw mánisinde.

Aq-qara bas sona, súylin uslağan,
Qus salğan qálpeler qaraqalpaqtadı.

Mereke-májiliste, haytı-toyında,
At shawıp, mayırğan kókmar oyında,
Sawın bayraq alğan ullı jıyında,
Belli shabandozlar qaraqalpaqtadı.

Ǵarip aytar ótti neshe jahanger,
Hárkim elin jaman demes, jaqsı der,
Mir-Alisher, Jiyrenshege taqabbıl,
Ataqlı shayırlar qaraqalpaqtadı.

QAYDA

Kewlim aytar, jurt sorasam, biy bolsam,
Maǵan óytip boysınganday el qayda.
Qarun kibi jurttan ozǵan bay bolsam,
Altın, gúmis dúnya menen mal qayda?

Jurtttan ozǵan shayır bolsam men ózim,
Mın-mınnan keltirse hár awız sózim,
Sáyir etsem jáhándi, dúnyanın júzin,
Kewlim tiler, baratúǵın hal qayda?

Qustay qanat qaǵıp, aspangá uhsam,
Jer júzine túsip, gózzallar quhsam,
Kese alısq, shay ornına pal ishsem,
Suw tabılmas, endi bizge pal qayda?

Ólmes ómir berip, súrsem dáwrandı,
Kewilde hesh qalmaq zárre ármanı,
Qırmızı ton kiyip, súrsem jorganı,
Aqır bir kún shıqpaytuǵın jan qayda?

Qayǵılı qápeste kúnim keshken soń,
Qazan urıp, gúlim solıp óshken soń,
Saqalıń aǵarıp, tisiń túsken soń,
Taza nawjawanday qáddi dal qayda?

Doslar kóp bolar dáwletin bolsa,
Jamanın jasırıp, jaqsındı jaysa,
Bir kúni dáwletin basırnan taysa,
Qol ushın bergendey jana-jan qayda?

Jaman shuldur jolın tawıp júrmese,
Miyman kútip kisige nan bermese,
Sóz sóylese, sózdin parqın bilmese,
Bunday jaman nadanlarǵa san qayda?

Jigit at kótermes, miyman sıylamay,
Sóz sóyleme, istin parqın oylamay,
Mańlaydan ter aǵıp janın qıynamay,
Miyнет shekpey tabılǵanday nan qayda?

Aql kerek sóz mánisin bilmege,
Rahbar kerek túrli joldan júrmege,
Bay, jarlını bir kóz benen kórmege,
Ǵarip aytar ádalatlı xan qayda?

SEYFULGABIT MÁJIYTOV

(1869 — 1938)

Seyfulgabit Májijtov 1869-jılı Qazan guberniyasınıń Arshan rayonında tuwılǵan. 1924-jılı Xorezm Xalıq Respublikasınıń «Qızıl bayraq» ordeni menen sıyılıqlanǵan. 1938-jılı repressiya qurbanı boldı. S. Májijtovtıń bir qatar shıǵarmaları ózi dúzgen «Álipbe» (1925), «Oqıw kitabı» (1925), «Egedeler sawatı» (1925), «Qaraqalpaq ádebiyatınıń jıyınıǵı» (1928) hám shayırdıń óziniń «Tanılamalı shıǵarmaları»nda (1965) orın alǵan. «Ata menen bala» (1970) degen gúrrinler toplamı hám «Shıǵarmaları» (1993) qayta tayarlanıp basılıp shıqtı. Dramaturgiya tarawında «Sońǵı selteń» (1928), «Sabaq», «Jigit boldıq», «Ernazar alakóz» (1927), «Baǵdagúl» (1935), «Gúlim-Tayman» sıyaqlı pyesaları bar. Jazıwshınıń «Qulmurat», «On toǵız», «Súyin hám Sara» romanları qoljazba túrinde qalıp ketken.

ÓNER — BILIM

Qustay ushar adamları,
Bilimli el isler bári,
Mal isleytuǵın islerdi,
Ot bilán suwǵa qaldırdı.

Dúnyanı gezdi jalıqpay,
Hár is bilgenge anıqtay,

Ómir súrdi hesh tariqpay,
Qaznasın pulǵa toltırdı.

Biziń aqlımız alıspay,
Bilgen el bilán tanıspay,
Ele hám bolsa qalıspay,
Baylanbaq kerek belbaǵdı.

Atıń bolsa bayraqta shap,
Jarıspastan bolmas sınap,
Jas tuwǵanım jolıńdı tap,
Bul isti sizge qaldırdı.

Qatarıń ketti uzaqqa,
Umtılıń qalmań azapqa,
Túsip qalmayıq duzaqqa,
Jurtlar degeniń boldırdı.

Biz nadan boldıq, bos júrdik,
Biykargá saqal óstirdik,
Dúnyanıń jayın soń bildik,
Nadanlıq artqa qaldırdı.

Óner-bilim el kórki eken,
Eskirmedik bul ne degen,
Qartlıq, nadanlıq bir jerden,
Góya belimdi sindirdi.

Biz qaldıq, endi Siz barsız,
Úmit etilgen suńqarsız,
Bildik xızmetke tayarsız,
— «Jol bolsın», — pátém sol bolsın.

MÁRT JAQSI

Jigit bolsań xalıq isine taq turar,
Awır júkti óz moyınıńa art jaqsı.

Öriste min qoydı bir serke baslar,
Dártın bolsa el jılawın tart jaqsı.

Tutpaq kerek babalardıń aqılın,
«Atıń sońǵa qalsın» degen naqılın,
Saylap tutıń jıgittiń de hasılın,
Bir wádeden dónbeytuǵın márt jaqsı.

Márt penen jolǵa shıq ortada talma,
Kewildegın isle degenge bolma,
Aqılın bolsa azǵa qanaat qılma,
Oylap qara eki-úshten tórt jaqsı.

Ańsatınan basla qolayın kórip,
Qaytıp dónbe orta jolda bel berip,
Moynı uzaqtıń jolı awır qawpı kóp,
Jer tutısań jap saǵası gert jaqsı.

Bala qus qaytarıp salsañız awǵa,
Babın tapsañ barar, júrmes aldawǵa,
Ishi pisip is tappaǵan jalqawǵa,
Ermek etip oynamaǵa murt jaqsı.

Aqıl kerek, sóz mánisin tappaǵa,
Gayrat kerek qatarında shappaǵa,
Ózin bilgir esap etken aqmaqqa,
«Bilmeysen» dep kóndirmege urt jaqsı.

Túsınbege páhim kerek, oy kerek,
Sóz ayılmas mániden tıs biydárek,
Háli kelmey ot basında mógedek,
Tırp etpesten otırmaǵa qart jaqsı.

Til bar gıldur, aqıl ǵaznasın ashar,
Altın, mıs sandıqta ne barın shashar,
Kóp sóz payda bermes, mazası qashar,
Sóz sóyleseń, ózi qısqa short jaqsı.

Jigit jannan kesher eldin arına,
El arqayın sonday márttiń barında,
Hárkim óz elinde ósken jerinde,
Tilewles qalıń el, tuwǵan jurt jaqsı.

ERLIK DÁRKAR

Hámme tiler erkinlikti,
Jay pitkenge húrlik dárkar.
Arqayın júrip gezsem der,
Hámme ózindey, házlik dárkar.

Muńlı bolǵan bende kúlmes,
Bendeniń halın húr bilmes,
Shını húrlik ózi kelmes,
Bir awızlıq birlik dárkar.

Bir awızǵa toplamaǵa,
Nanın, duzın aqlamaǵa,
Erkinlikti saqlamaǵa,
Bilim menen erlik dárkar.

Sersizliktiń házi bolmas,
Istin kóbi, azı bolmas,
Top oynı hám ózi bolmas,
Dástek penen shúllik dárkar.

Qawıp-qáterdi oylasań,
Jer tanıp jolǵa aydasań,
Mınbek ushın at saylasań,
Eger, dizgin, terlik dárkar.

Jónin bilip atqarmaǵa,
Pópek jünün jatqarmaǵa,
Isti dúziw basqarmaǵa,
Qaytpas júrek, sherlik dárkar.

QAZÍ MÁWLIK

(1887—1950)

Qazı Mawlik Bekmuxammed ulı 1887-jılı Shımbay rayonında tuwılğan. Qazı Mawliktiń (haqıyqıy atı Mawdid) ákesi Bekmuxammed óz dáwiriniń aldını qatardaǵı sawatlı adamlarınıń biri bolǵanlıqtan, balası Mawlikti dáslep eski mektepte, sońınan Buxara medresesinde oqıtqan. Qazı Mawlik xalıq awızeki ádebiyatı dóretpeleri menen klassikalıq ádebiyatınń úl-gilerin, jáne de shıǵıs ádebiyatınıń bay dúrdanaların jaqsı bilgen hám olardı qıssa jolı menen de atqarǵan. «Gárip-ashıq», «Yusup-Zlıxa», «Láyli-Májnún» sıyaqlı birneshe qıssa kitaplardı sawatlı jaslarǵa kóshirtip alıp, xalıqqa satıw hám qıssa jolı menen taratıwshı adam bolǵan. Ol shıǵıs ádebiyatınıń bay mirası «Xılalay peri» dástanınıń tiykarında ózi de «Xılalay peri» dástanın dóretken. «Gárip-ashıq» dástanın türkmen tilinen qaraqalpaq tiline awdarǵan bolsa, Álisher Nawayınıń hám Maqtımqulınıń da ayırım qosıqların qaraqalpaq tiline awdaradı. Shayırdıń «Jasarǵan ilham», «Gázzeli Shımbay», «Qız-ları Shımbay», «Ne sózdur», «Megzettim», «Yadıma tüş-ti», «Aqılım hayrandur», «Hesh sózim yoqdur», «Qızlar qosıǵı», «Ol nege dárkar» h.t.b. birneshe qosıqları shıǵıs poeziyası úl-gileri gázzel, bayaz (tárip) usılında dóretilip, xalqımız arasına keńnen taralǵan.

Ey, yaranlar, endi bir sóz baslayın,
Esitseniz táriypini Shımbaydıń.
Bárshe qız jawanlar waqtın xoshlayın,
Bir-bir bayan áylep elin Shımbaydıń.

Ulıǵları oqır haqtıń sanasın,
Sońra aytıp ótkenlerge duǵasın,
Baylar qızı taǵıp tilla sırgasın,
Perizatdek qızları bar Shımbaydıń.

Basında jigitler atını baqar,
At moyınına laǵı, marjanlar taqar,
Jigit kórse qızlar qasını qaqar,
Rustem kibi jigitleri Shımbaydıń.

Sawash bolsa miner bedew ústine,
Tilládan qamshısın alıp dástine,
Janın qıyar ilaq shappaq qástinde,
Shabandozdur jigitleri Shımbaydıń.

Qáddi boyın sárwi kibi gózlegen,
Iba bilen qasın qaǵıp sózlegen,
Lábin tislep júz mın jılwa áylegen,
Shiyrin sózli qızları bar Shımbaydıń.

Naz qarasta áylep lábini tislep
Sallanır-sıypanır belini uslap,
Bárshe jigitlerdiń waqtını xoshlap,
Tawıstay jılwa eter qızı Shımbaydıń.

Qáddileri shamsaddur, belleri názik,
Qollarında inju-qaslı bilezik,
Kózleri mastanadur, qasları jazıq,
Qamar júzli qızları bar Shımbaydıń.

Shekilgen imladay qası qarası,
Jüzine şuğlanur zulpi ziyası,
Shamshi qamar kibi hüsni ziybası,
Shunıñday qızları bardur Shımbaydıñ.

Jigitleri şıǵar bedew oynatıp,
Jem ornına aq nabattı shaynatıp,
Qız-jawanolardıñ işin qaynatıp,
İlaq oynar jigitleri Shımbaydıñ.

Maydanda saylanar gül-gül álwanlar,
Gülpaǵı beline túsken uǵlanlar,
Güres tutıp qoshqar alur palwanlar,
Shunıñday más bolur shahri Shımbaydıñ.

Hüsniy jamalını kórgen giripdar,
Iyranıyda bolur keshsheler biydar,
Qara zulpıñ etmäs ashıqqa bir tar,
Shunıñday ashıq-mashıqları Shımbaydıñ.

Qız-jigitleri bárshe otırışma qurar,
Kimi qasın qaıp kózlerin süzer,
Siynesidin bir jup almanı úzer,
Ánjir, alma baǵları bar Shımbaydıñ.

Dástúr shuldur shahri Shımbay eline,
Jaman sózni hasla almas tiline,
Qızları altın kese alıp qolına,
Jigitke uzatar qızı Shımbaydıñ.

Sharapnı uzatar tabassum áylep,
Ádep-ikram bilen jigitni sıylap,
Xosh tákallup bilen búlbúdek sayrap,
Shiyrin tilli qızları bar Shımbaydıñ.

On tórtlenshi aydek ravshan jüzleri,
Qas táginde oynar qara kózleri,

Bergen sharabıdın shiyrin sózleri,
Mahi taban qızları bar Shımbaydıñ.

Qız jawanlar haytta qosar arbanı,
Qulaǵına salıp tilla sırganı,
Vaslına jetkennenıñ bolmas ármanı,
Qara qaslı qızları bar Shımbaydıñ.

Sháp tutur toqtatur qızlar arbasın,
Jigitleri sürip atar jorgasın,
Tórem diyip qızlar aytar harmasın,
Qara qaslı qızları bar Shımbaydıñ.

Gúldek bolıp hayt máwsiminde şıǵar,
Dal köksine tilla háykelin taǵar,
Jigit kórse qızdıñ titirer bedenı,
Tilla háykel taqar qızı Shımbaydıñ.

Mısırdan ravajdur Shımbay qalası,
Qara jürmel miner baydıñ balası,
At shappaqqa keñdur anıñ dalası,
Shunıñdayın elleri bar Shımbaydıñ.

Boynı ekki gezdur belı bir qushaq,
Bedew miner jipek köylekshe shashaq,
Kekilleri misli órilgen shashaq,
On jeti gez atları bar Shımbaydıñ.

Bir eli bar bahallı arsham,
Tamashalar kórer barsalar hár jan,
Dasturxan bilen alırlar miyman,
Shunıñdayın elleri bar Shımbaydıñ.

Bir-bir vaslın jazsam qaǵaz jüzine,
Neshshe qızlar ara berer ózine,
Kóziñ tússe qızlarınñ kózine,
Qamar jüzli qızları bar Shımbaydıñ.

Tanıñ titirer aq jüzlerin kórgende,
Lábin tislep belin uslap turğanda,
Baldın láziz shiyrin lábin sorganda,
Shiyrin-shakar qızları bar Shımbaydıñ.

Sáyir etmege Shımbay eline barsa,
Jánnette húr kibi qızların kórseñ,
Bir kúnshe kórinbes, mın kún hám júrsen,
Qızıl-jasıl kiyer qızı Shımbaydıñ.

Párilер uyalar jamalın kórse,
Keshe ravshan bolur maydanda júrsе,
Mushku iyisi keler janında tursañ,
Gulandamdek qızları bar Shımbaydıñ.

Hámme elden ullı Shımbaydıñ eli,
Kózleri bar, qıldan jıñışke belі,
Sózlese qandırar dúnyanın miyrin,
Xosh qılıq, xosh sózli qızı Shımbaydıñ.

Kiygeni hasıldı, belleri názik,
Bilekte bilezik, barmaqta úzik,
Aytqan sózleri dúr, bes jılğa azıq,
Shiyrin-sháker qızları bar Shımbaydıñ.

Óñirine tilla háykel taqılğan,
Kórgen yigitlerdiñ bağı yaqılğan,
Gewishine tilla mıyıq qaqlılğan,
Gúdirlesken qızları bar Shımbaydıñ.

Kegeyliden suw aqadı barq urıp,
Suw digirmen aylanadı sharq urıp,
Bir ay seyl berer, mereke qurıp,
At kótermes begleri bar Shımbaydıñ.

Otırğan jerinde hálisi qatar,
Qızları Shımbaydıñ sáddibe tutar,

Qant kópirdi bir-birinen arttırar,
Shunıñday dástúriy qızı Shımbaydıñ.

Shashları súmbúldir kórseñiz bisyar
Jüzlerin kórseñiz bolursız biymar,
Shay berur keseni áleyip tayar,
Shunıñdayın qızları bar Shımbaydıñ.

Jüzin kórgeninde titirer bedenin,
Ózleri shundayın bu kám qudanın.
Kórse erdiñ alar mın janın,
Sóz aytqanda qızlarına Shımbaydıñ.

Mudam sáwbet áyler dáwrán ishinde,
Hár kún sár áleyur jazı qısında,
Áyni shağı on tórt, on bes jasında,
Qara kózli qızları bar Shımbaydıñ.

Ol qara shashları beline túsken,
Anarı almadek qızarıp pisen,
Ólgende umıtılmas belin bir qısқан,
Alma jüzli qızları bar Shımbaydıñ.

Bir tiyresi on tórt ruw diyerler,
Qız jawanı qızıl qamqa kiyerler,
Kórgen jigitlerdiñ ishi kúyerler,
Sallanur-sıyanur qızı sıyanur.

Jáne bir taypası qıtayı qıpshaq,
Qızları bar uzın boylı keñ qushaq,
Qızlarının shashbawı bir däste qushaq,
Sárwi boylı qızları bar Shımbaydıñ.

Jáne bir taypası Mañgıt, Keneges,
Bárshesi jetip tur aña bir nápes,
Gúlli gewish kiygenleri zerlipas,
Qızıl-jasıl kiyer qızı Shımbaydıñ.

Aqsham bilen shahri Shımbay arası,
Anda bardur qız balanın sáresi,
Siya kibi qaslarının qarası,
Qálem qaslı qızları bar Shımbaydıń.

Kórgen jigít sháhri Shımbay qızların,
Aqlı ketip ayta bilmes sózlerin,
Ópse biyxush bolar aydek júzlerin,
Shiyrin sózli qızları bar Shımbaydıń.

JASARǴAN ILHAM

Joldaslarım, Qaraqalpaqstannıń,
Taza hawasını bayan áyleyin.
Ishinde kórgen baǵı-bostannıń,
Taza qalasını bayan áyleyin.

Kóshesi qıyaban qatara terek,
Túrlı aǵashı bar bárisi kerek,
Misalın qıdırıp tappadıń derek,
Baǵı-baqshasını bayan áyleyin.

Baǵların birneshe baǵmanlar baǵar,
Túrlı miywası bar janıńa jaǵar,
Ortadan Qızketken máwjirep aǵar,
Ámiwdáyasını bayan áyleyin.

Kelin-qızlar tisi inji-dúr shıǵar,
Awzındaǵı shıqqan jaqtı nur shıǵar,
Qarap kórsem anıń ózi húr shıǵar,
Qáddi-zıybasını bayan áyleyin.

Íssi emes, suwıq emes hawası,
Nazi-naǵmetleri, naldıń hawası,
Esitseńiz hárkún naǵman nawası,
Zawqı-sapasını bayan áyleyin.

QASÍM ÁWEZOV

(1897—1938)

Qasım Áwezov 1897-jılı Shımbay rayonında tuwılǵan. Sol jerdegi ataqlı Maqtım axun medresesinde oqıp bilim aladı. 1921-jılı Tórtkúldegi qısqa múddettegi muǵallimler tayarlaw kursın pitkeren. 1923-jılları Samarqandtaǵı partiya mektebinde oqıydı. «Tilek jolında» pyesası 1926-jılı jazılıp, saxnaǵa qoyılǵan. Molerdiń «Skapennıń hiylesi» pyesasın awdarǵan. «Shıǵarmaları hám awdarmaları» dáslepki mártebe 1967-jılı, ekinshi mártebe tolıqtırılıp 1987-jılı baspadan shıqtı. 1938-jılı repressiya qurbanı boldı.

1934-jıldan baslap Qaraqalpaqstan Jazıwshılar awqamınınń aǵzası.

QUYASH

Aynımas, tuwısqan emes te quyash,
Jaltıldap qızdıǵan nırı quyashtıń.
Bánt etken júrekti ózine ashıq,
Sup-sulıw dóńgelek túri quyashtıń.

Jayında mudamı shanlı dimarı,
Shanlı dimarına baylı jer sharı,
Jaynaǵan jaǵımlı qızıllı, sarı,
Altın ba, gáwhar ma ózi quyashtıń?

Nur jayıp aspanda mudamı taq turıp,
Tań aturıp jer jáhándi jaqtırtıp,

Mıñ jola qarasañ tuwra zer berip,
Hasla joq jüzinde kiri quyashtıñ.

Túnnıñ qap-qarañğı túnerip jayı,
Meyli kóp bolsa da juldızı-ayı,
Tap, qáne, dúnyada bar ma hesh tayı,
Taysız-teñsiz bar kúndizi quyashtıñ.

Biyik-biyik tawdan aǵadı seller,
Nur alıp quyashtan dárya hám köller,
Álwan-álwan dóñip ashılar güller,
Bir kúlip qarasa kózi quyashtıñ.

Jaǵımlı-jaǵımsız samallar esken,
Jahangá shadlıqlı daǵaza túsken,
Baǵlarda mıñ álwan miywalar pisken,
Hasla esten shıqpas jazı quyashtıñ.

Shayırlar qálemin qolına alsa,
Bar kúshin kún-túni qosıqqa salsa,
Yáki tilden on jıl aytajaq bolsa,
Aytıp ada bolmas sózi quyashtıñ.

BÁHÁR KELDI

Esti mine sáwir jeli,
Janga jaylı táwir jeli,
Toñdı eritedi seli,
Kók gürkiretip báhár keldi.

Hesh maqluqqa bermes hazar,
Bári tülep boyın jazar,
Kókke qaray qolın sozar,
Nur sáwleli báhár keldi.

Quyash jaylap jerdi, kókti,
Toǵayǵa, shólge de jetti,

Taw, sayǵa da nurın tókti,
Baǵlarıma báhár keldi.

Kimge kerek bolsa jemis,
Bereri kóp qalma tegis,
Miynet etip alıp jeñiz,
Mol jemisli báhár keldi.

Qıstan hesh belgi qalmadı,
Mısalı dım qıs bolmadı,
Sıran óz basın jalmadı,
Jayma shuwaq báhár keldi.

Qıs qırawı muzǵa ótti,
Muz da aqır erip ketti,
Shadlıq kókti gürkiretti,
Azat, miynet egis keldi.

Atızlarda quyash nurı,
Oyatadı onı, buntı,
Oǵan kimniñ qızbas jonı,
Báhár nurı tegis keldi.

Qıs alıp ketti kórpesin,
Bilgen ǵoy tezirek kelmesin,
Islemegen — sol jemesin,
Isleǵenge jemis keldi.

Jer jamılıp jasıl lipas,
Sán beredi iyne qalas,
Teñge japıraq tartar iqlas,
Miynet penen jeñis keldi.

Írgalar biyday dalası,
Jaǵımlı búlbúl naması,

Tıñlanar ashıq nalası,
Arqaw menen eris keldi.

El shetine keler átshók,
Awıl aralar ópepek,
Bir qus sayrar, biri gók-gók,
Dawısları sáhár keldi.

Kepterler toparın düzer,
Ózinshe jámlesip gezer,
Ashıqlar da zeyni sezer,
Jaynap jasnar máhál keldi.

Túslıktan kiyatır ğazlar,
Úyrekler de bizde jazlar,
Qosıp kewilli hawazlar,
Janlı-janga báhár keldi.

Quslar tabar óz mákanın,
Kólimniń keltirer sánin,
Hám ushırar palapanın,
Ónip-óser máhál keldi.

Kóbiklesip dárya tasıp,
Eki jaǵasınan asıp,
Kanallarga tolqınlasıp,
Abxorlar tur, báhár keldi.

Salmalarda tartar iyrım,
Shad boladı kórip kewliń,
Ishıp kóriń shiyrin suwın,
Atızǵa júr, báhár keldi.

Hasıl jer bawırın iyer,
Jańa jasil lipas kiyer,

Denede qaynasıp jiger,
Jemis alar máhál keldi.

Diyqan sazlap ásbap, belin,
Tez dúzetip atız shelin,
Kereginshе egip egin,
Iygilikli jumıs keldi.

Qáne, qozǵalıń, bárshe dos,
At qos, ógiz qos, bárin qos,
Waqtında umtıł, qalma bos,
Jańasha qızǵın is keldi.

Maqpal kórpe jerdin beti,
Tınıq ayna koldin beti,
Júzin jarqın kórinedi,
Elge jańa jumıs berdi.

Erte egin ekkenlerge,
Eki ret tókkenlerge,
Hadal miynet shekkenlerge,
Mardan-mardan ırıs keldi.

Qurqultay uyaǵa sheber,
Qaysı qus ta párin tóger,
Ílaq-qozı kókke órer,
Jan ház eter máhál keldi.

Aytar sózim: ul-qızlarım,
Miynet düzer turmısların,
Alǵa, alǵa jumısların,
Shadlı baxıt, báhár keldi.

ABBAZ DABÍLOV

(1898 — 1970)

Abbaz Dabılov 1898-jılı Taxtakópır rayonınıń Qaraoy awılında tuwılǵan. Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıqtıń laureatı (1990), «Qaraqalpaqstan xalıq shayı» (1967), «Ózbekstan xalıq jırshısı» (1945). Ol mediresede oqıp sawat ashıp, óz dáwiriniń bilimli adamlarınıń biri bolǵan. 1939-jılı Tórt-kúlge shaqırılıp, ol jerde dóretiwshilik jumıslar menen shuǵıllanıp, usı jılı Tashkent, Moskva qalalarına dóretiwshilik saparǵa jiberiledi. Shayırdıń «Qosıqlar» (1940), «Jeńisler yoshı» (1947), «Alǵa» (1959), «Qosıqlar» (1962), «Júreкке jaqın adamlar» (1965), «Arnav» (1966), «Temir jol» (1973), «Námárt jigıt nege dárkar» (1976) hám basqa da toplamları basılıp shıqtı. 1950—1957-jılları «Bahadır» dástanı hám «Tańlamalı shıǵarmaları»nın 1, 2, 3-topamları (1958, 1967, 1972) basılıp shıqqan. Kópshilik qosıqları ózbek, rus hám qazaq tillerine awdarılıp, toplam bolıp basılǵan. «Bahadır» dástanı 1990-jılı tolıq túrinde rus tilinde jarıq kórgen. 1957-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

JEŃGEN JAQSI

Jolıń bolsın, bar azamat,
Barıń, jawdı jeńgen jaqsı.

Bizge islegen qıyanet,
Dushpan otı sóngen jaqsı.

Qayırılı bolsın qádemıń,
Kóp oylańız xalıqtıń ǵamın,
Isinen hárbir adamnıń,
Bir nátiyje óngen jaqsı.

Tuwrı jol menen júr tolıq,
Bolmasın hesh námártshilik,
Watan ushın qıyınshılıq,
Basqa kelse kóngen jaqsı.

Jawdı jeńiw erler menen,
Hasıl ónim jerler menen,
Hám til menen hám qol menen,
Qaytpas wáde bergen jaqsı.

Tabaqqa qol saldıǵansha,
Jalgız tilin aldırǵansha,
Dushpanlarǵa jol bergenshe,
Watan ushın ólgen jaqsı.

Dushpanlar háddinen assa,
Júrer jolınan adassa,
Biziń jerge ayaq bassa,
Tabanınan tilgen jaqsı.

Ayrılǵansha gúl mákannan,
Tayaq jegenshe bótennen,
Watandı taslap ketkennen,
Iytlar yańlı úrgen jaqsı.

Dushpannan zorlıq kórgennen,
Qayǵılı dáwrán súrgennen,
Bir taban jerdi bergennen,
Qara jerge kirgen jaqsı.

Dushpanlardı jeńip shıǵıp,
Ókpesine nayza suǵıp,

Nur jaynağan jazğa shıǵıp,
Minsiz dáwrın súrgen jaqsı.

Salıp minaqqaı jaylardı,
Keńnen tutıp saraylardı,
Qoy ústinde torǵaylardı,
Jumalatıp júrgen jaqsı.

Ánjir, alma, ánar, badam,
Baǵda sayratıp dembe-dem,
Óz miywesin hárbir adam,
Baǵ ishinde tergen jaqsı.

Miyrimsiz bolıp dushpanǵa,
Ushırıp kúlin aspangá,
Shıq juqtırmaq gúlistanǵa,
Jawdı nıpqırt etken jaqsı.

NÁMÁRT JIGIT NEGE DÁRKAR?

Xalıq ushın belin buwmasa,
Jigitte namıs bolmasa,
Watan ushın tuwılmasa,
Onday jigit nege dárkar?

Xalıq húrmetin kózge ilmegen,
Uyat namısı bilmegen,
Watan ushın jan bermegen,
Qorqaq jigit nege dárkar?

Ózine jaman at taǵıp,
Qashıp júrgen basın baǵıp,
Óz betine kúye jaǵıp,
Júrgen jigit nege dárkar?

Putá túbine tıǵılǵan,
Hesh nárshe kórmey jıǵılǵan,

Bas tartıp keyin shegingen,
Jalqaw jigit nege dárkar?

Almastań qaytqan polattay,
Porsañ ayaq jaman attay,
Jarıqtaǵı jarǵanattay,
Bolǵan jigit nege dárkar?

Dushpanına oq atpaǵan,
Xalıq ushın janın qıymaǵan,
Hesh jerge bası sıymaǵan,
Tayǵaq jigit nege dárkar?

Watan ushın oylanbaǵan,
Xalıq ushın qıylanbaǵan,
Jaraq alıp saylanbaǵan,
Námárt jigit nege dárkar?

Qulashlap toppaq urǵanday,
Dushpannıń moynın julǵanday,
Qaytpay tabanda turǵanday,
Márt jigitler bizge dárkar.

FRONTAN HARMASÍN

Is palwanı barlıq qız hám kelinshék,
Áskerlerden keldi búgin harmasın!
Bas-basına aytqan eken jekpe-jek,
Depti harmasınnan bári qalmasın.

Harmasın ishinde aytqan sózleri,
Hárkimniń súyikli qumar kózleri,
Aq mańlay, alma bet, arıw júzleri,
Keler kelmek pe dep qapa bolmasın.

Jaw jaǵında qatar turıpız qorshap,
Bir orındı jıǵamız bir ursaq,

Biz frontta, siz elatta umtılsaq,
Jumır polat, aq bilekler talmasın!

Harmasın biz ayttaq qız benen jeñge,
Bir ǵana paxtañız bizge mın teñge,
Jawdı jıǵıp, bir kún shıǵarmız keñge,
Kelinshek, jeñgemiz, qurbi-qurdasım.

Sizler jaynap oynap-kúlip júrgende,
Atızlardan hasil ónim bergende,
Sizlerden bizlerge járdem kelgende,
Mın-mınǵa tay keler, bir qara basım.

Asınǵan jaraqlar boylarımızda,
Jeñistın maqseti oylarımızda,
Bas qosarsız shadlıq toylarımızda,
Doshıqtın nishanı yadtan qalmasın.

Xalıq ǵamı ushın, bizler júrmiz frontta,
Sizler járdem qılsañ, bizge elatta,
Keshikpey jetermiz maqset-muratqa,
Qız-kelinshek orınlasa normasın.

Sizler ishte, bizler sırtqı panañız,
Balalar, qızlar, ǵarrı, ata-anamız,
Front ushın tergen hárbir qanañız,
Dushpanlarǵa ájel oǵı qorǵasın.

Bizden tiyip almas nayzanıñ ushı,
Bosandı dushpannıñ naǵız bel kúshi,
Hár jerde toǵayda onı-on besı,
Jan sawǵa dep, panalap júr bir basın.

Bekitken ókshesin buzıp qopardıq,
Ísırıp Kievke taman apardıq,

Qural-awqatların túsirip aldıq,
Oq-dári tasıǵan mashına arbasın.

Tutqınǵa túsirdik neshshe mártlerin,
Samolyot, tankasın-pulyometlerin,
Almawıt, qanazat hasil atların,
Qolǵa aldıq jılqı menen jorǵasın.

Armiyamız kúnnen-künge pát aldı,
Zalım dushpan óz peylinen shataldı,
Kinoshı, súwretshi túsirip aldı,
Urıstaǵı sawashlardın formasın.

Hár túskende bir jüz mırınan kemi joq,
Qolǵa túsken dushpanlardın ebi joq,
Dep jılaydı bul awırıwdın emi joq,
Patshamız aljıǵan — deydi sor basım.

Dushpan bizge kóp jamanlıq oylaǵan,
Qansha mákkar menen jollar baylaǵan,
Záhár salǵan talay qazan qaynaǵan,
Tógip júrmiz, eti menen sorpasın.

Házir alıp turmız jaydın qolayın,
Tutqınǵa túsirdik onıñ talayın,
Názerimiz ortalıqta orayın,
Buzamız oyanlap jawdın ordasın.

Gazettin júzinen awhal sorañız,
Dushpan jaqqa kózdi tigip turamız,
Keshe-kündiz tınbay, segbir uramız,
Jılamay ishsin, — dep balalar jarmasın.

Bul sózdin xabarı haslı fronttan,
Jaw qaytarıp turǵan qaytpas polattan,
Qurbi-qurdasların saǵınıp aytqan,
Sonıñ menen tamam boldı harmasın.

SADIQ NURIMBETOV

(1900—1972)

Sadiq Nurimbetov 1900-jılı Kegeyli rayonında tuwılǵan. «Qaraqalpaqstan xalıq shayırlı», «Ózbekstan xalıq jırshısı». Shayırshılıǵınıń qalıplısiwinde aǵası — belgili shayırlı Sıdıq Toqpan ulınıń tásiiri kúshli bolǵan. Xalıq shayırlı 1939-jılı Qaraqalpaqstanınıń paytaxtı Tórtkúlgе shaqırtılıp, ádebiyatımızǵa jaqınnan aralasıwǵa múmkınshilik tabadı.

Ol basqa da jazıwshı-shayırlar menen birge Moskva, Tashkent qalalarında boladı. Shayırdıń qosıqları XX ásiridin 20-jıllarınan baslap-aq xalıq arasına keń tarqala baslaǵan. «Biziń Watan» (1940), «Jeńimpaz xalıq» (1942), «Batırlar, alǵa» (1944), «Baxtıyar» (1950), «Tülkishek» (1956), «Farxad» (1958, 1978), «Jipekshi Janıl» (1961), «Jańa zaman jırları» (1962), «Qanalarlar» (1968) degen atamadǵı toplamları basılıp shıqqan. Bunnan tısqari, shayırlı shıǵarmalarınıń eki tomıǵı járiyalandı. 1939-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

PERZENTIM

Xalıq ushın tuwılıp kámalǵa keldiń,
Jawınger jasları baxıtılı eldiń,
Watanıńa búgin wádeńdi berdiń,
Wazıypañdı orınlap kel, perzentim.

Güllengen turmısta shad bolıp óstiń,
Mine, soldat qatarına ilestiń,
Nátiyjesin bilip ullı gúrestiń,
Chapaevtay bahadırlı bol, perzentim.

Tuwǵan eldiń ar-namısını alıp kel,
Dushpannıń basına sawda salıp kel,
Jeńistiń namasın tezden shalıp kel,
Meniń saǵan tapsırmam sol, perzentim.

Sawash maydanında qaramañ izge,
Talap áyleń onlap shanslıp bir júzge,
Xalıq ushın ılayıq gúresler sizge,
Jolıń bolsın, wádeńdi ber, perzentim.

Shıqtıńız tolısıp on segiz jasqa,
Aytarlıq joq balam jeńisten basqa,
Qolıńdı ber shın haqıyqat joldasqa,
Dushpanıńa miyrimisiz bol, perzentim.

Úlgili isińız kúndiz de, keshte,
Erligiń turadı mańǵilik este,
Ózińdi tanıtıp ullı gúreste,
Sıyılıqanıp, quwanıp kel, perzentim.

Dushpannıń ızasın shıǵarmay yadтан,
Fashistlerdi qıyratıp kel frontтан,
Jaraǵanday kúshiń gáwhar polattan,
Tuwǵan eldiń qorǵanı bol, perzentim.

Qaytpaytuǵın er júrekli batırlı bol,
Dushpannıń qamalın buzıp qolma-qol,
Meniń saǵan aytar násiyhatım sol,
Doslarıńa qáwender bol, perzentim.

Kúshleriń minásip qáddi boyıńa,
Jaslarım tez jeter maqset, oyıńa,
Tayarlandıq balam jeńis toyıńa,
Abıroy alıp, er bolıp kel, perzentim.

SHUĞILLARĞA

Hal-jağday sorasañ sağan dos bolar,
Küler jüzi, sözi shiyrin, bos bolar,
Qushaq ashıp oğan kewilini xosh bolar,
Soñında ızası bardur shuğıldırñ.

Seni künleydi de ishi janadı,
Joq jeriñnen túrli qıyaw tabadı,
Tez qurtıwdırñ jolın izlep bağadı,
Uyalmastay jüzi bardur shuğıldırñ.

Ziyandı oylaydı kelse qolınan,
Sum kóz benen shar tärepti sholığan,
Bir qırshıp tewip alıp jürgen jolınan,
Qılwasınan xalıq biyzardur shuğıldırñ.

Awızı gójedey qaynap júredi,
Múlâyım adamdı paylap júredi,
Shetletip, qağıtıp oynap júredi,
Biyorin házili bardur shuğıldırñ.

Miymañ bolıp kelip nanıñdı jeydi,
Oy bawırına kirip, barıñdı jeydi,
Úyiñnen shıqqan son janıñdı jeydi,
Qastıyanlıq isi bardur shuğıldırñ.

Bir sóziñdi ekew etip jetkerer,
Doslar arasına sóytıp ot berer,
Kim paydalı bolsa soğan kóp keler,
Toymas kóz qumarı bardur shuğıldırñ.

Aspandağı ayğa qolın sozadı,
Ishi küyip hám arqası qozadı,
Yar dostınıñ xojalıgın buzadı,
Qıyanetshiligi bardur shuğıldırñ.

Qara basın oylap jılmırñ qağadı,
Hár kúni tawsılmas mıjırñ tabadı,
Óz paydası ushın attay shabadı,
Ózinshe bir kári bardur shuğıldırñ.

Kóptiñ tabısınan bayıp júredi,
Tek turmas, birewdi sayıp júredi,
Tum-tusqa záhárin jayıp júredi,
Turpayılıq oyı bardur shuğıldırñ.

Ózin qaralamas, bótende qastı,
Qatarın serlemes, gózleydi bastı,
Qızğanshaqlıq penen ağırtar shashtı,
Ishten tınğan halı bardur shuğıldırñ.

Birew isi menen kórinse kózge,
Bas qosıp jamanlap shıǵarmas jüzge,
Onıñ hesh jaqsılıq isi joq ózge,
Jalaqorlıq jaǵı bardur shuğıldırñ.

Sál nárseni kórse shawlap ketedi,
Tozañday tutasıp lawlap ketedi,
Ornınan tússin dep talap etedi,
Jaman qasıyeti bardur shuğıldırñ.

Hesh qanday kórmeydi jaqsı-jaǵıñdı,
Dım sirá bilmeydi doslıq ǵamıñdı,
Tırnap sóylep keltiredi arıñdı,
Adam bolmas jırı bardur shuğıldırñ.

Izin oylamastan sırtıñnan satar,
Sóytıp jábir kórseñ qızıqqa batar,
Nahaqtan jandırıp bálege shatar,
Domalaq arzası bardur shuğıldırñ.

Birewdiñ isine qolın suǵadı,
Jalaqlap, jalırıp basın tıǵadı,

Keyninen ókpeđey qalqıp shıǵadı,
Kewlinde sumlıǵı bardur shuǵıldır.

HÚJDANÍM

Qay iste de xalqım menen birgemen,
Qumar etip shuǵıllandım jır menen,
Ishki aqıl bostanımnan güllegen,
Neshe álwan soqpaq tartqan, hújdanım.

Qosıq jazsam kúshime kúsh pitkendey,
Aldımnan zor altın árman kútkendey,
Júregimniń perde tarın shertkendey,
Kewil qusın pálpelletken, hújdanım.

Mardan izlep yosh teńizge súńgidim,
Óziń boldıń ómirimdegi sır gülím,
Talay oyǵa shúmip, talay shulǵıdım,
Sóz arnamdı tolqınlatqan, hújdanım.

Qádem qoydım qálem sózim muqalmay,
Sen ózińseń miynetime gúwamday,
Oyımdaǵın aqtaraman dúkánday,
Xalqım ushın ayanbastan, hújdanım.

Ele talay sózler dizbekletermen,
Ele talay sınaw kózden ótermen,
Ele talay elge xızmet etermen,
Eleberin sharshamastan, hújdanım.

Shayırdıń hesh waqta kelmes tıńǵısı,
Tınbas tiykarında bolsa til kúshi,
Men de úlkemniń shadlı jırshısı,
Xalqım ushın ayanbaspan, hújdanım!

DÁWLETIYAR QASÍMOV

(1904—1973)

Dáwletiyar Qasimov 1904-jılı Moynaq rayonındaǵı Aqbóget degen jerde tuwılǵan. Dáslepki qosıǵı 1938-jılı «Qaraqalpaq ádebiyatı hám iskusstvosı» jurnalında járiyalanǵan. «Qosıqlar» (1956), «Baxıt jırı» (1963), «Mıyras» (1971) toplamları basılıp shıqqan. 1939-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

JAǘALIQ KELDI

Ullı ómirdiń jaǘalıǵı,
Kútkendey-aq jetip keldi.
On eki daraq,
Qırq segiz putaq,
Úsh júz alıp bes shaqadan,
Jıldırımday ótip keldi.

Jarqırıp keldi jaǘa jıl,
Watanda sayrap jas búlbúl,
Jaǘa kúnim, jaǘadan til,
Tańlayıma pitip keldi.

Kórdik mine jıldıń basın,
Kim atqardı wazıypasın?
Ótken jumıstıń bahasın,
Hárkimlerge berip keldi.

Kórdik jaña jıl alabın,
Kewildegı jumıs babın,
Aldağı istin talabın,
Esinizge salıp keldi.

Sinalğanlardın erligin,
Watannın jaña kehligin,
Hammenin iste birligin,
Quwanışta aytıp keldi.

JAÑA ÖMİR

Darıya boldı şolistanın,
Güldey boldı dağıstanın,
Ata jurtı Türkstanım,
Jaña ömir kórdi bugün.

Jaña ömirli Türkstan,
Jaza bersem bolar dastan,
Oyı-qırın bağı-bostan,
Gülge qoyın tıldı bugün.

Qara tasın altın boldı,
Shoyın hám metalğa tıldı,
Oğan xalqın iye boldı,
Barlıq mütaj pittı bugün.

Sırdaryadan Farhad GESi,
Júdâ qızıq ándiyshesi,
Taza ilim texnikası,
Islep atır sizde bugün.

Suw jetkerdi şolistanğa,
Jaqtı berdi dağıstanğa,

Hámme jerin gúlistanğa,
Ser salsañ aylandı bugün.

Tawın da bağ, jerin de bağ,
Dúnya júzine jetti dañq,
Hámme jerine tıldı xalıq,
Jaynap-jasnap ósti bugün.

Tariyxta sen tanıs edin,
Burın bizge alıs edin,
Shuwaq túspegen qıs edin,
Jaynağan jaz boldı bugün.

Ortañnan poezd ótip tur,
Álmege dañqın ketip tur,
Aspañğa qolın jetip tur,
Maqset etip sozsañ bugün.

TAJIAXMET SEYTMAMUTOV

(1905—1975)

Tajiaxmet Seytmamutov 1905-jılı Shimbay rayonındaǵı Besjap awılında tuwılǵan. «Ózbekstan Respublikasına miyneti sińgen mádeniyat xızmetkeri». Tórtkúl pedagogikalıq texnikumın, Tashkentteǵı redaktorlar kursın pitkergen. Dáslepki shıǵarmaları 1920-jılları járiyalana baslaǵan. «Qabıl qallash» (1928), «Azat qız» (1938) pyesaları teatr saxnasında qoyılǵan. «Sawǵa» (1933), «Qarakól» (1930), «Qaharman» (1946), «Súyemen» (1956), «Ómir yoshı» (1963), «Jetimnen jetilgenler» (1991) toplamları basılıp shıqqan. 1934-jıldan baslap Jaziwshılar awqamınıń aǵzası.

KAMAL TAP

El ushın tuwılǵan er bolsań, eger,
Xalıqtı baslap is awırın qolǵa al.
Ínjilmastan xalıq isine taq turıp,
Xalıq isin orınlawǵa ǵayrat sal.

Bárhama is penen kórinip kópke,
Miynet et, húrmetle tuwǵan xalqıńdı.
Isıńdı kórgenler tańlansın bárhá,
Dúnyanın júzine ketir dańqıńdı.

Máńgi ırza bolsın ózińnen xalqıń,
Kópshilik isine keltirme málel.

Kóp wájin kózińniń aǵınday kórip,
Jumsa xalıq isine kúshińdi hadal.

Xalıqtıń súygen ulı bolaman deseń,
Miynetti súy, miynet penen kámal tap.
Ayamay janıńdı xalıq ushın islep,
Bilim al hám isle tereńnen oylap.

ÓMIRGE KELER PAYDA JOQ

Geybirewdiń kewli ósik,
Ózgeni kózge ilmeydi.
Ózin-ózi kótermelep,
Tamaǵın kerpem söyleydi.

Kóterip murnın aspanga,
Óz siynesin kórmeydi.
Birew aytasa kemshiligin,
Dúzeteyin demeydi.

«Júrmel»ge minip sol kúni,
Qızara bórtip terleydi.
Tawdaǵı marqa kiyiktey,
Tum-tusqa qol sermeydi.

Kóshe boylap shaljańlap,
Dúbeleydey órleydi.
Erksiz aǵashlardı súzip,
Óz erkine júrmeydi.

Bir adamdı kóre qoysa,
Bekkem uslap jibermeydi.
Meni ózin bileseń, — dep,
Kópiredi, sóz bermeydi.

Isleyin dese bir isti,
Ishkilik erk bermeydi.

Bes künde üsh kün awırıp,
Jumisqa dim kelmeydi.

Kele qoysa keñsege,
Aqqan suwday güwleydi.
Anekdot ayıp köpirip,
Özin maqtap jöneydi.

Bunıńday «bilgish» özgeniń,
Óskenlerin künleydi.
Súrgeni «jorga» bolǵan soń,
Óz ayıbın sezbeydi.

Úrdis etip ishpeń araq,
Araqtan payda kelmeydi.
Ómirge ziyán keyni zar,
Awırsań dıńkeń enbeydi.

Ómirge keler payda joq,
Kóp sóylewden maqtanıp.
Retli sóylep, ádepli bol,
Tártipsiz isten saqlanıp.

MÍRZAǴALIY DÁRIBAEV

(1909—1942)

Mirzaǵaliy Dáribaev 1909-jılı Qońırat rayonında tuwılǵan. Ol 1929-jılı pedagogikalıq kurstı, 1935-jılı Tashkenttegi Orta Aziya awıl xojalıq mektebin pitkergeń. 1942-jılı samolyot apatınan mezgilsiz qaytıstı boldı. Dáslepki shıǵarmaları 1930-jıllardıń basında járiyalandı. «Qosıqlar» (1930), «Jenıwshiler» (1940), «Gúreske» (1942) degen toplamları basılıp shıqtı. Sońǵı jılları jazıwshınıń «Qosıqlar hám poemaları» (1954), «Shıǵarmaları» (1958), «Tańlamalı shıǵarmaları» (1963), «Qálbiyke» (1984) toplamları baspadan shıqtı. Dramaturg sıpatında «Kóklen batır» (1936), «Árman» (1940), «Gárip-Ashıq» (1939), «Jańa adamlar» (1939) atlı pyesalarınń avtorı. «Mınılardıń biri» («Qaraqalpaq ádebiyatı hám iskusstvostı», 1940, №1-6) povesti qaraqalpaq prozasınıń qalıplesiwinde ayrıqsha áhmiyetke iye. Jazıwshınıń shıǵarmaları rus, ózbek, qazaq hám taǵı basqa tillerge awdarılǵan. Ol Pushkin, Lermontov, Nekrasov, Shevchenko, Bayron, Franko, Toqtaǵul, Jambıl shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdarıwǵa qatnasadı. 1936-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

QÁLBİYKE¹

I

Qońırattaǵı «Qallıkoldıń» dalası,
Qalıń toǵay torańǵıldıń arası,

¹Qosıqtıń ayırım qatarlarına ózgeris kirgizildi.

«Súwenli»niñ qubla betki jaǵası,
Seniñ tuwılǵan jeriñ edi, Qálbiyke.

Kórdim seniñ mırnsan ǵana muñındı,
Kórdim seniñ ótken qara tünüñdi,
Kórdim seniñ, keskeninde tulımdı,
Óytkeni men birge óstim, Qálbiyke.

Kózden jasıñ monshaq-monshaq aqqanı,
Kewil kiriñ qabat-qabat qatqanı,
Kishkentayda qara jılan shaqqanı,
Meniñ ele yadımda ol, Qálbiyke.

Ixtıyarıñ ketip seniñ basırnan,
Malǵa satıp ákeñ seni jasırnan,
Mañlayıña qara tamǵa basılǵan,
Qara künler yadımda ǵoy, Qálbiyke.

II

Awıl jıraq, jollar edi bir qıya,
İqtıyar dep jazǵan waqta bir sıya,
Erik alǵanda Qanım, Qaljan, Urqıya,
Men qalaǵa ketip edim, Qalbiyke.

Bilim alıp oqıp, islep qalada,
Shıǵa almadım qol jetisip dalaǵa,
Biraz waqıt ótti usı arada,
Kórmegeli kóp kún bolǵan, Qálbiyke.

III

Ótken jazda awıl betke barǵanda,
Átirapqa kózdi tegis salǵanda,
Usaydı awıl ózgerilip qalǵanǵa,
Jaña awıl jañalangan, Qálbiyke.

Jañarǵan jer «Qallıkól»diñ dalası,
Gúlge orangan «Súwenli»niñ jaǵası,
Gúl taǵılǵan gedey, batraq balası,
Awıl bunday bolǵan eken, Qálbiyke.

Awıl házir kórinedi kóz tartıp,
Mol tabısı tawdan aqqan bulaqtay,
Tawda bolsa jıǵatuǵın shıdatpay,
Awıl sonday pátke mingen, Qálbiyke.

Ayta bersem awıldaǵı oljani,
Sanay bersem tabıslardı qoldaǵı,
Güllanı de usı az jıldı bolǵanı,
Burın bizde barmedi ol, Qálbiyke?

Million tabıs taǵı-taǵı tabamız,
Keleshektiñ shamshıraǵın jaǵamız,
Mine, alǵa pátli ketip baramız,
Pátli kiris sen de iske, Qálbiyke.

QOÑIRAT

I

Jatqanda uyqıda dem alıs kúni,
Basımnan kóterip bir gózsal peri.
Tur-turlap, qıtıqlap oyatıp edi,
Elektr toǵınday tartadı lábi.

Otırdı koykama kúlimlep kelip,
Baǵında taranǵan tawıstay bolıp,
Betimnen sıypadı, basımdı tarap,
Báhardıñ jaǵımlı jeliney bolıp.

Ne jazdıñ, oqıyıp, basırnı kóter,
On saat uyqılapsañ, tur endi jeter.

Az uyqıla, kóp isle at qalsın keyin,
Kóp jatsañ ómiriñ tek bosqa óter.

Ushar ma bolmasa qustıñ qanatı,
Miynetsiz shıǵar ma, jigittiñ atı.
Jigittiñ boyında óneri bolsın,
Jetpeydi tek bolǵan menen sawatı.

Shayır bolsañ turmıstı bil, oqı kóp,
Oqımay-aq bilemen dep jürme tek.
Bolsın shayır fantaziya júregi,
Saat sayın urıp turǵan lúpilep.

Basına qonbasa qıyaldıñ qusı,
Aytpay-aq belgili shayırdıñ kúshi.
Gewedede dárman joq, tıpırlar ayaq,
Tusınan ótkende ózinen kishi.

Dep maǵan janımda qara kóz peri,
Jatqızbay aqırı turǵızıp meni.
Shayır — dep túrtkilep nervama tiyip,
Shayırlıq duxımdı qozdırdı ózi.

Aldıma qoydı da bir qálem, qaǵaz,
«Sóylewin sóyleyin, jazıwın sen jaz.
Dedi de «Qońırat» dep basladı sózin,
Men jazdım, ol peri sóyledi biraz.

2

Sende men tuwıldım, kámalǵa keldim,
Janıma jasımnan kúsh-quwat berdiñ,
Jerinñen, suwınñan men ráhát kórdim,
Janıma jaǵımlı samalın seniñ.

Qońırat, anamsañ belgili sırtıñ,
Maǵan tanıs seniñ oy menen qırıtıñ,

Qara bult serpilip ústiñnen búgin,
Quyashtay ashıldı qabaǵıñ seniñ.

Jadırap jaz shıǵıp ashıldı gülññ,
Sayradı baǵında sesli búlbúliñ,
Kartañ da jańarıp ózgerdi túriñ,
Baslandı haqıyqıy zamanıñ seniñ.

Sende kún házir de jaynaǵan jerde,
Belgili jay boldıñ baxıtlı elde,
Quwanış tasadı, árman joq sende,
Ashıldı jadırap jamalıñ seniñ.

Oqıǵanday bolar qızıqlı dástan,
Aytıp berse ana ótkenin bastan,
Sen — anam, kóp nársе úyrettiñ jastan,
Yadımda mınanday sırlarıñ seniñ.

Oq penen jaralap jazıqsız jerdi,
Ómirge ot qoyıp shuwlalıp eldi.
Qorladı bóridey Xiywanıñ xanı,
At artına salıp qız, kelinlerdi.

Hárbir el qorǵawǵa óziniñ jerin,
Bilegin sıbanıp, buwınıp belin,
Qolına tuw alıp, tulparǵa minip,
Júreginde saqladı eliniñ kegin.

Jıynalǵan xalıqlar saqlanıp jawdan,
Tallıqtıñ boyına saldı bir qorǵan,
Qorǵanǵa «Qońırat» dep berdi laqap,
Kóp bolǵanǵa Qońırat degen ruwdan.

Bul qalanı xan ózine alıwǵa,
Baǵındırıp xalqın qulı qılmaǵa.

At qoysa da dübeleydey burqırap,
Namıs kórdi Qonırat qulı bolmağa.

Alalmastay xalıqtıñ heshbir dushpanı,
Boldı Qonırat gürestitñ shın shtabı.
Qonıratlılar jawğa qarsı qarısıp,
Tulpar minip, qolına tuw usladı.

3

Öziniñ xalqınıñ namısı ushın,
Ómirin bağıshlap jumsağan küshin,
Dushpanı bas iygen suwıtsa túsın,
Edigedey bolğan ulların, Qonırat.

Jaynağan kózleri megzegen künge,
Qasları qıyılğan súrtpey-aq sürme,
Jiyrenshedey sheshen söylese tilge,
Sonınday sup-sulıw qızların seniñ.

Özinde küshi bar ullı bir eldiñ,
Eriñde küshi bar tasığan seldiñ,
Dápterinen qağaz alıp kewildin,
Jazğanda tawsılmas sırların, Qonırat.

Ózgerip áyyemgi eski karta,
Jáhände jasalıp bir qızıl dünya,
Boldı seniñ eski dáwirin zım-zıya,
Jaynaydı quyashtay nurların, Qonırat.

Sen haqqında qozğap kewildin gülın,
Sayrattıñ qawsırma jaqtıñ búlbúlin,
Qálem tarttıñ, ayğıshlap dápterdiñ júzin,
Aq sút bergen anam, ádiwli Qonırat.

IZBASAR FAZİLOV

(1909—1961)

Izbasar Fazilov 1909-jılı Taxtakópir rayonında tuwılğan. Dáslep Shimbaydağı internatta, soñınan Qazaqstan-dağı Orenburg qalasındağı áskeriy mektepte (1925—1926) bilim alğan. Tórtkúl qalasına kelip awıl xojalıǵı texnikumın pitkeren. «Jeñis jolında» (1934), «Qosıqlar» (1934, 1959), «Awıl báhári» (1975), «Qara qoy» (1989) poeziyalıq toplamları basılıp shıqqan. Ol repressiyanıñ qurbanı bolıp, jigma jılǵa shamalas qamaqta bolğan hám qamaqtan shıqqannan soñ da dóretiwshilik penen shuǵıllanǵan. I. Fazilov 1934-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıñ aǵzası.

QARA QOY

(Ótken ómirden)

Kórip júrmen turmistin men qiyının,
Ózim jalañayaq, jırtıq kiyimim,
Jetimlikten bir shıqpadı búyirim,
Shad bolıp, sharq urıp jazbadım bir boy.

Oyında ótpedi balalıq waqıtım,
Jetim qaldım, tamaq izlep qoybaqtım,
Qosıq aytıp aydalada zar qaqtım,
Qosıgım bolıp júr meniñ, Qara qoy.

Quyırığın kóp qurtlap, boldın sen jataq,
Seni qasqır tarttı, isim dım shataq,

«Salaq shopan» degen aldım men ataq,
Meni biyabıray ettiñ, Qara qoy.

Mudam jürgen edim iziñnen baqlap,
Jatırğanda seni qasqır tamaqlap,
Kózim kórdi, qorıqpadım alaqlap,
Qasqırdan ayırıp aldım, Qara qoy.

Bas kótertpey jattırñ ishiñdi tartıp,
Bawızladım, ilaj qalmadı artıq,
Awılğa alıp keldim eshekke artıp,
Etiñe bir toyarman dep, Qara qoy.

Molla qayjaqlardan tapdı rawayat,
Etiñdi qospadı jewge shariyat,
(Qıyanet bolar ma bunnan da ziyat),
«Haram ólgen» — dedi seni Qara qoy.

İrgaladı Shimbirköldiñ qamısı,
Iyrim tartar Aynajaptırñ ağısı,
Dóhmetke keledi adam namısı,
Moynıma túsip tur meniñ, Qara qoy.

Qoy jayғанım qara shógir toғayı,
Qara qoyğa yar bolmadı «qudayı»,
Bildirmedi, keldi qasqır jabayı,
Ájeliñ qasqırdan boldı, Qara qoy.

Tañ sáhárden ornımnan turғанman,
Qoylarımıñ otlaq jerge jayғанman,
Pıshaq tappay qıyaq penen soyғанman,
Sol sebepli «haram» óldi, Qara qoy.

«Qudayımñıñ» bola berdi dawılı,
Azan menen jawa berdi jawını,

Bir pıshaq bermedi múyten awılı,
Sol sebepli «haram» óldi, Qara qoy.

Múyten awılına qoyshı bolғанman,
Qara qoydı soyıp «hadal» qılғанman,
Mollası «haram» dep «haram» qılғанman,
Sol sebepli «haram» óldi, Qara qoy.

Iyeñ seniñ qıs ғamuñdı jemedi,
Qıstan arıq shıqtıñ, mayıñ kem edi,
Arıqlıqtan molla «hadal» demedi,
Sonıñ ushın «haram» boldıñ, Qara qoy.

Tariyxıñdı ettim Qara qoy bayan,
Men gúnákar emes hámmege ayan,
Tegine ólmediñ, keltirdiñ zıyan,
Qunıñdı moynıma saldı, Qara qoy.

Bunsha qımbat bola berer me qoy da!
Ádıllıq, insap hám hújdan qayda?
Jartı jılğa haqımdı aldı bir qoyğa,
Óligiñ qımbatqa tústi, Qara qoy.

Qoldawlı Qállibek, qoyıñ Qara qoy,
Men bir jetim qolıñdağı bala goy,
Alğan menen baymassañ, toymassañ,
Kerek bolsa jartı haqımdı ala goy.

BÚGIN AWÍLIMDÍ ARALAP JÜRMEŇ

Kıyatırman uzaq jerden jol jürip,
Asıqtırar qádem sayın awılıñ.
Úzliksiz qarayman alğa kóz tigip,
Álle nege eljireydi bawırım...

Uzaq sapar shekse jazıqsız insan,
Kúyik-ıza enedi eken kewilge.

Kún uzayıp, tursa batpay heshqashan,
Deymen, tez-aq jeter edim men elge.

Hár demimde bir-bir ushar kózimnen,
Awılımda oynap-ösken qatarım,
Zor úmitti qaldırmastan ózimnen,
Kútpeymen hesh atqan tañnıń batarın.

Úyim tórin nusqap, ashıp esigin,
Kórinedi meni kútip turganday.
Awılım — ádiwli altın besigim,
Asıǵıp kelemen haslan toqtamay.

O, kewlim, sabır et, taqat et, janım,
O, kózgenem, endi qaytıp tókpe jas,
Búgin qayta atıp baxıtlı tañım,
Kútip aldı aǵa, ini, qarındas.

Tuwlǵan awılım güllep, jańarıp,
Saat sayın jańalıqqa jol ashar.
Márt adamlar isti alǵa aparıp,
Tabısları shıńlar menen talasar.

Awılımdı kórip kewlim boldı shad,
Umıttım kúnlerdi uzaqta júrgen.
Xalqım toq, qurǵınlı, ellerim abad,
Búgin awılımdı aralap júrmenı

JOLMURZA AYMURZAEV

(1910—1996)

Jolmurza Aymurzaev 1910-jılı Shımbay rayonında tuwılǵan. «Ózbekstan Respublikasına miyneti sińgen mádeniyat xızmetkeri» (1957), «Qaraqalpaqstan Respublikası Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıqtıń laureatı». «Ózbekstan (1981) hám Qaraqalpaqstan (1974) xalıq jazıwshısı». Dáslep internatta (1922—1926), soñınan 1926—1927-jılları Shımbaydaǵı «Kommuna» mektebinde oqıydı. 1927—1932-jılları Tórtkúldegi pedagogikalıq texnikumda, 1935—1939-jılları Moskvadaǵı A.V. Lunacharskiy atındaǵı kórkem-óner institutında oqıydı. Birinshi qosıǵı 1927-jılı baspasózde járiyаланған. Sol jılları «Gúres», «Gúreste jeńdik» dep atalǵan dáslepki poemaların dóretti. Dramaturgiya tarawında 1933-jılı «Hákisliler», 1939-jılı «Óz tayaǵı ózine» pyesalarınń avtorı sıpatında tanıldı hám bul shıǵarmalar saxnaǵa qoyıldı. 1940-jılı «Qaraqalpaq ádebiyatı hám iskusstvosi» jurnalının №3-5 sanları, 1941-jılı №1 sanında jazıwshının «Quwat» atlı povesti basılıp shıqtı. Ekinshi dúnya júzilik urısı jıllarında «Meniń joldaslarım» poemasını, «Aral qızı», «Leytenant Elmuratov», «Kolya» (1941—1943), «Aygúl-Abat» (1946, 1952), «Berdaq» (1958, 1977), «Qádirdan doktor» (1960), «Ráwshan» (1956), «Sheberxannıń shırmawıǵı» (1964), «Baxıt bulaǵı» (1967) pyesaları teatr saxnasında qoyıladı. «Kelin» gúrrini, «Jetimniń júregi» povesti «Ámiwdárya boyında», «Qızketken», «Muhabbatım adamlar» roman-

ları kópshilikke jaqınnan tanıs. Jazıwshı qaraqalpaq ádebiyatında birinshi roman dóretiwsilerdiń qatarına kiredi. 1934-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

ULIM, TÍŃLA

Ulim, tıńla! Júrmen maydan ishinde,
Iynimde bar jarqıraǵan jaw-jaraq.
Eger jawdı jeksen etip barmasam,
Sen esapla: onnan ólim jaqsıraq.

Ulim, tıńla! Babalardıń sózi bar:
Mákanına kirgen jawdı aydap shıq.
Jawlar ushın hasla miyrim bolmasın,
Kózlerin oy, júregine qılısh tıq.

Ulim, tıńla! Bul — jeńiske jollama,
Júregimde iza kegi qaynaǵan.
Men bilemen, jerdi basıp jatır jaw,
Qanǵa qumar, qasqır qanǵa toymaǵan.

Ulim, tıńla! Qasqır — qozi dushpanı,
Sen qozımsań, senin ushın men qorǵan.
Watanımnan quwmaq ushın dushpandı,
Írza bolma, oqqa bolmasam qalqan.

Ulim, tıńla! Kókten jawar qorǵasın,
Qılıshlardan sel-sel bolıp aǵar qan.
Xalqım ushın, baxtıım ushın, sen ushın,
Pidá bolsın jan ákeńnen shiyrin jan.

Ulim, tıńla! Jawdı jeńip baraman,
Sel-sel bolıp qan aqsa da qoynımnan.
Qara kózim, perzentim dep süygende,
Erkelerseń, qushaqlarsań moynımnan.

YAR-YAR AYTAYÍN

Kók gümbezin boylap dizilgen ǵazlar,
Zeynińdi ashar ǵañqıldasqan hawazlar,
Gózsal báhárimnen ákelgen xabar,
Jılwa nazım menen yar-yar aytayın.

Qıldıraǵan qızıl suwlı tolqınlar,
Náwbáhárden shólge jollar tartılınlar,
Yar eline máwij urıp burqılınlar,
Sáwer yarım menen yar-yar aytayın.

Muhabbat qıyalı júrekte xatlar,
Jashıqtıń júregi shariq urıp shaǵlar,
Qulpırsın-gúllesin yar júrgen baǵlar,
Xosh hawazım menen yar-yar aytayın.

Doslıq-birlik muhabbatıń kámalı,
Mehribanlıq millionlardıń mádarı,
Jáhánge nurlı tań jaslıq samalı,
Shadlı sazım menen yar-yar aytayın.

ELIŃ MENEN BOLǴIL TEŃ

Dúnya keń dep jıynay berme dúnyanı,
Artıq dúnya málel berer basına.
Ashkózlerdiń jurtta qalǵan jıyǵanı,
Dúnyaxor dep adam kelmes qasına.

Dúnyanı dúnyaǵa jumsap óte ber,
Saqıy qollarınınan aylansın doslar.
Jaqın emes uzaq jolǵa jetegór,
Jaz dep jata berme, artında qıs bar.

Hár nárseniń ǵamı bolsın jayında,
Asıp-taspa, mardamsıma, maqtanba,

Haqı tiyer miynet qılğan payına,
Görqaw bolıp túsip qalma qaqpangá.

Adam bolsañ adamlardan ayama,
Alıs-beris degen ullı mártebeñ.
Mıñ kárwan jayğassın seniñ sayañá,
Sen er bolsañ elin menen bolğıl teñ.

Elden artıq neñ bar seniñ dúnyada,
Súyenish-qorğanın seniñ el bolar.
Aqıl-huwshın, ómiriñdi ayama,
Ana jurtın tuwıp ósken jer bolar.

Jalgız óziñ dúnya quwıp neteseñ,
El menen teñ bolıp júrsen bul baxıt.
Dúnya ushın bastı qurban etsen sen,
Jalgız bastıñ qor boladı hár waqıt.

BOLAR

Birew aydı qushar, birew qushar kún,
Birew jaqtı súyse, birew súyer tún,
Birew inildamas, birew súymes ún,
Hárkim tili menen qus alar bolar.

Barlıq náirse aqıl-huwishqa kónedi,
Hár náirse wağında ósip-ónedi,
Jerler máhálinde qulıp dónedi,
Báhár, jaz, gúz ornın qıs alar bolar.

Bul kewil girshiktey ómirdiñ ayı,
Onıñ hasılığı júrekte jayı,
Bir atım nasıbayday bazda jağdayı,
Jayılğan bul kewil qısılar bolar.

Adam bolsañ qalıp qoymay tasada,
Mıñ jılğa at qaldır, jüz jıl jasa da,
Taw menen taw hasla qosılmasa da,
Adam menen adam qosılar bolar.

Aldına baslaydı batır palwanın,
Mánziline jetse tartqan kárwanın,
Orınlansa bul dúnyada ármanın,
Adamnıñ tilegi usılar bolar.

QARA TAL

Esigimniñ aldındağı qara tal,
Báhárde bórtedi jazda japıraqlap.
Sıldır-sıldır eter seske qulaq sal,
Terbelər, shayqalar sulıwlıq saqlap.

Gümis japıraqları sıldırılağanda,
Sulıw sóz aytqanday bolıp mağan da,
Sulıwlar súysinip sayran etkende,
Ses esitiler qızlar sıbırılağanday.

Jazda japıraqları jasıl dónedi,
Sayalasma mağan quwat enedi,
Babam tigip ketken eken náliniñ,
Tamırınnan mıñ-mıñ shaqa ónedi.

Kerekli jerinde jarasğımsañ,
Babamnıñ kóziniñ qarashğısañ.
Ós, örkenle, tamırınñı jay tereñnen,
Sen de bir ómirdiñ jarasğısañ.

ÁMET SHAMURATOV

(1912—1953)

Ámet Shamuratov 1912-jılı Xoje-
li rayonında tuwılğan. Dáslep Xojeli-
degi internatta tárbıyalanğan, soñınan
Shımbaydağı «Kommuna» mektebinde
oqıǵan. 1931-jılı Moskvaǵa oqıwǵa ji-
beriledi hám jumısshılar fakultetinde
oqıydı. «Stylıq» (1940), «Eski mektepte»
(1940), «Watan haqqında qosıqlar»
(1943), «Baxıt» (1949), «Baxıt qosıqları»
(1949) sıyaqlı poeziyalıq hám prozalıq topla-
mları basıldı. Jazıwshınıñ «Tañlamalı shıǵarmaları» birneshe mártebe
qayta basıldı (1954—1963), (1962—1972). «Eski mek-
tepte», «Meniñ jolbarıslar menen ushırasıwlarım» po-
vestleri rus, ózbek tillerinde járiyalandı. «Aral qızı»
(J.Aymurzaev penen birge), «Qırq qız» (I.Yusupov penen
birge) pıesalarınıñ avtorı. 1941-jıldan baslap Jazıwshılar
aqşamınıñ aǵzası.

JAZDÍN AYI

Qáddin tiklep kún qaradı,
Súmbil shashların taradı,
Naz etip qasın qaǵadı,
Kirgeninde jazdın ayı.

Názer salsam baǵı-bostan,
Jaynaǵan zawqı-gúlistan,
Múltigi joq bultsız aspan,
Kirgeninde shadlıq mayı.

Kók darayı jer kiyingen,
Mın qubılıp túrler engen,
Atız ishleri túrlengen,
Misalı jipek-páshshayı.

Ánjir, almalı, erikli,
Sulıw sımbatlı, kórikli,
Nıǵayǵan awıl birlikli,
Jaz benen shıqqan shırayı.

Tolqınlasıp aqqan suwlar,
Ǵañqıldasıp ushqan quwlar,
Qulıp dóngen aq altınlar,
Jılıtqanda kún ırayı.

TIL

Áy doslar, ayırıñshı hámmede til bar,
Til degen bilgenge ómirlik mádar.
Sóylep turǵan kewlindegi barındı,
Sulıwdıñ sulıwı artıqmash dılbar.

Adamnıñ bir kórki pal shiyrin tili,
Misalı sayraǵan baǵdın búlbúli.
Janına jan berip zeyiniñ ashar,
Báhárde ashılǵan shámenler gúli.

Jigit dúr shashadı tilinde bolsa,
Arıslan kúshleri belinde bolsa.
Zeyniñ, intası qısqaşı talant,
Sóz benen sawbeti tilinde bolsa.

«Hasıl tasta, aqıl jasta» degen bar,
Aqıl kerek ozal bastan oylanar.

Altın, gáwhar, marjan, dúrdıń bári de,
Bilseniz, doslarım tilinde bolar.

ÁMIWDÁRYA

Bulqıysań súyiklim, zuwlap bulqıysań,
Pamir tawlarınan bizge shulğıysań.
«Asaw Ámiw» dep aytadı tariyxta,
Máwıj urıp qısı-jazı tolqıysań.

Qaraqum, Qızılqum sheksiz shólistan,
Suw bolmasa hár jer bolar zimistan.
Sen Ámiw shóllerdi bólip ótesen,
Boylarında etip bağı-gúlistan.

Ishkende suwında miyrim qanadı,
Shiyrin janım ráhátke toladı.
Ámiwdárya quwatımsań, janımsań,
Sen shalqısań, el shadlıqqa toladı.

Dártlerime dawa suwların senin,
Eginge bólengen boyların senin.
Kewlimdi kóterip, zeynim ashadı,
Sırıq-sırıqlasıp ushqan quwların senin.

Neshshe ásir boyı ǵarrı Ámiwseń,
Neshshe batır perzentlerin bar bilsen.
«Men Ámiw jigiti» — dep tiyse jawǵa,
Hárbirewi neshshe mıńǵa teń deysen.

Bulqı janım, bulqı mudamı bulqı,
Máwıj ur qısı-jazı hallasla, tolqı.
Ámiwim dep quslar sayrar bağlarda,
Shad bolsın boyında elimniń xalqı.

DÁLI NAZBERGENOV

(1913—1942)

Dáli Nazbergenov 1913-jılı Qońırat rayonında tuwılǵan. 1933-jılı Tórtkúldegi awıl xojalıq texnikumın pitkergen. D. Nazbergenov 1942-jılı samolyot apatınan qaytıus boladı. Dáslepki qosıqları 1930-jıllardıń ortalarından baslap járiyalandı. «Baxıt nurı» (1936), «Qosıqlar» (1939), «Biz jeńemiz» (1942), «Tańlamalı shıǵarmaları» (1950—1955), «Shıǵarmaları» (1958—1966) poeziyalıq toplanımları járiyalanǵan. 1939-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

QOSIGIM

Janǵa jay, júrekke jalın kirgizip,
Arttır oqıǵannıń kúshin, qosıǵım.
Qozǵaltıp deneni tamır júrgizip,
Kórset aldaǵınıń isin, qosıǵım.

Jansızǵa jan berip, kirgizip sezim,
Iske jigerlendir hár awız sózim,
Sulıwlıǵın tartıp kórgennin kózin,
Súysindirsin formań senin, qosıǵım.

Marjanın diz sózdin oyıma alǵan,
Kómegin kórset, waǵımda tolǵan,
Doslardı alǵa tart, keyinlep qalǵan,
Qıyaldı sharıqlap meniń, qosıǵım.

Tań nurının qushağında quwanıp,
Qolına jeñistiń bayrağını alıp,
Alda jürgen erdiń ǵayratı salıp,
Jeñisli islerin kórset, qosıǵım.

Sen ushın waqtımın kóbi ótedi,
Oy menen on barmaq xızmet etedi,
Siya, qálem, qaǵaz, húrmet etedi,
Xalqım ushın xızmet atqar, qosıǵım.

PUSHKIN

Kim bilmeydi, seniń ullı atıńdı,
Kimler oqımaǵan jazǵan xatıńdı!
Qızılqumda — Ámiwdárya boyında,
Qaraqalpaq — bul da bildi dańqıńdı.

Oylamaǵan ediń tek óz mápińdi,
Xalqın ushın háwijlettin pátińdi.
Dushpanıña qarsı bolıp udayı,
Qosıq penen ayttıń ótkir ǵápińdi.

Shayır ediń sóz hasılın saylaǵan,
Patsha biyge qarsı tisti qayraǵan.
Kópshiliktiń pikirinen sóz aytıp,
Xalqın ushın azatlıqtı oylaǵan.

Sen ashıǵı ediń jańa ómirdiń,
Talpınıp eń hallas urıp kewiliń.
Biraq sonda qara júrek zalımlar,
Erk bermedi degenine oynınıń.

Patsha sorap otırǵanda elińdi,
Qozǵasań da jazalmadıń belin di.

Saǵan qarsı sumlıq oylap jawızlar,
İlayıq taptı aqırında ólimdi.

Sen — danışpan, súygen ul eń elińe,
Aql menen oydı jıyǵan kewlińe.
Seniń sóziń júreginde xalıqtıń —
Yadqa aytadı qosıǵıńdı bári de.

Kim umıtsın, Pushkin seniń atıńdı,
Kim oqımas, hasıl-altın xatıńdı!
Qaraqalpaq ulı — men de eskerip,
Óz elimde kóteremen dańqıńdı.

JARASAR

Joqarıdan külim qaqqan,
Künnen túsken nur jarasar.
Kökireǵıńdı jarqıratqan,
«Húrmet belgi» gül jarasar.

Tursań — jigerli saylanıp,
Quwanışlı shıraylanıp,
Öz isińe oñaylanıp,
Qıymıl etken tır jarasar.

Kórsetip iste pátińdi,
Orınlap shıqtıń shártińdi,
Hámme kórdi xızmetińdi,
Saǵan máńgi bul jarasar.

Miyet maydanında külip,
Öz isińniń jónin bilip,
Orın aldıń birinshilik,
Erligińe bul jarasar.

RAMBERGEN XOJAMBERGENOV

(1913 — 1984)

Rambergen Xojambergenov 1913-jili Kegeyli rayonında tuwılğan. Xalqımız arasında yumor-satıralıq qosıqları menen jaqınnan tanılğan. «Qosıqlar» (1963), «Qıyalım» (1981), «Uyat bolar aytpağa» (1996) qosıqlar toplamları basılıp shıqqan.

NESIYBEŇ TOQTALÍP, ÍRISQÍŇ KESILER

Sóz baslasam jaqsı-jaman islerden,
Ersi is juwıqta shıqpas eslerden,
Jaqsınıń belgisi bilmey islengen,
Qátelikti, kemshilikti keshirer.

Xojalıqtıń xızmetinde aylanıp,
Sózdi sóyler aldın-artın oylanıp,
Pámli qatın úy isinde tawlanıp,
Mısalı jipektey bolıp esiler.

Aqıl bolsań ata-anadan iyben sen,
Is usılın aǵalardan úyren sen,
Uyası úlgili jerden úylen sen,
Xızmetinde shıyratılıp esiler.

Jasın jetpey qartayarsań, tozarsań,
Kóterilip qısnarsań, qızarsań,

Ulını ultişiz úyden qız alsań,
Oshaǵınıń bilgap, ottı óshirer.

MEGZETTİM

Kórsem baylıǵı mol, biyik oyındı,
Toqsan túrge taratasań oyımdı,
Ámiwdáryam, «Aq altın»lı boyındı,
Bárha-bár nurlanǵan jazǵa megzettim.

Qandırıp boz, sańıraw-sahra jerimdi,
Quwandırǵan qız-kelinshek, erimdi,
Buyra tolqın, appaq kóbiklerindi,
Júzgen aqquqlarǵa, ǵazǵa megzettim.

Tarmaǵın taralıp, órkenlep óstiń,
Elimniń jaynaǵan nurları ústin,
Sırıǵırlaǵan aǵıslarınıń sestin,
Jáhándi jańlatıp sazǵa megzettim.

Tıń jerlerge mayday jaqqanlarındı,
Oy jerlerge tayday shapqanlarındı,
Aldına boy taslap aqqanlarındı,
Súygen sulıwdaǵı nazǵa megzettim.

Emip aq sütünı, iship suwındı,
Ne shól, jáziyralar qayta tuwındı,
Altın baylıǵındı, kólde suwındı,
Janıma jaǵımlı házge megzettim.

ORÍNSÍZ JERGE ÓSHIKPE!

Yaki jayaw, ya atlı,
Atındı ayıp shaqırsa,
Yaki áste, ya qattı,
«Xabarlas» dep baqırsa,
Dalaa shıq, keshikpe!

«Jatırman» dep jalañash,
Gırjiygeniñ jaramas,
Sırttağı kisige,
Dalğa shıq ta xabarlas,
Telmirtip qoyma esikte.

Awırtıp ayaq arada,
Qayqayıp alıp qalada,
Aqlı az adamday,
Jüre berme dalada,
Jatırsa balañ besikte.

Gá uzayıp, gá kelterilip,
Ashıw qısıp enterilip,
At qoyıp birden üstine,
Óziñnen óziñ kóterilip,
Orınsız jerge óshikpe.

Taysalıp shıray-jüziñnen,
Qaymıqsá qorqıp óziñnen,
Qashqan jawğa qatın er,
Quwıp barıp izinen,
«Tigaman» deme tesikke.

Ağańnıñ alsañ aqılın,
Biydawletlikten qashıq bol,
Tıñlasañ gáptiñ maqulın,
Úrdis et te ashıq bol,
Atańnan qalğan kásipek.

Ot-jemin berip qaratsa,
Quyırıq-jalın taratasa,
Seyisin tawıp jaratasa,
At ta shabar bap penen.

NAWRIZ JAPAQOV

(1914—1975)

Nawrız Japaqov 1914-jılı Taxtakópır rayonında tuwılğan. 1952—55-jılları Moskvadağı Joqarğı partiya mektebinde oqıydı. 1961-jılı «Ayapbergen Muwsaevtıñ tvorchestvosı» degen temada filologiya ilimleriniñ kandidatu, 1967-jılı «Qaraqalpaq ádebiyatında socialistlik realizmniñ qalıplesiw dárekleri» degen temada doktorlıq dissertaciýaların jaqladı. «Kún» (1940), «Quwanışlı kún» (1946), «Shayır sózi» (1949), «Baxıt» (1951), «Doslıq dástanı» (1960), «Ullı rus xalqına» (1954) qosıqlar toplamları basılıp shıqtı. 1930-jılları xalıq arasınan «Qoblan» dástanın jazıp alıp, bastırıp shıǵarǵan. Qaraqalpaq folklorınıñ XX tomlıǵınıñ basılıp shıǵıwına belsendi qatnasqan. 1939-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıñ aǵzası.

ALMA

Bağ ishinde tur alma,
Deydi onı mazalı.
Qoldı sozsam almağa,
Bolmayman ba jazalı.

Kóz aldımda kún sayın,
Meni ózine tartadı.
Kórgen sayın almanı,
Muhabbatım artadı.

Aytqan almam — súygen qız,
Sozǵan qolım — júregim,

Qabil etti özine,
Jelge ushpay tilegim.

Süyenime qosıldım,
Islep jürmiz elge is.
Miywe bergen almaday,
Isten beremiz jemisl...

JAZ

Búlbúl sayrap,
Shadlıq jırın,
Jaz kelgenin aytadı.
Jaz qusları,
Mereke etip,
Kólde oynap jatadı.
Jazdıń esken,
Jumsaq jeli,
Qıyalımdı terbeydi.
Hámme jańa,
Quwat berip,
«Kel, qushaqqa en», deydi.
Súyse jazdıń,
Jumsaq jeli,
Jańa ráhát tiygendey.
Jerdiń beti,
Qulpı dóngen,
Bawrı erip iygendey.
Jerdiń beti,
Gúl-gúl dóngen,
Jaz kelgen soń túrlenip.
Jerim kiygen,
Kók maqpaldı,
Hasıllanıp,
Güllenip.

Jer jamılǵan,
Kók kórpesin,
Adam onı tanımas.
Kók üstinen,
Quslar ushqan,
Iyisine bolıp más.
Suwlar aǵıp,
Jap, salmadan,
Barıp quyǵan atızǵa.
Kók kógergen,
Ósip-óngen,
Suw tilegen atızda.
Miyнет etip,
Bejerip jer,
Júr awıldın erleri.
Baǵlar ekse,
Miywa bergen,
Sonday hasıl jerleri.
Altın künli,
Jazı nurlı,
Gúl jaynaǵan jerim bar.
Altın jazday,
Jaynap turǵan,
Shad turmıslı elim bar.

QARAQALPAQ, ÓZBEK BIRGE TUWISQAN

Qaraqalpaq, ózbek birge tuwısqan,
Ayyemnen aǵayın, barıp-kelirken.
Dushpan kelse birge qarsı turısqan,
Shadlıqtı, qayǵını birge bólisken.

Urgench toyberse, Shımbayǵa «kel» der,
Miymanı kelmesten toyn baslamas.
Saparıǵa shıqqanda «qatarda jür» der,
Birin-biri qıyın jolda taslamas.

Biri kóz, biri qas ornında turǵan,
Qassız kózdiń sirá sání bola ma?
Túsimiz bir, mısıl bir ana tuwǵan,
Uqsaydı egiz qız yaki balaǵa.

Berdaq Nawayını ustaz dep bildi,
Onnan órnek aldı ómir jolında.
Ǵafur da Abbazdı dál sonday kórdi,
Úlgi etip shayırlardıń aldında.

Ustaz shákirt bolıp ósip kelemiz,
Teń ata-balalı jetilip tep-teń.
Bilgen ónerdi de teńdey bólemiz,
Kewil ashıq, jüregimiz sheksiz keń.

QARA TEÑIZ

Abxaz jeri,
Tawlı, baǵlı,
Ráhátli jańa jaqqan.
Sol jaǵında,
Qara teńiz,

Qanday xabar aytpaqshı?
Qandaysıda,
Ne nársede,
Meni ózine tartpaqshı?...
Ya ayta ma,

74

(1914–1996)

Miyriğül Orjanova 1914-jılı, 15-iyulde Kegeyli rayonınıñ «Qanlı-jağıs» awılında tuwılğan. 1934—35-jılırtı partiya mektebinde oqıydı. Tört-küldegi tariyx, til hám ádebiyat fakul-tetin oqıp pitkergen. «Ana muhabbatı» (1972), «Baxıtlı qızlar» (1985) qosıqlar toplamları menen «Tañ nurı» (1980) prozalıq kitabı basılıp shıqqan.

QIROQIZ BENEN ARAL TENİZ ARASI

Qırıqız benen Aral təniz arası,
Jayılp jatqan qaraqalpaq dalası,
Barsakelmes, Üstirt, Gazlı qalası,
Miyнет toyın shalıp toylasa bolar.

Abiray ushın at salıstıń báhárden,
Miyнетke záberdes xalqım ázelden,
Qız benen jigiti bel buwar hár dem,
Toy lipasın kiyip jaynasa bolar.

Tazajaptıñ eki boyın jaylağan,
Palwanları aq altındı jıynağan,
Birinshilik ushın ózin saylağan,
Xojeli mártlerin maqtasa bolar.

Qalın toğay shańgıtıp jatqan jerlerin,
Bostan etken Shomanaydın ellerin,

Maqtasa arzıydı qız-jigitlerin,
Mártlik maydanına saylansa bolar.

Qoynı jazıq paxtakeshtiñ mákanı,
Al-Beruniy babamızdın Watanı —
Aq altınıñ hár jıl sayın mol káni,
Jedelli elime mádátkar bolar.

Ülesin salmaqlı, esapta barsań,
Aq altın watanı qatarda narsań,
Keleshekke tabıs penen bararsań,
Xızmetiñdi shayır jırlasa bolar.

Jumırtawda jas júregi tuwlağan,
Paxtazarda mashınası zuwlağan,
Dushpanlardın júrekleri suwlağan,
Mańıgıtlı elge algıs miyasar bolar.

Dalasında qulan kiyik oynağan,
Shımbay, Taxta jarıslarda talmağan,
Qatarınan hasla keyin qalmağan,
Täriypiñdi jazsam san dāstan bolar.

Qaraqalpaq aydın jolda shalqıdın,
Miynetiñe jer bawırın balqıttın,
Kemisi joq búgingi kün shadlıqtın,
Kóz aydın jeñisiñ, maqtawğa bolar.

Tuwğan úlkem ullı jolda shalqıdın,
Miynet etip rāhāt taptıñ, balqıdın,
Tasa bersin ğāziynesı xalqıñnıñ,
Meniñ bar intıgım tek sağan bolar.

YALTA

Yaltanın gül kóğertken baġmanları,
Ózine miyras qılğan kásip-kári,
Miywanıñ neshe túri ósirilgen,
Sağan ol mirát etip: jeñiz, degen.

Teñizde tolıqn tuwlar tolıp-tasıp,
Qırımınñ jemisleri boldı nesip.
Birin-biri quwalap kóbić bürker,
Shomılıp, júrseñiz de aralasıp.

Hawası shiyrin-sheker jutqın keler,
Xalqı tawdan tawsilmas miywa terer.
Dem alıp qıdırğanlar kórkın kórgen,
Gül tábiyat Yaltağa bārin bergen.

Yaltanı bir kórgenler taġı keler,
Jaġısta tursañ teñiz suwın seber.
Shıpalı alğan demin dārtke dawa,
Emleniwe kelgenler qádirin biler.

ARTIQ SHAMURATOV

(1915—1942)

jıynağı jăriyalandı (1987). 1939-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

SULIW

Sham bop janıp elektrdey jarqırıp,
Kók júzinde kúlimlegen aysulıw.
Aydalaǵa saǵım sáwle nur tóǵıp,
Bul emes ǵoy turǵan qurı jay sulıw.

Sáwle shashıp pútkil jáhán júzine,
Qara túndı jariq etken aysulıw.
Jer hám kókti altın nurgá bólegen,
Aytıń qáne, aydan óter qay sulıw.

Tamam juldız, ayıńızǵa tatırlıq,
Jer jáhánge jaqtı bergen kún sulıw.
Kún menen bir óner shamı jaǵılǵan,
Kórkem sánli jarasıqlı kún sulıw.

Qurallanǵan oqıw óner bilimnen,
Xabarı bar hárbir túrli ilimnen,

Shayırlardıń shıyrın tatlı tilinen,
Jandı bıylep shıqqan shadlı ún sulıw.

Sulıw-sulıw, sulıw emes bil jaslar,
Kewil súyip, qostılısqan par sulıw.
Bir kún, bir ay, bir jıl emes ómirlik,
Máńgilikke súyip alǵan yar sulıw.

Jańa turmıs shın baxıtlı ómirde,
Bilimnen júzine engen nur sulıw.
Sırtı jılur gúmis, ishi sarı mıs,
Bolsa bilgenlerge naǵız nur sulıw.

Gilem tósep, jipek kórpe jamılǵan,
Hasıl kán bop jaratılǵan jer sulıw.
Aq tolqınnan gúmis túyme taǵılǵan,
Kók oraylı buyra tolqın kól sulıw.

Tawı temir, altın, gúmis, suwı pal,
Íńıranǵan toǵayı hám kóli mol,
Mine, tabıs qansha kerek sanap al, —
Dep jatırǵan ullı paytax jer sulıw.

NE JAMAN

Qurı ǵana jıltıratıp túslerin,
Bejere almay qolǵa alǵan islerin,
Parazittey jumsamaǵan kúshlerin,
Zil qaratas haram tamaq sol jaman.

Shın berilip bir ǵana is etpegen,
Miyнет dese «bas awırtpa, ket» degen,
Bir tapqanı bir tapqanǵa jetpegen,
Is qosjaqpas jalqaw degen at jaman.

Jigerli jas qatarına sanalmay,
Közge túsip, kóp ishine baralmay,
Birge islesip kópten payın alalmay,
Bárinen de bosqa qalğan sol jaman.

Tıp-tınısh arqayın paraxatlangan,
Kótermelep ózin badabatlangan,
Bolar bolmas iske marapatlangan,
Jónsiz qurı maqtanshaqlıq sol jaman.

Haram oyılı, ishi qara kómirdey,
Topıraqta shirip qalğan temirdey,
Júzi ábeshiy, túsi suwıq ólimdey,
Adamgerlik arın satqan sol jaman.

MEN JERIKPEN ÓMIRGE

Óttiñ be bastan... umitpastan,
Qızıqlı jaslıq-balalıq.
Bawırına basıp erkeletken,
Húrmet qanday, analıq!

Qosıq penen qarsı alıp,
Quwandım seni, jigirma bes.
Janımastay tasqın kúshke,
Bóledin meni, jigirma bes.

On eki ay qonaq bolıp,
Ótersen bir kún basımnan.
Artıña bir aylanbay-aq,
Ketersen jiljip qasımnan.

Qızgınlı júrek soğa ber qattı,
Bárha húrmet elimde.
Dúnya qızıq, Máńgilikke, —
Men jerikpen ómirge.

TILEWBERGEN JUMAMURATOV

(1915—1990)

Tilewbergen Jumamuratov 1915-jılı 27-dekabrde Moynaq rayonınıń Aqdárya awılında tuwılğan. «Qaraqalpaqstan xalıq shayı» (1957), «Ózbekstan xalıq shayı» (1969). Qaraqalpaqstan Respublikası Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıǵınıń laureatı (1972). 1937-jılı muǵallimler tayarlaytuǵın bir jillik kurstı, 1948-jılı Tashkent mámleketlik universitetin sırttan oqıp pitkeren. Birinshi qosıǵı 1937-jılı jariqqa shıqqan. «Júrek muhabbatı» (1956), «Doslıq» (1959), «Meniń zamanlaslarım» (1963), «Káramatlı tulǵa» (1975), «Tolqında» (1970) toplamlarınan keyin «Tanılamalı shıǵarmaları» (1967), 1978—1982-jılları «Shıǵarmaları»nıń 2 tomlıǵı, «Túrli ótkeller» (1983), «Doslıq haqqında qosıqlar» (1988), «Ómirińniń ózi filosofiya» (2005), «Aralǵa keldim oralıp» (2016) toplamları baspadan shıqtı. «Makarya sulıw» poeması 1973, 1975-jılları qaraqalpaq, rus hám ózbek tillerinde basılıp shıqqan. «Qızlar házili» (1976), «Tiklengen tuw» (1971) pyesaları teatr saxnasında qoyılǵan. Ol tuwısqan xalıqlar poeziyasınan Omar Hayyam, Á. Nawayı, Ğ. Toqay, Muwsa Jálil, A. S. Pushkin shıǵarmaların awdarıwǵa qatnastı. 1957-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

ÖMİRİMİN LIRİKASINAN

Dünya — muhit, jüzdim tasqın ağısın,
Ushıratpadım toqtaytuğın jağısın.
Jol-jönekey sälem berip ötsem dep,
Qağıp kirdim yarım äsir qapısın.

Nebir doslar árman etti keliwdi,
Shoğı söndi, kórmey ketti eliwdi.
Ayğa jetken kóz toymastay zaman bul,
Júz jasta da heshkim süymes öliwdi.

Hárbir künim — ómirdiñ bir gerbishi,
Hárbirewdiñ keler bunı órgisi.
«Bir äsirdiñ dál ortası usı» — dep,
Mine, minaw ólshep qoyğan belgisi.

Hámme júrip ótetuğın bir tóbe,
Ómir barda baxıt penen mártebe.
Búgin mine eliw menen xoshlasıp,
Alpis jasqa atlanaman ertege.

Egiz tuwğan quwanış hám qapalıq,
Kún artınan kúñler keler taqalıp.
Hár batqan kún julqıp alıp ketip tur,
Ómirimniñ bir gerbishin qoparıp.

Aldıma da názer salıp qarayman,
Barsa kelmes taw kóriner qarayğan.
Soğan jetken ǵarrılıqtıñ dáwranın,
Meniñ ózim jigitlikke sanayman.

Balalıqtı ǵarrılıqtan jek kórdim,
Jek kórmedim, uwayımın jep kórdim.

Júz jastağı ǵarrılıqtıñ qayǵısın,
Bes jastağı balalıqtı ótkerdim.

Jürgen izdi qıyalına alasañ,
Yadımda tur qayǵı menen tamasham.
Sum musallat ala shańǵıt kórindi,
Ǵaz-ǵaz turıp keñ dúnyaǵa qarasam.

Buwındırıp jup jaǵadan asılǵan,
Äjel qáwpi ketpey turdı qasımnan.
«Qılq» ettirip jutıp qoydı ákemdi,
Jetim qaldım palapanday jasımnan.

Anam ǵarip zar eñireydi egilip,
Kózlerinen qanlı jası tógilip.
On altıdan jalǵız qalǵan men boldım,
On bes juldız jer astına kómilip.

Qayǵı otı tunshıqtırdı anamdı,
Qara úydi qapladı tas qarańǵı.
Bulaǵaylı qarlı boran tünlerde,
Zarlanadı saw qoyǵay dep balamdı.

Ketkenlerge janı ottay kúyedi,
Men awırsam jáne oqtay tiyedi.
Jasta emes, házir ǵana oylayman,
Polat eken biysharanıñ júregi.

Mıyıq tartsam, shadıqorram boladı,
Qabaq shıtsam, jasıl güldey soladı.
Jan bar jerde qapalıǵın sezdimey,
Awlaǵında óksip-öksip aladı.

Sap júregi órtenipti dút bolıp,
Tiri qaldım aqır túbi qut bolıp.

Qar üstinde qanbaqlarday jumalap,
Ot basında ayaqlarım shıt bolıp.

Esken jeldey öte berdi balalıq,
Jigit boldım, keldi kem-kem aǵalıq.
Ákem júrgen soqpaq penen ayañlap,
Jetip keldim eliw jasqa taqalıp.

Kúnler ótti, kórgen tústey belgisiz,
Kúnler ótti, qaytıp onı kórgisiz.
Turmısımnda ne bir kúnler gezlesti,
Ómirimniń yarımına bergisiz.

Yadımda tur, men bayaǵı jetimmen,
Jetimlerden talay jaysań jetilgen.
Bul zamanda súyiwshi kóp balanı,
Anasınday shorpıldatıp betinen.

Jurtım meni shayır dese, shayırman,
Ne dese de, pármanına qayılman.
Bawırmanım mektep penen internat,
Jetimlerdi jetimlikten ayırǵan.

El súymese meniń jayım tórmedi,
Biyik baxıt qıran qustay órledi.
Bir ármanım — máртеbemniń asqanım,
Atam menen anam ǵáriyp kórmedi.

Alǵısım kóp doslarıma, xalıqqa,
Heshkim sirá názerden tıs qalıp pa?!
Tiri túwe, batıl qalǵan Berdaqta,
Biziń zaman alıp shıqtı jariqqa.

Jüregimniń túpkirinen shıǵarǵan,
Mápi ushın jaratılsa shıǵarmam,

El alǵısı — meniń ushqır qanatım, —
Ele talay shariqlawǵa shıǵarman.

Quwdıń kórki — kók shalǵınlı kól menen,
Erdiń kórki adam menen, el menen.
Duzın tolıq aqlamadım jurtımniń,
Ele talay qarızım kóp bermegen.

Qushaǵında oy-órisim keńeygen,
El miyrimin jan anama teńeymen.
Jurt shadlıǵı jalǵanısın júrekke,
Jalǵız ózim júz jasayın demeymen.

Men mın jasap qalǵanda da qatardan,
Bul dúnyanıń ne lázzetin tatarman?
Zamanlastıń hámмесinen ayrılısam,
Tap ózim-aq, góрге barıp jatarman!

Men jasasam doslar menen jasayın,
Bala-shaǵa, qostar menen jasayın.
Ulken-kishi, qatar-qurıbı, zamanlas,
Qartlar menen, jaslar menen jasayın.

Eliw jasta sharshadım ba, taldım ba?
Bir júz jıllıq ómiri bar taldıń da!
Jaslıǵımniń sarǵındısı ketken joq,
Ele talay dúbirim bar aldımda...

TOLQINDA

Balalıq ótken basımnan,
Uyqıda kórgen tús bolıp.
Suwda da júzdim jasımnan,
Kókke de ushtım qus bolıp.

Shaǵlaǵan shañqay túslerde,
Teñizde júzip balıqtay.

Esirip jaslıq küshlerge,
Oynadıq qalaq jalıqpay...

Jıllardı büklep jipektey,
Ötkenbiz taslap talayın.
Ğarrılıq alda tünektey,
Buldıraydı qarayıp.

Aralğa keldim oralıp,
Közimnen itqıp jas shıqtı.
Nazlandı tolqın buralıp,
Saladı eske jaslıqtı.

Tırnap ta kórdi tebedey,
Jeñdim men oğan boy taslap.
Bayağı bala, degendey,
Oynaydı tolqın göddaslap.

Teñselip teñiz bulqınğan,
Sozadı kókke ör tösın.
Tigedi keste tolqınnan,
Jamılıp jasıl kórpesin.

Biledi tolqın süziwdi,
Heshbirew oğan üyretpey.
Qoymadım qarsı jüziwdi,
Qalıqlağan üyrektey.

Basıma monshaq shashadı,
Qatar-qatar dizilgen.
Tolqınlar zırlap qashadı,
Biri-biriniñ izinen.

Aldına shıǵıp qamalap,
Birin-biri quwadı.
Qas qaqqansha balalap,
Tolqınnan tolqın tuwadı.

Domalangan arshaday,
Awdañlasıp keledi.
Talpınıwǵa sharshamay,
Sıñqıldasıp küledi.

Önerli oynap tuwlaydı,
Mın tilde sóylep tamasha.
Samal da shertti sırnaydı,
Koncertin kórdik onasha.

Tartınba, teñiz, solqılda,
Lázzet aldım küshinñen.
Tuwılǵan janman tolqında,
Süysindim qattı ishimmen.

Dep taǵı aytım doslarǵa:
— Jaslıǵım qayta oraldı.
Shıqqanday bálent asqarǵa,
Tarqattım sonsha qumardı.

JAQSI PERZENT — ÓMIRINNIŇ QANATı

Bala dese ıqlas nege artadı? —
Geyde urıssam, muhabbatım bar taǵı.
Ne duwası bar ekenin bilmedim,
Márgiyası júregimdi tartadı.

* * *

Jigit boldım jaslayımnan üylenip,
Shad turmısta jasasam da sıy kórip.
Jaqsı uya salıwdı da bilmeppen,
Eñ bolmasa qurqıltaıdan üyrenip.

* * *

Uldı-qızdı mápelediñ, terbettiñ,
Mine, bugün üstindeseñ hürmettiñ.
Qartayǵanda qayta bala bolarsañ,
Sonda esap, erkeletse perzentin.

* * *

Ul perzentin — quwanışlı toyxanañ,
Qız perzentin — barıp keler bayqalañ.
Jaqsı perzent — ómirinñin qanatı,
Qartayǵanda jasartadı qaytadan.

* * *

Uyasınan qus ta sezim aladı,
Hár bir nársе negizine baradı.
Atasına usamaydı deseñ de,
Eñ bolmasa bir belgisi boladı.

* * *

Hámme nársе bara-bara tozadı,
Oy toqıydı qıyalımınñı qozaǵı.
Tozbaq emes bala ushın muhabbat,
Barǵan sayın azıwlatar azabı.

* * *

Tek sulıwlıq — mázi bettin boyawı,
Bara-bara ol da túsin joyadı.
Eñ gózzallıq, aqıl menen miynet, —
Solar ǵana ataǵırdı jayadı.

* * *

Adam boyı alasa dep tırısqa,
Pil de onnan artıp túspes alısqa.
Kip-kishkene balanıñ da qıyalı,
Aydan ótip, barıp qaytar Marsqa.

BAYNIYAZ QAYIPNAZAROV

(1916—2001)

Bayniyaz Qayıpnazarov 1916-jılı 25-avgustta Shımbay rayonında tuwılǵan. «Qaraqalpaqstan xalıq shayı» (1976), «Qaraqalpaqstan Respublikası Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıǵının laureatı» (1984). 1939-jılı Tórtkúldegi muǵallimler institutın pitker gen. 1951—1956-jılları Moskvadaǵı M.Gorkiy atındaǵı ádebiyat institutında oqıǵan. Dáslepki qosıqları 1930-jılları járiyalanǵan. «Qosıqlar» (1940), «Xalıqqa xızmet qılaman» (1947), «Altın gúz» (1959), «Quwanış qosıqları» (1950), «Bozjap boyında» (1955), «Kók emen» (1956), «Qızıl gúl» (1958), «Súydostım» (1962), «Meniñ Watanım» (1956), «Meniñ baxtı» (1968), «Eki ayaz» (1970), «Nárwan» (1972), «Gúldáste» (1981), «Men seniñ bir shaqanman» (1977), «Tañlamalı shıǵarmaları» (1981), balalardı arnalǵan «Jarlı adam hám ǵargalar patshası» (1985) poeziyalıq kitapları basılıp shıqqan. Tuwısqan xalıqlar poeziyasınan Tvardovskiydiñ «Vasiliy Tyorkin», Sh. Rashidovtıñ «Kashmir qosıǵı» poemaların, sonday-aq, M.Lermontov, A. Mickевич, Yan Raynis, T. Shevchenkolardıñ qosıqların awdarmalawǵa qatnasqan. 1939-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıñ aǵzası.

XALQIMA

Xalqım, meni shayı etken óziñseñ,
Yosh keledi márt maydanda kórinseñ.

Qaharmanlıq shejiresin oqıyman,
Seniñ ullı jüregiñe üñilsem.

Talay jıllar kún-rún attan túspepseñ,
Saq jüripseñ, sawıt bawın sheshpepseñ.
Geyde basqı tawıp, qısqa kórseñ de,
Öziñ hesh birewge qısım etpepseñ.

Bazda el basına qawıp tuwğan gezde,
Qaytpay gúresipseñ kúsh jıynap tezde.
Az bolsañ da saqlap awızbirlikti,
Tánde bas ketse de, turıpsañ sózde.

Usı saltıñ jüregime ornağan,
Sen haqqında oy saladı ol mağan.
Tabınarım, tawday arqa süyerim,
Sen turğanda kim kóterer qol mağan.

Sarı qumnan tayınbağan tabanı,
Oylap tursam, ótken ata-babanı.
Topılğan dushpanga súyem jer bermey
Solar qorğap kelgen bul keñ dalanı!

MEN SENIÑ BIR SHAQAÑMAN

Báhár kelgen sayın jayğan japıraq,
Kún nurında kúlip turğan jarqırap,
Tuw alıstan kózge túsken buldırıp,
Sen — bayterek, men — seniñ bir shaqañman.

Sahrağa sán berip qáddın dúzegen,
Gózzal kórki Ámiw boyın bezegen,
Usha bası álhawanı gózlegen
Sen — bayterek, men — seniñ bir shaqañman.

Sen shayqalıp ósseñ, men de ósemen,
Sen pát berseñ, men jel bolıp esemen,

Sen arqalı jurt kózine túsemen,
Sen — bayterek, men — seniñ bir shaqañman.

Keñ óris jaylawsañ jasıl giyalı,
Mehriban anasañ altın ayalı,
Jetilgen nárwansañ salqın sayalı,
Sen — bayterek, men — seniñ bir shaqañman.

Meniñ sheksiz dalam, ashıq aspanım,
Terbelgen besigim, tilde dástanım,
Dañqlı úlkem — Qaraqalpaqstanım,
Sen — bayterek, men — seniñ bir shaqañman.

BOLSAÑ

Búlbúl bolsañ joqtan bostan izleme,
Meniñ elim bağı-bostan emes pe?!
Shayır bolsañ oydan dástan izleme,
Turmıstıñ ózi jır, dástan emes pe?!

Sheber kesteshidey, sırshıday sırlap,
Tábiyat jerime nağıs oyptı.
Ómir boyı tınbay baxıtın jırlap,
Güller menen sózin jazıp qoyıptı.

Neni kerek etseñ tabılar bári,
Jerim saqıy ana, nani, suwı pal.
Boladı hárkimniñ unatqan kári,
Sen súwretshi bolsañ, kel, súwretin sal.

MÁRYAM QASÍMOVA

(1917—1976)

paq tiline awdargan. 1957-jildan baslap Jazirshilar awqamining aq-zasi.

ÁMIW BOYÍN JAYLAĞAN

Xalıqtın ǵamın oylagan,
Miyнетiniń baǵınan,
Ómiri gúl jaynaǵan,
Kóksinde juldızları, —
Qaraqalpaq qızları.

Márt azamat gúreste,
Atı shıqqan hár iste,
Erler menen bir sapta,
Jollar ashqan jeńiske,
Basta baxıt jazları,
Qaraqalpaq qızları.

Márt jigitler joldası,
Mıńlarǵa teń bir bası,

Batır Zoya, Lizanıń,
Zamanlası qurdası,
Istıń ónerpazları,
Qaraqalpaq qızları.

«Aq altındur mákanı, —
Gúl jaynaǵan watanı,
Miyнет penen quwantqan,
Ullı Watan — ananı.
Sherken baxıt sazları,
Qaraqalpaq qızları».

Ullı maqset jolında,
Jeńimpaz bayraq qolında,
Gúres penen miynetте,
Jarısta kóptiń aldında,
Kóksinde juldızları,
Qaraqalpaq qızları.

«QÍRQQÍZ»ǴA KELIŇ, JOLDASLAR!

«Qırqqız»ǵa keliń, joldaslar,
Gúllenteyik tezirek.
Qızdırmasaq miynetте,
Shıdamaydı jas júrek.

Qaynap shıqqan jaslıqtıń,
Tasqını bergen, yosh bergen.
Qanday baxıt bul jerde,
Baǵ dóreтип, gúl tergen.

Jazıq dala partawda,
Paxta, biyday ırǵalsın.
Tasqın tabıs ústinde,
Erliktiń jırı jırlansın.

«Qırqız»da hasıl jerlerde,
Bağlar shıqsın kógerip.
Dóresin jaña qalalar,
Qáddin biyik kóterip.

Kanaldan suwlar atlıgıp,
Tassın biziñ tabistay.
Qızsın miynet jarista,
Birewden birew qalıspay.

Traktorlar gúrildep,
Jerdı sürip ayırsın.
Jemisın tóksin qoyınan,
Eskiden jatqan gárrı tın.

Qutlı qonıs kóbeyip,
Keñ dalağa nur tolsın.
Tağı da bolıp el abat,
Toy ústine toy bolsın.

«Qırqız»ğa keliñ, joldaslar,
Güllenteyik tezirek.
Jehistiñ qızıl bayrağı,
Tursın dónip jelibrep.

XOJABEK SEYTOV

(1917—2001)

Xojabek Seytov 1917-jılı 25-avgustta Taxtakópır rayonınıñ Qarabuğa awılında tuwılğan. «Ózbekstan Respublikasına miyneti siñgen mádeniyat xızmetkeri» (1972), «Qaraqalpaqstan xalıq jazıwshısı» (1991). Tórtkúldegi muğallimler institutın pitkergen. «Alğa, jeńiske» (1944), «Baxıtlı ómir» (1944), «Ómir tañı» (1950), «Güllengen awıl» (1955), «Tolqınlar» (1956), «Ámiw qızı» (1966), «Qızketken» (1957), «Báhárde Ámiw boyında» (1966), «Tañlamalı shıǵarmaları» (1977) poeziyalıq toplamları basılıp shıqqan. Proza tarawında «Agronom predsedatel» (1956), «Mashaqtalı baxıt» (1958), «Háwirli samal» (1973) povest hám romanları járiyalanǵan. Tvardovskiydın «Vasilii Tyorkin» poemasınıñ (B.Qayıpnazarov penen birge) hám Mirtemirdiñ «Qaraqalpaq dápteri» shıǵarmasınıñ qaraqalpaq tiline awdargan. X. Seytov 1943-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıñ aǵzası.

QANALAS XALÍQPÍZ

Ózbek xalqı óz aǵamız deymiz biz,
Ámiw, Sırday bir tutasqan irgemiz.
Bir anadan tuwǵan egiz uldaymız,
Ullı iste, túreslerde birgemiz.

Bir tamırdan ósken ğumsha gúldeymiz,
Bir-birewge «sen» demeymiz, «Siz» deymiz.

— Kim ózbektiñ tuwǵan jaqın isisi? —
Degen waqta, — Qaraqalpaq! Biz, — deymiz.

Birge atqan biziñ ıǵbal-tañımız,
Mañǵı birge biziñ júrek-janımız.
Aǵa, úke bolıp ósken ozaldan —
Qanalaspız, bir qosılǵan qanımız.

Egiz ulday bir emshekti emgenbiz,
Bir almanı teñdey bólip jegenbiz.
Qaraqalpaq qız uzatsa Ózbekke —
Bar biziñ de ayday ózbek jeñgemiz.

— Ayrılmas dos kim? — degende, — Biz! — deymiz,
Birge jasap, bir maqsetti gózleyemiz.
Tolıp-tasıp haqıyqatın aytqanda
Bir gewdeniñ qos shıraǵı — kózdeymiz.

ADA BOLMAS DÁSTANÍ

Mañızı zor elge etken xızmettiñ,
Mártler ayasında húrmet-izzettiñ.
Kúndey bolıp elesleydi jan úlkem,
Terbetilip besiginde lázzettiñ.

Almas qılış tek jatpaydı qınında,
Márt maydanda belli bolar shırında.
Jıl boyına etken istiñ salmaǵı,
Ólshenedi bir máртеbe jılında.

Tabis artqan eldiñ bálentdur qolı,
Xalqı shad, aspanı dúrkin qus jolı.
Qaraqum, Qızılqum eki arası,
Túrli kán — tawılmas tabısqa tolı.

Ústirtinde neft, túrli kánler bar,
Bunday úlke basqa jerde shende bar.
Mañlay terler nurgá aylanǵan jerimnen,
Adamǵa ne kerek — bári tabılar.

Temir jol kánleri Ústirt dalası,
Dárbent boldı Xojeliniñ qalası.
Jaquin boldı poezd penen júrgende,
Moskva, Nókis hám Tashkent arası.

Baǵ-baqshalar miywalarǵa malındı,
Jan úlkemnen túrli baylıq tabıldı.
Qolǵa kirgizdik, dep úlken tabıstı,
Bahadırlar qaǵar bárha dabıldı.

Bahadırlar bir-birinen kem emes,
Júk kóterse, júgim awır der emes.
Hárbiriniñ basıp ótken jolında,
Batırılıqtıñ nishanına bar eles.

Pánje salsa, som temirdi búkkendey,
Bulttı tútıp, suwın jerge tókkendey.
Batırlardıñ hámirinen Bestóbe
Ne bir tawlar jer bawırıláp shókkendey.

Tañ qaldırǵan tabısları basqanı,
El shadlansa, dáwletiniñ tasqanı.
Ne bir shayır neshshe jıllap jazsa da,
Ada bolmas Qaraqalpaq dástanı.

JOLDAS SEYTNAZAROV

(1918—1982)

Joldas Seytnazarov 1918-jılı Shımbay rayını Tağjap awılında tuwılǵan. 1930-jıldan Shımbaydaǵı «Komuna» mektebinde tárbiyalanǵan. Moskvadaǵı joqarǵı ádebiy kurstı pitkeren. «Ernazar» (1949), «Erlik» (1953), «Mektep baǵı» (1955), «Jürek sózi» (1955), «Qıraǵılıq» (1958), «Kishkene doslar» (1961), «Báhár hám men» (1966), «Ómir muradı» (1966) poeziyalıq kitapları, «Aysulıw» (1954), «Qanlıjaplı qaharman» (1957), «Uzaqtaǵı jaylawda» (1959), «Ámiwdarıyalı qız» (1961), «Bilim hám miynet» (1961), «Altın saat» (1968) poeziyalıq hám prozalıq kitapları basılıp shıqqan. 1939-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

JÜREK OTI

Qolǵa sazlap duwtarımdı alayın,
On eki perdeden nama shalayın.
Jürek otı qızıwırdı ber maǵan,
Qaharman xalqıma sawǵa qılayın.

Gewdemdi men jelge qarsı kereyin,
Oy túbinen sóz marjanın tereyin.
Jürek otı jigerimdi jılıt sen,
Qızıwımdı xalqım ushın bereyin.

Tebirentip júregimniń pernesin,
Shertkenimdi dos-yaranlar serlesin.
Doslarıma quwat berip jılıtpı,
Jürek otı suwımasın, sónbessin.

Oysız bolsam, xalıq natıq demes pe,
Hesh haqım joq watan ǵamın jemeske.
Jürek otı shıǵar ishten jalındı,
Jamanlar tek kúyip ketsin kelmeske.

JASLARǴA

Biziń úlke bay shegine kóz jetpes,
Dünyada jan bar ma atap sóz etpes.
Miyman bolıp kelse doslar qay jaqtan,
Qádirdan elimdi maqtamay ketpes.

Biziń úlke jaynap, bólengen nurgá,
Shayırlar táriyiplep qosadı jırǵa.
Siz jaslar óskensiz usı úlkede,
Shınıǵıp gúreste, suw menen qırda.

Közge túsip júrsiz azamat bolıp,
Iste texnikanı meńgerip tolıq.
Kerek bolsa minip ushqır lunoxod,
Ayǵa da jetesiz kók júzin sholıp.

Sizlersiz keleshek turmısqa tirek,
Miynette sharshamas batır, er júrek.
Paxta egip, jaylar salıp, teñizde,
Júzdirsek paroxod, bizge siz kerek.

Sol ushın úlkendi aǵa, — dep sıylap,
Kishini úke, — dep, etpeńler qılap.
El aldında bergen wádeń xalıqqa,
Shubhasız shın bolsın, bolmasın ol lap.

Tek sonda baxtıńız ólshewsiz artar,
Ádep-ikramlılıǵıń júrekti tartar.
Watan iygiliǵı ushın bas qosıp,
Bir adamday bolıp sap tartıń qatar.

XOJAMURAT TURİMBETOV

(1922 — 1968)

Xojamurat Turımbetov 1922-jılı Taxtakópir rayonında tuwılğan. 1941-jılı Xojelidegi pedagogikalıq uchilisheni hám Shımbaydağı muǵallimler institutın tamamlagan. Moskvadağı M. Gorkiy atındaǵı ádebiyat institutında tálim alǵan. Dáslepki shıǵarmaları 1940-jıllarda járiyalana baslaǵan. «Gúlistan» (1954), «Baxıtlı jaslıq» (1955), «Eki dos» (1957), «Baxıtlı qız» (rus tilinde, 1954), «Kóp kúttirgen báhár» (rus tilinde, 1957), «Tuwısqanlıq sálemi» (ózbekshe, 1958), «Talwas» (1962), «Máńgige tiri» (1961), «Jáne báhár keldi» (1970), «Shayır jolı» (1959), «Tańlamalı shıǵarmaları» (1974) basılıp shıqqan. 1955-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

SOQPAQ

Kishkene bir ayaq soqpaq bar,
Biziń úyden shıqqan baslanıp,
Qıyalımdı biylep-aq alıp,
Sol bir soqpaq bárhama tartar.

Zulım dushpan suqqanda qolın,
Gúllep ósken Watan-anama,
Arım qaynap, sıymay xanama,
Sol jol edi jollanǵan jolım.

Hátte, Moskvaga jańadan,
Jürgenimde bilim alsam dep,

Usı ǵana soqpaq penen tek,
Shıqtım úyden tutup chemodan.

Usı soqpaq úlkeyip kem-kem,
Qosıladı uzın keń jolǵa,
«Alıpber»di kóterip qolǵa,
Mektepke de sonnan bardım men.

Jawdı jerip biz qaytqan waqta,
Kútip alıp meniń jolımdı,
Súygen edi anam qolımdı,
Basqa emes, tap sol soqpaqta.

Basqa emes, tap sol soqpaqta.
Meniń ushın bahası artıq,
Keregimdi ruwxım artıp,
Usı soqpaq arqalı taptım.

DOSLIQ — OKEAN

Bar ma eken, aytıń, doslıqtıń shegi?
Doslıq — sheksiz, doslıq — mezzes okeanǵa!
Biraq ta bir dostım, tap barday kegi,
Hesh xabarın aytpay, tiyip júr jánǵa.

Xat jazdım bir emes, bir neshe ret,
Telefonga shaqırıp ta kórdim men.
Biraq ta doslıqtan ketip bereket,
Dosqa hayran boldım — «jan dospan» degen.

Ashwlandım endi, men-menlik tutup:
«Qoydım, — dedim, — bunday ótirik dostı!»
Biraq ta júregim, dińkemdi qurtıp,
Sóz bermedi maǵan, aldımdı tostı:

— Toqta! — dedi, — oylan, álpayım bol,
Shın dos bolsañ, dostan güderdi úzbe!
Dostıñ umıtsa da, sen soz oğan qol,
Ayıptı dos emes, óziñnen izle!...

— Yaqshı! — dep umıttım bárin giyneniñ,
Joqtay — aq júrekti jeñgendey tirek.
Biraq ta bilmedim, dostım da meniñ,
Bar ma bunday júrek — shókkishli júrek?!

ÁY, WATAN

Áy, watan, seniñ qushağın,
Qushağın altında-altın.
Seniñ bağıñ — meniñ bağım,
Ómirim altında-altın.

Erjettim, miynet-joldasım,
Joldasım — bul sarras jolda.
Miynet etseñ jeñis bolıp,
Jelbire bayrağıñ qolda.

Azamat etip álpeshlep,
Álpeshlep ósirdiñ Ana.
Óstim seniñ nanırdı jep,
Kúsh tasıp, keñeydi sana.

Áy, Watan, barlıq uqıbrıñ,
Barlığı meniki-senlik.
Aqıl-huwshım, barlıq uğım,
Barlığı seniki-seniki.

QARMÍS DOSANOV

(1922—1990)

Qarmıs Dosanov 1922-jılı 15-may-
da Xojeli qalasında tuwılğan. 1940-jılı
Tórtkúldegi pedagogikalıq texnikumdı
pitkergen. Tashkenttegi partiya mek-
tebinde (1950—1953), Moskvadağı
joqarı ádebiy kursta oqıǵan. «Qızıl
bayraq» (1952), «Shayır hawazı»
(1954), «Tañ samalları» (1959), «Qá-
dirli gúlzar» (1968), «Sahra shásh-
meleri» (1983), «Первая тропинка» (1957) qosıqlar
toplamları, sonday-aq, ózbek, tájik, rus tillerinde de
kitapları basılıp shıqqan. «Azamatlar», «Qamışlıқтаğı sa-
wash», «Shamurat ata», «Ámiw aǵısı», «Birinshi salıut»,
«43-jıldıñ jazı edı», «Razvedchik» degen atamaдаğı po-
vest hám romanları basılıp shıqsa, «Aral hawazı» pyesası
teatr saxnasında qoyılǵan. «Qamışlıқтаğı sawash», «Sha-
murat ata» povestleri rus tilinde járiyalangan. 1955-jıldan
baslap Jazıwshılar awqamınıñ aǵzası.

BILGIÑ KELSE XALQIÑ QARAQALPAQTI

Bilgiñ kelse xalqım qaraqalpaqtı,
Dos diydarın saǵınıwdan tanırsañ.
Atasınday sıylap áziyz qonaqtı,
Adam janın uǵınıwdan tanırsañ.

Qonaq kelse quwanadı qarakeñ,
Úyiledi bawırsağı, shóregi.

Aq peyli aspannan da bolıp keń,
Úyge sıymay sháwkildeydi júregi.

Qonaq kelse qádirlı sıy-húrmetin,
Kórsetkenshe meniń xalqım asıǵar.
Jeti atadan kiyatırǵan dáwletin,
Dasturqanǵa qonaǵına usınar.

Hal sorasıp qonaq penen sóylesse,
Kúlimleydi gewdesiniń quyashı.
Nama tıńlap qobız benen tillesse,
Selkildeydi ǵarılardıń qurashı.

Qonaq penen birge keler bereket,
Qonaq kelse kóbeydi azımız.
Tórimizge sıyp pútkil mámlaket,
On eki ayǵa sozıladi jazımız.

Bilgin kelse xalqım qaraqalpaqtı,
Qıyqıw salıp sahrada at shabadı.
Iygilikke aylandırıp talaptı,
Mártebeniń shıńlarına shıǵadı.

Bir kún qonaq kelmey qalsa úyine,
Taǵamınıń duzı kemdey kóriner.
Qonaq kelse qásiyetli tórine,
Kewilinen nur-sáwleler sebiler.

Adam janlı, tuwısqan hám bawırman,
Mal ósire, egin eger, salar aw.
Ul, qızları bir shetinen qaharman,
Janına jat eki sóylew, jatırqaw.

Bilgin kelse xalqım qaraqalpaqtı,
Dos diydarın saǵınıwdan tanırsań.
Sıylap, kútip jeti jasar qonaqtı,
Nárestege baǵınıwdan tanırsań.

ÁMIW JAǴASÍ

Altınnan ziyada topıraq kórdim,
Báhárge yar bolǵan japıraq kórdim,
Kóksinde kún kúlgén shańaraq kórdim,
Ana jurtım baxtı, Ámiw jaǵası.

Baǵlar gezsem samal süyer júzimnen,
Doshıqtıń urqanı tarqar sózimnen,
Baxtımdı sanay bil nurlı júzimnen,
Sónbes ráwshanım, Ámiw jaǵası.

Batır babalarım qádem basqan jer,
Arıw analarım perzent qushqan jer,
Ullı jurtqa baxtıń mańǵı ashqan jer,
Meniń jánnet jazım, Ámiw jaǵası.

Hawań shıpa boldı, suwıń pal boldı,
Watanım mártlikke kórsetti joldı,
Erkinlik — ullı quyash hám ıǵbal boldı,
Dástanım, dáwletim, Ámiw jaǵası.

Kóz aldıma kelse jám bolıp jáhán,
Analıq mehrińnen birden tanıрман, —
Xalqım qúdiretli isker, qaharman,
Meniń maqtanışım, Ámiw jaǵası.

ALǴANIM KÓP XALQIMNAN, BERGENIM AZ

Alǵanım kóp xalqımnan, bergeni az,
Qanat qaǵıp kosmosta ettim párwaz.
Tilegimniń barlıǵın berdi xalqım,
Qayda barsam aldımnan jarqırar jaz.

Alǵanım kóp xalqımnan, bergeni az,
Qolım bálent, dostım kóp, zamanım saz.

On azamat xızmetin atqarmasam,
Tuwıldım ba anamnan bolıp nasaz?

Ómirimde jaynağan bilim ushın,
Doslıq jırın sayrağan tilim ushın.
Máńgilikke xalqıma qarızdarman,
Izimdegi ul, qızlar — gúlim ushın.

Kerek dese jaylawda mal baǵayın,
Kerek dese toylarda ot jaǵarman.
Barlıq úrim-putaqtı tegis jámlep,
Xızmetin xalqımınń óńararman.

TAŇ SAMALLARÍ

Alıp ketshi alıslarǵa qosıqlarımdı,
O, kewlimniń qanatları, tań samalları.
Aytıp barshı qarakózge arızılarımdı,
Sayda terbep jas tallardı, tań samalları.

Áynegińnen sıǵalawǵa úlgermey sáwle,
Qonbay turıp gúbelekler jas náwshe gúlge.
Pák ıshqımdı járiya etip pútkil álemge,
Tez quwandır súygen yardı, tań samalları.

Tez barıp jet saǵınışlı xatlardan burın,
Altın doynaq oynaqshıǵan atlardan burın,
Tınıq túnde jilt-jilt etken otlardan burın,
Tezden jetker bul xabardı, tań samalları.

Íshqım meniń — baxtim meniń, súysinsin jáhán,
Baxtiyarlar ullı eli jaynay ber Watan!
Bul muhabbat júregimde atqan tuńǵış tań,
Kóp kúttirme intızardı, tań samalları.

KÁRAMATDIYIN SULTANOV

(1924 — 1989)

Káramatdiyın Sultanov 1924-jılı Moynaq rayonınıń Aqdárya awılında tuwılǵan. Qaraqalpaqstan xalıq jazıwshısı (1974), Qaraqalpaqstan Respublikası Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıǵınıń laureatı. 1941-jılı Shımbaydaǵı pedagogikalıq uchilisheni, sońınan Tashkenttegi partiya mektebin pitkeren. «Waqıt qosıqları» (1949), «Altın dáwir» (1983), «Dáwir táriypi» (1969) poeziyalıq toplamları, «Meniń doslarım» (1956), «Meniń awıllaslarım» (1960), «Aldıńǵı sawınshı» (1956), «Aǵalardıń áńgimesi» (1968), «Ótken kúnler» (1975), gúrriń hám povestler toplamları, «Aqdárya» (1962), «Ájiniyaz» (1967) romanları basılıp shıqqan. 1960-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

AQDÁRYA DÁPTERINEN

Aqdárya — nege atandıń,
Suwıń shiyrin boldı ma?
Aw salıp júrgen atamnıń,
Iship miyri qandı ma?

Aqdárya — nege atandıń,
Aq peyilmedi mineziń?
Aq marqaǵa atamnıń,
Tolturdıń ba kemesin?

Aqdárya nege atandıń,
Aq kóbikpedi tolqınıń?

Atıña bôlep atamnıñ,
Aldıñ ba aq jelqomın?

Aqdarya nege atandıñ,
Suwıñ ásbek boldı ma?
Shıǵırı bolmay atamnıñ,
Jaǵaña zarlap bardı ma?

Aqdarya nege atandıñ,
Eteǵıñ elge taldı ma?
Baxıtı gúrlep atamnıñ,
Ármanı bájray boldı ma?

SENDE BIR GÚL KÓRDIM

Kimdi eljiiretpes ósken awılı,
Kimdi qaljíratpas ómir dawılı.
Buwırıl shashlı shayır kórip elatın,
Emirenedi, egiledi bawırı.

Usı awıldın besiginde terbeldim,
Ulı boldım, uwız sütün teñ kórdim.
Eńbekledim keregege asılıp,
Jerden jeti tayaq jedim túrgeldim.

Usı awılda asınǵanman sumkamdı,
Sezdim qulash jayǵan jaslıq urqandı.
Usı awılda tañ atarda gúl jarıp,
Batırǵanman talay úrker sholpandı.

Usı awılda qanat qomlap túledim,
Jollama alıp tıñ saparǵa jónedim.
Xızmetimdi qásterlese elatım,
Men de kewlim bájray boldı der edim.

JOLAWSHÍ HÁM DÚKÁNSHÍ

Buringı ótken zamanda,
Xiywa, Buxar tamanda,
Bir dana dárwısh bar eken.
Sol dárwısh minip eshegin,
Ortası menen kósheniñ,
Bir dúkángá kelipti,
Eshek te ishke kiripti,
Bul nesi? dep dárwıstıñ,
Tańlanıp hámme kúlipti.
Basında melle qurashı,
Qoltıǵında qorazı,
Eshekli kirgen dárwıshke
Dúkánshı boldı narazı.

— Jumısıñ bolsa ayt! — dedi,
Bolmasa, baba qayt dedi.
Dárwısh buǵan saspadı,
Bılay dep sóz basladı:
— Dúkánshı balam kel, — dedi,
Maqtaydı seni el, — dedi,
Eshek, qoraz, úshewmız,
Túste awqat etkendey,
Bir nársе tawıp ber! — dedi.
Bir shártım bar biraq ta,
Eshegime jem bolsın,
Qorazıma dán bolsın,
Ózime azıq nár bolsın,
Úshewimizge ılayıq.
Bergen nársen teñ bolsın.
Dúkánshı hayran boladı,
Túrli oyǵa saladı,
Ábden sheshe almaǵan soñ,
Atasına baradı.
Sol waqta seksen jasa eken,

Dükánshınıń atası,
Esitken soń bul gápti,
Aldı qolğa hasasın,
Dükánga jetip keledi,
Dárwishtıń oyın biledi.
— Azıǵıń dárwish minaw! — dep,
Bir qawındı beredi.
— Usını qáne al! — dedi.
Awlaq jerge bar, dedi,
Qaq ortadan jar dedi,
Qawındı óziń je, — dedi,
Pállesin esheǵıne sal, — dedi,
Qorazıńa tuqımın ber, — dedi,
Úshewiń tústə toymasań,
Aylanıp maǵan kel, — dedi.
Írza bolıp dárwishiń,
Ayttı mıń-mıń alǵısın,
Sonnan beri sol jigit,
Sıyladı bārha garrısın.

TÁJETDIN SEYTJANOV

(1924—1998)

Tájetdin Seytjanov 1924-jılı 5-mayda Kegeyli rayonında tuwılǵan. «Qaraqalpaqstan xalıq shayırı» (1974), «Qaraqalpaqstan Respublikasına miynetı sinǵen mádeniyat xızmetkeri» (1969). 1948-jılı Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın tamamlǵan. Dáslepki qosıqları 1940-jıllardan baslap járiyalanǵan. «Azamat jırı» (1955), «Ziyba» (1959), «Qanatlı jaslıq» (1960), «Ayna aldındaǵı sóz» (1965), «Báhár seni saǵındı» (1975), «Muhabbatnama» (1976), «Ómir filosofiyası» (1979), «Meniń arifmetikam» (1983), «Tasqın» (1990) sıyaqlı poeziyalıq toplamları basılıp shıqqan. «Qırılı soqpaqlar» (1958), «Tınımsız tolqınlar» (1964), «Kúygelek kózli yar» (1959), «Jalın» (1969), «Abu Rayxan Beruniy» (1973) pyesaları saxnalastırılǵan. Nekrasovtıń «Rusta kim jaqsı turadı?», «Rus hayalları» poemaların hám T.Shevchenko, Nazım Hikmet, Rasul Gamzatovtıń shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdargan. Rus hám ózbek tillerinde toplamları basılǵan. 1955-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

XALQÍM

Seniń nápesinńen dúnyaǵa kelip,
Ańlaǵanman jaqsı-jamannıń parqın.
Sen maǵan bunshellı baxıttı berip,
Ne degen miyirman, saqıysań, xalqım.

Bir diyqan shatpasında dúnyağa kelgen,
Kegeyli boyında tal shıbıq mingen,
Sen arqalı jetimlikten jetilgen,
Sağan shın minnetdar balañman, xalqım.

On jetimde qolğa vintovka alıp,
Uzun shinel ayağıma oralıp,
Men Berlinge deyin piyada barıp,
Sen ushın okopta jatqanman, xalqım.

Alıs Oder dáryasınıñ boyında,
Jaralanıp, qanım ağıp qoyınğa,
Jatqanımda tek sen bolıp oyımda,
Kózden bir-bir ushıp turgansañ, xalqım.

Bálent juldızlarğa eger qol sozsam,
Dáryañnan sağa alıp, bir salma qazsam,
Jurtqa unatqanday bir qosıq jazsam,
Bári seniñ bergen yoshınñan, xalqım.

Jolmurza ağa ertken jaslay inim, dep,
Sonda dağı olıp-solıp minim kóp,
Meni sıylap atırsızlar kúlimlep,
Bári himmetiñnen bolıp tur, xalqım.

Úlkenge sálemim qabıl etilse,
Jası kishim qanat bolıp jetilse,
Qız-kelinler degishpemdı kóterse,
Barlıq mártebem tek óziñnen, xalqım.

Jigitler kóp mennen on ese alıq,
Shayırlar kóp elge atağı tanıq,
Qoymayın dep men hám qatardan qalıp,
Seniñ xızmetiñde júrippeñ, xalqım.

Sen teñiz, men seniñ tamshınman jalğız,
Sağan muhabbatım kemimes hárgiz!
Baxıt bergen watanıma mıñ alğıs,
Argımaqтай shapsın ıǵbalıñ, xalqım!

TÚWEL JASAMASAÑ QATARÍN MENEN...

Turǵan boyra, júrgen dárya— naqıldı,
Ómirde ótesen bir aǵıs bolıp.
Jaslıq dáwrán turǵanımda basında,
Dúnyağa pitesen gül-naǵıs bolıp.

Óz náwbeti bolar jaslıq dáwrannıñ,
Gúller ǵumshasınday ashılǵan jazda.
Adam qızığına toymay jáwlannıñ,
Sheksiz bir ómirge ańsaydı bazda.

Hárkimniñ tilegi uzaq jasamaq,
Jaq demes tábiyat qansha jas berse.
Bas tartıp qalalmas hárshenki adam,
Júzden asqarınan eger dás kelse.

Dawam etken sayın ómir saparı,
Hárkimniñ ıǵbalına jarasa berer.
Biraq, elespesiz túrde qatarı,
Qaytıp kelmese joǵa tarasa berer.

* * *

Bir ǵarını kórdim bálki ármansız,
Júzden asıp ketken jasaǵan jası.
Aq shashları túsken, dińke-dármansız,
Biraz jıldan beri dastıqta bası.

Kókirek sayraydı nágada qısqa,
Lekin qatnası joq alaǵadaǵa,

Onıñ úrp-ádeti, jargonı başqa,
Sırlas, dártlesi joq jaqın arada.

Quwanış, qaygınıñ bári bir oğan,
Quddı nárestege uqsar kóp asa.
Onıñ baxıtı sol — úyde bir adam,
Xoshametin aytıp kúlip qarasar.

Jaslıq táshwishleri, ğam-ğussaları,
Ómirlik júkleri ótken basqağa.
Basqa dástanlarda «álqıssa»ları,
Zárre qıyalı joq shalıqıp taspağa.

Qarasa kórmeydi aqtı-qaranı,
Shubat eñ qálegen jaqsı tamağı.
Arqalap barmasa aqlıq ulları,
Shıǵıp kóre almas jaqtı dalanı.

Solay jasap atır eken dim tozıp,
Ótken ásirdeñ bir jas náwqıranı.
Kókirek soqpasa da júregi soǵıp,
Tek nápes aldırar shıpağan janı.

* * *

Hár uzaq sapardıñ pırsatı bardı,
Tınsań jarasıqdur ármanıñ menen.
Bul asa ğarılıq qorqınısh yańlı,
Túwel jasamasań qatarıñ menen.

QALÍY JUMANIYAZOV

(1924—2004)

Qalıy Jumanıyazov 1924-jılı 10-mayda Shımbay rayonında Tazajol awılında tuwılǵan. «Qaraqalpaqstan Respublikasına miyneti sinǵen mádeniyat xızmetkeri». 1950-jılı pedagogikalıq uchılısheni, 1955-jılı Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın pıtkergen. «Talpinıw» (1960), «Dáslepki oylar» (1961), «Qosıqlar» (1972), «Jırlarım meniñ» (1972), «Qosıǵım meniñ» (1979) poeziyalıq, «Qızılqum qońırawları» (1969), «Qos bulaq qıssası» (1974), «Dáslepki adım» (1980) prozalıq toplamları basılıp shıqqan. Birneshe shıǵarmaları tuwısqan xalıqlar tillerine awdarılǵan. 1961-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıñ aǵzası.

ALMA AǴASHÍ

Jaz ayında kók japıraq kiynip,
Miywelerin kóteralmay iyilip.
Awırmanlıq túsip turǵan adamday,
Turadı ol jerge qaray únilip.

Alma aǵashında kótergen júkti,
Talay-talay dúrkin adamlar ótti.
Kóbisi almaday iyilip tómen,
El ushın bárhama xızmetin etti.

Alma aǵashında jetilip miywe,
Adam balasına bermekshi jewge.

Shaqaşı iyilip kóterip júkti,
Onıń da islegen xızmeti elge.

ADAM BOLĞIM KELEDİ

Miynet jolın xalqı ushın arnağan,
Hesh waqta da qáte jolğa barmagan,
Adamzattıń ar-namısın oylağan,
Haq kewilli adam bolğım keledi.

Daq túsirmey adam degen atıma,
Alıp júrip usı sózdi yadıma,
Kóp nárseler beriw ushın xalqıma,
Xızmet etken adam bolğım keledi.

Úles qosıp bul baxıtlı turmısqa,
Islep júrip gárezsizlik zamanda,
Basqalardan alda bolıp jumısta,
Miynet süygish adam bolğım keledi.

Keleshek jaslarğa órnek kórsetip,
Máńgilikke júrgendey bop sóz etip,
Xalqım ushın nátiyjeli is etip,
Isleytuğın adam bolğım keledi.

PERZENTIM

Ne bir qıyınlıqta men de erjettim,
Ákemniń nesi bar deme, perzentim.
On segiz jasımda sawashqa kettim,
Bári keshegidey mağan, perzentim.

Ne bir ayqaslarda júrdim qan jutıp,
Jaw jağadan tutsa, onı da tutıp,
Úrgin qardı jehip okopta jutıp,
Shinelli jıllardı kórdim, perzentim.

Bul aytqanım bir kórinis ómirden,
Hárbir múshem qattı boldı temirden,
Azaplarım kórinip tur ónirden,
Bes ordenim, bes mártligim, perzentim.

Sen bolarsañ meniń ekken teregim,
Usı edi ómirden de keregim,
Sennen kútip keleshektiń dáregin,
Maqtanaman seniń menen, perzentim.

Quwanışım, keleshegim ózińseń,
Izimde qaldırğan jaqtı kózińseń,
Túr-túsin usağan nağız ózińseń,
Ómirimniń jalğasıñ, perzentim.

Bosağasın atlap turman eliwdiń,
Qızıǵı kóp kóre bersen ómirdiń,
Balalıq shaǵıma qaytıp keliwdiń,
Jolların izlegim keler, perzentim.

Jaslıǵımdı men ózińnen kóremen,
Sen bar jerde ózim bar dep bilemen,
Sen arqalı mıń jasıyman ele men,
Ómirimniń jalğasıñ, perzentim.

ÓSERBAY XOJANIYAZOV

(1926—1977)

Óserbay Xojaniyazov 1926-jılı Tax-takópır rayonında tuwılǵan. «Qara-qalpaqstan Respublikasına miyneti sinǵen mádeniyat xızmetkeri». 1949-jılı muǵallimler institutın tamamlǵan 1956-jılı Moskvada M.Gorkiy atın-daǵı ádebiyat institutında bilim alǵan. «Shın júreken» (1952), «Biziń komissar» (1958), «Ómir marjanları» (1959), «Párwaz» (1976) sıyaqlı qosıqlar toplamları járiyalanǵan. Ó.Xojaniyazovtıń «Baxıt bosǵasında» (1956), «Aydana» (1972), «Bir sovxozda» (1960), «Qıs balladası» (1970), «Jaynaǵan jáziyra» (1975), «Bir ómir qıssası», «Jeztir-naq», «Jalınlı jıllarda» povestleri basılıp shıqqan. Koro-lenko, Shedin shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdarǵan. 1953-jıldan baslap Jazırshılar awqamınıń aǵzası.

MAQPALKÓL

Tuwǵan jerim, kózge ısıq Maqpalım,
Esten ketpes qoǵa túyme taqqanım.
Jas gezimde qalaq oynap, suw jutıp,
Künge kúyip bawırayında jatqanım.

Nart qamıslı ushıǵaday jiyegin,
Suwdan shıqsam ılay bolıp iyegim.
Qırda júrsen qamıs qıyıp ayaqtı,
Aygızladı qızılınday shiyenin.

Jas shaǵımda bilmeppen ne ekenin,
Shópshek tersem, kirdi shóǵır tikenin.
Sonda da sen qádirliseń men ushın,
Jatsam tósek boldı sulıw jekenin.

Boylarında jelkiledi aydarım,
Duzaq penen qaqqan kúrǵan saylarım.
Sende qaldı jaslıǵımnıń bir sheti,
Shijim jiptey shıyratılǵan oylarım...

Basına kóterip keshte awıldı,
Jaǵalawın — qus bazarı ǵawırdı,
Aydınında tünde júzgen ay yańlı,
Aq quw júrer suwdı súzip bawırı.

Meni ertip alıp keldi soqpaǵın, —
Júrgen jolım, qum shetinde toqtadım.
Jas gezdegi kúnlerimdi eske alıp,
Suwlarıña súńgiyin dep oqtaldım.

Aydınıña saz kesekler atqanım,
Balalıqta qızıǵıña batqanım.
Seni kórsem keshegimdi kóremen,
Sen jaslıǵım, jarqın jaǵa Maqpalım.

QUWANAMAN

Quwanaman, kún kúlimlep batqanda,
Quwanaman, Ámiw tolqıp aqqanda.
Móldir shıqtı jarqıratıp gümistey,
Quwanaman, tań rawan atqanda.

Quwanaman, shapaq jayıp kún shıqsa,
Quwanaman, shólistanǵa gúl shıqsa.
Quwanaman, jas bosanıp márt ana,
Perzentinen ingá degen ún shıqsa.

Quwanaman, ósenime bostanda,
Dos ústine dos arttırıp qosqanda.
Quwanaman talwaslanıp hár kúni,
Bir baylıgım eki bolıp tasqanda.

Quwanaman, aytuwǵanda aspanda,
Quwanaman, aq túnlikti ashqanda.
Biytap bayǵus qáste bolıp jatırǵan,
Quwanaman, tik ayaqtan basqanda.

Quwanaman, daq tiymese atıma,
Quwanaman, sadıq bolsam antıma.
Miyнетimnen yad bolǵanday iz qalsa,
Quwanaman, perzentpen dep xalqıma.

POEZIYAǴA MIRÁT

Gezip kórdim kóp eldi, dámin tattım kóp astır.
Joldas boldım saparda talay-talay er menen.
Awır júk bolsa kóterip, gey waqta qap qoldastım,
Aytсам eger shınlıqtı jurtım ersi derme eken...

Unamasa xalqıma, qosıq jazdım demeymen,
Inanbasa sózime, yoshıp jazdım demeymen.
Neshshelerdi oylantıp, tolıqtıpsa birewdi,
Ashshı menen dushshını ashıp jazdım demeymen.

Janlı-jansız zatlardın bári zibansız gúnı emes,
Qulaǵı bar tawdıń da, dawısı bar jerdiń de.
Kimdi qalay sóyletiw hám túsiniw muń emes,
Jürek penen tillesiw — tek ózimniń erkimde.

Quwanışqa ortaqpın, ashıw-toqqa qayılman,
Men de kóptiń birimen, heshkimnen joq ayırmam.
Tuwǵan jerim — aq bulaq, tawsılmas bir ǵáziyne,
Keliń, doslar, jırlayıq, mushayraǵa tayınman!

BABASH ISMAYLOV

(1926—1985)

Babash Ismaylov 1926-jılı 12-iyunda Ámiwdárya rayonında tuwılǵan. «Qaraqalpaqstan Respublikasına miynetiniń sińgen mádeniyat xızmetkeri» (1968), «Ózbekstan Respublikasına miynetiniń sińgen mádeniyat xızmetkeri» (1969), «Jıllar hám aylar» kitabı ushın Qaraqalpaqstan Respublikası Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıǵınıń laureatı (1976) bolǵan. 1948-jılı Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın tamamlǵan. 1965-jılı «Kúnxojanıń ómiri hám tvorchestvosı» degen temada kandidatlıq dissertaciyasın jaqlaǵan. Kúnxojanıń, Ájiniyazdıń toplamların baspaǵa tayarlawda qatnasqan. Dáslepki «Jeńis saati» qosıǵı 1943-jılı «Qızıl Qaraqalpaqstan» gazetasında basılǵan. «Güllen, respublikam» (1954), «Geybirewdi ash búyirden» (1959), «Hárkimniń óz sıbaǵası» (1977), «Jıllar hám aylar» (1976), «Oqıwshıǵa estelik» (1978), «Shıǵarmaları»nın bir tomlıǵı basılıp shıqqan. 1972-jılı «Lirika hám satira» toplamı rus tilinde járiyalanǵan. A.T. Tvardovskiy, Ğ. Ğulam, M. Tursınzada, K. Yashen, I. Yuzeev, Xamza Hákimzada Niyazi, M. Rılskiy, Ğ. Toqay, S. Oleynik hám taǵı basqa belgili jazıwshılardıń shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdarǵan. 1953-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

NE SULIW?

Sulıwları maqtasañız,
Jáhange dástan qılsañız,
Hadal júrek ul menen qız —
Eldi súygen erler sulıw.

Zor tilekte, zor maqsette,
Xızmet etseñ minip pátke,
Bóleytuğın dañq, húrmetke,
Ğayrat-kúsh hám jiger sulıw.

El, xalıqtı abat etken,
Shól-sahranı da bağ etken,
Álwan tabıstı dóretken,
Monshaq-monshaq terler sulıw.

Qaynağan turmis jağası,
Janga ráhát xosh hawası,
Elimniñ teñiz, dáryası,
Aydın-shalqar kóller sulıw.

Qoynı tolğan gáziyne, kán,
Ekseñ, hátte altın da óngen,
Mañlay terden suw berilgen —
Zúraátli jerler sulıw.

Turmistıñ soqqan júregi,
Tasqın tabıstıñ tiregi,
Adamzatqa eñ keregi,
Ilim-bilim, óner sulıw.

Tuwısqan doslıq mákanı,
Jer júziniñ atqan tañı,
Baxıtlı hár bir adamı,
Biziñ ullı eller sulıw.

AWILIM HAQQINDA QOSIQ

Seni desem, tuwılğan awılım,
Kewilim tasa beredi.
Ámiw yañlı jaslık jırım
Tolqınlasa beredi.

Kelerde de, keterde de
Soğar tolqıp júregim.
Alsam kerek, awılım, sennen
Muhabbattıñ deregin.

Til jetpestey súykimli-aw,
Hár ağashıñ, hár jayıñ.
Kelsem kútip, ketsem qalmay
Uzatadı hárdayım.

Quslarıñnıñ sestı tañıs,
Kóz toydırar hár giyañ.
Tartar-turar, bol meyli alıs,
Bar bir bólek márgiyañ.

Kórkeyter hám kórk súydirer,
Awıldıñ kórkem dalası.
Jürekti terbep, jiger berer
Miynettıñ tasqın arnası.

Bağıña kirsem, qosıp shıray,
Jas güldey kórkemlenemen.
Shadlıq tasıp, sayray-sayray
Bağıñ búbülimen deymen.

Bunday sezim mende emes tek,
Million-million jasta bar.
Eldiñ ıshqı kewil terbep,
Awılım, sende baslanar.

KISHKENE SHÓP TE KÓZ AWIRTADI

Biraq, bazda geybirewler ushıraydı,
Jańa ómirge jat kóleńke taslaydı.
Kórgen waqta ondaylardıń qılwasın,
Tap kózińe shóp túskenge uqsaydı.

Biri — házlik quwǵan, jalqaw, jan ayar,
Ya dámegóylenip jurtqa qol jayar.
Ya turpayı, ya jaǵımpaz «sıpayı»,
Taǵı sonday jónsiz jalańqayalar.

Bazı birew aǵayınshıl — jorashıl,
Ayırmaıdı istin aǵın-qarasın.
Tiyip-qashıp jalańandı máp biler,
Oylar jalǵız úyin, qorır qorasın.

Birew maqtanganda — túpsiz shelekter,
Ya qurı alapaǵa shapqan jel ókpe.
Birew — jumıs dese mesheli shıǵıp,
Sózde sheshen bolar jurttı sóyletpey.

Ósek-ótirikshi hám basqa taǵı,
Iletler ushırasıp dım nalıtadı.
Olar az bolsa da ómirge ziyan,
Sebep, kishkene shóp te kóz awırtadı.

Solar — meniń mawasasız sıñarım,
Ayamastan ash búyirden urarım.
Solar — óz boyımdı uslap awlaqta,
Basqaǵa juqpasın dep xızmet qılarım.

Sonıń ushın satıra atın ertlermen,
Túsirmespen satıra otın bókterden.
Kózdin qarashıǵınday ómirimizdi,
Tazalawǵa sonday qıyım shóplerden.

ǴALIM SEYTNAZAROV

(1927—1994)

Ǵalim Seytnazarov 1927-jılı Tax-takópır rayonında tuwılǵan. «Ózbekstan Respublikasına miyneti sińgen mádeniyat xızmetkeri» (1977), «Qaraqalpaqstan Respublikasına miyneti sińgen mádeniyat xızmetkeri» (1969). Muǵallimler kursın (1944), Alma-Atada jurnalistika kursın (1947) pitkeren. Dáslepki shıǵarmaları 50-jıllardıń ortalarınan baslap járiyalanǵan. «Birinshi dápter» (1960), «Erlik belgisi» (1961), «Razlivtegi qos» (1968), «Sırlasıw» (1977), «Temir qazıq» (1982), «Ya idu» (1983) poeziyalıq toplamları, «Qızılqum novellası» (1962), «Biziń awıl» (1960), «Dawıllar arasında» (1976), «Jalǵız atlı» (1993), «Bóget» (1995) povestler kitabı basılıp shıqqan. Onıń bir qatar shıǵarmaları Moskvada rus tilinde járiyalandı. 1953-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

AǴALARım BAR MENİŇ

1

Aǵalarım bar meniń,
Men olarǵa elikleymen,
Olar barda esirip-jelikpeymen
Asıp-tassam «tek-tek» deydi,
Jasıp ketsem jiger berer,
Ústıme taw artsa da berikteymen.

Aǵalarım bar meniń
Bazda oynar qatarınday,
Armanı bar —
Meniń pitpes saparımday.
Qıraw túsken saqal-shashqa,
Olar kórgen awırmanlıqlarǵa
Shıday almas qara tas ta,
Dize búkpes sonda da,
Narqayınday.

Otlı sawash jılları,
Talay ólip,
Talay tirildi ǵoy,
Qabırǵası qırq ret sógildi ǵoy.
Táǵdır ne ushın jazalar?
Ornı tolmas qazalar,
Ornıń seniń jıl-jıldan bilindi ǵoy...

Siyrek qalǵan
Aǵalar siyrep qalǵan.
Birinde ayaq,
Birinde búyrek qalǵan.
Tek júregi —
Dankonıń júregindey,
Lapıldap tur.
Jat topıraqta,
Sheyit qalǵan dostınan,
Usılayınsha ol bálkim, buyırıq alǵan.
Aǵalarım, ot júrek aǵalarım.
Soǵan usap ósin, balalarım.

2

Aǵalarım bar,
Qasarısқан ájelge.

Shınıqtırǵan sol jıllar
Batırılıqqa, qaysarlıqqa ázelden.
Ózi ushın,
Sheyit ólgen dostı ushın,
Xızmet eter ayamastan yosh, kúshin,
Der ol: — Tek men juwapkermen Jáhánge,
Juwapkermen hátte jalǵız órt ushın.
Aǵalarım ele ǵamxor jesirge,
Jalınadı — Soldat otın óshirmeń
O, aǵalar, ullı júrek aǵalar,
Bir qıyanet etsem eger,
Minaw nurlı zamánǵa
Keshirme, hesh keshirme.
Jazalay ber, retin bar jazalar,
Qayda júsem súyewimseń saǵalar,
Qabaǵına uyalasa irenish
Kırpık penen tazalayın, aǵalar.
O, aǵalar, ullı júrek aǵalar.

3

Jaqsı aǵa bar awılıımızda ardaqlı,
Júrısı de, minezi de salmaqılı.
Bazda biraq keshirimli qompıldar:
— «Esigime kele almaydı xan da atlı»
Al, ózi ǵoy, bir kún miyman kelmese,
Basqa kúnnen qapa júrer mıń ese:
— Tentek bolsaq aǵalarım keshirdi,
Búgingiler qorqap pa bul, bul nesi?

Sál awırsań, ǵamxorshı sol aǵası,
Ol kelgende hesh kimniń joq talası.
«Denedegi jara degen jazılar,
Jazılmaıdı tek ... júrektiń jarası», —
Dep xoshamet berse, jaǵar qulaqqa,
Jigitlik te onıń ushın sınaqta,
Sonda uıwqalap oskolkalı ayaǵın,
Bildirmewge tırısadı biraq ta.

— Inim, inim, awırıp tur qaymanıñ?
 Tımaw shıǵar? Basıñdı da bayladım.
 — Qáne, minaw dáriden ish, qozǵalma,
 Jawtañlaǵan kózleriñnen aynaldım.
 Dep pármána bolar bárha qasıñda,
 Bayaǵı sol soldatlıǵı ırasında
 Taslamaǵan jaralanǵan joldasın
 Jawingerlik minneti ele basında.
 Sol minneti alańlatpas basqaǵa,
 (Sirá, olardıń janı bekkem tastan da).
 Adamgershilik biyiginde xızmetin,
 Qanı menen jazıp qoyǵan dástańa.

4

Aǵalarım. O, aǵalarım ardaqlı,
 Olar kelip awılımdı jaynattı.
 Qan maydanda ullı jeńis dóretip,
 Reyxstagta jelibiretti bayraqtı.
 El namısın kórgen emes qorlatıp,
 Awır künde júrdi arqaǵa ter qatıp,
 Bir pájmúrde ǵarrı bolıp júr búgin
 Júregine keń jáhándi ornatıp.
 Talay qaza... júregin de júr tilip,
 Al, kózinde adamgershilik jür kúlip,
 Ǵarrı demen. Álle qanday kún tuwsa
 Jolbarıstay tura keler silkinip.
 Men olardı sonıń ushın sıylayman,
 Tek men emes, pútkil xalqım sıylaǵan.
 Ílayıqlı ini bolıp óseyin,
 Júregiñniń bir ushqının qıy maǵan,
 O, aǵalar, qúdiretti aǵalar.

5

Qıya baǵıp ay júzedi aqırın,
 Juldız sıyrer tańnıń bilip jaqının.

Usı túndi gúzetkendey otır ol,
 Ara-tura sıypap qoyıp taqımın.
 Uwqalasa sıypap qoyıp taqımın,
 Uzaq ótmish alań eter aqılın,
 Ullı Volga, aralıǵı Oderdiń...
 Awır jıllar... shaqırımnan shaqırım...
 Jaqsı doslar, jan qıymaslar — arıslan,
 Keskilengen qan maydanda tabısқан.
 Ǵajja-ǵaj tún, qáwipli kún, otlı aylar,
 Dástan aytar jaqınnan hám alıstan.
 Kóz aldında talay doslar turadı,
 Qashıq emes oǵan jıllar jıraǵı.
 Sonda... tisin ǵashırлатıp, gijinip
 Malaqayın jerge tartıp uradı.
 Tap jaqında jaylawdıń nur keshinde
 (Bunı aytpay, jasıramız nesine)
 Kórip bolıp «Azat etiw» kinosın
 Uzaq-uzaq jılaǵanı esimde.
 Jaqsılardıń bárha júrse bas urıp,
 Óz pikirin kórgen emes jasırıp.
 Kinodan soń júrdi kóp waq gúrsine,
 Mıń jaranıń góne kózi ashılıp.
 Jawingerlik xızmetinde bayaǵı,
 Mudamı júr, bir qolında tayaǵı.
 Atızǵa da, bazda alıs otarǵa
 Soqpaq saldı onıń aǵash ayaǵı.
 Mıń ájayıp kóriniske dala bay,
 Kórse onı quwanışlı baladay.
 Túńgi oylardı serpip taslap azanda
 Jaylaw aralaydı Záńgi babaday.
 «Erteń qoydı jaqınlaw jay, balalar,
 Kún ashıq dep ǵapıl qalmań, qarańlar...»
 Eki qarın, juwan sanın uwqalap,
 Prognozdı anıq qoyǵan aǵalar.
 Otrispada «men ushın da ish», deydi,

Báygiđe tilekles alǵa tús, meyli.
Ot basında otırar edi basqalar,
Jas ótse de, al ol attan túspeydi.
Keshirimli aqılın ayt, aqılın,
Al, keshirmes jigitliktiń ğapılın,
Talay túndi otırar edi ol gúzetip...
Qıya baǵıp ay júzedi aqırın...

6

Aǵalarım xızmetinde ele de,
Parasatlı aqlı da tereńde.
Mańlay terin oramalǵa sıırıp,
Keshke taman otıradı tóbede.
Bir qıyaldan toqsan qıyal balalar,
Sol máhaldı námárt ǵana tabalar,
Olar ushın — ómir front máńgilik,
Azamatlıq postında tur aǵalar,
O, aǵalar, ullı júrek aǵalar...

QIZ DAWISLI TIRNALAR

Sap dúzesip gúzde qaytqan tırnalar,
Hawazların qıyalında jırlanar.
Keterinde qıs keldi dep xabarla,
Kelerinde júrgen jerin nurlanar.

Qız dawıslı qılıǵına bolayın,
Arman etsen qumarına qonayın,
Ádetlendim hawazıńdı ańsawǵa.
Nalan bolsa júregime orayın.

Sawlat qossań báhárimde, jazıma,
Altın gúzde uqsa ónerpazıma.
Meyli, qısta dem alıp qayt alısta,
Men kúteyin intizar bop nazına.

Tórt máwsimde jaynap atar tań kúlip,
O, tırnalar, adam sırın qal bilip.
Men adamman muhabbatıńı qudayı,
Kúterim bar, qumarım bar máńgilik.

JOLDASBAY DILMURATOV

(1928—2000)

Joldasbay Dilmuratov 1928-jılı 5-mayda Shımbay rayonında tuwılǵan. Qaraqalpaqstan hám Ózbekstan Respublikasına miyneti sińgen mádeniyat xızmetkeri. 1950-jılı pedagogikalıq instituttı pitkergeń. Dáslepki qosıqları 1948-jılı járiyalanǵan. «Jaslıq yoshı» (1954), «Qaraman» (1961), «Júrek alǵısı» (1966), «Náwbáhár» (1973), «Güller ashılǵanda» (1976), «Zaman zawqı» (1983), «Sen meniń ilhamımsañ» (1988), Tańlamalı shıǵarmalarıńıń bir tomlıǵı (1992) basılıp shıqqan. Balalarǵa arnalǵan «Ómir gúli» (1958), «Artekte» (1969), «Kiyikler» (1976), «Jolbarstıń táǵdiri» (1980) kitapları basılǵan. Shayırdıń awızım shıǵarmaları ózbek, qırǵız tillerinde járiyalanǵan. 1955-jıldan Qaraqalpaqstan Jazıwshılar awqamıńıń aǵzası.

KELGENMEN BUL DÚNYAǴA

Quyashtı kórw ushın,
Sırların biliw ushın,
Ómirdi súyiw ushın,
Kelgenmen bul dúnyaǵa.

Daraqtay miywesi kóp,
Ósiwge alǵa órlep,
Jüregim jaqsılıq dep,
Kelgenmen bul dúnyaǵa.

Jayılp shaqalarım,
Arnalıp elge barım,
Tatıwğa ómir palın,
Kelgenmen bul dúnyağa.

Qatardan qalmayın dep,
Búlbúldey sayrayın dep,
Baxıttı jırlayın dep,
Kelgenmen bul dúnyağa.

Insangá ıǵbal tilep,
Xalıq tınısh jasasın dep,
Óssin dep ómir gúllep,
Kelgenmen bul dúnyağa.

Ketpewge gúldey solıp,
Aǵıwğa tasıp-tolıp,
Ómirge ashıq bolıp,
Kelgenmen bul dúnyağa.

Talpınıp keleshekke,
El ishıqı haq júrekte,
Jaqsılıq ushın tek te,
Kelgenmen bul dúnyağa.

DOSTIMA

Sırlas bolǵanıńday suw menen jaǵıs,
Jasıq gezlerden-aq hawazın tanıs.
Keshlerde qosıǵıńdı esitkenimde,
Oysaldı júreкке juldızlar alıs.

Kewliń gózzallıqqa mudam jaz bolıp,
Geyde aydın kólge ushtıń ǵaz bolıp.
Kórip tábiyattıń sulıwlıqların,
Ishıq sazın sherttiń Ajiniyaz bolıp.

Mısal sayrawınday baǵda búlbúldiń,
Boldıńız mudamı ashıǵı gúldiń.
Tońlardı eritken báhár nurınday,
Jasıq júreklerge jol taba bildiń.

Oyin qurǵanınday aydın kólde ǵaz,
Jan azıǵı bolar qosıq penen saz.
Júrek namaların esitilgeninde,
Men de gózzallıqqa boldım ishqıpaz.

JASLIǴIMA NÁZER SALıp QARASAM

Jasıǵıma názer salıp qarasam,
Kóz aldımda gúldey jaynap turasań.
Ishıq sırın bayan etsem mudamı,
Qosıǵıma óziń qanat bolasań.

Ótkenlerdi yadqa alsam oylanıp,
Otıraman quwanıp, gá qıylanıp.
Geyde ózimdi ábden yoshlı sezemen,
Jasıq dáwir kelgen yańlı aylanıp.

Atıń yadta turar qayda júrsem de,
Doslar menen birge oynap, kúlsem de.
Kópten beri qıyalımdı biylegen,
Saǵan taza súyiwsilik bar mende.

Súysem seni shun berilip júrekten,
Siz shıǵarsız dep oylayman tilekten.
Sizge bolǵan, sizge degen iqlasım,
Kewilimde súyiwsilik dóretken.

Búlbúl ashıq bolǵanıńday gúllerge,
Doslıǵımız zawıq berdi bizlerge.
Kewlim tasıp quwanışlı qarayman,
Esten shıqqas sol qızıqlı kúnlerge.

IBRAYİM YUSUPOV

(1929—2008)

Ibrayim Yusupov 1929-juli 5-mayda Shimbay rayonidagi Azat avilinda tuvlgan. «Doshliq» (1994), «El-yurt hurmati» (1999) ordenlerini iyesi. «Qaraqalpaqstan xaliq shayiri» (1974), «Ozbekstan xaliq shayiri» (1992), Qaraqalpaqstan Respublikasina miyneti sirgin madieniyat xizmetkeri (1964), «Ozbekstan Qaharmani» (2004), Qaraqalpaqstan Respublikasi Berdaq atindagi Mamleketlik siyighinin, Xamid Alimjan atindagi Ozbekstan mamleketlik siyighinin laureati (1970). 1949-juli Qaraqalpaq mamleketlik pedagogikaliq institutın tamamlagan. Daslepki qosıqları 40-jıllardıń ortalarında jarıyalangan. «Baxit lirikası» (1955), «Kun shıgıs jolawshısına» (1959), «Oylar» (1960), «Jeti asırım» (1962), «Dala ármanları» (1962), «Kewil kewilden suw isher» (1971), «Dawir samalları» (1982), «Alasatlı dünya bul» (1987), «Tumaris hám basqalar» (1974), «Yosh» (1978), «Shıgarmaların eki tomlıgı» (1978-1979), «Duzlı samallar» (1988), «Kewildegi ken dünya» (1989), «Úmit jağısı» (1990), «Tańlawlı shıgarmaları»nın eki tomlıgı (1992), «Begligińdi buzba sen» (1995), «Búlbúl uyası» (1997), «Ómir, sağan ashıqpan» (1999), «Hárkimniń óz zamanı bar» (2004) qosıqlar hám poemalar toplamları, «Garı tuttağı gúz» (1963) gúrriń hám ocherkler jıynağı jarıq kórgen. «Qırqız» (Ámet Shamuratov penen birlikte), «Ómirbek laqqı» (1966), «Máńgi bulaq» (1986) dramaları, «Ajiniyaz» operasınıń (1973) librettosi,

Ibrayim Yusupov

Qaraqalpaqstan Respublikası Gimniniń avtorı. Ozbek tilinde: «Buloqlar qaynaydı» (1960), «Oltin qirgıoq» (1962), «Sahro orzuqları» (1967), «Cho'l to'rgoyi» (1972), «Raxmat senga, zamonim!» (1979), «Qora tol» (1988), rus tilinde: «Песни горного ручья» (1960), «Мередианы сердца» (1966), «Глаза ящерицы» (1973), «Стихи», «Библиотека советской поэзии» (1976), «Розы польни» (1980), «Звон стремени» (1981), «Стремлюсь всей душой» (1986), qırız tilinde «Tala qiyaldarı» (1969) hám türkmen tilinde «Erikler gül-legendesi» (1986) atlı toplamları basılıp shıqqan. Dünya klassikleri shıgarmaların awdarıp «Máńgi bulaqlar» (1985) degen atama menen baspadan shıqargan. 1956-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

JAŇA ÁSIRGE

Leikin qorıqpa! İnsanlardıń kewlinde,
Sóngen joq jaqsılıq penen diyanat.

F. Shiller.

Sálem, Jańa ásir! Adasqan sáyıyad¹
Biytanis esikti qorıp qaqqanday.
Bosaǵań aldında bul insanıyat,
Gúdik, úmit penen saǵan baqqanday.

Máńgi jasamaqqa ańsarı awıp,
«Jańa kletkalar» torlaǵan adam.
«Azon túnligi»niń jırtıǵın tawıp,
Mın jıl aldındaǵın boljaǵan adam. —

Seniń kimligińdi boljay almadan,
Bosaǵanda turıp bası qatadı.
Bir awan kimseday aqıldan sasqan,
Qırq mın qıyal menen oyǵa batadı.

¹ Sáyıyad — ańshı.

Sen netken ásirseñ? Qılwañ bar qanday?
Kók jiyegñ qáwip-qáterler dumanı.
Abırjı muz benen baratırǵanday,
Ruwxımızdı qynar Gamlet gúmanı.

Aqıl, ilim ekewi til tabısıp,
Jáhán lal qalǵanday sırlardı ashar.
Biraq ta peyiller, mápler daǵısıp,
Dúnya bereketsiz bir úyge usar.

Adamzat bul úyde bir jasap turıp,
Bir-birin súyip, jiyrenip atar.
Shaytan házir kompyuterge otırıp,
Adamlardan sumlıq úyrenip atar.

Jáhán bazarında ne satpas házir?
Satıladı qanlı qırǵın quralı.
Biznes ishqsında órtengen dáwir,
Dollardıń jolına duzaq quradı.

«Ózim bolsam» degen áyyemgi illet,
Insan kewlin izey suwday jaylaǵan.
Nápsi, ishkiñelik tikenı gúllep,
Balalarday qural menen oynaǵan.

Sen buǵan ne deyseñ, wá Jaña ásir?
Keleshekke ne tayarlap atırsañ?
Sendegi miriwbet, aqıl hám tásil,
Qanday halwa? Qay tañlayǵa tatırsañ?

Góne ásirdiñ jaqsı-jaman miyrastın,
Sen álбетте, qabıl etip alarsañ.
Adamzattıñ peyli buzıq dúnyasın,
Dúzeymen dep kóp háreket qılarsañ.

Bizden aqıllı hám baxıtlı áwlad, —
Kelip jaña ásirdiñ gózzal balları.

Qoynında tabısıp miyrim, muhabbat,
Tutassın doslıqtıñ «Jipek jolları».

TÜRK ULÍSINA

(«Qırqı qız» dástanına arnalǵan xalıq aralıq
konferenciyaда oqılǵan qosıq)

Türk ulısı, qan qatıslı qardashım,
Atıñdı baylayın júrek tórimde.
Sizler ushın qurban bolsın bul basım,
Xosh kelipsiz, qaraqalpaq eline.

Ata jurtı Türkstangá múnásip,
Diydarımız bir-birewge jarasıp,
Gárezsizlik sharapatı jol ashıp,
Xosh kelipsiz, tuwısqanlar eline.

Jáhánge jayılǵan dañqı-sawlatı,
Tonıkók hám Bilgeqaǵan zuryadı,
Oǵuz, qıpshaq, qırǵızdıń márt áwladı,
Xosh kelipsiz, qaraqalpaq eline.

Qorqıt ata qobızınan saz tıñlañ,
Jırawlardan eski dástan sóz tıñlañ,
Bul bir eden xalıqtıñ júregın ańlañ,
Keliñ, altın miyras dástan eline.

Xorezmshaxlargá qala bolǵan jer,
Beruniy babamız bala bolǵan jer,
Berdaq, Ájiniyazǵa ana bolǵan jer,
Xosh kelipsiz, sol danalar eline.

Nawayı gázzelin, Fizuliy sózin,
Maqtumqulını oqıp ashılǵan kózim,
Abay, Toqtaǵuldı súyemen ózim,
Aytсам, keltiremen gúlin-gúline.

Türk ğardashım, dańqı jetken dúnyaǵa,
Beglik inabatın jurttan ziyada,
Yunus Hámireń meǵzer búlbúlgóyaǵa,
Xosh keldińiz, búlbúllerdiń eline.

Biziń qızlar Gúlayımnnıń urpaǵı,
Sulıwlıqta juldızlardıń sholpanı,
Jigitleri ğoshshaq, eldiń sultanı,
Xosh kelipsiz, miymandoslar eline.

Qonaq — sultan bolsın, men — qul bolayın,
Qatnasıqtıń aldı bolǵay ilayım,
Janı pidá Ashıq Ayaz Ibrayım,
Görüǵıday miniń Gıyrat beline,
Xosh kelipsiz, qaraqalpaq eline,
«Qırıq qız»lardıń at oynatqan jerine...

KEWIL KEWILDEN SUW ISHER

Kiyikler suw isher saydan,
Ġaz-úyrek kólden suw isher.
Al, adamnıń kewli qaydan?
Kewil kewilden suw isher.

Kórdim aq quw oyınların,
Úykelesip moyınların,
Saǵınǵanday ashıq yarın,
Kewil kewilden suw isher.

Atlar gúldir-gúldir kisnep,
Sharq urar úyirin izlep,
Qoy mańırap, bota bozlap,
Kewil kewilden suw isher.

Dáryalar teńizge ashıq,
Asıǵar máwjirip tasıp,

Jollar jollarǵa ulasıp,
Kewil kewilden suw isher.

Doslıq, izzet — ullı dáwlet,
Jan azıǵı — jaqsı sáwbet,
Shólge — báhár, gülge náwbet,
Kewil kewilden suw isher.

Aspanǵa ser salıp baqsań,
Juldızlar sóyleser aqsham,
Óziń bulaq bolıp aqsań,
Kewil kewilden suw isher.

Júrek sháwkildep tursın-dá!
Dúnyanıń qaysı burshında,
Jasap tursaq ta, dúrisında —
Kewil kewilden suw isher.

Alistaǵı asqar tawlar,
Biri-birin kórmek bolar,
Sol ushın da biyik olar,
Kewil kewilden suw isher.

Serle, háy insan balası!
Jamandur kewil alası,
Adam adamnıń quyashı,
Kewil kewilden suw isher.

TÍRNALAR

Ál hawada qanatların taldırıp,
Jat mánzilge sapar shekken, tırnalar.
Ayralıq dártinde bizdi qaldırıp,
Shadıǵımdı alıp ketken, tırnalar.

Hawazına qulaq salıp qarasam,
Aq qağazday ғаğırlasıp barasañ,
Xosh-allıyar aytısqanday bolasañ,
Kelmeske jol tartqan gózzal, tırnalar.

Jerge bir nábwetdur, elge bir nábwet,
Qaytıp baratqanday qaytası dáwlet,
Ash tolqınlar urmas jaǵısqa gürlep,
Sonalı kóllerden ushqan tırnalar.

Sizler násil kórgen atawlar awlaq,
Ádira qalǵanday aydınlı suwlaq.
Dıñ aspanda muñlı «qurıw-qurıw»lap,
Ne dep baratırsız, bayǵus tırnalar?

Ne is tapsa, insan peylinen tabar,
Ol qast etse teris aǵar dáryalar,
«Bul jer bizge haram» degendey olar,
«Ah» urıp qıyqıwlap barar, tırnalar.

Tańlarım oyanbas tolqın sestinen,
Qaylardan alarman onday kúshti men?
Duzlı shańǵıt kómgén kóller üstinen,
Bul jaǵısqa túspey barar, tırnalar.

Barar intizamlı, jipke dizilip,
Men qarayman júrek bawırım úzilip,
Sizdey men de ata jurttan bezigip,
Nege kete almayman, aytrın tırnalar?

ÁDENBAY TÁJIMURATOV

(1930—1992)

Ádenbay Tájimuratov 1930-jılı 5-mayda Moynaq rayonınıñ Aqdárya awılında tuwılǵan. «Ózbekstan xalıq bilimlendiriw aǵlası», «Qaraqalpaqstan Respublikasına miyneti sińgen mádeniyat xızmetkeri» (1979), «Qaraqalpaqstan xalıq jazıwshısı» (1990). Xojeli pedagogikalıq uchlilishesin, soñınan Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın pitkeren. Dáslepki shıǵarmaları 50-jıllardıñ baslarında járiyalana baslaǵan. «Paraxatshılıq kepterleri» (1957), «Eñ qádirlı sózler» (1959), «Gúrriñler» (1960), «Sarkoplı batır» (1962), «Ólmeytuǵın ǵarır» (1964), «Zarlıq hám Barlıq» (1967), «Sheshiwshi qáwli» (1968), «Hákke qayda» (1971), «Maqset» (1974), «Aydınlar» (1976), «Sulıwxan» (1980), «Sawǵa» (1983), «Aqay awılında» (1984), «Erlik» (1986), «Dar» (rus tilinde, 1988), «Erkinlik samalı» (1992) sıyaqlı poeziyalıq hám prozalıq kitapları basılıp shıqqan. 1966-jılı R.Tagordıñ «Qıyralıw», Abdulla Qahhardıñ «Shappattay qız», Sh. Aytmatovtıñ «Qızıl shalǵışlı dilbarım», K. Yashinnıñ «Buxara tañı», S. Axmadtıñ «Kók jiyek», sonday-aq S. Anarbaev, G. Jahangirovtıñ shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdargan. «Qaraqalpaq xalıq pedagogikası» miyneti basılıp shıqqan (1996). 1960-jıldan baslap Qaraqalpaqstan Jazıwshılar awqamınıñ aǵzası.

AYDINLAR

Eslep seni üyden şıqtım dalağa,
Aste keldim teñiz boyı jağağa,
Kún batsa da tınbay ushar shağala,
Yar kórinbes alıslarğa qarasam.

Aydınlar, aydınlar, shalqar aydınlar,
Bizden sáwer yargá sálem aytnılar.
Tolqınlar, yarımdı alıp qaytnılar,
Yar kórinbes alıslarğa qarasam.

Jarqırağan ay kórinde on túrtten,
Nurın shashıp aydınlarğa sen ketken,
Jollarında sáwer yarın tur kútken,
Bálki, sen de meni eske alarsañ.

Oramalım jalaw yañlı jelibirep,
İshqı otına jas júregim dildirep,
Shırayındı kóz aldım keltirip,
Aydınlardan seni izlep turıppan.

Aydınlarda aq quwdayın júzgenim,
Aw-duzaqtan altın balıq súzgenim,
Jollarına telmiredi kózlerim,
Bul jağada jalğız kútip turıppan.

ĞAZLAR USHAR

Ğazlar ushar aydınlardan,
Ğañqıldasıp dúzep qatar.
Kewlim tasıp ilhamlardan
Júregimde shalqıp jatar.

Ğazlar ushar aydınlardan,
Salıp ne shoq namalardı.

Sonda shıǵıp bir qumardan
Boyıma kúsh taraladı.

Ğazlar ushar aydınlardan,
Nar qamıslar qalar páste.
Alıslarğa saǵımlanǵan,
Qanat qaǵıp barar áste.

Ğazlar ushar aydınlardan,
Dizilisip túslık jaqqa.
Qalǵım kelmeymen olardan,
Tolǵanaman geybir waqta.

Ğazlar ushar aydınlardan,
Qıyalımday qanat qaǵıp.
Kete almay bul jaýlımlardan,
Qanatları barar talıp.

Ğazlar ushar aydınlardan,
Jılı jaqlar mánziline.
Qaytpaq bolıp taǵı berman,
Aralımın házligine.

Men qalaman bunda shalqıp,
Qısında da, jazında da.
İssılarda kúyip-balqıp,
Qısta toǵan waǵımda da.

Ğazlar ushar aydınlardan,
Ğañqıldasıp zordan-zordan,
Keliw — shadıq, ketiw — árman,
Ğazlar ushar aydınlardan.

JASÍ ÜLKENLERİM

Sizge húrmet, Sizge qup ájep,
Qollarımız qawsırıladı.
Bas iyip tórt tárep
Tayın turadı.
Sonday ájayıp ózi kimlersiz?

Toy-jiyın ótpes sizlersiz,
Sonday ájayıp ózi kimlersiz?
Daw-jánjel pitpes sizlersiz,
Sebep: sizler jası úlkenlersiz!
Jası úlkenlerim.

Aytqanlarıńız altınday hasıl,
Kewlińiz báhár, giyaday jasıl,
Awır kelgen ólshewde tasırn,
Jası úlkenlerim.

Adamlarsız bárine qanıq,
Adamlarsız sözleri anıq,
Júregi lawlağan janıp,
Jası úlkenlerim.

Ómir qırlarınan asıp,
Teńizdey tolısıp-tasıp.
Otırıspağa qup jarasıq
Bolğan, jası úlkenlerim.

Keshirimli hám úlken jan,
Jaqsı joldas hám qádirdan,
Bir kóylek burın tozdırğan,
Jası úlkenlerim.

Aldımızda ózlerińiz bar,
Shiyrin-sheker sözlerińiz bar,

Aqıllı-oylı kózlerińiz bar,
Kúlki oynağan júzlerińiz bar,
Qádirdanım — jası úlkenlerim.

Bárine taw dep qarayman,
Hárbirińdi shıń dep sanayman,
Tóbege shekem baslap shalgaydan,
Miyweli bağ, jası úlkenlerim.

SHÍRAYLÍ QÍZ

Bağqa kirsem, bağ shayqalıp qaraydı,
Sıldırılğan japıraqlar shıraylı,
Olar sıbırilasıp mennен soraydı,
Shıraylı qız, süygen yarıń qayda? — dep.

Bağqa kirsem bağ ishinde qaraman,
Shaqaları shar tárepke tarağan,
Ol da mennен bir sawaldı soragan,
Shıraylı qız, yarıń qaysı jayda? — dep.

Bağqa kirsem, qapa kewlim jaynaydı,
Xosh hawazğa bağ búlbúli sayraydı,
Jipek samal shashım tartıp oynaydı,
Süygen yarıń, shıraylı qız, qayda? — dep.

Bağqa kirsem, bağman ekken nál bolıp,
Irgatılsam qos shaqalı tal bolıp,
Aytar edim kelse yarım bar bolıp,
Shıraylı qız, ıshqı otında shayda! — dep.

GENJEMURAT ESEMURATOV

(1932—2007)

Genjemurat Esemuratov 1932-jılı 3-mayda Qanlıkól rayonında tuwılǵan. 1950-jılı Xojelidegi pedagogikalıq uchileszeni, 1954-jılı Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın pitkergeń. 1962-jılı «Ullı Watandarlıq urıstan keyingi qaraqalpaq ádebiyatında awıl adamlarınıń obrazı» degen temada kandidatlıq dissertaciyasın jaqlaǵan. «Qosıqlar dápteri» (1958), «Juldızlar» (1970), «Kewil tarları» (1974), «Alaqa-nımdaǵı sıızıqlar» (1984) poeziyalıq toplamları, «Ullı watandarlıq urıstan sońǵı qaraqalpaq ádebiyatında awıl adamlarınıń obrazı» (1963), «Nájim Dáwqaraev». (ilimiy bibliografiyalıq ocherk, 1965), «Ibrayım Yusupovtıń poeziyası» (1976), «Qaraqalpaq sovet ádebiyatı tariyxınıń ocherkleri» (jámaátlik avtorlar menen, 1968), «Watan ushın gúresken qosıqlar» (T.Mámбетniyazov penen; 1990), «Nájim Dáwqaraev. Eske túsiriwler» (jámaátlik avtorlar menen; 1990) ilimiy miynetleri basılıp shıqqan. 1957-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

TAWǴA SHÍQQANDA

Ómir tawı asıqtırdı, qıstadı,
Eńbeklewden bilegimnen usladı.
Óz tóbemde oralaman degenshe,
Azap shegip, kózdi talay jasladım.

Birew ayttı: júrer jolıń anda dep,
Birew ayttı: joqsan ele sanda dep.
Kele-kele joyıtılǵan keleptiń,
Ushı shıqtı: eń baslısı nanda dep!

Min joq eken xalqımınıń kózinde,
Danalıq hám aqıl tolı sózinde —
Jetiw ushın jetim bolıw shárt emes,
(Biziń bastan ol da ótti gezinde!).

Quwǵa aralas janadı eken jasta kóp,
Ómir qızıq. Güller, hasıl tas ta kóp.
Asqınlasam araladım áwliye,
Oqıǵanman. Bunda qalǵan bas ta kóp.

Qapa bolsam aǵın suwdı jaǵalap,
Dem alǵanman qara tastı saǵalap.
Qızıqpadım mártebege, orıńa,
Hámel ushın juwırmadım aǵalap.

Iyinim menen kóterdim salǵandı,
Unatpadım kelse wájden qalǵandı.
Bas kespek bar, til kespek joq dúnyada,
Haqıyqatlıq jeńer dedim jalǵandı.

Erterek tuwılǵańa qusayman,
Órigimnen jedim bazda pushayman.
Aljastım, aldandım, uwıldım,
Júrygimdi nesine men tusayman!

Dáw jotalar meni kókke kótermeń,
Qulasam biyikten, tınıp ótermen.
Seksewidıń shaqasınday shart etip,
Qayısw bilmesem, sinip ketermen.

Saqamdı alshı tur dep tügenmen,
Tün uyqımdı tórt bólip tügenmen.
Qayrap, qálem tartqandı qızğanbadım —
«Gúzardıń keń bolsın!» — dep tilegenmen.

Qatarlassa demedim: mayırarman,
Abırayıñnan ayranday ayırarman.
Ázeli doynaǵına bergen bolsa,
Onı qalay jolınan qayırarman.

Ózim bilgen júyriktiń birparası,
Álleqashan tanıttı aq, qarası.
«Shayı» degen lawazım bermese de,
Qudayım, kórsetpegey sóz jarasın!...

Añlamay tiken kirdi ayaǵıma,
Ele tarta beremen bayaǵıma.
Xalqım-aw, saǵım quwǵan sahrayıman,
Bilmeymen jeterimdi qayǵańıa.

Qıyalıma álemdi aylanaman,
Oy túbine jete almay oylanaman,
Mal jıymay, sóz jıǵan qıyın eken,
Retinde bir qılǵa baylanaman.

Talayım, bunsha qıynap saǵan nettim,
Uslatpaysañ degende jańa jettim.
Úñilip iyne menen qazǵan qudıq,
Shól qandırmaı qulasa bádár kettim.

Maqtanbayman jazsam da jazarımdı,
Tiri júsem kórsersiz bazarımdı.
Qáytse de jas ortaǵa kelip qaldı,
Oqırman, óziń silte gúzardımdı!

AWILLASLARIM

Arqań teńiz, qubla tawıń biyikti,
Ashılısıp abadan jeriń iyipti,
Paxta qırmanların kókke tiyipti,
Jeńisiń kóz aydın, awıllaslarım.

Tayımnan tabısıp, ósken úyirim,
Qay jerde júsem de burar búyirim,
Búldirmey qanańnıń jalǵız túyirin,
Teberik eteyin, awıllaslarım.

Namısıńdı júregime túbeyin,
Dáwletińdi qırman etip úyeyin,
Jawdırasqan kózlerińnen súyeyin,
Altın bosalaı, awıllaslarım.

Tabısıń quwanttı tuwısqan eldi,
Barlıǵı jıynalıp ortaǵa keldi,
Adamnıń shaması gúreste belli,
Palwanıń kóp eken, awıllaslarım.

QANLÍKÓL

Qońırat penen Xojeliniń arası,
Qalıń toǵay, dáryalıqtıń jaǵası,
Eski tariyx — Baqırannıń qalası,
Qutlı qonıs, jayıń edi, Qanlıkól.

Sawlatıńda sáwir bolıp eskenmen,
Erkin zaman qashan keler deskenmen,
Óytkeni, men sende tuwıp óskenmen,
Óz qanıńman, óz janıńman, Qanlıkól.

Qısıǵanda qıslar ótip, jaz qaldı,
Ǵańqıldasıp qayrawıńda ǵaz qaldı,

Eslegende góné dártım qozǵaldı, —
Shıpırlaǵan shabaǵınman, Qanlıkól.

Sonda senin güllerinđi termey, men,
Qalay shıdap tura alaman kórmey, men.
Parij, London, Berlinge de bermeymen,
Aq sút bergen diydarinđi, Qanlıkól!

JIGITLER

Ózlerin megzetip oynınpazlarga,
Qosıq aytsa, dawıs qosar qızlarga,
Qısımdı dóndirgen báhár, jazlarga,
Aytpasam kewilim tolmas, jigitler.

Kiygeni jarasıp qáddi boyına,
Alısı aldırıp aqıl, oyına,
Isleri minásip kelgen toyına,
Sózleri tabanda qalmas, jigitler.

Qıyındı kóndirgen talmas belleri,
Iygilik, imarat-mañlay terleri,
Adamnıń qolının tiygen jerleri,
Tawdıń tasın qıya almas, jigitler.

İqlasınđı isin menen bildirip,
Yar-dosını quwat bolıp, kúldirip,
Júrgen menen oy-bawırın tildirip,
Qızlar seni izlep barmas, jigitler.

Aldırında kútip tur baxtıń, jigitler,
Hesh waqta sınbasın saqtıń, jigitler.

DÁWLEN AYTMURATOV

(1933-jılı tuwılǵan)

Dáwlen Aytmuratov 1933-jılı Qus-xana tawınıń qubla tárepinde házirgi Erkindárya aymaǵında tuwılǵan. «Qaraqalpaqstan Respublikasına miyneti sińgen mádeniyat xızmetkeri». 1962-jılı Moskvadaǵı M.Gorkiy atındaǵı ádebiyat institutın pitkeren. «Qosıq tımsallar» (1960), «Aǵar dárya» (1965), «Tımsallar» (1975), «Men shınlıqtı súydım, olsız hesh nársede qádir yoq» (1990) poeziyalıq toplamları, «Yalganshınıń isi», «Aqmaqlıq dúnyasında» (1990), «Pırqaqqan» komediyaları teatr saxnasında qoyılǵan. 1986-jılı «Tyurkskie etnonimi» atamasında kólemlı izertlewı basılıp shıqqan. E. Rotterdamskiy, T. Shevchenko, M.Yu. Lermontov, S.A. Esenin, V.V. Mayakovskiy, A. Nawayı, Hafız, Sh. Rustaveli shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdargan. 1969-jıldan baslap Jazırshılar awqamınıń aǵzası.

OTAN-ANAM

Tañlar atar. Kóterilgen senin quyashın,
Quwanışqa tolıq etti kózgenemniń uyasın,
Dáryaların dárman berdi maǵan tawdan qulaǵan,
Men ózimniń táǵdirime irza bolaman.
Qulshınǵanman qushaǵında qulpi-dónip atırǵan,
Baxıtlıman, Otan-anam meniń qádirdan.

Kóller, áne, kún astında kólbey jaltırar,
Jazıqlıǵın jaqsılıqtı eske saldırar,

Shashım qağıp, jelpip óter jeller жүzimdi,
Mártebeli asqar tawlar kewlim ósiridi.
Janım meniñ tanıs emes ájayıptı sağıngan,
Baxıtlıman, Otan-anam meniñ qádirdan.

Bilim bildim jaslıgımda. Meniñ oyın-külkimdi,
Sen qorğadıñ. Qızlar sestı sulıwıqqa úlğimdur.
Bağ ishinde ırğatılıp barıp-qaytar gózzallar,
Jangenemdi sáwer yarlardı meniñ qozğarlar,
Shınında da usı jerde gárip bolar mende jan,
Baxıtlıman, Otan-anam meniñ qádirdan.

Shájda qılıp yaqshılarga mağan tabınbaq lazım,
Ájiniyaz, Maqtımqulı, Hapız yáne Erasm.
Hám Lermontov jaqsartılardı meniñ janımdı,
Men úyrendim yaqshılardan dünya tanıwdı.
Sol sebepten kókiregim haq-perishtege jaqınman,
Baxıtlıman, Otan-anam meniñ qádirdan.

Ilim quwdım. Kókiregime máseleler meniñ dariydı,
Izertledim men áyyemgi babalardıñ tariyxın,
Burımları baltalardıñ saplarınday batırlar —
Ótken eken. Atlar shabar jilli-súwrey adırlar.
Bolğım keler jazıwshı hám, ilimpaz hám, batır hám,
Baxıtlıman, Otan-anam meniñ qádirdan.

Men netermen kópti gózler adam qıyalı,
Kókirek qurğır keñ dünyaga zorğa sıyadı,
Quwangandı jaqsı kórer eki kózdiñ janarı,
Qızıǵı kóp, qanshelli kóp bul dünyanıñ ánarı!
Áziyz jangá ne kerektiñ bári sennen tabılğan,
Baxıtlıman, Otan-anam meniñ qádirdan.

Tirishilik yaqshı. Onıñ durısıǵı biyğúman,
Írazıman ómir bergen ata-anaǵa miyırman,

Bul dünyanı kóriw baxıt. Ómir yaqshı paraxat:
Aylı álem, juldızlıqlar, galaktika anaw jatırǵan!
Baxıtlıman, Otan-anam meniñ qádirdan.

Óz elimniñ jırın jırlap sonıñ jaǵın jaqlarman,
Ol seslerdiñ jarasıǵı — garmoniya saqlaǵan,
Qaraqalpaq tilin súydım, túrki tilin súyermen,
Men kórmeymen jikshillikti, ultshılıqtı búyerden,
Sóz sóylemek nızamımdur haqıyqat hám, ádil hám.
Baxıtlıman, Otan-anam meniñ qádirdan.

MEN SÜYERMEN

Men süyermen ósken jerdi, ótken jaslıq gezlerim,
Ayasında rawaj etken balalıǵım bazarın,
Men süyermen quldıraǵan qulın seslerin,
Hám qasıma qıya túsken qızlar názerin.

Men süyermen nızam bilmes asqar tawlar dizbegin,
Jasırınıp oynawların jiltır bulaqtıñ,
Tüngi pútkil qúdiretli dünya kórinislerin,
Sharq aylanıp shalqıp aqqan dárya raxtın.

Sıñsır toǵay turqın süyer kórer kózlerim,
Men süyermen qara jerdi qayra basıp júrgendi.
Teñizlerdiñ saltanatlı terbelislerin,
Jaratılış kóz aldımında janım bolıp túrlendi.

Qıyal júyrik: juldızlardı mağan nusqaydı,
Men süyermen gózzalardı, súymeslikke dadım yoq.
Jangenemdi jazıqlıqlar meniñ qozǵaydı,
Hám shınılıqtı súydım, olsız hesh nársede qádir yoq.

JALGÍZ USÍ KEŇ DÚNYADA BAR

Jalgız usı keň dúnyada bar,
 Barlıq kúلكi, barlıq qızıqlar.
 Toy-tamasha bar onda shadlı,
 Saz hám sáwbet, diýdar bar tatlı.
 Oynap ósken, tuwılğan jer bar,
 Hám jaslıq bar onda, jiger bar,
 Onda xosh qılıqlı nigar bar,
 Jaz bar keň dúnyada báhár bar,
 Dúnya gózzal! Tańlanıp haslan,
 Men ushına shıǵa almaspan!
 Jaqtılıq hám jaqsılıq hám bar,
 Ajayıp bir qubilis jatar,
 Tórkiniinde hár bir nárseniń,
 Bazarıdur dúnya bársheniń,
 Qıyal ushın kókti sharlaǵan,
 Jáhán galaktika arnaǵan.
 Tolqısıwlar, tawlar bar asqar,
 Keň dúnyada ay hám quyash bar,
 Ay-dala hám shalqar teńiz bar,
 Qulshınıwǵa qırq mıń negiz bar.
 Shıǵar ul-qızın bar aldınnan.
 Júzleri bar yarıdın qalǵıǵan,
 Altın tań bozarıp atqanda.
 Jarqınlıqtan jańǵan ottan da,
 Artıqlıǵı quwanıştıń bar,
 Qız, názik jan, názer ushqın bar.
 Dúnya gózzal! Tańlanıp haslan,
 Men ushına shıǵa almaspan!
 Jalgız usı keň dúnyada bar,
 Barlıq kúلكi, barlıq qızıqlar.

SHANIYAZ MÁMBETMURATOV

(1933—1978)

Shaniyaz Mámbetmuratov 1933-jılı Moynaq rayonında tuwılǵan. Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın tamamlǵan. «Meniń Aralıń» (1964) qosıqlar toplamı basılıp shıqqan. Qalmaq jazıwshısı A. Balaqayevtiń «Úsh súwret» (1965) povestini, amerikan jazıwshısı E. Xemingueydiń «Klimandjaro qarları» (1964) gúrrinler toplamın, «Garri hám teńiz» («Ámiwdarıya», №6-7, 1968), «Áltıdaǵ, qural» («Jas Leninshi», 9-may, 1969) povestlerin, anglichan jazıwshısı Robert Lyuis Stivensonniń «Gáziyne atawı» (1989) romanın, amerikan jazıwshısı Garriet Bicher Stoudiń «Tom aǵaydıń ılashıǵı» romanınıń 22 babın qaraqalpaq tiline awdarǵan.

POEZIYA GÜLI

Aydın kólde, tereń suwdıń túbinde,
 Ósip turǵan poeziya gúli bar.
 Súnǵıp oǵan qolıń jetse eger de,
 Dostım, sennen qızǵanbayın, úzip al.

SENIN ÍSHQIN

Alıs teńizlerde boldım shalqıǵan,
 Gózzallıqtıń orayında balqıǵan.
 Sonda da men ana portım — Moynaǵım,
 Óziń menen maqtanışlı, shadlıman.

Mine, minaw kózge ısıq kórinip,
Tolqınlardıń jırlarına shomılıp.
Kúlip jatır Yalta menen Gagra,
Astra hám citrusqa kómilip.

Mine, sulıw Odessanıń kashtanı,
Oǵan kimniń muza jarımas jas janı.
Quwanaman Suximıǵa, Sochiǵa,
Bári, bári maqtanıstıń asqarı.

Kózdi tartıp ovına hám yavorlar,
Jüregime baylasa da tamırlar.
Sonda da men inkar bolıp ózińe,
Sawlatıńdı saǵınaman ahiw-zar.

İshqım menen gezip altın jaǵańdı,
Erkin jutıp jaǵımlı sap hawańdı.
Seyner tolı plotıńdı aymalap,
Qushqandayman, súygendeymen anamdı.

O, qádirlı arızılarım sen meniń,
Betxovenniń sazın shalıp künbe-kün.
Sende erkin baǵdar alǵan alısqa,
Súyemen men «Astraxanlar» dizbegin.

Maǵan qımbat sawlatıńnıń bári de,
Jaǵadaǵı zavodlardıń kári de.
Hám barkasın tawsılmastay yosh bergen,
Meniń lira bulaǵımnıń kánine.

Mine, usı oylar oqtay aǵılǵan,
Orın alar aqılınnan, janımnan.
Marselde ya Singapurda bolsam da,
Máńgige men seniń intizarıńman.

SULIW EMES DESEDI

Meni awıl qızları,
Sulıw emes desedi.
Bolsa orta shırayım,
Sol ózime jetedi.

Kerek emes dim maǵan,
Onnan artıq sulıwlıq.
Bet ajarı adamnıń,
Sirttaǵı bir shumıldıq.

Sulıw bolsa bolǵanı,
Maqset, oyım, júregim.
Men de inkar etermen,
Sulıwlardıń birewin.

PAL HÁRRESI YAŇLÍ IZLEDIM SENI

Jasıǵımdı kún nurına nurlatıp,
Tolqınlap eskende báhardıń lebi.
Sap ishqıńa qıyalımdı uralatıp,
Pal hárresi yańlı izledim seni.

Ertlep minip kókke oynaǵan jasıldı,
Dalalarǵa gúlden toqıp atıńdı,
Tolqın bolıp súyiw ushın shashıńdı,
Pal hárresi yańlı izledim seni.

Seni izlep shıǵıp shıńlar basına,
Saǵan arnap gümsha úzip asıǵa,
Máńgi qanat qaǵayın dep qasıńda,
Pal hárresi yańlı izledim seni.

Ómir asıp, jasıl jazıq, jol asıp,
Aqırında seni taptım sorasıp,

Ketken minaw tabısların ulasıp,
Pal hárresi yañlı izleter seni.

SEN DEP GÜLİN ÜZİP ŞİQTİM DALANIN

Dıqqat et, sen ala kózli maralım,
Jollarına añshı yañlı qaradım.
İshqı etip súrnigip kóp oylarğa,
Sen dep gülın üzıp şıqtım dalanın.

Quwanışqa qoynım tolıp sol sapar,
Ümit etip kúttim seni intizar.
Kútti seni meniñ menen irğalıp,
Jılğadağı qızğaldaqlar, maysalar.

Qayda barsam, aqılımdı alıp sen meniñ,
Aq júziñdi kórmegenshe tózbedim.
Sonlıqtan da qosıq aytıp tınımsız,
Dút toğaydı ishıqım menen terbedim.

Sağan arnap üzdim, üzdim lalanı,
Keler me dep uzaq gezdim dalanı.
Jüregimde senlik ishıqım, nıgarım,
Sarqılmas bir bulaq bolıp ağadı.

MÁTEN SEYTNIYAZOV

(1934—2006)

Máten Seytniyazov 1934-jılı 22-fevralda Qanlıkól rayonında tuwılğan. Qaraqalpaqstan Respublikası Berdaq atındağı mámleketlik sıylıǵınıñ laureatı (1991). Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın tamamlğan. «Kárim matros» (1955), «Ashqarın pıshıq hám basqalar» (1959), «Jumbaqlar» (1957), «Tolqıtqan oylar» (1961), «Qızǵınım meniñ» (1966), «Bárhama joldaman» (1971), «Aytılar sóz», «El qádiri» (1973), «Kewil tillası» (1981), «Bir gápim bar» (1987) degen toplamları hám «Не быть камень» (1979) degen at penen «Советский писатель» баспасınan rus tilindegi kitabı basılıp shıqtı. 1990-jılı «Jeti jurtqa sayaxat» publicistikası jarıq kórgen. M.Seytniyazov A. Pushkin, M. Gorkiy, M. Rılskiy, O. Shestinskiy, L. Battın bir qatar shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdargan. 1957-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıñ aǵzası.

HAQÍYQATLÍQ QAYDA BOLSA

Haqıyqatlıq qayda bolsa,
Meni bar de sol jerde.
Qayda jalğan payda bolsa,
Meni joq de ol jerde.

Kim birewdi qapa qılsa,
Meni japa shekti de.

Durılıqqa şubha qılsa,
Meni jasın tókti de.

Kim birewdiñ haqın jese,
Meni onda jandı de.
Kim birewden zaqım jese,
Meni sıratlandı de.

Ótirik, ósek, jala ense,
Mağan bir is boldı de.
Eger aqtı qara dese,
Meni tilden qaldı de.

Buniñ bárin burıs dese,
Töbemen ZIL bastı de.
Meni eger durıs dese,
Onda kewlim tastı de.

HÚJDAN

1.

Úlkenge jağımpaz jağıngan waqta,
Jaqsıǵa jaman at taǵılǵan waqta,
Aq qara kúye jaǵılǵan waqta,
Hújdan, sen tunshıǵıp qalmadıńbeken?

Ǵarrem ádıllıktı ermek etkende,
Onı iyni menen qaǵıp ketkende,
Biyádep goddaslap tóрге ótkende,
Hújdan, sen tunshıǵıp qalmadıńbeken?

Biyik sózler qosıp aytqan gápine,
Mánisin paydalanıp jalǵız mápine,
Sóytip dárt jamaǵanda seniñ dártiñe,
Hújdan, sen tunshıǵıp qalmadıńbeken?

Menmennenn kúsh alıp eser eskende,
Aqıldıñ dıńǵırlap miyin teskende,
Kátquda táǵdirin solar sheshkende,
Hújdan, sen tunshıǵıp qalmadıńbeken?

Sen júrgende sózdi is penen ólshep,
Ádıllık jolına janırdı tósep,
Hámmeniñ durıs bolıwın kúsep,
Jalıǵıp, talıqsıp qalmadıńbeken?

Men seni oylayman, ayayman hár kún,
Janım, seniñ kúshli edi ǵoy erkin!
Buniñ bári saǵan sabaqdur, bálkim?!
Qáytse de tunshıǵıp qalmadıńbeken?

Qıyanat shırası sóniپ kiyatır,
Sen kútken tuqımlar óniپ kiyatır,
Bári jaqsılıqqa dóniپ kiyatır,
Hújdan, sen tunshıǵıp qalmadıńbeken?

2.

Qáne, hújdan, kiris tigip basındı,
Qayǵısız ish endi tatlı asındı,
Qoy, sen eldiñ arın arlamasındı,
Gúres nátiyjesin berip kiyatır.

Sózimiz sózge usap, isler iske usap,
Adam adamlarǵa, kúshler kúshke usap,
Múlklerimiz iyesi bar múlkke usap,
Ǵárremdi durısılıq jeñip kiyatır.

Burın qol jetpestey bolǵan alıslar,
Biz azıraқ joytıp alǵan namıslar,
Kewlimizge kóp quwanış baǵıshlap,
Bizge tuwrı qarap kúlip kiyatır.

Dúnya quwǵan ólermenlik pıǵıllar,
Birin-biri qoltıqlaǵan shuǵıllar,
Materiallıq hám ruwxıy shuǵınlar,
Aldı alınıp, mine, kemip kiyatır.

Bir waqta birewler irikken qolımız,
Bir waqta birewler japqan joǵımız,
Uzayıp, ashılıp ońlı-solımız,
Qayta kewlimizge enip kiyatır.

Qáne, hújdan, kiris tigip basındı,
Qoy, sen eldiń arın arlamasındı,
Shaqmaqtıń tasınday ayt ırasındı,
Óziń júrer jollar keńip kiyatır.

WATAN

Bul qúdiret, bul káramat Watandı,
Qalay etip til ushınan súyersen?
Durıslıraq bir is etpey tutamı,
Súyemen dep qalay bastı iyersen?

Kewliń ketken, hátteki bir janandı
Ekilenbey súyer bolsań eger sen.
Aqtara almay birden kewil xanańdı,
Mıń tolǵanıp mashaqtatın shegersen.

Aldımdaǵı usı jalǵız qosıqtı,
Jazıw ushın tolǵandım men qanshama?
Kim súymeydi ańsat waqtı xoshlıqtı?
Men bolmayın onday joldı ańsaǵan.

Adamızat áwladınıń ishinde,
Kózabaǵa súygen bar ma anasın?
Men kórmeyin, hátte onı túsimde,
Dáslep meniń isim elge unasın.

Suıǵı ma, ıssısı ma — qatań ba? —
Kúyer bolsam, men durıslap kúyeyin.
Anamday bul ózi jalǵız Watandı,
Jalǵız tuwǵan perzent bolıp súyeyin.

***

Men bir jolawshıman, hár kún azanda,
Úyimnen shıǵıwdan jolǵa túsemen.
Jol zawıq baǵışlar bárha adamǵa,
Men joldı súyemen, joldı kúseymen.

Haq jolawshı bolǵan tek bir men emes,
Hárkim óz ómirine ózi jolawshı.
Jolı tawsılǵanın hesh kim qálemes,
Hárkim óz ómirinde baxtın sinawshı.

Hárkim mezgilinde qonıp, túslenip,
Hárkim jolǵa shıǵar jaqın-jıraqqa.
Adassa eger de ernin tislenip,
Hámme siltew alıp barar bir jaqqa.

Kimler atlı barar, kimler qayıqlı,
Kimler samolyotta, kimler mashında.
Kimler jayaw barar, etpe ayıplı,
Hárkim jolın júrer ózi qashan da.

Awa, jolawshıman, hár kún azanda,
Úyimnen shıǵaman, jolǵa túsemen.
Jol zawıq baǵışlar bárha adamǵa,
Men joldı súyemen, joldı kúseymen.

MARAT QARABAEV

(1934-jılı tuwılǵan)

Marat Qarabaev 1934-jılı 22-mart-ta Tórtkúl qalasında tuwılǵan. Nókis medicinalıq uchilishesin, Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın tamamlǵan. «Gúlzar» (1962), «Gúmis shıqlar» (1968), «Meniń birinshi dostım» (1970), «Tolǵan ay» (1976), «Aprel shuwaǵı» (1979), «Altın bosaǵa» (1982), «Semser» (1973) qosıqlar hám poemalar toplamları, «Qara torǵay» prozalıq kitabı basılıp shıqqan. Abduraxman al-Xamisiydiń «Gagarin meniń qalamda» (1965), M. Tvenniń «Gúrrinler»in (1969), A. Bartonıń «Seniń bayramın» (1969), K. Chukovskiydiń «Moydodır» (1971), Rudakiydiń «Ǵázzel hám rubayılar»ın (1976), P. Nerudanıń «Qashqın» (1978), M. Qanaattıń «Stalingrad sazası»n (1980), Shekspirdiń «Sonetler»in (1981) qaraqalpaq tiline awdarǵan. Bırqansha awdarmaları «Jürekten jürekke» (1983) degen atamada óz aldına toplam bolıp basılǵan. 1977-jıldan baslap Jazırshılar awqamınıń aǵzası.

TÓRT SONET

Adam bar ma eken sirá ármansız,
Bar ma eken júrek sezimnen juda?
Sezimsiz júrekler ázzi, dármansız,
Ármansız adamlar sezimnen geda!

Qoldan hasıl bolǵan kóp jıllıq jemis,
Bıyl miywalasa, piser jarın da,

Jüzege shıqsın dep ármanım tegis,
Ólgenshe júrerseń sonıń babında.

Ármanına hámme qol sozarı haq,
Ne mashaqat kórse shekpeydi nala.
Bir árman taxtında tappassañ turaq,
Dáste gúl bola almas tek jalǵız lala!

Ármanlar:

«Márt bolsań jet!» — dep shaqırar,
Shıń ba, okean ba, qanday parqı bar?!

***

Geyde jası úlkenlerge sóylep, ǵabırissam,
Irkilemen kórip shashın aǵarǵan,
Alistan kóz shaǵılısqan,
Biyik, qarlı shıńdı yadqa alaman.

Shıńnıń aq qarınan taw bawrayına,
Sarqırıp aqqanday bulaqlar, saylar.
Mol suw oypatlıqtıń payına,
Baǵlar güller ashıp, japıraqlar jaynar.

Aq shash aǵanıń da aq kókireginen,
Gülge búrkengendey shámenler ne bir.
Talarıp turǵanday dógerегine,
Jaǵımlı sezim hám ısıqlıq mehir.

Bawrayın gúl etse aqbaslı shıńlar,
Demek, biykar ótip ketpegen jıllar!

***

Uzatılajaq qalıńlıq jas ǵana,
Oyǵa battı aq bilegin dastana:
«Üyden ketip, bara qoysam jat jurtqa,
Óz üyimdey bolar ma ol baspana?!

Ǵamxor bolar oń qolınan tuttırıp,
Jigitimiz kelmedi ǵoy kúttirip.
Ómirlikke bas qosaman dep edi-aw,
Kelmey qalıp júrmegey-dá, jurt kúlip...»

Dep ǵumanı jas júregin tilimlep,
Jattı, turdı:

Ne qılǵanı bunıń? — dep,
— Kúyew keldi! — dedi kirip jeńgesi,
Qalırılıqtıń kózi turdı kúlimlep.

Ǵayıp boldı uwayım, jat oyları,
Elesledi: kewilli el, toy, yarı!

* * *

Eger sezǵın kelse oylar názigin,
Tapqın kelse dártli kewil dawasın.
Oyǵa shırmalǵanda jatıp baǵı kún,
Oqı shayırlardı, tıńla hawazın.

Júrekteń bulaqtay bolıp shapshıǵan,
Bul tilsimiy sezim — otlı jır, deser.
Jır, ishki dúnyańdı bezep jaqsıǵa,
Sırlı júrekteń penen pinham tilleser.

Shayıǵa totı qus bolıw tán emes,
Oǵan dárkar emes ataq, lawazım.
Báلكim, shayıw sózin kewlin qálemes,
Tıńlaǵın da kelmey júrsen hawazın.
Onda tıńla qońsılardıń qorazın,
Ol shayıw ózine bolsın narazı!

SHAWDÍRBAY SEYITOV

(1937—1996)

Shawdırbay Seyitov 1937-jılı Túrmenstannıń Góne Úrgenish rayonındaǵı «Seyit shúrtenin qalası» degen jerde tuwılǵan. Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıqtıń laureatı (1989), Qaraqalpaqstanǵa miynetini sińgen mádeniyat xızmetkeri (1990), «Qaraqalpaqstan xalıq jazıwshısı» (1992). Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universitetiniń filologiya fakultetiniń tamamlanǵan (1980—1985). Dáslepki shıǵarmaları 1960-jılları járiyalanǵan. «Úshpelek» (1964) «Soqpaǵım meniń qaydasın» (1966), «Tawlardan saza» (1970), «Jollar» (1987) poeziyalıq toplamları menen bir qatarda «Kóp edi ketken tırnalar», «Qashqın» (1969) «Isine qosıp tigilsin» povestleri, «Íǵbal soqpaqları» (1975), «Shırashılar» (1986), tórt kitaptan ibarat «Xalqabad» tetralogiyası (1978—1990), «Jaman shıǵanaqtaǵı Aqtuba» (1992) romanları, rus tilinde «Много было улетевших журавлей», «Полдень» kitapları basılıp shıqqan. Batis hám shıǵıs ádebiyatınıń belgili sóz sheberleri Hafız, Ferdawsiy, Nawayınıń ayırım shıǵarmaların, A.S. Pushkinniń «Saltan patsha haqqındaǵı ertek», M. Lermontovtıń «Cherkesler» poemasını, L. Tolstoydıń «Sevastopol gúrrinlerin», V. Korolenkonıń «Jer astındaǵı balalar» povestini, N.A. Nekrasovtıń qosıqlar hám poemalardan ibarat «Jasıl shawqım» toplamın, Maqtımqulınıń hám Abaydıń qosıqların, S. Aynıydıń «Jetim» povestini, A. Mátjannıń «Ǵawıq qustıń qıyǵırǵı» kitabın, P. Ershovtıń «Búkir

tay» ertegin, sonday-aq, T.G. Shevchenko, V.Jukovskiy, R.Tagor, K.Simonov, Rimma Kazakova, Ray Otra, Mirza Tursinzada, Qaysın Kulievtiñ, Erkin Vaxidov, Jambıl Jabaev, Ağa Lashınlı, Agasafa Yahyaev, Shákar Arıslan, Tájetdin Taymasxanov, Mirza Muxammedov, Qadır Mirzaliev, Aleksey Surkov, Rauf Galimov sıyaqlı qırqqa shamalas jáhán klassikleriniñ poeziyalıq hám prozalıq shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdargan. Shayırdıñ kórkem shıǵarmaları da tuwısqan ózbek, rus tillerinde basılıp shıqqan.

HÁRBIR QOSÍGÍMDA URÍS SARSÍGÍ

Dúrkin

Búgin «ótmish» bolıp atalgan jıllar,
 Meni umıtsa da yadımda meniñ:
 Tariyx sum apatqa shatalgan jıllar,
 Hárbir qosıgımda, xatımda meniñ.
 «Qayǵı-ǵam degendi kórmedim!» desem,
 Kimler inanadı aytqan ǵápime?!
 «Urıs jıllarında eniredim», desem,
 Kimler muñlas bolar búgin dártıme?!
 Nangá bir toymastan ólgen gúzekte,
 Muñlas bolar edi-aw, mama kempirim!
 Gúnelek soldatı, náwbet dúzetken,
 Jurtlar qoymaǵanda urıp óltirip,
 Muñlas bolar edi-aw bayǵus gúnelek!..
 Búgin jerde jatsa nannıñ qıyqımı,
 Quyqam ne bolıptı, qálbim juwlaydı!..
 Urıs jıllarınan qalǵan tuyǵınıñ,
 Muñlı oskolkası meni qıynaydı.
 Veteran soldattıñ azasında ma,
 Meyli, toyında ma aqlıqlarınıñ,

Sol bir «oskolkalar» azapdur maǵan,
 Shoyın qaqqadıur shadlıqlarımın! Meni tasqınlatpas iqtıyarıma,
 Maǵan baǵınbaydı «eski japsaǵım»,
 Qansha sızǵan sayın, qosıqlarıma,
 Kirip kele berer qayta qaqsanıp!
 «Urıs mayıbı» dep, bizdi hám atańlar,
 Usı «lawazımǵa» qılmañ tarshılıq!
 Qashshan mayıp soldat turdı qatarǵa,
 Bizden jazılmaydı urıs sarsıǵı!..

ÁKEMNİŇ JORALARI

Ákeñ ólse de,
 Ákeñdi kórgen ólmesin.

Xalıq naqlı.

Kelipsiz ǵawqıldasıp,
 Tusawım kesilgende.
 «Toyber!» dep, shawqımlasıp,
 Jambaslap kósilgende,
 Nawqıran jıgitsız ǵoy! —
 Ǵarrılıq onda alıs...
 Pátiyańız bizge qalıs:
 «Balamız súrinbesin!
 Ómirde búlinbesin!
 Jarı jolda atı ólmesin!
 Xat jazsa xatı ólmesin,
 Áwmiyin!...» degensiz ǵoy,
 Bir qoydı jegensiz ǵoy,
 Ákemniñ joraları!..
 Esitsem, kúlemen-aw,
 Bárin de bilemen-aw:
 Pátiyańız qalıs edi,
 Biraq jol alıs edi,

Baxıttan shalıs edi:

At mindim.

Atım da öldi!

Xat bildim.

Xatım da öldi!

Xat tüwe qatın da öldi!

Sürindim, —

Qıyıldınıız.

Bülindim, —

Qıyıldınıız.

Ákemniń ózi bolıp,

Arbawǵa jıynaldınıız,

Ákemniń kózi bolıp,

Qayǵıǵa qıymadıńız,

Ákemniń joraları!...

Birińiz salt atlısız,

Birińiz baldaqılsız,

Jıynalıp, soldattı siz,

Maqtasıp tór betimde,

Ya japtıń ór betinde,

Qızdırgan áńgimeńiz, —

Bánt etken máńgi meni,

Ákemniń joraları!...

Naql da aytıpeńler,

Aql da aytıpeńler,

Sorbasım, ile almadım,

Talpındım. Bile almadım,

Orta edim. Tola almadım,

Shayır da bola almadım.

Dártım kóp, dármanım joq,

Waqıtım joq, ármanım kóp!...—

Jete almay örtenermen!

Jetpesem, görde de men,

Iyt bolıp qańsılarman,

«Árman!» dep, qan jılarman!...

Bárine gúnakarman,

Ákemniń joraları!

«Gálet sóz aytpa, — deysiz, —

Jol awır, qaytpa! — deysiz, —

Ómir — bul mereke emes,

Künde toy kerek emes!

Boladı azası da,

Shıday bil jazasına,

Shıday bil qáhárine,

Juta bil záhárin de.

Ómir — bul — gúres, — deysiz, —

Taw bolsa — hám tires! — deysiz —

Mánzildi zor aladı!..»

Ákemniń joraları!...

Kóbeytip shashtıń aǵın,

Tırnalar qayttı taǵı,

Qanatı bult sabalap!..

«Shójeni gúzde sanap»,

Esabı sorladı,

Ákemniń joraları!

Búlk etpey sonda betim,

Ne deyin, aytıp ketiń?!

Qalıpsız shende-shende-aq,

Aytıńlar sońǵı demde-aq!..

Tabıttan qıshqırın jar!..

Ayttırmaq jutsa mazar,

Gúnireniş túrgelińler,

Túrgelip gúnirenińler,

Bádaybat berip saza!..

Tirimde bermeń maza,

Ákemniń joraları!...

WAQIT HÁM INSAN

Waqıt! Samalmısań, saǵımbısań, ya?!
 Seni kimler eglep, kimler uslaǵan?!
 Seniń qullıǵında qumbıl bul Dúnya! —
 Seniń qıstaǵanıń mudam qıstaǵan!
 Mınaw Ay hám Quıyash, juldızlar yańlı,
 Jemisi emesseń Jaratılıstıń!
 Waqıt! Sıyqırmısań aqshamlı, tańlı,
 Ómir, ólim be edi seniń ırısquń?!
 Waq-it! Kim ózińnen aman qaladı,
 Óziń dóretkenge óziń arazsań?!
 Jasaw, túrlendiriw, jenshiw — talabıń,
 Óziń — Máńgilikke — hám jebir qarazsań!
 Qatal húkiminzen untalıp tawlar,
 Okean máńgi muzǵa baylanıp attı!
 Úńgir-gúńgir-gúńgirrrr!...
 Tasırlap saylar,
 Maymıl insaniyatqa aylanıp attı!
 Televishkalarday záwlim daraqlar,
 Dónip ketip atqan tasqa, kómirge!
 Tastan yadroǵa shelli jaraqlar,...
 Kelip, ketip atır neshshe ómirler!
 Quslar bolǵan emish «TU.» day taynapır,
 Bizge qalǵan emish miyttay maketi!
 Waqıt-it! Bolarmısań bunsha ayǵapır,
 Óziń dórettin de óziń ákettin!
 Sennen kek alıwǵa qast etken Insan,
 On eki maqluqqa qılıp deńgene!,
 Dal-dal etti seni júz túwe mıńsan,
 Kárin isley berdi qúdiret sendegi!
 Untap aydan mikro sekundqa shekem,

Quwdı jayaw, atlı, raketalı!...
 Qádirin jannan áziyz, nurdan júyrikseń,
 Waqıt-it! Neseń ózin, aytıp ber anıq?!
 Álle mamontpısań tawǵa qashalǵan!
 Tilla tabıtımeń Nefretitanın?!
 Kimler qutıla alǵan toziw-jazańnan,
 Kimler Máńgiligi mınaw Dúnyanın?!
 Waqıt-it! Gomermiseń, Arximedpiseń?!
 Sırlı nergilifeń papırustaǵı?!
 Nege, kimler ushin soqtıń sen kisen!
 Waqıt-it, semser soqqan qaysı tustaǵıń?!
 Waqıt-it, dáwranımeń faraonlardın,
 Almas qırlarımeń piramidanıń?!
 Waqıt-it, sayasımeń sallanǵan dardın,
 Kimge-gúltaj, kimgе-kisen sıyladıń?!
 Kóshken kárwanbedin jańǵur-juńǵırlı,
 Óshken ármanbedin, aytıp ber, Waqıt-it?!
 Nege dárkar edi sonshellı qırǵın?!
 Qırshın ketkenlerdi qaytıp ber, Waqıt-it?!
 Dizim dárkarmedi mármer tastaǵı,
 Ne sen, skeletler paradımsań?!
 Waqıt-it, tógilmesin kózden jas taǵı,
 Kelseń, nur bolıp kel Jaratılısqa!

¹ Musılman kalendarındaǵı waqıttın haywanatlarǵa úlestiriliwi.

UZAQBAY PI RJANOV

(1937-jılı tuwılǵan)

Uzaqbay Pirjanov 1937-jılı 18-avgustta Bozataw rayonınıń «Erkindarya» awılında tuwılǵan. Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın pitkerǵen. «Muhabbat qosıǵı» (1970), «Onda báhár edi» (1977) qosıqlar toplamları, «Súwret» (1974), «Aq tal astındaǵı aqsham» (1974), «Aǵıs» (1981), «Gúzge japıraqlar» (1983), «Qarda qalǵan izler» (1984), «Apredıń sońǵı aqshamı» (1987) prozalıq kitapları basılıp shıqqan. Sh. Aytmatovtıń «Írazı bol, Gulsarı» (1979), «Qızıl shalǵışlı dilbarım», «Erte ketken tırnalar» (1982) povestlerin, «Ásirge tatırılıq bir kún» romanın, Abılǵazınıń «Türkler shejiresi», «Temur túzikleri» dóretpelerin, K. Chandr, X.A. Abbas, M. Nuyameniń bir qatar shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdarǵan. 1972-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

MEN TUWILǴAN JERDE

Qarlıǵashlar ushar, ushar sharshamas,
Palapanlarına ırısqa izlep.
Búlbüller baǵında sayrap jalıqpas,
Tańlarınnıń sulıwlıǵın táripep.
Qumırılar guǵırıp sayabanlarda,
Janımnan kete almas alısqa ushıp.
Kógershinler shıńı qıyabanlarda,
Tal túste mashqı eter kún nurın qushıp.

Quslardıń párwazın men sende kórdim,
Seniń bostanıńdı sol ushın súydim!

Xoshirey tábiyatlı jaylawlarında,
Shopanlar qosıǵın tırlap qunıǵıp.
Hám juwsan iyisli dalalarında,
Dem aldım, sel jawınnan soń tınıǵıp.
Sonda gül ishıńında izǵıp elpeńlep,
Gúbelekler gezer jońıshqalıqta.
Hárreler pal izler tozań sebelep,
Qızǵanısh ızıldısı, qanatlarında...
Gúlderdiń názigin men sende kórdim.
Seniń keń dalańnıń gúlsarın súydim!

Gúz kelse tógilip zapıran japıraqlar,
Salqın samal gezer oypatlarınnan.
Gúmis kúlki shahsha jaynap ǵawashalar,
Paxta tergim keler atızlarınnan.

Qırman paxta punkt eki aralıq,
Telejkalar zımırar gúzar jollarda.
Bayram húrmetine qızsa tayarlıq,
Bayraqlar jelbirer jedel qollarda.
Kárwanlar dizbegin men sende kórdim,
Seniń baylıǵıńdı barım dep súydim!

ONDA BÁHÁR EDI...

Onda báhár edi — gül edi saylar,
Sennen xabarım joq ótipti aylar,
Kewliń sezgir bolsa, bárin abaylar,
Kewlim — kewlińnen hárgiz ayırılmas.

Sonsha qız ishinde qızdın aǵlası,
Saǵan awdı eken kimniń ıqlası?
Órter meni kózlerińniń alası,
Sensiz mende ishıq otı tutanbas.

Bağlardı sayranlap tappay parasat,
Tańda seni oylap boldım biytaqat,
Muhabbatsızlardan — kútpе muhabbat,
Bálki, seni mendey bolıp súye almas.

Baxtıyar emespen biyopa bolsañ,
Jashıgım qayda? dep aytpa aldansañ.
Ármanda sen qalsañ, yaqi men qalsam,
Ayrılıq jolında xosh qal qarında.

«Dóngelenip taqıya ushsa — bas qalar,
Qara sıızqı osma ketip qas qalar».
Seni súygen kewlim mudam jas qalar,
Muhabbat kóz jasın hesh kim tıyalmas.

Jıllar bul jashıqtı urlap baratır,
Waqt qızıl júzdi torlap baratır,
Ne bir menmenlerdi qorlap baratır,
Adam bir tuwılar qayıp tuwılmas.

SEN KÚLIP KETTİN

Jigit-jelenlerdiñ kóz nurın alıp,
Sen gózzal qız boldıñ gúldey dolanıp,
Birew-birewimizden seni qızğanıp,
Bizler málellesip, sen kúlip kettin.

Hámme qardar edik sağan ol waqta,
Átteñ, bir sırlaspay kettin awlaqta,
Bárimiz tıydey qatar bolsaq ta,
Bizlerden burın sen erjetip kettin.

Essiz balalıgım, essiz jashıgım,
Basıma jetti-aw, boyaw boslıgım,
Sırttan bir pay bolıp júrgen ashıgım,
Bizlerge qatırıp pánt berip kettin.

Sen kettiñ-aw, ketkeniñe nalındım,
Jigitler de kewilsiz bolıp qaldı dım.
Jarasıgı, kórki bolıp awıldın,
Soñınan tórkinlep, bir kelip kettiñ.

RUDAKIY ESTELIGI ALDINDAĞI OYLAR

Mın jıl!
Sol bir mın jıldan beri,
Kóp xanlardıñ taj-taxtı tozdı,
Tábıyattıñ tasqın nóseri,
Oylı-shuqır, jıralar qazdı,
Mın jıl!

Sol mın jıldan beri,
Qansha adam dúnyağa keldi,
Dañq quwalap júrgenniñ bári,
Eñ soñında biynışan öldi.

Mın jıl!
Sol bir mın jıldan arı,
Múlgip tıñlap bir muñlı sazdı,
Shayır edi, súyikli kári,
Hásiret penen gázzeller jazdı.
Mın jıl!

Sol bir mın jıldan beri,
Xalıq awzında jır-dástan bolğan.
Abul — Xasan Rudakiytiri,
Dáwir onı qaytadan tuwğan.

ÁSKERBAY ÁJINIYAZOV

(1937—2001)

Áskerbay Ájiniyazov 1937-jılı 20-dekabrde buringı Qaraózek rayonına qarastlı (1935-jıldan Moynaq rayonına qaraydı) 9-«Aqqala» awıllıq keńesindegi «Gedey» degen jerde tuwılǵan. Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutın pitker-gen. Dáslepki poeziyalıq shıǵarmaları «Jaslar hawazı» (1987), «Toǵız top-lam» (1988) jámáátlık toplamlar-da járiyalangan. «Aǵalar» (1992), «Amanat» (2009), «Qosıǵıma sayılman» (2015) poeziyalıq toplamları, «Shaxamannıń shınırılı sharwaları» (1996) publicistikalıq kitabı basılıp shıqqan.

ÓZBEKSTAN — ÓZ ELATİM, ÓZ ELİM

Oraylıq Aziya, birliǵı — óziń,
Turan, Túrktannıń túnliǵı — óziń, —
Baxıt bosaǵası, doslıq dárbeni, —
Afrasiab, Maverennaxr, Xorezm,
Qonsam — uyam, uhsam — aspanım meniń,
Óz elatım, Ózbekstanım meniń.

Bir túbirden ónip-óstik bárimiz,
Din ortaǵ, til ortaǵ, káspi-kárimiz.
Ál-Beruniy Áplatuni ilimniń,
Xoja Axmed Yassawiy payǵambarımız.
Sen — duwa darıǵan bostanım meniń,
Óz elatım, Ózbekstanım meniń.

Saqqıqıran Ámir Temur «Kóregen»,
Deshti Qıpshaq jerin dańqqa bólegen.
Babur, Nawayılar — dara danışpan
Ulıǵbek juldızǵa «barıp túnenen».
Aspan álemine tuńǵış jol ashqan,
Sen — Samarqand, shoq juldızı ál-aspan.

Aq biyday, aq gúriş — daqıl, dánimiz,
«Aq altın» — aq jalaw, sawlat-sánimiz.
Aymaǵında «Ullı jipek jolı» bar,
Zarafshan, Kenimex — altın kánimiz.
Álhmdulla mánzil-mákanım óziń,
Türkstan der — ortaǵ Watanım óziń.

Ǵárezsiz el boldıq, erkin shańaraq.
Doslardan bet burıp ketpeymiz biraq.
Bir shınardıń sayasında jasaymız, —
Ózbek, qaraqalpaq, orıs hám qazaq,
Türkmen, qırǵız benen túbimiz tuwısqan,
Ulwıma úyimiz — Turan, Türkstan!

Bizdi búgin pútkil dúnya tán aldı,
Milliy maqtanışım qayta oraldı.
Hadal miynet, doslıq, birlik, bereket,
Nızam, ádep-ikram, tártip jańardı,
Jurtbası jaratqan jáhánım meniń,
Ózbekstan — ortaǵ Watanım meniń.

Endi «kóyleǵıń kók», kewlin toq seniń,
Ar-namısıń súttay taza, aq seniń.
Biyǵárez biynuqsan, biypayan bostan,
Maqsedin, Muradıń, mustajep seniń,
Qátebi bir tutas kárwánım meniń,
Ózbekstan — altın qırmanım meniń.

Huqıq mámleketin düzemini endi,
 Özimizdi bálent sezemiz endi.
 Meniń Konstituciyam — meniń qorǵanıń,
 Keldi ádilliktiń gezegi endi,
 Dinim, diyanatım, hújdanım meniń,
 Ózbekstan demek — imyanım meniń.

Ándijan, Namangan, Surxan, Ferganam, —
 Qaraqalpaq, Qashqadarıya óz balań.
 Sırdarıya, Nawayı, Jızzax jám bolıp, —
 Túrkkstandı tiklep otır qaytadan.

Buxara, Samarqand, Kaabam Xorezm, —
 Túrkkstannıń tıp saǵası — sen óziń.
 Shırsıq — Shabbaz, Qońırat, Shımbay, Xojelim,
 Ózbekstan — óz elatım, óz elim!

Azat ómir, abadanlıq aymaǵı,
 Aziyada aǵartıwdıń qaymaǵı.
 «Keleshegi — Ullı, Azat, Abadan»,
 «Ruwxıy Tashkent», — Gárezsizlik bayraǵı!
 Mustaqıl mámleket, muqaddes Watan,
 Ózbekstan, Ózbekstan, máńgi bol aman!

BOLAR

Adam tanımasa aqtı qarantı,
 Áytewir bir júrgen «jániwar» bolar.
 Jigit xalıqtan qashıq tutsa arantı,
 «Jalgız attıń shańı shıqpas» qor bolar.

Ǵarǵa júz jıl jasap-jemtik shoqıydı,
 Nawqan qurt-júz kúnde jipek toqıydı,
 Kóz bar. Jazılmaǵan xattı oqıydı,
 Júrek soqır bolsa, saw kóz gör bolar.

Sulıwlıq sınapay turmas uwısta,
 Gáwhar jatır bir qarańǵı quwısta,
 Qaytıp kórer dostıń menen urıspa,
 Kewil jáhándey keń, tildey tar bolar.

«Qız patsha bolsa hám jolı tar» — deydi,
 Óytkeni, jat jurttan jawshı bar deydi,
 Jılı sózge jılanlar hám zar deydi,
 Miriwbet bul — mehir quyash nur bolar.

Bilip aytqan er qádirin el biler,
 Arıslan bahasın bilse sher biler,
 Kelin qunın qız uzatqan jer biler,
 Zergerine tússe jez hám zer bolar.

Tentek tórde shalgayaqlap jatırsa,
 (Jaǵımpazlar ziyapatqa shaqırsa),
 Esli jigit esik bette otırsa,
 Esik — japsar bolar, japsar — tór bolar.

Qúdiret kúsh bolsa da adam pármantı,
 Hárgiz ada bolmas arız-ármantı,
 Ómir sırtın tutas bile almadım,
 Dúnya mákkar qatın, kimgе yar bolar.

KÓRINER

Atqa qaysı tárepinen qarama,
 Dáslep quyırq penen jalı kóriner.
 Qızdıń jańa jigit bolǵan balaǵa,
 Áwelha, bir qosha narı kóriner.

Biyyánaát at soydırar — jeyalmas,
 Qassap kátqudalıq tonın kiye almas,
 Iyt iyesin qapqan menen uyalmas,
 Sezimshil sol iytıń sorı kóriner.

Qasqır kórdim demes, qashar soysañ da,
Barısqa báribir nashar soysañ da,
Şımşıqqa şokolad şashıp qoysañ da,
Kórinse kózine tarı kóriner.

Zor hámel, namaqul dáwlet-dáreje,
İnsapsızdı salar túrli bálege,
Tákabbir, tawnazar, topas tórege,
Móhminler adamnıñ qorı kóriner.

Biri-eki bolıp, úshi-tórt bolsa,
Mal-dúnya kán, dáwlet, pulı kóp bolsa,
Tuwısqan kewlinde salqın lep bolsa,
Sennen jaqın bolıp malı kóriner.

Alarda altı az, berse bes ziyat,
Alıp-satarlarda bolmas ar-uyat.
Şobitshıǵa satqan pıt-sıtı biraq,
Óziniñ kewline ǵalı kóriner.

Úlken hákim húkım aytar qısqasha...
Sırǵıyanıñ sózden isi basqasha,
Aq kókirek adam awız jasqasa,
Tisine qosılıp bári kóriner.

Abbaz bolıp aytalmasañ sóziñdi,
Jolmurzaday jasap kórset óziñdi,
Wa, janıwar ozǵan atnıñ kózinde,
Jılqı janı, adam arı kóriner.

Haslı tulpar bolmay şappas uzaqqa,
Kópirme, qurǵaq ǵáp jaqpas qulaqqa,
Qaraqshı — qarawıl bolsa dozaqqa,
Bárshe dozaqıylar urı kóriner.

Jaqsıladı jıǵıp berip jamanǵa,
Qońsı qatın qız kóriner ladanǵa,
Gúmanshıl, qızǵanshaq, ashkóz adamǵa,
Ózgeniñ kisesi tolı kóriner.

Dúnya — túlki, tazı emish adamlar,
Yaqshı-yaman ótti neshshe zamanlar,
Para alıp «qayta qurǵır» hámeldar,
Qoy-qoranı baqqan «bóri» kóriner.

Oyinshısı, utaman dep jasaǵan,
Ómir-utısı yoq, oyın qusaǵan,
Hám «eki daw» alǵan emes hesh adam,
Mázi «barsa kelmes» jolı kóriner.

— Dúnya — eski zatsañ, jasañ biymálel,
Qánaát shúkirlilik — dinim, iymanım,
Nóker — bir besh kúnlik, múslim miymanıñ —
Ol hám óz páminiñ qulı kóriner.

G'ULISTAN SHAMURATOVA

(1937—2015)

G'ulistan Shamuratova 1937-jili Tórtkúl qalasida tuwılǵan. «Qaraqalpaqstan Respublikasına miyneti sińgen mádeniyat xızmetkeri» (1991). Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın pitkergen (1960—1965). «Gumsha ashılǵanda» (1971), «Arman» (1977), «Miyrim» (1982), «Zvenyashaya struna» (1984), «Qushtarlıq» (1989) qosıqlar toplamları «Qanlıkól waqıyası» (1991) pyesalar, ince-nirovkalar, gúrrinler jıynadı, «Ámiw ápsanası» (1996), «Mehirgiya sırlaslarım» (2001), «Kewil tuyǵıları» (2004), «Muhabbat ápsanası» (2005), «Tańlamalı shıǵarmaları» I tom (2012) kitapları basılıp shıqqan. 1976-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

QARAQALPAQ QIZLARINAN ÁSSALAM

Shadlıqqa bólengen miyweli baǵım,
Diydarın saǵınıp keldim ássalam.
Toy ánjamı háykel, óńir monshaǵım,
Sallanıp, taǵınıp keldim ássalam.

Ámiw jaǵasında ósippiz birge,
Qanlarǵa taralǵan suwımız birge,
Ózbekstanlı apa-sińliler sizge,
Qaraqalpaq qızlarınan ássalam.

Temir tulpar minip, júzgen aydında,
Gúlayım batırdıń sińlileri bar.
Dańqı shıǵıp altın súzgen maydanda,
Paxtakeş márt qızlar aytar ássalam.

Ústirt sahrasınan baylıq, qut taǵan,
Ilimniń iyesi geolog qız bar.
Tórt túlik mal baǵıp, náwpir sút sawǵan,
Bahadır sharwa qız aytar ássalam.

Aral aydınında sharshamay júzgen,
Asaw tolqın menen alısıp ósken,
Teńizdiń túbinen marjanlar súzgen,
Balıqshı qurdasım aytar ássalam.

Eki el, egiz el, ayrılmas jurtım,
Miyнет muradımız, maqsetimiz bir,
Ózińnen ayrılmas hám minez-qulqım,
Birge tuwǵan-tuwısqanım ássalam.

XALQÍMA

Elimniń baylıǵın meniki deymen,
Xalqımniń qúdiretin meniki deymen.
Men olsız bir qanatı joq kógershin,
Shadlıǵın, qayǵısın meniki deymen.

Bostanlıǵım jáne inabatım ol,
Sulıwlıǵım, erkim, zor aybatım ol.
Perzentlik kewlimde dáryaday tasqan,
Eń qızǵın, eń kúshli muhabbatım ol.

Kórgen waqta seniń quwanǵanıdı,
Bir qúdiretli kúsh biyleydi janımdı.
Seniń altın tańlarıńnan alǵanman,
Analıq baxtımdı, qız dáwranımdı.

Shad zamannıñ säwesi bar köziñde,
Kewlin tolı quwanışlı sezimge.
Mártlik miynetindi kórgen waqıtmda,
Gúlayımday márt sezemen ózimdi.

Kewil yoshım qosıqlarım seniki,
Gırshiktey namısım-arım seniki.
Men olsız bir qanatı joq kógershin,
Jürekte ilhamım, barım seniki.

JOLLAR

Jollarda jalğasıp kóp arızıw-tilek,
Qanshama jer astıq márdana alğa.
Xalqım aytshı mağan — jolın bolsın dep,
Sen tilek etpesen jolım bolar ma?

Jollargá shıǵarman baxıtımdı izlep,
Hawada usharman, suwlarda júzip,
Qansha sapar sheksem shırlardı gózlep,
Jollarda talmadım úmitimdi úzip.

Jollardan úzilmey arızıw-úmitim,
Íshqıda júregim jangán part bolıp.
Jollarda tabılıp uzaq kútkenim,
Jolda yarım kútken kózi tórt bolıp.

Jollar shaqıradı esapsız-sansız,
Dünyanın mın túrli táshwishı onda.
Táǵdirler toǵıspas, ómir joq jolsız,
Hárdem sapardaman, niyetim jolda.

Sebebi, jollarda túrli adamlar,
Jaqsıladı kórdim, janıma mádet.
Joldas penen ónip sátti qádemler,
Qanshama dos taptım, bolıp dız-dámek.

Maqsetime jettim jollarda qansha,
Dünyanın qızıǵın, ráhátın kórip,
Jol menen jasarman dünya turǵansha,
Jürek qızǵınların áwladqa berip.

JEŃGELER

Iste órnek, gosh jigitke teñ keler,
Yadıma túskende kózim dóńgeler.
Házillesip júrgen jerin jaz etken,
Saw júrsiz be, ashıq minez jeńgeler!

Bergen wádeñ bekkem edi polattan,
Sózleriñ shıyrındur, sheker, nabattan.
Erteli-kesh tınbay miynet etseñ de,
Háziliñdi jas júregim unatqan.

Biykesh «qashıp ketpe» — bizlerge aytpay,
Yaki júripseñ payıtın tappay?
Der ediñiz házil-shını aralas,
Men bir qolda turmas, móldir sinaptay.

Sizler burımımdı órseñiz suwlap,
Keter edim geyde balıqtay tuwlap.
«Jeñge tabar, nesip qosar» degendey,
Jemis pisse joqdur shaqada turmaq.

Aylı tünde úy aldında terbelip,
Názer salıp alıslarǵa serlenip.
Turar edim túlep ushqan tuyǵınday,
Qasırızda qaldı sol naz, erkelik.

Jas tuyǵının joqlap ğamgún bolmasın,
Dep biykeshiñ qaldırǵan ğoy sırgasın.
Kelgim keler, kórgim keler, saǵınıp,
Ashıq qalǵan altın arsham, sırlasım.

ULMAMBET XOJANAZAROV

(1938-jılı tuwılğan)

Ulmambet Xojanazarov 1938-jılı Kegeyli rayonında tuwılğan. «Ózbekstan Jaslar awqamı sıylıǵının laureatı», «Ózbekstan Respublikasına miyneti sińgen mádeniyat xızmetkeri», «Qaraqalpaqstan xalıq shayırı», 1960-jılı Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutının matematika fakultetini tamamlagan. «Áwelemen-dúwelemen» (1969), «Kewil tuyǵıları» (1970), «Jıllarım meniń» (1976), «Напевы Аму», «Kewil qusım»

(2010) poeziyalıq toplamları jariq kórgen. Ol A. Pushkin, Yu. Lermontov, V. Mayakovskiy, R. Babajannın «Obi hayot», A. Tvardovskiydin geypara shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdargan. 1969-jıldan baslap Jazırshılar awqamının aǵzası.

QÁDIRLI

Bolsa daǵı qaristay,
Tuwılğan jer qádirli.
Qatarınnan qalıspay,
Juwırǵan jer qádirli.

Alis jerde adassań,
Jolbasların qádirli.
Ókpelesip jarasqan,
Joldasların qádirli.

Tuwısqannan túnılseń,
Tuw alısın qádirli.
Qayǵı menen qayıssań,
Quwanışın qádirli.

Uya basqan mákanın,
Ushqanında qádirli.
Dóhmet salǵan dosınnan,
Dushpanın da qádirli.

Qonaman dep qayrılsań,
Kólin bolar qádirli.
Ar-namıstan ayrılsań,
Ólim bolar qádirli.

WATAN

Qaraqalpaq atlı meniń Watanım,
Táńirim talayıma basqan mórim ol.
Ata-babam jatqan áziz topraǵım,
Qayda júrsem qaytıp keler jerim ol.

Onıń kermek suwı, duzlı hawası,
Bul dártli kewlimniń jalǵız dawası,
Piyrim Xoja Axmettiń qalı duwası,
Janımniń ishinde jatqan jerim ol.

Watan jayǵaspaydı tildiń ushında,
Onı kóziń qıymas sonıń ushın da,
Hárkim dos-yaranı, teńi-tusında,
Ernazar, Elmurat, Ábdikerim ol.

Tábiyat nızamı bunsha qataldı,
Tańlap bolmas Ata-ananı, Watandı,

Tek onı süyeseñ xalıq qatarlı,
Süymey ketsen, erte kelgen ölim ol.

Sol ushın da, erte kún be, kesh kún be,
Men Watandı almaspayman hesh kimge,
Eki dárya aǵar xalqım kóksinde,
Ibrayım hám Abdulladay sherim ol.

Alla hárkimge bir táǵdır tayınlar,
Qayımshılar qayımındı qayımlar,
Abaylañlar aq kókirek shayırlar,
Basırdı lashañnan úzer sehrin ol.

Áy, yashı úlken, yashı kishi, qatarlım,
Tutaman dep tutqa tasın jáhannın,
Tarpıwına tap bolma sen Watannın,
Astan-kesten, jurt kórmegen kórim ol.

Qol qatılmas qorıq jerim, záhiyrem,
Nesiybemiz kóp iylem, ya az iylem,
Aman turǵay Watan atlı ǵáziyem,
Jalǵız úyim seniñ menen meniñ ol.

BIREWDIŇ ORNI

Janday jaqsı kóretuǵın bir inim,
Jalt etip dúnyadan ótti de ketti.
Bir úyir jılqıday joyıtqan qulının,
Jurttıñ qabırǵasın sótti de ketti.

Añsat is pe qanatırınan qayırılıw,
Salın suwǵa ketip turar bundayda.
Oylaysañ: bir jas jigitten ayrılıw,
Ózi az xalıqqa kóplik qılmaı ma?

Áy, sóytse de, qoyaber bul insandı,
Bul dárt birewlerge jetpepti ele.

Qıyalların qıyal shırmap mıñ sanlı,
Kókireklerden shaytan ketpepti ele...

Suwımay atırıp marhum topıraǵı,
Onıñ lawazımın soraptı birew.
Túspey turıp basqalardıñ soqpaǵı,
Türli aw-duzaqtı quraptı birew.

— Haw, onıñ jetisi, ele qırqı bar? —
Dese de, ol adam aspaptı qulaq.
«Óliniñ de, hámeldin de nırqı bar,
Ayta ǵoysa» — depti et-betten qulap.

... Onnan soñ bilmedim ne boldı izi,
Esittim: biyshara ókireñ qaǵıp jür.
Qápelimde, túnge dónip kúndizi,
At salıp hár jaqtan aǵa tawıp jür.

Áy, qudayım, yar bol usı jigítke,
Abaysızda mákiriw jerdi baspaǵay.
Bir sózim bar tıñlar degen úmitte,
Meyli qulaq assın, meyli aspaǵay:

Bes kúnlik ómirinñdi ótker sen xosh waq,
Dünyaǵa biz emes, qonaq keledi.
Ólgenniñ orının sorama hesh waq,
Seniñ ornınñdi da sorap keledi.

ÖMIRBAY XOJANOV

(1939-jılı tuwılǵan)

Ömirbay Xojanov 1939-jılı 29-oktyabrde Kegeyli rayonında tuwılǵan. Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutın tamamlǵan (1966). Dáslepki qosıqları 1970-jıllardan baslap járiyalana baslaǵan. «Sagınış» (1970), «Muhabbat qıssası» (2008), «Kegeyліден suw alǵan qız» (2016) poeziyalıq kitapları hám balalardı arnalǵan «Mazasın aytseş, mazasın» (1996) kitabı basılıp shıqqan. Kópshilik qosıqlarına namalar jazılǵan.

KEGEYLIDEN SUW ALǴAN QIZ

Kewliń ashıq jigerli me,
Kegeyліден suw alǵan qız?
Apań suwǵa jiberdi me?
Kegeyліден suw alǵan qız?

Qara kózleriń móldirep,
Suwǵa barayın jáne dep,
Shıqtıń ba, suwdı bánelep,
Kegeyліден suw alǵan qız?

Sóz baylasıp júrgen qálep,
Bolmasınshı künde hálek,
Dep keldiń be, ruwxıń bálent,
Kegeyліден suw alǵan qız?

Qanańızǵa zordan sıya,
Gül júzińnen tarap zıya,
Sen bir gózzal búlbúl goya,
Baǵıp óttiń qıya-qıya,
Kegeyліден suw alǵan qız?

Iynaǵashıń jarasadı,
Tolayım jurт qarasadı,
Qardarıń kóp talasadı,
Kegeyліден suw alǵan qız?

Jilwa taslap qádemleriń,
Bir awız sóz sálemleriń,
Qulpırtajaq — bul álemdi,
Kegeyліден suw alǵan qız?

Kewliń tolqıp eljireydi,
Qızıl sharshıń jelibireydi,
Nege kóksiń dirildeydi,
Kegeyліден suw alǵan qız?

Írayındı jıǵar dizden,
Awlaq bolayın dep sózden,
Tartındıń ba, ya jat kózden,
Kegeyліден suw alǵan qız?

Kóz tikken soń dógeregiń,
Hallas urar kókiregiń,
Aytarmısań bir deregin,
Kegeyліден suw alǵan qız?

Iyrim tartıp, pátli aǵıs,
Mánzil gózlep barar alıs,
Sen dep keldim, sózim qalıs,
Kegeyліден suw alǵan qız?

Juwap izlep sawalıma,
Tağı keldim awılıña,
Qalıp jürme obalıma,
Kegeyliden suw alğan qız?

Qustay sergek qanat qağar,
Tolqınlanıp suwlar ağar,
Kónlim-kewlini bağar,
Kegeyliden suw alğan qız?

Jalgasındañ jan sıırımın,
Jipek shashın, qos burımın,
Tüsermeken kóz qıyırın,
Kegeyliden suw alğan qız?

Máhiytaban qası kerme,
Salıp hár kún jüz min sherge,
Pák siynemdi órtey berme,
Kegeyliden suw alğan qız?

Suwar ağar saydan-sayğa,
Siltey berme aydan-ayğa,
Ráhim áyle, Ömirbayğa,
Kegeyliden suw alğan qız?

SAĞÍNISH

Gezdi qıyallarım tolğanıp jattım,
Izimnen keler dep jollarğa baqtım,
Sağınıp janımdı otlarğa jaqtım,
Jollarıña gúl tósedim, bilmediñ.

Erinbesten tákirarladıñ atırnı,
Jüregime orap jazğan xatırnı,

Qásterlegen tuńǵış muhabbatırnı,
Íntıqtırıp, talpındırıp, kelmediñ.

Náwbet penen kúnler zımırıp óter,
Ózge yar tuttıñ ba, basındı kóter?!
Súwretin kórip iqlasım keter,
Bultlar ızgıp ğayıp bolar, kórmediñ.

Juwırıp shıqtım Aybúyirdiñ basına,
Hám atırnı oyıp jazdım tasına,
Sálem aytqan báhár qarlıǵashına,
Keshiktirdiñ, sonsha juwap bermediñ.

Erkin oyım átirapına shashıldı,
Diydarındañ «aq altın»lar ashıldı,
Onı kórip tağı mawqım basıldı,
Sıgalap talpındım, biraq kúlmediñ.

Güller sheshek atıp qulpırdı bağlar,
Qushağında oynap san-min jılwalar,
Íshqında bánt bolıp hár kún ırğalar,
Telmirip jolında kúter, sezbediñ.

Ümit ushqınları sol ótken kúnler,
Yadqa túsip ketse kewilim güller,
Shashımdı jelpise uytqıǵan jeller,
Qayda barsam, sensiz qıyal gezbedim.

Lábizge isendim kelgeniñ qayda?
Oylarım julqınar sen jürgen jayda,
Bálki... bararman dep güzdegi toyğa,
Meni dilgir etken dilbar senbediñ?

DEYMEN

Tolisqan boyların şınar ma deymen,
Qarasam kózlerin tınar ma deymen.
Zamanlasarımdı jırlasam shaqlap,
Shadlanıp kewilín tolar ma deymen.

Júzlerin baǵdaǵı anar ma deymen,
Júregin qulpirǵan lala ma deymen.
Qushaǵında tárbiyalap ósirgen,
Ananın miyiri qanar ma deymen.

Qurǵaq sóz hár waqt arzan ba deymen,
Atqan hár qádemin marjan ba deymen.
Qıyalımdı oylarımdı bánt etken,
Sendegi shayırlıq bálzam ba deymen.

Sen mingen tóbeler alıs pa deymen,
Barǵan jerin qızgın jarıs pa deymen.
Kúlimlegen diydariña jarasqan,
Qasların oyılǵan naǵıs pa deymen.

Jerden piship seni alǵan ba deymen,
On barmaǵın ónerge tolǵan ba deymen.
Márt maydanda seniñ menen jarısqan,
Jarı jollarında qalǵan ba deymen.

TÓLEPBERGEN MÁTMURATOV

(1939—1984)

Tólepbergen Mátmuratov 1939-jılı 1-sentyabrde Qaraózek rayonında tuwılǵan. Qaraqalpaqstan Respublikası Jaslar awqamı sıylıǵının laureatı (1977), Qaraqalpaqstan Respublikası Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıǵının laureatı (1986), «Ózbekstan Respublikasına miyneti singen mádeniyat xızmetkeri». 1963-jılı Tashkent mámleketlik universitetin pitkeren. Dáslepki shıǵarmaları 1960-jıllardan baslap járiyalanǵan. «Aq terek pe, kók terek» (1964), «Lirika» (1966), «Gózzallıq oyandı» (1970), «Aysánem» (1973), «Ashılısıw» (1977), «Jaqsılıq sarayı» (1986), «Arzıw shámeni» (1981), «Juldızlar janar» (1989) poeziyalıq toplamları basılıp shıqqan. A.S. Pushkin, M.Yu. Lermontov, S. Esenin, V. Shekspir, Gete taǵı basqalardıń shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdargan. 1969-jıldan baslap Jazıwshılar awqamının aǵzası.

ÓMIR SULIW

Adamlar sarplar quwatın, kúshin,
Qalay sarplaǵanın jol aytıp óter.
Kóp nárse joǵaltır keleshek ushın,
Hátte, jaslıǵın da joǵaltıp keter.

Aǵa-aǵa uyıq teber dáryanı,
Adam jasay-jasay keter dármanı,

Biraq äzelden bar eski dünyanı,
Qaytadan jasartıp, jañartıp keter.

Adamnıñ hârqashan maqseti biyik,
Arzıw-ârmanların turar nur süyip,
Dúnya bunnan beter aǵarsın deyip,
Hátte, saqal-shashın aǵartıp keter.

Ómir sulıw, jasasañ da qıynala,
Ómir sulıw, barmas kóziñ qıymaǵa,
Adam qartaysa da jaqtı dúnyaǵa
Qaray-qaray kózi qumartıp keter.

HADAL ADAMLARDIÑ JÜREGI

Adam degen ájayıp nârse,
Onda sırlı materikler bar.
Ilim onı tekserip kórse,
Ele kóp nârseni anıqlar.

Doktor anıqlaydı keselin,
Rentgenge salıp kóp qarap.
Biraq qanday adam ekenin
Ayta almas heshbir aparat.

Janı iplas janlardı, doktor
Aytsa «jüregi taza» dep.
Jüreginde awırıw kópdur,
Düzelmeydi pal jep, ğoza jep.

Jürek, júrek ayayman seni,
Janı iplaslardıñ júregi!
Sol qarañǵı saraydan seni
Sırtqa alıp shıqqım keledi seni.

Qayda barsa sen sonda barıp,
Xızmet qıldıñ sen oǵan uzaq.
Abaysızda qorshawda qalıp,
Äsir túsken adamǵa usap.

Janı taza janlardı doktor,
«Jüreginde daq» dep qıynama.
O, olarda paziyet kópdur,
Bile-bilmes medicina da.

Jürek, júrek, jábirkesh júrek,
Hadal adamlardıñ júregi.
Seni jaqtı quyashqa teñep,
Kóklerge kótergim keledi.

Adamlardıñ hadal ekeni
Aylandırmaz EVM miyin.
Kimniñ qanday adam ekenin,
Adam biler eñ aldı burın.

Jaqsılardıñ júregi, bálkim,
Dawa tappay joǵalıp keter.
Biraq atın óz iyesiniñ
Bálentlikke shıǵarıp keter.

TAPPADIM

Köñilim istedi basqa mákandı,
Basqa jurttıñ naǵışların maqtadım.
Aylanıp shıqsam da pütkil jáhándi,
Biraq sennen artıq jáhân tappadım.

Shıraylı jurtlardıñ boldım ashıǵı,
Gúlin alıp gúlzarımda saqladım.

Kónilimde yad boldı gózzal qosıǵı,
Biraq sennen artıq mákan tappadım.

Ózge diyarlarǵa hayran qalsam da,
Aralasıp júrsem de men mol shańǵa.
Sen kartada alaqanday bolsań da,
Men sennen keńirek jáhán tappadım.

BURÍN

Jürgenge ne jeter, dostım, haǵına
Zaman hadallıqqa gáplesken búgin.
Kırgendi kórmedim ráhát baǵına,
Azabın, záhmetin shekpesten burın.

Bolmaǵan bul dúnya kimniń soramı?
Óshpenlilik qashıqlatar aranı,
Dúnya ázelden-aq bolǵan jaralı,
Eski diywallardı oq tesken burın.

Kúnniń kózin búrkey almaydı perde,
Shadlıq shan-sháwketi gezedi elde,
Jaqsılıq tuqımın shashınlar jerge,
Jamanlıq tuqımın shashpastan burın.

Ana mehiri bolmaǵanda eger de
Adamzat balası ónip-óser me?
Isenbeymen jer jasardı, degenge
Quyash nur-sáwlesin shashpastan burın.

Biziń gózzal Watanımız — Tań eli,
Jeti jurtqa jeter qızgın sálemi,
Adam adamlarǵa jetsin áweli,
Alıs juldızlarǵa jetpesten burın.

Baxıttıń quyashın parlatıp ketiń,
Ómirdiń juldızın jaynatıp ketiń,
Máńgilik estelik ornatıp ketiń,
Máńgilik uyqıǵa ketpesten burın.

KÓKTE QUYASH QALSÍN, JERDE JAQSÍLÍQ

Juwılıp gúptikey, kónildiń daǵı,
Tatlı sezim shámenleri oyansın.
Arman kestesiniń jipek sabaǵı,
Jaqsılıq boyawı menen boyalsın.

Dushpanıń dás kelip seni jeńse de,
Úmit búrtikleri ólip ketpesin.
Kóktegi juldızlar hátte semse de,
Kónil juldızları semip ketpesin.

Jaqsı tuqımlardı saqlar baǵmanlar,
Aytayın men buni utırında:
Joytpay saqlañızlar jaqsı adamlar,
Jaqsılıqtıń barlıq tuqımın da.

Hayran bolǵan waqta aqıl-huwshların,
Túrlı bále-qadalar qaplaǵanda.
Jaqsılıqtı saqlap qalıń, doslarım,
Qısta qolamtada qoz saqlaǵanday.

Dostım, xalıq ushın eger qabarsań,
Túrlı bálelerden seni qorǵayın.
Zeriń bolmasa da sen jarqırsań,
Kónilińde jaqsılıq bolsın hárdayım.

Ómirdegi meniń maqset-muradım:
Quwıp shıǵıw qayda bolsa pás qılıq.
Dúnyada ne qalsın dese, juwabım:
Kókte quyash qalsın, jerde jaqsılıq.

TOLİBAY QABULOV

(1939 — 2006)

Tolibay Qabulov 1939-jılı 10-mayda Qaraózek rayonınıń Qarabuǵa awılında tuwılǵan. «Qaraqalpaqstan xalıq shayı» Nókis awıl xojalıq texnikumın, Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın pitkergen. «Qarabuǵa» (1964), «Ashıǵıńman» (1968), «Diydar» (1972), «Pátulla zor» (1974), «Sen tuwılǵan aqshamı» (1981), «Я влюблён» (1985), «Sen meni qutlıqla» (1989), «Kapel» (1991), Pándiw-násiyat (1995) poeziyalıq toplamları basılıp shıqqan. V.Gogoldıń «Taras Bulba», A.P.Shevovtıń «Gürrińleri», S.Mixalkovtıń «Altın qışlaq» atlı belgili shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdargan. 1976-jıldan baslap Jazırshılar awqamınıń aǵzası.

QARAQALPAQSTANDÍ QALAY SÚYMESSEŇ

Qublası — Qarataw, arqası — Aral,
Aspanda ushqan qus qayırılıp qarar.
Ústirtte kisnegen atlardıń sesti,
Jiydeli-Baysıńa sıǵırıláp barar.
Usınsha keń shegaraǵa úylesken,
Qaraqalpaqstandı qalay súymessen?

Merekede kórip «úyge bar» degen,
Ajiniyazdıń dárti — xalıqtıń dárti eken.
Qolǵa qálem alıp, xatqa salǵannıń
Barlıǵınıń Berdaq mańlay aldı eken.

Birin-biri sırttan barıp, biy desken,
Qaraqalpaqstandı qalay súymessen?

Telpeklerin sheship qoyıp ortaǵa,
Hadal jasap, haǵın aytqan bάρhama.
Óz tiline, óz dinine berk bolıp,
Toǵa barsa, burın bargań, sonda da.
Payın alǵan húrmet, izzet, zıynetten,
Qaraqalpaqstandı qalay súymessen?

Ernazarı emirenip elim dep,
Allayarı hár bir taban jerim dep.
Tartıslarda, telpek dirildespede,
Xalıq ushın bolǵan qızıl gegirdek.
Ul-qızına ullılıqtı úyretken,
Qaraqalpaqstandı qalay súymessen?

Awlaq júrip jala, ótirik-ósekten,
Jaqsılardıń jaqsı jaǵın sóz etken.
Sonnan shıǵar, batırılıq, hátteki,
Kelgen jawdı qıyametlik dos etken.
Bir kempirdi bir kempiri biykeshe der,
Qaraqalpaqstandı qalay súymessen?

«Bismilla» júz ayılıp kúnine,
Itibar berip bargań ana tiline.
Tabılǵan nan teńdey etip bólingen,
Apa-qarındasqa, aǵa-inige.
Máseleni jeti ólshep, bir kesken
Qaraqalpaqstandı qalay súymessen?

Bekkem birlik bolǵannan soń uranı,
Bárha hasıl bolǵan maqset-muradı.
Sózi menen isi mudam bir bolıp,

Hätte, kempir soyıspğa turadı.
İğbal, baxıt tapqan hadal miynetten
Qaraqalpaqstandı qalay süymesseñ?

Jetip bugün barlıq arızw-ármanga,
Kárwan tartıp barar Jipek jollarda.
Jas jetkinshek áwlad quwanıp atır,
Ata tegi márt adamlar bolǵanga.
Qaraqalpaqstandı qalay süymesseñ?
Múbárek ishqında qalay kúymesseñ?!

TASHKENT AQSHAMÍ

Záwlim imaratlar, nárwan daraqlar
Qamqadan ton kiyer, Tashkent aqshamı.
Aspanda ay, juldız, jerde shıraqlar,
Sawlatın jan süyer, Tashkent aqshamı.

Qádem taslap júrsen kóshelerinde,
Jáhán jánnet bolar júrek tórinde,
Mashqı etip qarap gózsal ómirge,
Aspanda ay júzer, Tashkent aqshamı.

Shınarlar shayqalsa alleyalarda,
Sazende jan berer duwtarda tarǵa,
Samal sálem aytıp qız-jawanlarǵa,
Baǵlardan gül úzer, Tashkent aqshamı.

Kósheni toltırǵan jigitler-qızlar,
Basqan qádeminde báhár bar, jaz bar,
Jürekti terbetip shertilse sazlar,
Jandı egildirer, Tashkent aqshamı.

Sháshme suwın shashıp atılsa fontan,
Tamshısı tóbeden tógilgen marjan,

Aynala aǵarıp atıp turǵan tań,
Gúlden dáste tiger, Tashkent aqshamı.

Jolları sarras hám payandoz, jaqtı,
Seni baslap barar gülshanlı baǵqa,
Tórinen jay berip, sıylap qonaqtı,
Jolina gül tóser, Tashkent aqshamı.

Ájayıp güller bar shámen baǵında,
Shayday ashıladı tańnıń shaǵında,
Turmistı terbetip keń qushaǵında,
Aynadan kórgizer, Tashkent aqshamı.

Minnetdar bolasań saqıy xalqına,
Júrek hám bawırın jayar aldına,
Sadıq ul-qızları eldiń saltına,
Jerge nur engizer, Tashkent aqshamı.

Qushaǵın jaz etip, hasla qıs qılmay,
İğbalı parlap tur jangán juldızday,
Ananın perzentke bolǵan ishqınday,
Baǵdan gül tergizer, Tashkent aqshamı.

ÁY, ADAMLAR

Áy, adamlar, tuwısqanbız túbimiz,
Nege tereń túsınbeymiz bunı biz?
Bir topıraqtan jaralǵan soń, jariqlıq,
Jazdırılmay kiyatır ğoy jubımız.
Mártlik birge bolǵannan soń máńgilik,
Jarı jolda qalǵan emes júgimiz.

Áy, adamlar, birimizdi birimiz
Qádir tutsaq serquyashtıń nırı — biz!

Buğan tereñ tüsinbesek, ómirge
Kelip-ketken bolmaymız ba qurı biz?
Júginbesek tábiyatqa, táńirge,
Kim boladı sonda kámbil pirimiz?

Tákirarlayman: tuwısqanbız túbimiz,
Bir-birewge baylanıslı kúnimiz.
Kim bolsaq ta, pir bolsaq ta, báribir,
Ózimizdi sıylagannıń qulımız.
Qattı ketsek, qaytsaq eger ıraydan
Ómir ushın ol hám úlken bırılsı.

TAXTAKÓPIR DEGENDE

Taxtakópir! Tuwılğan jer degende,
Tań shuǵlası nurın shashar töbemde.
Ana-tábiyat Bórshitawdan baslanıp,
Yoshlanıp turganday «Qaraterenı»de.

Xosh iyisli Qızılqumnıń gıyası,
Gózzallıqtıń naǵız galereyası.
Shopan shertken sıbızǵınıń sestinde,
Jańlap turar sahra simfoniyası.

Taxtakópir! Taxtakópir degende,
Tábiyiy kúsh tolıp-tasar denemde.
Tuwılğan jer demekliktiń máńisin,
Túsindirgim kelip turar álemge.

«Jańa dárya» tolqınlansa tabıstan,
Men hám oǵan dárek náwpir aǵıspan.
Alısqa at, jaqınǵa xat jollansa,
Dúbirlisin esitemen alıstan.

Tuwılğan jer! Taxtakópir degende,
Gárip bolıp xat jazaman Sánemge.
Sonda onıń muhabbatlı mawqına,
Neshshe ashıq keler ele sálemge!...

SEYDABULLA PIRJANOV

(1940 — 1997)

Seydabulla Pirjanov 1940-jılı 2-fevralda Shımbay rayonındaǵı Keńes awılında tuwılǵan. «Qaraqalpaqstan Respublikasına miynetı sinǵen mádeniyat xızmetkeri». 1967-jılı Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın tamamlagan. «Gúldáste» (1972), «Bayterek» (1975), «Sayaxattı süyemiz» (1977), «Tolqıw» (1978), «Jaǵıs» (1978), «Qırqınshı báhár» (1981), «Qıyıl qanatı» (1984), «Balalıqtıń bir kúni» (1987), «Ómir aǵısı» (1990), «Jasıl jaǵıs» (1995) sıyaqlı qosıqlar hám poemalar toplamları basılǵan. 1978-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

BÚGIN KEWILLERGE GIRBÍN TÚSPESIN

Joldıń alıslıǵı gáp emes maǵan,
Kewil alıs bolsa janım biyqarar.
Kewil degen dárya aǵıp atırǵan,
Tarın sherte bilseń sırn aqtarar.

Kel gúrriń eteyik qosıq haqqında,
Onıń kelinshektey beti ashılın.
Pákize qosıq ayt doslıq haqqında,
Tulǵan kózlerime ottay basılın.

Eslet sen Pushkindi qosıq oqıǵan,
Ójet Bayron bolıp elesle taǵı.
Aytp ber qay qosıq unaydı saǵan,
Ajiniyaz, Ayapbergen hám Abbazdaǵı.

Búgingi kúndi ayt, ayt sen hámmesin,
Tınlayın men daǵı hárgiz jalıqpay.
Búgin qıyallar da qanat sermesin,
Búgin kewil degen ushın sharıqlay.

Bárin ayt, ayta ber, ayt sen hámmesin,
Bir úlken májilistey sezilsin sáwbet.
Búgin kewillerge girbin túspeyin,
Búgin kewil degen jaynasın güllep.

KEWIL JAQSI BOLSA MISLI GÚL BOLAR

Birewlerdiń kewline dúnya sıyǵanday,
Sap aqıldı qola menen quyǵanday,
Jaqsılıqtı jıyıp ákep qoyǵanday,
Turısı ájayıp siyne me deymen.

Birew baz bir sózdi ilip sabaqqa,
Sóyler bolar qarap qası qabaqqa,
Birew kúyip janar nahaqqa, haqqa,
Oylardı kóp nárse biyley me deymen.

Kewil kewillerdi tıńlar saz qılıp,
Jipektey esilip jılwa naz qılıp,
Birewdiń kewlin birew jaz qılıp,
Jadıraw payıma tiygey-dá deymen.

Ayrıw ap-ánsat aqtı, qararı,
Báلكim, bir bul emes kewil talabı,
Ol sál-pál qabarsa «tońıp» qaladı,
Jılıtıw ǵániymet áyley me deymen.

Baz bir jaqsılıǵın ótelip turar,
Ol hátte jáhándi kóterip turar,
Kewil sál aljassa qátelik bolar,
Sonday da totıqqan zándey me deymen.

Kewil tazalıǵın táripep jaqlap,
O, qanday qádirdan hadalıy haq ǵap,

Sonı ot ishinde paxtaday saqlap,
Oylar san qubılıp gülley me deymen.

Kewiller túrli kóp bazda bir bolar,
Totıqpas sondayda misli zer bolar,
Kewil jaqsı bolsa misal gúl bolar,
Ol hárgiz shubhanı bilmey me deymen.

Kewil jartı bolsa ol daǵı jetim,
Dúnya pütün bolsın, kewil hám pütün,
Jaqsı sóz jaynatsın álemnıń betin,
Jaman sóz kerektsiz zildey me deymen.

Bar kewildi qádirleyik, adamlar,
Hár kewildi qádirleyik, adamlar,
Bir-birewdi ádiwleyik, adamlar,
Ol bizge quyash hám kúndey me deymen.

ÚYGE KIRIP KELSEM ANAM QUWANAR...

Úyge kúlip kelsem anam quwanar,
Bir is pitkeripti meniń balam dep.
Úyge oyshań kelsem anam tubalar,
Náylaj bolma búytip onsha balam dep.

Qay waqta da ırayındı baqlaǵan,
Ana ushın qımbat eken balalıq.
Sharshap kelseń qoyarǵa jer tappaǵan,
Ózinshe bir sımbat eken analıq.

Mehir sütün mıń qaytara emizip,
Ana bizdi solayınsha ósirgen.
Ol óziniń ishpegenin ishkizip,
Álpeshlewdiń álwan túrin túsirgen.

Sonı qalay óterimdi toǵanıp,
Jol-jónekey qıyal súrip nábada
Úyge kirip keliwim de oylanıp,
Bári-bári táshwish eken anaǵa.

TEÑELBAY SÁRSENBAEV

(1940 — 2005)

Teñelbay Sársenbaev 1940-jılı 9-iyulde Kegeyli rayonında tuwılğan. Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın pitkeren. «Jarshı» (1974), «Qubılıw» (1980), «Debdıw» (1977), «Qaynawıt» (1983), «Shabıwıl» (1989), «Dúnya menen dártlesiw» (1990), «Tańırqant» (1995) poeziyalıq toplamları basılıp shıqqan. N. Jarshınbaevtıń «Alataw boyawları» shıǵarmasın qaraqalpaq tiline awdargan. Geypara shıǵarmaları ózbek hám rus tillerinde járiyalangan. 1980-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

ULÍM, SAǴAN AYTAMAN

... Teñeldim dep qatarına jurtlardıń,
Qoydı Teñelbay dep atańnıń atın.
Búgin bir nárseniń alǵansıp aldın,
Oyǵa talıńqırıp turman qanatım.

Teñeldim be qatarına xalıqtıń,
Dep oylasam bul adamlar alıq dım.
Shayırlıq hám qıyın, quday hámmeniń,
Bir sıpıra mayǵa tilin malıptı.

Maylı tili bolıp ótken sheppedi,
Maylı tilden shıǵadı eken tókpe de.
Jáne júrsen júre berer ekenseń,
At kóteriw qıyın eken ep penen.

Dúnyaniki jarıs eken, qulınım,
Ata-ana jılawında ulınıń.
Qosa jaqpan búgin seni báygige,
Gózlegeysen mudamı júrek jılıwın.

Bul dúnyaǵa kelip alıp esheyin,
Jürgenlerdiń sadagası keteyin.
Bes jasında bir nárseni aytagór,
«Qulınım...» dep taǵı qarıs óseyin.

QUYASH PENEN SÍRLASÍW

Quyash, sen ózińdi jasırtpa bultqa,
Jüziń tasalama nuranı kózden.
Qansha qımbatırdı bul duyım jurtqa,
Bulttan shıqqan waqlıq paytınnan izlen?!..

Durıs, kóp mushları jer anamızdıń,
Seni qádir tündey kútedi uzaq.
Kútkendey jigitiń ezilip qızdıń
Yaki qırǵawılǵa qurǵanday duzaq.

Kútedi, al, usı kútiwler meni,
Meni jep baradı, jonılǵan saptay.
Sholpan batıw menen kútkishlep seni
— Bul ne, ketken joq pa búgin tań atpay? —

Degenniń esabı esapsız bizde,
Jetedi keshegi bult bergen ǵapıl.
Qozıday shapqıláp úyrengen dúzde,
Quyash ballarına kerekseń, aqır!...

Bilmedim, negedur, ashıq hawaspen
Qáleymen mudamı jadrawındı.

Kórip kiyatırman, ketpeyseñ esten,
Sheshken künnen beri besik bawımdı.

Súrinip-qamılıp, juwırıp-jortıp,
Astrında júrippen, bolgıl kózqulaq.
Anaw, narkotikke júrgenler börtip,
Seniñ bahañ menen sanassın biraq...

Quyash, oh, quyashım, nurlı quyashım!
Sensiz waqıt isik qabaq qız taqılet.
Qırmızı qız kibi külseñ, ırasım,
Dúnyada bolmayjaq zárre hám gáplet.

Dúnyada bolmayjaq ğam-ğussa reñ,
Bolmayjaq dúnyada shadıqtan basqa.
Sen ayt, sá rehler tartama güreñ,
Seniñ baqqanırdı túsınse tasqa...

Turmıstıñ tursı zañ, bul zañ aqırı,
Alıp júre alǵaǵa mazmunı maqul.
Mınsan shaqırımnan alıp aqılım,
— Birge kúleyik, — dep bálentke shaqır.

Bizge bir nur tek te ózgeshe parlap,
Ot bolıp «muz kewil» áwladın erit!
Men hám óz qálbimde ózgeshe parlap,
Sennen alǵanımdı keteyin berip.

TAÑÍRQANT

Ómirim, ketpegil biyhuwda ótip,
Kewlinde ándiyshe hám zerde barda.
Jáhán biyhuwsh bolsın ózinen ketip,
Ózi keshirmegen burqasın halǵa.

Tañırqant! Biymálel tóte jol menen —
Jónep baratqannıñ bárin tañırqant?!
Ómirge kelejaq, ele kelmegen,
Kelmegen, kelejaq nálin tañırqant!

Ústi er, eziwi júwen kórmegen
Dónendey dónisten aspanga sekir!
Biykar buǵawlaymız degen ter menen,
Tershigeniñ sayın teñizdey lepir!

Iyesin izlegen inkóz paydaday,
Bir badam qaltaǵa bar daǵı, jalp et.
Yaki, ho jıllarǵı Ámiwdáryaday —
Bet aldın qaraǵan tamandı ğarq et!

Jaslıǵım-jigerim, qullası kálam,
Tinish okeanday tunshıqpa hár dem.
Dúnyada bir waqta hadal hám haram,
Jáne bir waqıtta haqıyqat, ğárrem.

Vulkanday barındı aspanga atıp,
Ishten shıǵarmasañ qanday da hawır.
Barmaǵın tislegen baladay natıq, —
Bolıp ótpespeken búgingi dáwir?!

RASBERGEN JABBARBERGENOV

(1941 — 1988)

Rasbergen Jabbarbergenov 1941-jılı 15-yanvarda Kegeyli rayonınıń Jal-paqjap awılında tuwılǵan. «Mıynette ayırıqshalıǵı ushın» (1976) medalınıń iyesi. Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutınıń tariyx filologiya fakultetiniń til hám ádebiyat bólimin tamamlǵan (1961—1968). 1976—1977-jılları Tash-kentte joqarı partiya mektebinde oqıǵan. Dáslepki balalardı arnap jazǵan qosıqlar toplamı 1972-jılı «Úkelerim» atamasında basılıp shıqqan. «Shıńlar shaqıradı» (1974), «Jaǵıs» (1979), «Saǵımlar» (1992) poeziyalıq toplamı jarıq kórgen. Ayırım qosıqları «To'qiz to'rgay» (1980) toplamında ózbek tilinde járiyalanǵan.

ANAJAN

Hásiretinđi aq shashıńa bergenseń,
Turmis júgin kósem bolıp kórgenseń,
«Jetim qızǵa» muńlas bolıp kelgenseń,
Shıńqıbozdı tuńlasam men, anajan.

Boy kóterip jarqın etip júzinđi,
Dilwar bolıp aytınba hár sózinđi?
Háziridey toy-mereke, bázimdi,
Qız kúnińde kórippeidin, anajan?

Jaslayınan batıp juldız, ayların,
Japa shegip solǵın tarttı diydarın,
Tolǵanıstan mıń qubılıp oyların,
Tań shuǵlasın ańsar edin, anajan.

Kózdiń jası sel-sel bolıp tamǵanda,
Kewil sheri árman bolıp qalǵanda,
Bul dúnyaǵa kelgenimiz jalǵan ba?
Dep nalinıp otırar eń, anajan.

Ash belıńe tússe áнвар burımın,
Kóp esler-eń ótken dáwir zulımın,
Kórgenleri kóp ǵoy adam ulınıń,
Aq júzińe ájim túsken, anajan.

Páyik bolıp ketpey meniń qasımnan,
Ertek aytıp sıypar edin shashımnan,
Meni ushqır qıyallardı jasımnan,
Qanat qomlap ushırǵansań, anajan.

Tilegim sol: bekkem bolǵay sawlıǵın,
Jelbiresin áshirepidey jawlıǵın,
Eger bir sóz aytqan bolsam dawrıǵıp,
Keshirgeyseń, keshirgeyseń, anajan!

SÁRWI TAL

Samal terbegende seni ırǵaltıp,
Bunda men turarman oylardı batıp,
Jigit jedelli bol, bolma dep natıq,
Maǵan táshwish salǵan, janım sárwi tal.

Misli arıw kibi atlas kiyindiń,
Múlgip kesh bolǵanda tómen iyildiń,

Qız kórkindey qávmetiñe súysindim,
Meniñ aqılımdı alğan, janım sárwi tal.

Áne, aynalañnan qızlar ótedi,
Olar oylarımdı qozğap ketedi,
Tolğanıstan hárkim yarın kútedi,
Meniñ aqılımdı alğan, janım sárwi tal.

Tağı aylansılıqlap qasıña keldim,
Japırağıñ qızlardıñ shashıma dedim,
Aylı aqshamlarda uzaq tebirendim,
Meniñ esimdi alğan, janım sárwi tal.

Báلكim, shıbıǵıñnan baslap kógertken,
Bir dilbar kórkime boyıña pitken,
Bilmedim. Arıwlıq qalaysha ótken,
Meniñ aqılımdı alğan, janım sárwi tal.

TIŃLARMEKENSEŃ

Tağı shámenzarda oylanıp turman,
Taqaatsızlıq áylep, qıylanıp turman,
Aytсам ada bolmas mendeǵi árman,
Arıwlım, arızımı tıñlarmekenseñ?

Báhárde ushqanda ǵańqıldap ǵazlar,
Tağı baǵ seyiline jol aldı qızlar,
Meni aldarqatpas shertilgen sazlar,
Arıwlım, arızımı tıñlarmekenseñ?

Ashılǵan qırmızı gülden tereyin,
Ne ushan tawlardan asıp keleyin,
Muhabbat sharabın qoldan bereyin.
Arıwlım, arızımı tıñlarmekenseñ?

Gúller átir shashıp urxanlar jaysa,
Tańlarda jelkildep turar ma maysa?
Dáli kewlim tasıp qarayman oyshañ,
Arıwlım, arızımı tıñlarmekenseñ?

Anaw iyretilgen jollar da alıs,
Samal esse, gúwlep turar nar qamıs,
Shoq tallar ırǵalıp, salar tolǵanı,
Arıwlım, arızımı tıñlarmekenseñ?

Tal shıbıǵım bolsañ, iyik bolayın.
Sharqanalı tarǵa tiyek bolayın,
Bárha jollarında páyik bolayın,
Arıwlım, arızımı tıñlarmekenseñ?

ǴARRILAR

Jol ústinde arbam qalsa shúyelip,
Jol baslarım hasarlarǵa súyenip.
Kese ótiw bılay tursın aldıñnan,
Ayaǵıña bas urayın iyilip!

Hárkim kúter óz máwsimin saǵınıp,
Mushtan burın kelip qalar ǵarrılıq.
Ózim túwe tili shıqqan balam da,
Ata! — deydi adamlarǵa abınıp.

Ápiw etiñ, tilim tiyse ǵarrılar,
Perzentiñmen aldınızda tabınar.
Qatarım dep qosıp alıp ketpeñiz,
Jigitlerdi shashlarında aǵı bar.

Tay, qulının úyirine jiberip,
Ákem ketti, uzaq jolǵa jónelip...
Sonnan beri kózlerimniñ nurısız,
Sonnan beri hárbiriñiz teberik!

SAG'IN ZIYAWOV

(1941 — 2007)

Sagin Ziyawov 1941-jili Moynaq rayoniniñ «Aqdarya» awılında tuwılğan. «Qaraqalpaqstan Respublikasına miynetiniñ sinğen mádeniyat xızmetkeri». Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutınıñ qaraqalpaq tili hám ádebiyatı fakultetiniñ pitkeren (1962—1968). «Mennin ákem balıqshı» (1970), «Terberler tolqın» (1973), «Teñizde» (1977), «Shagala» (1984), «Aral azamatı» (1988), «Aydın» (1992), «Aralımnan ayırma» (1996) poeziyalıq kitapları, ózbek tilindegi «To'qqiz to'rg'ay» (1980) ádebiy almanaxta birneshe poeziyalıq dóretpeleri, 2002-jılı «Araldı jağalağan qara bala» hújjetli povesti basılıp shıqqan. 1995-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıñ aǵzası.

ARALIMNAN AYIRMA

Teñiz izlep keter sayılman,
Bul jolda ne dártke qayılman.
Allam, jannan ayırsañ ayır,
Ana-Aralımnan ayırma.

Suw kózleriñ kelse qayımğa,
Barıw ushın hár dem tayınman.
Usı jolda mayırsañ mayır,
Táǵdır, Aralımnan ayırma.

Suw «marjanı» bolsa qalıyma,
Zor ırısqa xalqım jarıyma?!

Kem nesiybe bolmaǵay insan,
Allam, Aralımnan ayırma.

Dükken kemem talay jayıńǵa,
Qalmasın hesh qaqsap qayırdı.
Babam, áwlad bárin asırǵan,
Táǵdır, Aralımnan ayırma.

Mehir toǵıñ shıbın janına,
Turanınıñ peri, ayına.
Teñiz bolǵay jáhán ıqlası,
Allam, Aralımnan ayırma.

Dástan bolǵan talay shayırǵa,
Dáwlet qonıp Úrge, Zayırǵa.
Dáwrán qayta dúrlesin deseñ,
Táǵdır, Aralımnan ayırma.

Duz quymaǵay atız, sayıma,
Buyırmaǵay posıw payıma,
Zúriyad óssin Ana diyarda,
Allam, Aralımnan ayırma!
Ana — Aralımnan ayırma!!!

AYDÍN

Túrli quslar sayraydı,
Gúl kómkeren shetinde.
Appaq sáwle oynaydı,
Kók lipastay betinde.

Samal da joq «elp» eter,
Tınıp tur suwı shırshaday.
Ayna beti búlk eter,
Shorship shıqsá bir shamay.

Kún tigiler qas qaqpay,
Móldirlikke qushtar ma?!
Kewilli «bazar» ashpaqta,
Keń aydında quslar da.

Kún qızdı ma, tal túste,
Balıqlar oynay basladı.
Suw qubılıp hár túske,
Kempir bet tolqın qapladı.

Balalar jetip shad bunda,
Qosıqlar aytar jaǵada.
Súngisip, júzer aydında,
Balıqlardan qala ma?!

Deydi olar toǵanıp,
Aydında qushtar kóz salıp:
— Tereńinde mol balıq,
Beti tınǵan gózzallıq!!!

SHAĞALA HÁM QARLIĞASH

Uyaǵa júrgen suw tasıp,
Qarlıǵash penen duslasıp.
Shaǵala dedi: — Hal qalay,
Pamir tawda qar qalay?

Eriwi qalay, muz qardıń?
Aralım shóllep tur, janım?
Suw tamar ma bizlerge,
Báhár, jaz hám gúzlerde?

Kózim duzdan ashıp tur,
Aralım qáhár shashıp tur!

— Qáterjam bol, apajan,
Kórgenin kózdiń aytaman.

Pamirdiń mol muz, qarı,
Muz orangan shıńları.
Fedchenko erir dim saqıy,
Sóz joq, bıyıl suw tasır.

Kóz ashtı kók kóz bulaqlar,
Qulın aǵısı oynaqlar.
Nesiye kem bolmaydı,
Aralın pallar tańlaydı.

Quwana ber, apajan,
Suw keledi saǵadan!
Qarlıǵashtiki durıs góy,
Jaqsı sóz yarım ırıs góy.

Shadlangannan shaǵala,
Súysinip qarap Aralǵa, —
Párwaz áylep jigerli.
Kóz jas tógip jiberdi!..

ĀJINIYAZ TĀJIBAEV

(1941-jılı tuwılǵan)

Ājiniyaz Tājibaev 1941-jılı Nókis rayonınıń Baqanshaqlı awılında tuwılǵan. 1962-jılı Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın tamamlǵan. Dáslepki qosıqları 1960-jıllardıń baslarında járiyalana baslaǵan. «Ay tuwıp kiyatır» poeziyalıq toplamı 1974-jılı basılıp shıqqan. «Arzı qız» poemasınıń avtorı. Ā. Tājibaev 1977-jıldan baslap

Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

WATAN

Watan! — Sen ózińniń shın perzentine,
Bir keń túsiniksen, oylap qarasam.
Anaw shetiń menen mınaw shetińe,
Jayaw barar edim, jolǵa jarasam!
Biraq, kózim jetpes tutas dalalar,
Jetkermeydi maǵan, hátte, juwırsam,
Mısal qıyalımday sheksiz ǵoy olar,
Sen sonıń bárine pármana dursañ!
Bir jaǵıń Tyan-Shan, Ústirt bir shetiń,
Qızılqum, Mırzashól... Ne degen keńseń!
Álemniń sonshelli jolların óttim,
Qaysı jánnetlerden, qáne, sen kemseń?!
Áne, áste-aqırın batadı Sholpan,
Quyash Shıǵıs betten saǵım taratar.
Bir jaqlarda salsa qıyqıwın shopan,

Diyqan qashshan turıp, nasbayın atar...
Hám men oyanaman... jasıl toǵayda —
Quslar shadıqurram sayrasqan sestem,
Hám de sezimtalı samallar esken,
Kewlimdi sergiter gózzal tańların;
Suwlar sarqırasıp hám anaw sayda —
Qosıq aytasa onıń boyında ósken.
Nazlı qızlar yańlı sárwi talların,
Oy salar kewlime sıbırtap ásten...
Tap jasadı turǵanday bolaman sonda,
Usı bir seslerdiń ruwxı menen!
Sóytip keń álemge shıqsam, kem-kemnen —
Lázzetten jep-jeńil seziler denem!
Bilsen, dúnya maǵan qansha isengen!
Ol jasıl toǵayın qızǵanbas mennen,
Ol kórseter maǵan móldir shıqların,
Kógildir aspanın, uzaq jaqların;
Jazıq dalaların tabar kózlerim,
Hám gózzallıq bolar mudam sezgenim.
Sonda háyiy aytqan hawazı menen,
Xosh kewlimdi jáne xosh eter jeńgem,
Sóytip usı dúnya erkimdi biylep,
Onı tek súyiwge júregim kónen!
Solay hárbir künim baslanar biyǵam,
O, mına kókirektiń keńligin aytshı,
Bunshelli lázzettiń hámmesi sıyǵan!
Sonıń bärin bergen Watanım, óziń,
Janıma mádatkar mákanım óziń!
...Bilemen, sen ushın urıs gezinde,
Millionlar júregin jaw oǵı tesken,
Sadıq bolıp tek te usı sezimge,
Sen ushın ákem de janınan keshken,
Sońǵı demge shekem olar sen desken!
Áziyz topıraǵında jatır atam da,

Meni álpeshlegen kempir apam da,
Jatır onda anam, tuńǵış nárestem,
Qalay men solardı shıǵarıp esten,
Súrme topıraǵıńdı máńgi súymespen?!
Joq, basıńa awır kún tuwǵan gezde,
Pidá bolıp meniń qorǵarım senseń.
Bul meniń shın antım, antım Watanım,
Tóbem kókke jeter buǵan isenseń!

ÁKEME JUWAP

Muqıyatlap bir gez óziń búklegen,
Saqlawlı tur úyde xatır aqırǵı.
«Duway-duway sálem Orlovtań» — degen,
Jazıwların meni joǵa shaqırdı.

Seni izlep qansha jerlerdi bastım,
Talay mármer tasqa tigildi kózim.
Talay qábir menen únsiz sırlastım,
Biraq, taptırmadı atırnı ya iziń...

Negılayın tariyx penen tiresip!
Túbinde sen bir qábirge túskenseń...
Sen qaytpadıń baxtıń ushın gúresip,
Baxtıń barda sum ájelge ústemsen!

NUR IZLEP

Men hayran qalaman mına nársenge:
Túngi gúbelekler nurgá ósh nege?
Nege tas túnekke bir pás tóbeydi,
Qaydan jariq shıqsa, sonı gózleydi?

Bilmeymen, qáytse de bayǵuslar bárha,
Ózin nurgá urıp, kúyip óledi!
Óledi... Biraq ta Adamday táńha —
Tek jaqtı dúnyanı súyip óledi!

ÁRMAN

Árman, árman... jeteleydi aldıǵa,
O, kózlerim, sál sabır et, qalǵıma!
Ján-jaqıma jaltań-jaltań qarayman,
Uzaq jollar jaqınlasıp qaldı ma?!

Kem-kem dúnya dolanadı tawıstay...
Biykarlıqqa barar waqıt awıspay.
Onnan sayın at basınday ármanım,
Ketkim kelmes qızǵınımdı tawıspay!

QIYIN-AW...

Kóp ashıq saǵan qarasıp,
Diydarına talasıp.
Júrippiz tuw sırtınnan,
Ókpelep gá jarasıp...

Qaraysań geyde gúdikli
Basqaǵa da, maǵan da.
Sonsha kóz — bárı úmitli,
Qıyın-aw, janım, saǵan da!...

* * *

Qımbat eken qostarın
Shetke ketkende.
Qımbat eken dosların,
Jekke ketkende.

Qımbat eken qarar kóz,
Qadasqan waqta.
Qımbat eken jaqsı sóz,
Adasqan waqta.

KEÑESBAY RAXMANOV

(1942—2004)

Keñesbay Raxmanov 1942-jılı 18-sentyabrde Kegeyli rayonında tuwılğan. Qaraqalpaqstan Respublikası Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıqtıń laureatı, «Qaraqalpaqstan xalıq shayırdı», «Qaraqalpaqstan Respublikasına miyneti sińgen kórkem óner ǵayratkeri. 1969-jılı Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın tamamlan. «Saǵan asıǵaman» (1970), «Ómir toǵanısıları» (1974), «Tań ashıǵı» (1978), «Ómir, sen ullısań» (1981), «Mánzilim alıs» (1995) qosıqlar toplamları «Aqibet» (1985), «Payǵambar jasındaǵı kúyew» (2010) romanları basılıp shıqqan. Dramaturgiya tarawında «Kelin» (1976), «O dúnyaǵa mirát» (1976), «Jaralı júreker» (1977), «Eglengen báhár» (1978), «Laqqılar emlewxanada» (1979), «Mamamnıń jetinshi bayı» (1989) pyesaları teatr saxnalarında qoyılǵan. K. Raxmanov 1972-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

WATAN MUHABBATÍ MENEN

Jańılmasa ay óziniń jolınan,
Nurlı quyash jarqırasa hár tańda.
Meni aynıtıw kelmese heshkim qolınan,
Sadıq bolıp qalaman bul Watanǵa.

Sel kemirer taynapır taw tasların,
Toǵaylarǵa ushqın tússe, tutanbaq.

Sol qálpinde qalar meniń jas janım,
Ózgermeydi Watanıma muhabbat.

Sebebi, ol ar-namıstan tuwılıp,
Azat zaman shuǵlasında jaynaǵan.
Ámiwdárya suwlarında juwılıp,
Erkin miynet qazanında qaynaǵan.

Adam boldım usı muhabbat penen,
Quwat berdi Watan atlı ullılıq.
Aptarlarda sayam boldı ne degen,
Boranlarda berdi maǵan jıllılıq.

Qayda barsam, jollar ǵayrı bolmadı,
Adamlar da tabılmadı maǵan jat.
Jelbirep tur bayraq bolıp qoldaǵı,
Áziz Watan, senlik taza muhabbat.

Perzentinińmen, talay sınnan ótermen,
Ele meniń aldında kóp saparım.
Qarızdarman, hámмесin de ótermen —
Muhabbatıń menen, Ana-Watanım!

XALQÍMA

Sen haqqında jazdı hámме...

Maqtadı.

Men keshiktım.

Aytajaqpan sonda da.

Maqtandırmas bolǵanlıǵın paxtalı,

Jüregin aq.

Maqtandırar sol ǵana.

Sen dúnyanı quwǵanıń joq tepsinip,
Baylıq degen qoldıń kiri burınnan.
Maqtamayman baylıǵıńdı kópsinip,
Al, maqtayman ketip atqan shıǵınnan.

Tüye órkeshe qumların kóp sarǵayǵan,
Tawların joq, toǵayın joq aq qayın.
Baspanasız ótmishindeǵı ǵarǵayman,
Tawında emes, mártebeñdi maqtayın.

Aspanın keń taldırǵan qus qanatın,
Jazılıp shabatugın dalań bar.
Sen olarǵa asıp-taspa, elatım,
Keń peylinde maqtayjaqpan, adamlar.

Arxeologlar qazıp atır jer astın,
Tariyxında tom-tom etip taqtaylar.
Qoǵanların babalarǵa jarassın,
Men búgingi birliginde maqtayman.

NÓKIS

Jıllar dáwranıñnıń esigin qaqtı,
Jettiń báháriñe qarlıǵash bolıp.
Hár kósheñde küldi insanın baxtı,
Sen óstiń gúl bolıp, mármár tas bolıp.

Tariyxın urmaǵan tereñge tamır —
Sen jassań, ádiwli úmitin alda.
Biraq, dúnya seniń xalqıñdı tanıır,
Sen de dańq jayarsań bul xalqın barda!

Bilemen, gózzallıq jat emes saǵan,
Ómir aǵısları tósinde juwar.
Sheber hám sharshamas qurılıshı-anań,
Qushaǵında záwlim jaylardı tuwar.

Sol jaylarda tünde sóñbes jaqtı —
Seniń keleshegin sızılıp atqan.
Dál ortańa ornap ıǵbaldın taxtı,
Saǵan jánnet ózi qızıǵıp atqan.

Nókis, dargayına ákeldi maqset,
Sende qanat qomlap, ushtım joqarı.
Mendegi táshwishler, mendegi sápsset, —
Seniń azamatın bolıw opalı.

Tariyxın urmaǵan tereñge tamır,
Sen jassań, ádiwli úmitin alda.
Biraq, dúnya seniń xalqıñdı tanıır,
Sen de dańq jayarsań bul xalqın barda!

ANANÍ QÁDIRLEŇ, ADAMLAR

Anań bolsa, ármanın ne?!
Tándar ma?
Waqıt oyqıt tabar basqa ármanǵa.
Balalıqtın pák qumarın jazdırmay —
Täbiya bol tek anańa arnawǵa.

O, adamlar, qádirleñler ananı!
Analar ǵoy perzentin nur zamanı.
Analardıń qolında tur hámmesi
Hátte, minaw dúnyanın nıq tabanı.

Perzent óssin kórmey ana kóz jasin,
Ana taman muń pánjesin sozbasın.
Analardıń muhabbatı ómirdi
Qúdiretli saldawshıday qozǵasın!
Aq tal shashı — soqpaqların aǵarǵan,
Kózli bolsa, shıraǵın bop qarańlar!

Ómirdi olar túsinedi ózinshe,
Analıǵın ádiwleñler, adamlar!
Ana aldında ǵálet baspa qádemdi,
Analardan ayamańlar sálemdi.

Analarsız bir kün, hâtte bir saat
Öz ornınan tabıw qıyın álemdi.

Jer üstinde jaratılıs bar bolsa,
Jürekte jıllı sóz, algıslar bolsa.
Bárin analarğa arnasın mudam,
Shadlıqta jasawğa kim inkar bolsa!

HAQÍYQATLÍQ HAQQÍNDA

Tabındırmas bálentligi tawdıń da,
Bağındırmas jawızlıǵı jawdıń da.
Tájim etip, iyilemen tek ǵana,
Qúdiretli haqıyqatlıq aldında!

Hár adamda — öz tańbası, öz meńi,
Kewil tınshır, jamanlasaǵ özgeni.
Mıń jalǵan sóz óltirse de qorıqpayman,
Tiriltedi bir haqıyqat söz meni.

Izley bersen tabılmaydı kimlerden —
Jaratılıs azlı-kópki min bergen.
Mıń ósekshi jıynalsa da bir zalǵa,
Haqıyqatlıq orın bermes minberden.

Jollarımda qansha ósek ańlıwda,
Kelmes oǵan sirá názer salǵım da.
Meni atsa da eńterilip qulayman,
Öz anamday haqıyqatlıq aldında!

NURMUHAMMED ÁMETOV

(1942-jılı tuwılǵan)

Nurmuhammed Ámetov 1942-jılı 3-sentyabrde Taxtakópır rayonında tuwılǵan. «Qaraqalpaqstan Respublikasına miyneti sińgen mádeniyat xızmetkeri». 1958—1960-jılları Buxara sawda texnikumin, 1968-jılı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutın tamamlǵan. «Ilham» (1982), «Dáwran» (1985), «Íǵbal» (1988), «Sırlı bu-laq sháshmesi» (2002) poeziyalıq toplamları basılıp shıqqan. 1995-jıldan Jazıwshılar awqamınıń, 1997-jıldan Jurnalistler awqamınıń aǵzası.

ÓRLETIP KETER

Áke quwanışı shalqar kól bolar,
Súyinish arqan ol tutas el bolar,
Ákesiz óseniń esken jel bolar,
Turmis ǵalma-ǵalın úyretip keter.

Ómirinde bilsen áke qádirin,
Mazalı ótedi ómirin shiyrin,
Talpınar tartıwǵa toqınlı iyrim,
Ózińdi bos tutsañ súyretip keter.

Jeterli bárine aqıl-oy kerek,
Bilimge qanıqqan taza miy kerek,
Kishipecillikti tutpasań ziyrek,
Hár muqamǵa salıp biyletip keter.

Sezim qábiletin bolsa ózinde,
Jaqsılığın qalsın deymen izinde,
Tiykar bolsa aytqan hárbir sózinde,
Qáste júreklerdi emletip keter.

Nurmuhammed nesip etpese diydar,
Stypalanbay qalsa jaslıqta aydar,
Watanın jan dúnyań bolıp namıs-ar,
Zamanım shadlıgım órletip keter.

BILSEN SINAQDUR

Sen izlegen sulıw árman qaydadur,
Juldız aralağan bálki aydadur.
Gózzalıqtın gúli ósip kóksinde,
Bir pinhamı tolıp-tasqan jaydadur.

Sezimler qapısı ashılsa tolıq,
Ámiw tolıqınınday soqqan saydadur.
Ómirdiń nağışlı súykimli qılıq,
Miyrimli ol áziyz tereń oydadur.

Quyash penen gáwhar suwım tınıqdur,
Olsız jer aspannıń sáni bolmağan.
Jaqsıǵa dos bolsań qálbin jılıp tur,
Haqıyqat haq niyet Allam qollağan.

Zaman táshwishleri tússe moyıńǵa,
Umılıp jasawıń sózsiz anıqdur.
Jaqsılıq ol árman sinse qanıńa,
Keleshegiń ay nurınday jariqdur.

Kewil degen misli aspan sıyaqlı,
Izlegenı sulıw sháshme bulaqdur.
Nurmuhammed, ómir gerbishin qalap,
Jasağan dáwranın bilseń sinaqdur.

ATQAN TAÑIMA

Ómirim qosıq bolıp jılwalanar,
Shabıtım tolıqınlanıp qanǵa tarar,
Keńpeyilik gewdeme ol jarasar,
Qıyın-qıstaw kún bolsa dártke jarar.

Oyımnan keter dáwir jılnaması,
Zamanım gül baxtımnıń pármanası.
Talwası talpınadı shıńdı kúsep,
Ármanınnıń gül miyılıqlı ol arbası.

Juldızı qas qağımnan aǵıp óter,
Ómirdiń shamshıraǵın jaǵıp óter.
Kewildıń sarayınan gül ósirip,
Júrekke yosh-ilhamın salıp óter.

Sezimge tolı bolıp ózin bilmey,
Párwazın biyiklener qarap júrmey.
Aq qaǵazǵa tógiler sóz marjanı,
Tawımnın qulap aqqan júyrik jeldey.

Bolmas heshwaq qurǵaq shóptiń jalını,
Bel baylağan namıs penen arını.
El birigin erik penen saqlağan,
Quwanışım mártlerimniń barlıǵı.

Erkinlik shadlıgım tolıp-tasayın,
Nesip etken biyiklikten asayın.
Insap, iyman, tuwrılıq sóz patshası,
Qanǵa singen qosıq penen jasayın.

Qosıgım quwanış, qayǵı-ǵamında,
Shımbırlap kirmey me názik janıńa?
Nurmuhammed, sezdiń ómir ishqsın,
Shúkirlik, táwbem zor atqan tańıma.

KARAMATDIYIN TÓRESHOV

(1943—1965)

Karamatdiyin Tóreshov 1943-jılı 26-iyulda Qońırat (házirgi Qanlıkól) rayonınıń «Arzımbetqum» awılında tuwılǵan. Orta mektepti pitkerip, Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutınıń romano-german fakultetiniń nemec tili bóliminde tálim alǵan (1960—1966). Mektep dáwiri-nen baslap dáslepki qosıqları «Jetkinshek», «Jas Leninshi» (házirgi «Qaraqalpaqstan jasları») gazetalarında járiyalanǵan. Sońınan «Sovet Qaraqalpaqstanı» (házirgi «Erkin Qaraqalpaqstan»), «Ámiwdárya» jurnallarında jariq kórgen. «Ómir seni jırlayman» («Qaraqalpaqstan», 1987) qosıqlar toplamı basılıp shıqqan.

UMÍTPA

Jigit kórseń májnún talǵa súyengen,
Sen de jaslıq kúnleriniń umıtpa.
Kúte-kúte zerigiwdi bilmegen,
Bosqa ketken tünleriniń umıtpa.

Terektiń de japıraǵı sarǵayar,
Kók emendey tóze bilmes suwıqqa.
Bir kún ol da harır, ol da qartayar,
Bir gezdegi ustazınıń umıtpa.

Sen elińe qansha xızmet etseń de,
Beresiń kóp ekenin de umıtpa.

Diydilegen maqsetińe jetseń de,
Árman ómir jeteginde umıtpa.

Bir názálim aqlıńdı alsa da,
Úyde qalǵan wapalıńdı umıtpa.
Bári óz úlkeń, óz jeriń bolsa da,
Tuwıp ósken mákanıńdı umıtpa.

SÚYIKLIM, SAĞAN...

Zawqı sapa súrseń shámenzarlarda,
Búlbüller hawazı qulaqqa keler.
Gúmsha gúl urza bop atqan tańlarǵa,
Jas sókit jel menen áste terbeler.

Iynińdı qawsırıp geji oraypek,
Misli kann güline uqsar tańdaǵı.
Kózleriń sır giznep saqlaydı ádep,
Maǵan darımassań jeyranday taǵı.

Yoshıp qosıq aytsań talǵa súyenip,
Janım, jetegińe ergim keledi.
Árman tehezinde ıǵbalıń kúlip,
Turgan álpetińdi kórgim keledi.

Waqt ótken sayın kewlim asıǵar,
Saǵan alıp ushar asaw qıyalım.
Sezim jeńgen waqta aql baǵınar,
Bile almay janın qayda qoyarın.

Ańǵıtqa shappasın adam adasıp,
Aldaw aydawında bende bolmasın.
Gayrı birewlerge wáde baylasıp,
Óz gülin birewler julıp almasın.

Rawa kórmeymen mın qız jılwasın,
Qarap turğanıña áynek aldında.
Hárgiz kewillerde girbiñ bolmasın,
Kózim jumılğansha óziñ yadımda.

KINODA

Qız kózlerin móldir jas qaplar,
At basınday árman kewlinde.
Turdım únsiz, únsiz til qatpay,
Abırjıwda oyım meniñ de.

Kinodama eñ başlı ayıp,
Yaki bilet alğan mende me?
Kóz jası — kól, men jüzgen qayıq,
Kewlim usar qalğanday señde.

Üyindegi zer ramadan,
Kórer edi áke súwretin.
Ákesine qız şıramıtqan,
Kinodağı birew kelbetin.

Kinodağı sol murtlas kisi,
Ákesinen dım aynımağan.
Meniñ menen joq qızdıñ isi,
Qumay kózler qadalar soğan.

Ah sol kisi tankağa birden,
Attı ózin turğan jerinde.
Usı jastı sonda kórdim men,
Süyiklimniñ kirpiklerinde.

Qız kózlerin móldir jas qaplar,
At basınday árman kewlinde.

Turdım únsiz, únsiz til qatpay,
Abırjıwda oyım meniñ de.

***

«Dúnya, mensiz janbas-deseñ-ıǵbalıñ»,
Maqullayman seni tek.
Sezeñ edi ómir jaynap turğanın,
Janarıñda külimlep.

Sebep, qızlar, siz erteñgi analar,
Bilemen men, hárdayım —
Usı qollar erteñ bir kún sıypalar,
Bóbeklerdiñ mañlayın.

***

Nátiyjesi sonday demek,
Seniñ oynı bolsa bólek,
Mağan jasaw nege kerek,
Künim sóngen onda meniñ.

Sensiz jasaw, sensiz küliw,
Sensiz tirilik, sensiz júriw,
Jaqsı shıǵar onnan óliw,
Erteñimdi oyla meniñ.

Süygen edim, kewlim berdim,
Sen — Láyli, men — Májnún edim,
Bir ǵana jas shayır edim,
Sensiz baxtım qayda meniñ?...

KÖBEYSIN ERNAZAROV

(1944-jılı tuwılǵan)

Köbeysin Ernazarov 1944-jılı 5-fevralda Qońırat rayonında tuwılǵan. Qaraqalpaqstan Respublikası Berdaq atındaǵı sıylıqtıń laureatı (1993). Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutınıń tariyx, qaraqalpaq tili hám ádebiyatı fakultetiniń tamamlǵan (1962—1967). «Bosaǵa» (1985), «Muzalar dúnyası» (1988), «Jaqsılıq hám jamanlıq haqqında ertek» (1990), «Keshki saat altıdan keyin» (1992), «Saqaı» (1994), «Esitpegen elde kóp» (1996), «Adaǵ qalasın izlep» (1997) poeziyalıq hám prozalıq kitapları basılıp shıqqan. «Daǵıstan shayırları» (1983), «Planeta hawazı» (1987), toplamlarına kirgen bir qatar shıǵarmaları, túrkmen shayırları A. Mámбетovtıń «Kewlimniń shar aynası» (1991) toplamın qaraqalpaq tiline awdarǵan. 1999-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

ALDÍMDA JOLLARDÍŇ DÁRBENTİ

Dáryalar teńizge ushlasıp,
Quyadi suw emes, miyrimin.
Soqpaqlar gúzargá tutasıp,
Baslanar ómirdiń iyrimi.

Aǵılar adamlar dizbegi,
Hárkimniń niyeti, oyı bar.
Qalsın dep áwladqa izdegi,
Ómirge bir gerbish qoyılar.

Men daǵı soqpaqta jolawshı,
Bir biyik maqsetke talaban.
Sóz — qızıl qırǵawıl, men — awshı,
Izinen entigip baraman.

Aldımda jollardıń dárbeni...
Qarayman úmitli alısqa.
Qıyını — shayırlıq gúzari,
Táwekel, túseyin jarısqa.

HASÍL TASLAR

Hasıl taslar!
Gózallardıń moyınlarında,
Monshaq bolıp tawlanasızlar...
Ne qálem qaslar,
Saǵan intizar,
Jatsa-tursa mudam oyında,
Ańsaǵan ármansızlar.

Hasıl taslar!
Birewlerdiń bufetlerin zat bolıp,
Suvenir bolıp toltırıp tursız,
Kórip ğoddaslar.
Ne jumır baslar.
«Salaman» dep moynına «qırıq»,
Ómir boyı keler juwırıp.
Hasıl taslar!

Saǵan qolı jetken de bar, jetpegen de bar,
Erli-zayıp bawırların tas qılıp,
Jánjelge baslar,
Kózlerin jaslar,
Birewlerdi azǵırıp,
Birewlerdi máz qılıp, —
Qıynaysań biykar, —
Ex, hasıl taslar!

«QABAQ TÁREZI»NİN MONOLOGI

— Babamların qoğan atı «qabaq tárezi»,
Haqıyqatlıq — ólshemdegi eñ biyik tawım,
Mıñ-mıñ jıllar óz jelkemde kóterip keldim,
Zattı emes, adamların obal-sawabın.

Jıl dizbegin jetelegen ásirler jetip,
Mine, bugün sap metaldan úrim-putağım.
Gramm emes, tonnalardı birden ólshetip,
Diyqanların artıp atır abıroy-atağı.

Átteñ, átteñ, qulqınıñın qulı bolğanlar,
Bazda qozğaw salıp keter namıs-arıma.
Kisi haqısın «urıp qalıp» tutilğan sapar,
Jala jawıp qutiladı-aw urpaqlarıma.

Al, shınında táreziniñ tawlap «qulağın»,
Degenine kóndirip jür, kewlim biyqarar.
Qıyanetti kórip turıp bozlap jıladım,
Urpağımnıñ ar-namısın qorğań, adamlar!

JETI ASÍRİM

Alısıqlar artında qaldı,
Jaqlınlastı kem-kem qashırım.
Elge jete buwını taldı,
Qalğan waqta jeti asırım.

Espe qumlar túye órkeshli,
Qádemlerin bastırmas alğa.
Dúz samalı ot bolıp esti,
Tústi baqsı awır awhalğa.

Árman edi — elatın kóriw,
Árman edi — ullı kásipler.

Ana tilde dártlesip óliw,
Árman edi — diydar nesipler.

Soñğı kúshin jıynadı baqsı,
Bürkit kibi shıńğa úmitdar.
Asırımnan asırım astı,
Shıqpas jannan ele úmit bar.

...El kórinđi, eller kórinđi,
Iyelendi soñğı asırım.
Mumday balqıp, qarday eridi,
Shertti baqsı nama hasılın.

QARA JORĞA

Báygiçe qosıldı jorğalar,
Jiyreni, torısı, qarası.
Seyisler óz atın qorğalar,
Joq oğan heshkimniñ talası.

Báygide súrildi jorğalar,
Jiyreni, torısı, qarası.
Tósinen qara ter sorğalar,
Ayrılıp shıgajaq sarası.

Báygide súrilgen jorğalar,
Toplımdı ayırdı qarası.
Qanjığa, zer maqpal dorbalar,
Júyrikler ishinde darası.

Esletip kóktegi qırğıydı,
Omırawlap baratır qarası.
Bir oram jazdırsa sırgıydı,
Ústinde shabandoz balası.

Tuw anaw kózlerdin ushında,
Shańgıtıp baratır qarası.
Hátteki, qanatlı qusın da,
Jetiwge joqtay — sá shaması.

...Maqtadı shayırlar, maqtadı,
Júzden bir júyriktiń kelisin.
Baqсылar yadında saqladı,
Sol qara jorganıń jelinis.

QARAMA-QARSILIQ NIZAMI

«Dünya alağat» dep nalımız bazda,
Turmis táshwishleri bálent-páslikte.
Jan bar Afandiden qalğan añızda,
Onı jorımańlar mázi bir gápke.

Soraptı: — Afandim, minaw xalayıq,
Nege bir bağdarga júrmeydi, hasla?!
Depti: — Jer degen zat kemedur — jayıq,
Biz tónkerip alsaq, kiyiler basqa.

«...Dünya alağat» dep nalıw biypayda,
Jaqsıga, jamanlar mudam barshılıq.
Bul ağla zamanğa jetpeklik qayda,
Eger bolmağan da qarama-qarsılıq.

ROZA DÜYSEMURATOVA

(1946 — 1985)

Roza Düysemuratova 1946-
jılı 9-iyunda Taxtakópir rayonında
tuwılğan. Qaraqalpaq mámleketlik
pedagogikalıq institutın tamamlagan.
«Seni oylayman» (1992) nama
qosıqları toplımı «Estelik» seriyası
menen basılıp shıqqan.

QIZ QOSIGI

Men bir gózzalıqqa háwes shaydaman,
Qiyalım juldızda, ózim aydaman,
Basqa bilmes bir námálim jaydaman,
Seniń kewilińdi bilgim keledi.

Ushırasqanda iybe saqlap qısınıp,
Turğanında güldástesin usınıp,
Nabada, sol güldi qoysam túsirip,
Mázi nazım góy bul, algım keledi.

Men ózge bağdağı sárwi bolsam da,
Qoyıw sayamanlı, sánli bolsam da,
Qus qanatlı, tawıs párlı bolsam da,
Men sağan jarasıq bolgım keledi.

Gey waqları orınsız, gá orınlı,
Kóp kórinbey burıw salsam jolımdı,

Jalgız jürsem jüregime qonımlı,
Muhabbat qosıgın aytqım keledi.

KEWLİNDİ QIYMAyman

Jaslar zawıq qursa geyde jıyılıp,
Mirát etip keler edin qıyılıp,
Waqtım joq-aw deymen ishten tüyinip,
Kewilindi qıymayman, barmayın desem.

Dámelenbe, kútpe sağan aytarım,
Dep aysam bilemen kewlin qaytarın,
Dizip marjan sözlí qosıq qatarın,
Qıysını kelmeydi-aw, aytayın desem.

Hal sorasıp nege sálem bermedi,
Deme hasla meni kózge ilmedi,
Óz jüregim óz deyime kónbedi,
Úmitin üzilmes, umıtsı desem.

Na ilaj kewlime jaqın kórippeñ,
Usınday boların qaydan bilippeñ,
Arnağan namañdı aytıp jürippeñ,
Qosıgın unamlı aytpayın desem,
Úmitin üzilmes, umıtsı desem.

IZLERMEKENSEñ

Ál qızıl güllerdi kórip shámende,
Onıñ sawlatına bolğanman bende,
Kel sáwer yar seyil eteyik birge,
Desem bağ seyiline kelermekenseñ,
Birge güller terip jürermekenseñ.

Arzıw ármanların aytqızıp kópke,
Juldızlar jımınlap turadı kókte,

Kewlim qálep ketsem eger sol betke,
Jollarıma ayday qararmekenseñ,
Muhabbat soqpağın salarmekenseñ.

Shámenzardan saylap üzgen gülinde,
Tuñgış bağışlağan jaslıq kewilinde,
Pák ıshqıma túsirmesten girbindi,
Kewlimdi máñgilik giznarmekenseñ,
Gül ashıǵı kibi izlarmekenseñ.

İĞBALİM OTLARı

Sawlatın eleslep, túsip oyıma,
Erk bermey bir xosh sezim boyıma,
Sáhár waqta shıqsam dárya boyına,
Jürek hallas urıp, shadlıq tolar ma.

Bul ıshqı dártinen bolsam da sayıl,
Peshanama jazsa bolarman qayıl,
Árman soqpağıma nur sewip ayım,
Jüregim dadına dawa bola ma.

Sırıñ marjanbeken monshaq dizeyin,
Qulpirğan gülmiseñ saylap üzeyin,
Tuygımda barımdı sen dep gizneyin,
Janımda jürmege sawań bola ma.

Aqlansa óziñnen barlıq úmitim,
Kewilim jámlenip bolar ma pütün,
Jürek sandıgımnıñ tabalsa giltin,
İğbalım otları lawlap janar ma.

JALĞAS XOSHNIYAZOV

(1947-jılı tuwılğan)

Jalğas Xoshniyazov 1947-jılı Qanlıkól rayonında tuwılğan. «Shuhrat» medalınıń iyesi. 1967-jılı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutın pítkergen. 1978-jılı «Alpamıs» dástanınıń qaraqalpaq versiyasına tariyxıy-folklorlıq xarakteristika» degen temada kandidatlıq dissertaciyasın jaqlağan. «Dalalarım, babalarım» (1980), «Abılaysañ» (1984), «Quyashtıń jası»

(1988), «Jasıl máwsim» (1990), «Babalardıń dástúri» (1993) poeziyalıq toplamları, «Balalıqtıń buldır aspanı» (1996), «Juldız ağıp baratır» (1995) povestleri basılıp shıqqan. B. Parmuzeniń «Ayrıqsha buyırıq bolǵanǵa shekem» (1983), tájik jazırshısı Z. Dumatovtıń «Sarı japıraqlar» (1986) roman, povestlerin, Nizamiydiń «Gázsellerin» (1992), Nazım Hikmettiń «Azatlıq arızıları» (1987), S. Madalievtiń «Shırǵa shıǵıw» (1989) poeziyalıq toplamların qaraqalpaq tiline awdargan. «Qaraqalpaq folklorındaǵı etnografıyalıq motivler» («Fan» 1988), «Qaraqalpaq qaharmanlıq dástanı «Alpamıs» (1992), «Milliy ruwxıy dúnyamızdıń saǵaları» (2007) ilimiy miynetleri basılıp shıqqan. 1984-jıldan baslap Jazırshılar awqamınıń aǵzası.

QAYTÍW

Saǵınısh demleri kewil suwıtpay,
Diydar kórisiwge ábden asıǵar.

Jumis babı menen jaqın juwıqta,
Jürgenler qaytadı bosaǵasına.

Tábiyat máwsimi tur erkeletip,
Gúz paslı altın puw búrkı baǵlarǵa.
Xoshlasıw názerin bazarlıq etip,
Quslar qaytıp barar jıllı jaqlarǵa.

Ómir tawsılmastay sırlarǵa tolı,
Waqt mayatnik bop basın shayqadı.
Perzentin, aqlıǵın, shawlıǵın bolıp,
Balalıq qaytadı, jaslıq qaytadı.

Minezge say bolsa maqul ǵoy kórik,
Qıyal ǵa múláymın, ǵa shapshıp atar.
Isengen adamnıń pásliǵın kórip,
Kewil qaytatıǵın retler de bar.

Künler ótip atır birim-birimlep,
Olar jaqsılıqtan xabar aytadı.
Juldızday jımırıláp, kúndey kúlimlep,
Muńayǵan júzlerge kúلكi qaytadı.

Qıyın ǵoy aqpasa sezimler yoshıp,
Sózge berilmese kewil aytarı.
Taǵı tuwılajaq kútken bir qosıq,
Shayırdıń qálbine ilham qaytadı.

ÁKEMNİŇ SHAPALAǴÍ

Qádimǵidey ushırasıp qaldım,
Este qalǵan elesler menen.
Ol quwnaq, al, bolsam hargın,
Bayaǵı sol túrin bermegen.

Alıp ketti meni jiraqqa,
Balalıqqa alıp ketti ol.
Sol jıllardıń úni qulaqqa,
Maǵan bir nur inam etti ol...

Ákem meniń juwas bolsa da,
Bizlerdi dım qatal usladı.
Usı ádetin ábden jón sanap,
Ketpedi de hádden tısqarı.

Jumısına asıǵıp bir kún,
«Attı suwǵar» dep aytıp ketti.
Men umıtqan bolıwım múmkin,
Yaki sál-pál shalalıq ettim.

Kelip mennen soragan waqta,
Qorqqanımnın «suwǵardım» dedim.
Ol shekeme túsirdi sharta,
Esten shıqqas shapalaq jedim.

Sol-sol eken usı shapalaq,
Baǵdarımdı belgilep berdi.
Onıń júgin júrmen arqalap,
Qulı boldım, izine erdim.

Taza tutıp namıs-arımdı,
Ashıqlıqtıń gezdim jolların.
Súysem shıntlap súydım yarımdı,
Kewilimde girbiń bolmadı.

Waqt ótti jayıp qulashın,
Ósek sózdi jańǵa ar sanap.
Dos-dushpangá aytım ırasın,
Tildi kesip alıp qalsa da.

Ne bolsa da boldı, kóndim men,
Óz-ózime jetedi kúshim.
Geyde birewlerdi jeńdim men,
Geyde jeńildim men haqlıǵım ushın.

Áke, sen sonshama nege asıqtıń,
Sensiz kókiregim sherge tolıp tur.
Endi jazıw ushın jaqsı qosıqtı,
Jalgız shapalaǵıń kerek bolıp tur.

WATANIMNıŇ BOSAQASI AWILIM

Házir parqı barma sirá
Awılđıń,
Anaw-mınaw qaladan —
Dep júrek te túyiniń,
Bir ay ótip,
Eki ay ótip aradan,
Awıl betke atlanamız
Jol kiyimin kiyiniń.

Asıǵamız
Poezdta ya avtobusta otırıń.

Buldır-buldır awılđıń shoq teregi,
Kózge ottay basıladı hádayım.
Tek sol jaqtan tabılarday
Keregim,
Sezimime uytqı bolar
Bir qúdiret bardayın.

Kútip alar aldı menen
Awılđıń sap hawası.

Onnan keyin
Tanıs soqpaq tóseledi aldında.
Usı jerden baslanadı
Saqınıstıñ dawası,
Usı jerden baslanadı
Quwanıştan albiraw.
Tatlı elesler
Alıslarğa mal jayıp,
Atqa minip,
Otqa barar «Quyınja»-tıñ boyına.
Óz erkine jiberemen
Sol elesler arqayın,
Kúsh darıtar,
Yosh darıtar boyıma.

Bul awıldan
Sál erterek oqıw quwıp ketip-em.
Ármanlarım qanat bolıp,
Ushqan qusqa teñ kelip...
Tanır meni ğarrı-jası,
Qız-kelinshek shetinen.
Tanıs mağan usı jerde
Hárбір úydıñ tentegi.

Kórgen emes
Heshqashan da boydan ıqlas suwınıp.
Waqt kem-kem izin salıp
Ótken menen arağa
«Ájaǵam» dep shıǵatuǵın
Qarsı aldımnan juwırıp,
Qarındasım, inilerim
Jasaydı bul kárada.

Tuyǵılarım
Kókirektegi árman menen shatısqañ.

Watan mağan Watan bolar
Tek awılım turǵanda.
Balalıqtıñ pal kúnlerin
Birge júrip tatısqañ.
Doslarımınñ ómir jolı,
Baslanadı bul mannan.
Turǵan meni
Birdeyine bawırına shaqırıp,
Súyenerge tawım hám de
Orınım bop sıyıǵan —
Morısınan tütün tütép,
Tozǵan áynek qapılı,
Ata-anamınñ iyisi sıńgen
Usı awılda úyim bar!

Meni usılar
Íntıqtırıp, magnitney tartadı.
Kóteredi iynimdegı
Mol júgimniñ awırın.
Watanımdı súysem súydim
Ata-mákan arqalı,
Sebeb onıñ bosaqası
Meniñ tuwǵan awılım.

WAQÍT PENEN JEKPE-JEK

Tutti meni waqt seniñ qarmaǵıñ,
Sonıñ menen shólin ábden qandı ma?!
Bala etip kórdiñ meni, arbadıñ,
Keleshekti jayıp taslap aldında.

Qırır-injiq minezime ashınıp,
Tartqıladıñ, súyrediñ sen ján-jappa.
Óspirim de ettiñ meni asıǵıp,
Alaǵada bolıp júrdim hár zatqa.

Közlerimdi intıq etip juldızğa,
Bul künlerge qanday dâwran jetsin dep.
Ashıq etip qoydıñ meni bir qızğa,
Jaslıq waqtı sebil bolıp ótsin dep.

Eñseledim bul ómirdiñ basqısıñ,
Ayamađıñ bar qızıqqa toydıñ sen.
Arqalatıp bala-shağa táshwishin,
Meni úlken kisi etip qoydıñ sen.

Nesip etse tolı ómir kesası,
Ashılğan gúl shaqasınan üzilmey.
Uslatasañ ğarrılıqtıñ hasasın,
Dimarımdı julıp alıp dizemnen.

Qalar sóytip kókiregim qızğınsız,
Ómir bağı keter bizden jiraqlap.
Waqt meni sen jeñeseñ iñ-jıñsız,
Ruwxımdı jeñe almaysañ biraq ta!

TURĠANBAY JUMABAEV

(1947-jılı tuwılğan)

Turġanbay Jumabaev 1947-jılı 13-aprelde Taxtakópir rayonında tuwılğan. 1973-jılı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutın pitkeren. «Aǵıs» (1980), «Keleshek» (1983), «Mezgil» (1987), «Birinshi sentyabr», «Hárkimniñ óz jolı» (1994), «Bir danışpan jartas basında» (2004) poeziyalıq kitapları basılıp shıqqan. S. Esenninniñ shıǵarmaların «Meniñ jolım» (1992) ataması menen qaraqalpaq tiline awdarıp baspadan shıǵarğan. 1995-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıñ aǵzası.

TUWILĠAN JER USHIN

Nelerdi kórmegen bul qıya dala,
Awır soǵar onı túsiniw maǵan.
Baylıqqa hám sırğa tolı yamana,
Qásiyetli ekeninđi uǵaman.

Bári ótip ketti ótkinshi bulttay,
Waqtqa taslar da shıday almadı.
Mıñ jıldıñ tariyxı jazıldı qısqa,
Waqt degen barlıǵın da jalmadı.

Adam jaqsı nárse qaldırmaq bolsa,
Sońǵı jasaytuǵın áwladlar ushın.
Islegenlerine kewili tolsa
Jıllar jalap ketti adamnıñ kúshin.

Tuwlǵan jer qaldı ata-babadan,
Mańlay teri sıńgen, miynetı sıńgen.
Sonday baxıt, sonday quwanış maǵan,
Dáwiri kelip jerden «aq altın» óngen.

Ayaǵı taplaǵan ata-babamnıń
Tilsimlerde tolı shımırısan sen.
Ullı bola turıp jasıl jabannıń,
Ańsat ǵana taslap kete almayman men.

Eń qádirlı sıylıq, tozbas múlksen,
Sen degende hákim janın qıya alar.
Sen mańgilik, altınnan da beriksen,
Altın sen turganda qunın joǵaltar.

Qushaǵında güllep, qulpırıp óser,
Güller, shámen baǵlar, jasıl giyalar.
Ata-babamızdan qalǵańa megzer
Bir ullı túsınık júrek uylar.

Sońǵı áwladlarǵa miyras bolsın dep,
Estelik qaldırǵan tuwlǵan jerde.
Sońǵı áwlad ushın dese ǵana tek,
Qosılmaǵan adam qalmaǵan bir de.

Ata-anasınan ayırılǵanlar bar,
Ayıra túskenler bar súyikli yardan.
Tuwlǵan jer ushın basqasha qarar
Jaltarmay tup-tuwrı ólimge bargan.

RUWXÍY BAYLÍQ

Dúnya-múlkim, úyim-jayım hám turqım,
Baylıq emes, jarlı bolsa ruwxıy.
Kúlip turǵan keleshekti kórmesem,

Qol shappatlaw ornına qol sermesem.
Gúl menen tikennin parqın bilmesem,
Qushaqtı toltırıp gúlin termesem.
Zamanımnıń shadlıǵına berilip,
Ketip qalsam qıyınınan erinip.
Jılaytuǵın jerde tursam shad bolıp,
Ketip qalsam jaqsı menen jat bolıp.
Júrmeytuǵın jerden júrsen udayı,
Jaqsılıqqa bola almasam pidayı.
Ustazlardı qádirdanım kórmesem,
Ullılıqtı kóz-kóreki jerlesem.
Som altındı altın emes dep tursam,
Jaqsılardı jaman iytke qaptursam.
Aqılını aqmaq adam bul desem,
Keliw kerek jerge jetip kelmesem.
Quwanbasam shadlıǵına basqanıń,
Qıylanbasam qamlıǵına basqanıń.
Jüre almasam Watanıma ul bolıp,
Ketip qalsam qulqınıma qul bolıp.
Túsınbesem ah shekkenin adamnıń,
Dúnya-múlkke másirgenin nadannıń.
Nırqın durıs qoya almasam qımbattıń,
Súyip qalsam arzan qollı sımbattı.
Iǵın shalsam kelte qonış adamnıń,
Onda meniń pás bolǵanı sanamnıń.
Jaqsı turıp jalbıransam jamańa,
Onda maǵan ırza bolmas anam da.
Kókiregi soqırlarǵa kúyemen,
Ruwxıy bay adamlardı súyemen.

INANGÍSHLÍQ

Birinshisi emes edi bul,
Sońǵısı da emestey maǵan.
Inangıshlıq jaqsı-aw, qurır,
Tek usınday pánt jeseń jaman.

Isenbeyin desem bolmaydı,
Jadırap turıp söyler ol naysap.
Suwınayın desem qoymaydı,
Dostım deyip erer qıysañlap.

Bir-birewdi taslap ketpedik,
Dos-ek nandı bólisip jegen.
Birge júrip neler etpedik,
Eki júzli pışaqtay eken.

Kelgen waqta jeme-jemege,
Sırlarımı pash etip saldı.
Juwıp-shayğan bolar jáne de,
Meniñ awzım ashılıp qaldı.

Birınshisi emes edi ol,
Soñısqı da emestey mağan.
Inañışlıq jaqsı-aw, qurğır,
Tek usınday pánt jeseñ jaman.

JERDİŇ BETI

Jerdin beti sonday keñ eken,
Keñ bolıwdı bizge nusqaydı.
Birewlerdin aqlı kem eken,
Jerdı shegaralap taslaydı.

Mehriban ana kewlindey,
Ol hámmege iyip turadı.
Ash kózine juğım kórinbey,
Birewlerdin sorı qurıptı.

Jerdin keñliginen ne payda,
Baslarında aqlı bolmasa.
Olar jerge beredi hazar,
Daqlı qulpiradı-aw bolmasa.

ALPISBAY SULTANOV

(1947-jılı tuwılğan)

Alpısbay Sultanov 1947-jılı Moy-naq rayonında tuwılğan. Qaraqalpaqstan Respublikası Jaslar awqamı sıylıǵının laureatı (1981). Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq ins-titutın tamamlagan. «Akvarium» (1978), «Mármer tastaǵı jazıw» (1981), «Ómir ótkelleri» (1992), «Ákem haqqında áńgimeler» (2007), «Novellalar» (2008), «Dóhmet» (2008) prozalıq, «Tuwılğan jer irǵaqları» (2008) poeziyalıq kitapları, «Elim degen er edi» (2018) kitabı basılıp shıqqan. 1982-jıldan baslap Jazıwshılar awqamının aǵzası.

QARAQALPAĞIM

Babam qara bórik kiygen,
Arǵı atam Maman biyden,
Kózlerime ısıq túymeñ,
Qásterlegen óz qalpaǵın,
Elsen sen, Qaraqalpaǵım.

Patshalarǵa nóker bolǵan,
Sóz sóylep kórmegen jalǵan,
Ájiniyaz, Berdaqtan qalǵan,
Sıylaǵan qara qalpaǵın,
Jurtsañ sen, Qaraqalpaǵım.

Jánnet mákan sahra-kóli,
Aydos, Ernazardin eli,

Allayardıń tuwǵan jeri,
Bek tutqan ullı qalpaǵın,
Saw bol sen, Qaraqalpaǵım.

Dańqıńdı shıǵarıp beter,
Aǵın suw Aralǵa jeter,
Abıroyıń juldızdan óter,
Joytpaǵan ullı qalpaǵın,
Jasay ber, Qaraqalpaǵım.

KEGEYLI

Jańabayday palwan-shayır jaratqan,
Qosıq penen arıwları qaratqan,
«Aqsúnııl»dı duyım jurtqa taratqan,
Qaraqalpaqta belli elseń, Kegeyli.

Ataqlı Seytniyaz ustanı kórgen,
Qaraqalpaq duwtarına til bergen,
Jigitler Sapalaq palwanǵa ergen,
Bahadırlar jurtı-elseń, Kegeyli.

Atızları dóngen-gilemdey ǵalı,
Sende dańq kótergen Bákır, Máatalı,
Jerinde ırǵalar paxta hám salı,
Baylıqlarǵa tolı elseń, Kegeyli.

Arqada burqırıp aǵar Aqtuba,
Qızları shetinen gózzal aq quba,
Topıraǵı ǵáziyne, jeri ushıǵa,
Jurtı, xalqı abad elseń, Kegeyli.

ZIYWARDÍ ESLEW

(*Ájiniyaz shayırdıń torqalı toyı múnásibeti menen*)

Qaraqalpaq eliniń serxosh búlbúli,
Tulparlar ishinde aǵla dúldili,
Qádimiy Turannıń sahrayı gúli,
Toylarını múbárek, Ájiniyaz baba.

Sen xalqıńnıń mudam muńın tırladıń,
Jaw kelgende boztorǵay bop shırladıń,
Sazǵa salıp «Bozataw»dı jırladıń,
Xalqımnıń zıbanı, Ájiniyaz baba.

Sheriyatta minsiz xızmetler ettiń,
Ashıqlıq dástanın qaldırıp kettiń,
Bul páníy dúnyadan ármanlı óttiń,
Basırdı bir kóter, Ájiniyaz baba.

Mákanıń gúllenip Boz otaw bolıp,
Ele Jáyxun aǵar, Aralıń tolıp,
Kóllerinńen úyrek uship, ǵaz qonıp,
El Ziywarın esler, Ájiniyaz baba.

Bilim dárgayına ismiń qoyıldı,
Atıń — altın, mármer tasqa oyıldı,
Jáhán kórip qáddi-qáwmet boyındı,
Toy-toyǵa ulasar, Ájiniyaz baba.

Qaraqalpaqta bir ziyalı bar dese,
Shayırlıq sultanı — muńlı tar dese,
Xalqı ushın dańq-abıroy, yar dese,
Biz seni eslemiz, Ájiniyaz baba.

ÄREPBAY XALMURATOV

(1947-jılı tuwılğan)

Ä.Xalmuratov 2000-jıldan baslap Jaziwshılar awqamınıñ aǵzası.

KEGEYLI HAQQÍNDÁ OYLAR

Tuwǵan jerim kóz aldıma keledi,
Hár kún sayın saǵınaman sebebi.
Ózbekstan hám memizge bir Watan,
Atam meniñ qádir tutqan, Kegeyli.

Jeri jánnet, suwı shıyrın ishkende,
Aqılım alar yadlarıma túskende.
Kim umıtar oynap-ósken jerlerin,
Mendey bolıp saǵınalmas heshkim de.

Shayırlar kóp Kegeylini jırlaǵan,
Ya, táwekel, gezegimdi ber maǵan.
Gárezsizlik baxıt qondı basıña,
Gúldey jayna, góne zaman armaǵan.

Aytsañ sóz kóp Kegeylige, qullası,
Ashıqlardıñ Gárip-ashıq muńlası.

Ushırasqanda Kegeyliniñ boyında,
Qalıp qoyǵan sulıwlarıñ sırǵası.

UMÍTPA

Kulaǵımda Kúnxojanıñ sazları,
Kólinde júzedi úyrek-ǵazları,
Shıyrın-sheker jemisi mol jazları,
Kim bolsañ da tuwǵan jerdi umıtpa.

Qızları bar jawdırasqan kózleri,
Jüregiñdi balqıtadı sózleri,
Mıñ tillalıq hárbir basqan izleri,
Kim bolsañ da tuwǵan jerdi umıtpa.

Qayda tartsa nesiyberse eresей,
Awıldı umıtıp ketti deme sen,
Ámiwdiñ eñkeyip suwların ishseñ,
Kim bolsañ da tuwǵan jerdi umıtpa.

Tuwılıp erjettiñ kiyeli jerde,
Masayrap ketedi adamlar geyde,
Aytqan sózimizge bolmasın giyne,
Kim bolsañ da tuwǵan jerdi umıtpa.

Anań háyyiw aytıp besik terbegen,
Ákeñ kekil sıypap ulım bar degen,
Ishqısta, ahiw-zar barıp kórmegen,
Kim bolsañ da tuwǵan jerdi umıtpa.

KIM SÚYER

Sóyleskende kewli ashıq ańqıldap,
Kóz aldımnan ketpes sirá hasıl baǵ.
Qosıq aytar ata ǵazday ǵańqıldap,
Qarakeñdi mendey bolıp kim súyer.

Shortan dese, ya bala, — dep qarağan,
Joldaslıqqa jan berse de jarağan,
Qayda jürsem bárha yadqa alaman,
Qarakeñdi mendey bolıp kim süyer.

Bul dúnıyanıń tórt tárepın gezsem de,
Yadımdasań tuwǵan jer isen-isen be,
Kózde jasım, qushaq ashıp kelgende,
Qarakeñdi mendey bolıp kim süyer.

Dana dese danadan da dana-dá,
«Kel-há jiyen» dep shashlarımıdı tarar ma,
Ájel kelip sońǵı demdi alarda,
Qarakeñdi mendey bolıp kim süyer.

TUWǴAN JERIM — JÜREGIM

Amansań ba, tuwǵan jer, amansań ba,
Saǵıngannan ózińdi qostım jırǵa.
Künge erkelep turǵanın kórgim keler
Bayraǵınıń hárqashan biyik shıńda.

Tuwǵan jerim júregim — júrek arı,
Kóz aldımnan ketpeydi gúlzar baǵı.
Jalgızsırıp júrgende süyew bolar
Ózińseń goy tumarım moyınımdaǵı.

Hárkimniń de qımbat goy tuwǵan jeri,
Kır-qońımdı anamnıń juwǵan jeri.
Qushaǵınan kem emes óz anamnıń,
Shól-sahrası elimniń ıssı lebi.

AYAPBERGEN SEYTEKOV

(1948 — 1980)

Ayapbergen Seytekov 1948-jılı Kegeyli rayonında tuwılǵan. Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın pitkeren. «Ádalat sháhmesi» (1978), «Terezeni shoqıǵan shımshıq» (1982), «Joyılǵan soqpaq» (1993), «Toparınan bólinde aqquw» (1995) qosıqlar toplamları basılıp shıqqan. Bashqurt shayırı Gúlfıya Yunusovanıń qosıqların qaraqalpaq tiline awdargan. 1980-jıldan baslap Jazırshılar awqamınıń aǵzası.

ÁDALAT SHÁSHMESI

Biyik shıńǵa, kók teńizge, keń kósilgen dalama
Hám ápiwayı háwlılerge hám ósirgen anama.
Nur dese — nur, suw dese — suw bolǵanlıǵın ushın men
Tamırınan erkin ǵana bul dáwirge taraǵan.

Ásirlerdiń aǵlası dep jazǵım kelip turıptı,
Sahramızǵa ullı qollar qazǵanlıqtan qudıptı.
Hám tereńnen baxıt otı jarq etken soń aldında
Iláhiyda inam etken sawlatına qunıqtım.

Aspandaǵı sansız juldız ıǵbalımday móltilder,
Jaǵasında ósenlikten kók maysalı kóldiń men.
Keńislikke jamı sadıq perzent bolıp erjettim,
Qayda barsam zamanlaslar álwan isti dóndirgen.

Kútip jatqan mánzillerim sizge aytar áńgimem,
 Ómirlikke biypul aldım aqlıdı da, pámdı de.
 Parızımdı ótey alsam qáne endi, há, sháshmem!
 Baratırman óz qatarlı doslar menen báygide.

SHAYÍ KÓYLEK HÁM QOS BURIMÍ...

Shayı kóylek hám qos burımı...
 Ózgerlerden ózin bóleklep,
 Hám nazlanıp, hám de qubılıp
 Toltırғanda suwdı shelekke...

Usı sawlat, usı turqına,
 Tasıғanday suwdın aǵısı.
 Shawıp barar alǵa julqına
 Sansız tolqın talmay jarısıp.

Samal kelip soradı taldan:
 — Oǵan nege ashıq bul ómir?
 Tal sıbırlap, jańǵırdı jar da:
 — Sebebi ol — ájayıp ómir!

JAN ÚLKEM

O, árdanam, tuwıp-ósken jan úlkem!
 Meni súygen keń dalańnıń jeli ólpeń,
 Saqıylıǵın jurtqa málim, peylıń keń,
 Saǵan kimniń awmap edi ańsarı.

Kórip qır-suwıńnıń berer hasılın,
 Deydi: gáwhar-aw bul jatqan shashılıp,
 Shıraq-juldızların kókten asırıp
 TRES munarlanar áyne tań sáhári.

Neft minárları, gaz arnaların —
 Kózdıń otın alǵan kórkin-jamalıń,

Topıraǵıńdı súyip jatqan Aralıń
 Tanıttırdı ne jigittiń qaysarın.

Ańız boldı qarakólin, sur túlkin,
 Jáziyrada jeyran jeler bir dúrkin,
 Balalarınnıń sen degende birer kún
 Bar ma sózin irkip ya tawısarı?!

Ey, jan úlkem!
 Gúl kógergen tóri bar,
 Qoynıń hadal miynetinńnen tolı mal.
 Kimniń baxıt ushın bolsa shóli bar
 Sende-aw, dedim, shól qandırar káwsarı!

ERIK GÚLLEGENDE

Báhár nurı aspan kóginde,
 Jarqıradı yoshtay kewilde.
 Qanat kerip saldı oyının,
 Tınışlıqtıń kepterleri de.

Dárya tolı harlap suw aqtı,
 Diyqanlardı, jerdı quwanttı.
 Kólde quslar erkin sayranlap,
 Jer de jaydı jasıl qanatı.

Janlı-jansız súyip talwaslar,
 Ház etkendey hátteki taslar.
 Japıraq boldı mine búrtikler,
 Aylı tünde qıdırdı jaslar.

Appaq boldı erik gülleri,
 Umit boldı ótken künleri.
 Báhárinen muhabbatımnıń
 Gúldey jaynap quwant sen meni!

KEÑESBAY KARIMOV

(1948-jılı tuwılǵan)

Keñesbay Karimov 1948-jılı 27-avgustta Shımbay rayonındaǵı Shımbay xojalıǵında tuwılǵan. «Qaraqalpaqstan Respublikasına miyneti sińgen jurnalist», «Qaraqalpaqstan xalıq shayırı. 1975-jılı Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın tamamlǵan. Dáslepki qosıqları 1970-jılları járiyalana baslaǵan. «Aralıqlar» (1980), «Waqıt minarası» (1982), «Umitılǵan yarım ay» (1984), «Meniń terezelerim» (1985), «Araldan keldim» (1985), «Kóńlim mülki» (2005) poeziyalıq toplamları «Aǵa biy», «Uıllı dasht bórileri», «Aq qapshıq», «Qısıwmet», «Zardusht» romanları basılıp shıqqan. Balalardı arnalǵan «Altın teńge», «Ariq mergen» pyesaları jas tamashagóyler teatriniń saxnasında qoyılǵan. A.S. Pushkinniń, A. Blokniń, Saadiydiń shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdarǵan. 1983-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

XALÍQTAN ASQAN DANA JOQ

Meyli Áplatun bol, Elastun bol ya,
Óz kewlindi ózin sanamaǵıl toq.
Meyli alıp desin, ya desin mayda,
Bári bir xalıqınan asqan dana joq.

Ol qalpıp jıynaǵan sózdiń qaymaǵın,
Kim júyrik, kim shaban bergen bayraǵın,

Sen de onıń qazanında qaynadıń,
Bile-bilseń xalıqtan asqan dana joq.

Xalıqtı qarapayım, nadan ǵoy deme,
Onda insanlıqtan etpegil táme,
Ándiyshe artılǵan bir ushan keme,
Bile-bilseń xalıqtan asqan dana joq.

Ol alım, hám dana, hám fáylasufdur,
Sadası da bardı, bilgishi kópdur,
Qayda júrseń — basıńa taj etip júr,
Qıyal súrseń xalıqtan asqan dana joq.

Tartılsa shól bolar, tassa okean,
Tawdı titiretken mártligi ayan,
Zaman barda ol bar, ol barda — zaman,
Qulaq túrseń xalıqtan asqan dana joq.

Aldımda asıma qattırǵan aǵır,
Tuwısqanlıq eris, doslıq arqawı,
Qaraqalpaq — meniń súyengen tawım,
Meniń ushın onnan asqan dana joq.

ATA MÁKAN

Ákemniń tiklegen ılay diywali,
Aylanıp barmaqta bir tóreshikke,
Baǵdan qalǵan alma aǵashı tek te,
Meniń balalıqta kógertken talım,
Qorıqshıǵa megezep eski jurttaǵı,
Muńlı qosıq ayıp shuwıldar tek te.

Hámiwdi aǵısı tárk etkenindey,
Eski mákandı qut tárk etken qashshan...
Babam keler kúnnen kóp úmit kútip,
Ákem baǵ kógertip, jasap ebindey,

Qolda qısqa jibi gürmewge kelmey,
Soñğı saparlarga atlanıp ketti.

Men jürgen soqpaqlar joǵaldı qashshan?
Baǵqa suw ákelgen salmalar qáne?
Bárin waqıt atlı shápáatsız batır,
Bunshelli ayawsız, jónsiz taplaǵan...

Kel, ornalas meniń kókiregime,
Ata mákanım sen, qanırıp atırǵan,
Tuwılǵan mákanın umıtqan adam,
«Insan» degen atqa ılayıq ekenine,
Ózim isenbeymen....
Ne ushın áwladlar tárk etti seni?

ANALAR TÁRIYPI

Bálki, muhabbattan eń áwel basta,
Ana dóretkendur mınaw dúnyanı.
Soñıra anadan baslaǵan ómir,
Anasız atpaǵan álemnıń tańı.

Sizler — gózzallıqtıń bálent shoqqısı,
Mártlik, sadıqlıqta máńgilik úlgi.
Ilahiy pütünliktiń sarras jartısı,
Megzer ómirińiz ájayıp gúlge.

Sizsiz muhabbattı, erlik islerdi,
Hátte, kóz aldına keltirip bolmas.
Güllentip atırsız tuwılǵan jerdi,
Siz barda heshbir jük jollarda qalmas.

Sizler qıyınlıqtı, dáwir salmaǵın,
Erler menen teńdey iyinleskensiz.
El baxıtı ushın tóǵılıp qanıń,
Erlik miynet penen kózge túsken siz.

Artıq táriyplerdi súymessiz taǵı,
Qızlar, gózzal kelinshékler-analar.
Bálki, er adamnan emesdur daǵı,
Álemge muhabbat sizden taralar.

Perzent ushın oy bawırın úzilip,
Kámalǵa keltirmek payında bolar.
Armanların monshaq yańlı dizilip,
Perzent tárbiyası qıyın da bolar.

Leykin qıyınlıqtan nalıw bilmediń,
Bóbegiń kúlimlese — álem gúlistan.
Talay aqshamlarda kirpik ilmediń,
Mehriń dárya, kórkiń ájayıp dástan.

Ashıq bolsın bárha aspanlarıńız,
Qızlar, gózzal kelinshékler, analar.
Sizler eń jaqın hám mehribanımız,
Álemge muhabbat sizden taralar.

JASLIQQA ARNAW

Tolıp-tasıp aqqan asaw dáryanıń,
Jaǵasında qıyal súrgeniń bar ma?
Birin-biri quwǵan nar tolıqlardıń,
Jartasqa urılǵanın kórgeńiń bar ma?

Jasıq — ójet tolıqlarǵa megezeydi,
Jalǵasa beredi, pitpes dawamı.
Biri tuqım tókse, biri gúlleydi,
Hasla sarqılmaıdı, yoshı-ilhamı.

Jasıq — quwnaqlıq ol,
Súyiw hám dóretiw miyasar oǵan.

Alğa umtılıwlar, tınımsız gúres,
Kóterińki ruwx jarasar oǵan.

Tolıp-tasıp aqqan asaw dáryanıń,
Jaǵasında qıyal súrgeniń bar ma?
Jaslıq payıtında tasıp ilhamıń,
Emin-erkin kókirek kórgeniń bar ma?

Jaslıq megzer eken asaw dáryaǵa!

TORAŃGIL TOǴAYLARI

Nókistiń shıǵısında, batis jaǵında,
Bultay jasıl dónip tańǵı saǵımda,
Altınday sarǵayıp gúzdıń waǵında,
Sizler turar edińizler shuwıldap,
Torańgil toǵayları.

Aldın otın ushın kesip áketti,
Bazında bilqastan ot qoyıp ketti,
Aqırı, adamlar túbine jetti,
Qulaǵımnan ketpes shuwıldaların...
Torańgil toǵayları.

Jılamaqshı boldıń — jılay almadıń,
Dártlerden qayıstıń — qulay almadıń,
Ámiwdiń aǵısın qorǵay almadıń,
Shalı ańızlarǵa aylandıń búgin,
Torańgil toǵayları.

Íras, miywası joq, qıysıq tereksen,
Biraq, tábiyatqa máńgi kerekseń,
Biziń sheksiz dalalardıń derekseń,
Túslerime enip júreseń endi,

GÚLISTAN MÁTYAKUBOVA

(1948-jılı tuwılǵan)

Gúlistan Mátyakubova 1948-jılı Tórtkúl qalasında tuwılǵan. Tashkent mámleketlik universitetiniń jurnalistika fakultetinń pitkeren. «Ózbekstan Respublikasına miyneti sińgen mádeniyat xızmetkeri» (1983), «Qaraqalpaqstan Respublikası Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıǵınıń laureatı» (1993), «Qaraqalpaqstan xalıq shayırı» (2002). Dáslepki shıǵarmaları 1970-jıllardan baslap járiyalana baslaǵan. «Baxt keltirgen bahor» (1982), «Hayajonning etti rangı» (1983), «Nurli kunlar» (1984), «Oydın ostona» (1985), «Прекрасное чувство» (1987), «Sevib qolsın» (1991), «Jürek penen jüzbe-jüz» (1992), «Земля отцов» (1992), «Aytgin menga To'rtko'l haqida» (1993), «Men sen uchun yashayapman» (1995), «Intizorlik» (1950), «Jayhun jaǵasında ósken bayterek» (1996), «Daryoga botayotgan quyosh» (1998), «Izlaganlarım» (2000), «Oybaldoq» (2001), «Muhabbat yurtı» (2003), «Qalb zuráatı» (2004), «Qaytmoq uchun ketmoqdaman» (2008) poeziyalıq kitapları basılıp shıqqan. 1984-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

JURTIM

Miyweler tógilgen baǵlarǵa kirdim,
Saǵıylıǵın kórdim, ata-mákanım.
Sáhárler aǵarǵan shaqlarǵa kirdim,
Máńgiligin bildim, ata-mákanım.

Anam dep, Atam dep, balam dep súydım,
Qanlarımǵa sıñdı taza muhabbat.
Júregim keheyp ájep his túydım,
Miyrińnen tolıstı júrekte qúdiret.

Názerlerim jetpes keńliklerine,
Kewli ashıqlıqtı úyrendim jurım.
Aydın arzıwların qanatlarında,
Tek te jaqsılıqlar úlesip júrdım.

Baslarım ústinde ashıq aspanım,
Jaqsı niyetlerim, úmit-ármanım.
Erteńgi kúnim hám ótken hár demim,
Janıw-jáhánım — Ózbekstanım!

GÜMIS SUWLÍ JAĞÍSÍM

Sálem meniń gümis suwlı jağısım,
Prezident “Doslıq” dep seni atağan.
Gümis suwlarında da kewil nağısı,
Ağımlar shıraqlar nurın talasar.

Tañda bezenipseń, sulıwım meniń,
Taldıń shaqasında aspan sızıǵı.
Perdesi ashılǵan kórkem terezeden,
Taralmaqta Qızminayım qosıǵı.

Júrek dúpirine qosılar sazi,
Tereze aldına toplanar quslar.
Quslar sestinde tańnıń hawazı,
Quslar shuǵırında tańǵa alǵıslar.

Meniń gümis suwlı jağısına-yadıń,
Tariyx betin ashıp oynaydı tolqın.
Jıllar shınjırınan úzilgen attıń,
Tuyaqları kúshli, erkindir búgin.

Meniń ana sháhrim sulıw Nókisim,
Hár insan taǵdırı — baxıtlı ıqbaldur.
Qashan bunsha tatlı boldı gúl iyisi,
Bul güllerdiń atı húr istiqlaldur.

Soqpaqlar shetinde nuraǵan diywal,
Gúlsiz, baǵsız, reńsiz úyler endi joq.
Qaraqalpaq elin basqarǵan erler,
Xalqın ırza etti, kewiller de toq.

Keń, rawan kósheler tutasıp jatar,
Ullı Jipek joldıń mánzilleri.
Tórtkülden Kún shıǵıp Ústirtte batır,
Keleshek hár jastıń kewillerinde.

Endi hár qıyaban kórkem hám de keń,
Millet ruwxı kóshken ádiwli paytaxt.
Keleshek taǵdırıń teńler ishre teń,
Miymandos ata jurt — húr qaraqalpaq.

Ekinshi paytaxtı Ózbekstanıń,
Sálem meniń gümis suwlı jağısım.
Bálentler sen menen millettıń dańqı,
Nókisim ardaqlım, júregim janım.

BAĞLAR GÜLLEP ATIR ...

Bağlar güллеp atır kewlimdey tasqın,
Názik bir shaqaǵa gúl bolıp qondım.
Men onı tapqansha talay adastım,
Íssi-suwıǵına bárqulla kóndim.

Daraqlar bawırın keńnen ashtılar,
Harıǵan ruwxıma men taptım gúlbaǵ.
Baǵdaǵı hár náwshe gózзал ediler,
Quyashqa kóterip turǵan soń topıraq.

Men qongan shaqa hám japıraqlar jazıp,
Gumshalay basladı báhár keltgende.
Párwazğa shaylandım keń qanat jazıp,
Aydın sáhárlerde quyash külgende.

Ushtım keńislikler berdi kúsh-qúdiret,
Páste dálde boldı uzın daraqlar.
Talsam kelip qondım, baǵda muhabbat,
Meni kóp saǵınıp, izlep soraqlar.

Bul baǵdan jiraqlap kete almaspan,
Men ushın báhárdúr gúzi-qısı hám.

ASHÍQ ASPAN

Ashıq aspan kibi kewil tap-taza,
Júrekte girbiń joq, kókke de bult joq.
Saǵınıshlı báhár, sálem shahzadam,
Sálem, aydın sáhár, sálem jaqsılıq,
Ashıq aspan kibi kewil tap-taza.

Sálem, keń sahranıń boz torǵayları,
Keń aspan ishinde qaǵıńız qanat.
Samallar oyatın torańǵıızardı,
Búgin baslanbaqta jańa bir-hayat.
Sálem, keń sahranıń boz torǵayları.

Sálem, nartsha tallar, jazǵan búrtigim,
Erteńgi nárwanıń sen shiyrin jańa.
Mehrın tógip áne quyash qaradı,
Jerdiń aspan bolıp turǵan ármanı,
Sálem, nartsha tallar jazǵan búrtigim.

Sálem, áziz dostım atar tań jaqın,
Taǵı Nawrız keldi kókke hám jerde.

Kókjiyek qulpırar shaqmaq shaǵıp,
Bir tolqıw tuwılar pikirde-oyda,
Sálem, áziz dostım atar tań jaqın.

Ómir ótti deme ele jol uzaq,
Ele quwanışım jap-jasıl daraq,
Qansha jıl shegirip tasladım biraq,
Hár tańım ómirdiń mazmunın qurap,
Ómir ótti deme ele jol uzaq.

Sálem, báhárimniń tańı-sáhári,
Tınımsız gúressheń oylarım sálem,
Báhár quwanışı shaqmaq sıyaqlı,
Málham bolıń meniń janıma hár dem,
Sálem, báhárimniń tańı-sáhári.

ASH BAWÍRİNDÍ, TÓRTKÚLİM...

Uzaq-uzaq máskan artında,
Girbińsiz keń aspan astında,
Saǵıy quyash nurına shúmgen,
Baǵlar álwan gúline kóngen,
Bir úlke bar ıǵbalı ayday,
Balalıǵım, solmannan tayday,
Shawıp ótken...
Hár súyem jeri, —
Saǵınıshım, súyinshlerim.
...Tabanlarım,
Alıp kór yadqa,
Orpań jolda óziń kóp batqan,
Soqpaqlardan jalań ayaqtıń,
Kip-kishkene izlerin yad qıl...
Salqın Baǵjap boyların esle,
Samal gúwlep bul jaqtan esse,
Turar edim záwlim terekti:

«Aqsha bultqa tiyse kerek!» dep.
 Suw boyında uzaq qalğanman,
 Ne ájayıp oyğa talğanman...
 Aqsha jüzim, totıǵıp ketsen,
 Esle, ıssı quyashtı esle!
 Iyul, avgust — laplağan háwir,
 Lıykin, tını jaǵımlı, táwir...
 Esle qolım, — nabat reñ bağlar,
 Jügin boyğa toplağan shaǵlar,
 Tañ sáhárde ashılıp paxta,
 Qıstaw demler baslağan waqta,
 Paxtalıqqa baslaydı jollar,
 Sonda sirá tınıp-eñ, qollar!!
 Esle qálbim sol bir demlerdi,
 Hám sol jaqqa áketiñ ertip,
 Tabanlarım, kózleriñ menen,
 Alaqanıñ, sózleriñ menen,
 Qálbim, tulǵam menen sezeyin,
 Jaslıǵımnıñ tilsimli muzeyi —
 Tórtkúlim — kóz ashıp kórgenim,
 Jan ǵanamnan jaqsı kórgenim,
 Tórtkúlim meniñ!
 Saǵınǵanda kele almaspan,
 Ómir qansha, bile almaspan,
 Lıykin, solmas Ámiwde bir gül,
 Bul óziñseñ, óziñseñ Tórtkúl.
 Meni, bálkim, umıtar doslar,
 Óziñ eslep kewilimdi xoshla!
 Qosıqlarım ushsın sen taman,
 Ash bawırındı Tórtkúlim — anam!
 Ómir qısqa, jollar uzındur...
 Umıtpaǵıl shayır qızırındı...

HIKMETULLA AYÍMBETOV

(1948-jılı tuwılǵan)

Hikmetulla Ayımbetov 1948-jılı 2-sentyabrde Taxtakópir rayonında tuwılǵan. 1972-jılı Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın pítkeren. «Jalǵız terek» (1976), «Tıñlañızlar» (1985), «Úlken shańaraq» (1991), «Aq qaǵaz» (1993) poeziyalıq kitapları, «Qarabuwra» (1998), «Taxtakópir ullı dár bent ústinde» (2007) romanları basılıp shıqqan. A.S.Pushkin, M.Lermontov, V.Mayakovskiy, rus xalqınıñ «Igor atlanısları haqqında dástan», Á.Súyinniñ qosıqlar toplamların qaraqalpaq tiline awdarǵan. 1991-jıldan baslap Jazırshılar awqamınıñ aǵzası.

BUL ELDİŇ

Ulları pırge bergisiz,
 Qızları húrge bergisiz.
 Baxıtı bálent bul eldiñ,
 Altın, zer, dúrge bergisiz.

Sózi bir antqa bergisiz,
 Duzi bar qantqa bergisiz,
 Dúzi bar qantke bergisiz,
 Ellik qalası bul eldiñ.

Torgayı bálent shırlandı,
 Shayır janıp jırlandı.

Tawısqa berer irğaın,
Bul eldin sazi shirayın.

Muhabbat nurdin uyası,
Bardur kewlinde quyashı,
Joqdur qádiriniń qıyası,
Zulqarnayınğa da bergisiz.

***

...Bağda qalğanlardı oyın alıp,
Talıqqan payıtında, qashqanda xoshım.
Tartpa shılbırındı moynıma salıp,
Saygúlim, suw tulparım, jan dostım!

Júwen tuta almasam, taqımım talsa,
Astına taslamasa júdá awırdın.
Taplap ketpe meni, kewlimdi gumsha,
Saygúlim, suw tulparım, bawırım!

Waqıtsha kelgenbiz bir-birimizge,
Birge tuwmağan soń usı dá kúniń.
Iyem bul táğdirdi usınan bizge,
Saygúlim, suw tulparım, súyiklim!

AQ QUWLAR

Pár emes,
nurgá bólengen,
Ginarat shıqpas denerinen,
Iybengen jigit-jelenen,
Arıwğa megzes Aq quwlar.

Bawırman biri-birinen,
Tanıydı hátte üninen,
Tabısıp shóje kúnenen,
Úyirkelesken Aq quwlar.

Kóllerde kórsek sizlerdi,
Táshwishke salıp bizlerdi,
Aq xalat kiygen qızlardı,
Esletesizler Aq quwlar.

Nur menen suwğa taranıp,
Átirapına qaranıp,
Kewil kewilden nár alıp,
Oyınğa túser Aq quwlar.

Dushpanı shıǵıp qamıstan,
Tolqında shayday alısқан,
Jubayı betke alıstan,
Qanatlap ushqan Aq quwlar.

Jan berse onıń jubayı,
Bir oynap ósken udayı,
Aq quwdın janı pidayı,
Taranbas endi Aq quwlar.

SHAYÍRLAR

On gülden bir gúli ashılmay ele,
Sál ótiwden ómiriniń sheregi.
Xalıq iyge tartar sportshı menen,
Xoshlasıp qalıwdı rawa kóredi.

Sóytip ele qılshılдаған jigitti,
Ortaға alamız sonsha dań menen.
Onıń mólsherlengen waqıtı pittı,
Endi basqa iske jóner tań menen.

Bul jıllar ishinde atı ushın eldin,
Talay qurgá túsip shıqtı bul batır,
Tóbemizdi kókke jetkerdi, endi,
Xoshlasıp atır.

Elim dep juwırǵan azamatlardıń,
Sezdim qalayınsha súygenin xalqın.
Biraq, xoshlasıwdı shep kórmeydi dım,
Bálki, moyınlaǵan turmıstıń saltın.

Basqaǵa etsen de bul usınıstı,
Tek aytpań shayıǵa xoshlasayıq dep.
Basqashalaw pikirin bolsın durısı,
Esaplar xoshlasıw úlken ayıp dep.

Tek aytpań shayıǵa xoshlasayıq dep,
Betinđi shıyeday etip jiberer.
Iynenin ushınday sırındı serlep,
Dizilgen túymeday etip jiberer.

Pensiya ma?...Hárkim túrli saqıtta,
Kásibinen xosh aytısıp ayrılar.
Tek júrek jırlawdan qalǵan waqıtta,
Bırotala xoshlasadı shayırlar.

SAGINDIQ NIYETULLAEV

(1948–2014)

Saǵındıq Niyetullaev 1948-jılı Moy-naq rayonında tuwılǵan. Tashkent-tegi respublikalıq rus tili hám áde-biyatı pedagogikalıq institutın (1971), Tashkent mámleketlik universitetinín yuridika fakultetinín pitkeren (1985). Yuridika ilimleriniń doktorı, profes-sor. Qaraqalpaqstan Respublikasına miyneti siǵın yurist. «Men saǵan ashıqpan» (1980), «Gúlzar» (1992), «Jaqsı tilek» (2004), «Ómir haqqında oylar» (2006), «Táǵdır» (2007), «Elim meniń» (2007), «Usı eldin per-zentimen» (2008), «Qádirin de, qımbatın da óz elinde» (2009) poeziyalıq toplamları basılıp shıqqan. 1995-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

JAMANLÍǴI, QIYANETI QURISIN

Jamanlıǵı,
Qıyaneti qurısın.
(Aytıw kerek bas ketse de durısın).
Jalǵan,
Ósek,
Gıybatshılar,
Shuǵıllar,
Qashıradı bul ómirdin shırışın.

Umıtpańlar insaptı da,
Iymandı,

Hürmetlenler hadal baylıq jıyǵandı.
Keshiriñler óz waqtında úlgerip,
Nápsi degen bálesin de tıyǵandı.
Sóytseñ ómir jehilirek bolarday,
Mazmun,
Mánis,
Mañız benen tolarday.
Júreginde jaqsılıqqa orın joq,
Adamlar da quwrıp qalǵan tomarday.

Jamanlıǵı,
Qıyaneti qurısın,
Jırlarında hadallıǵım,
Durısım.
Geyde kórsem bılsh etpegen betlerdi,
Mazam qashıp,
Buzıladı shırışım.

ЕҢ BOLMASА BІR JAQSILIQ ETIŃLER

Еñ bolmasа bir jaqsılıq etiñler,
Ата, ananıń qádirine jetiñler.
Tuwǵan jerdiń qayǵısına,
Muńına,
Qabırǵańdı qayıstırıp sótiñler.

Sonda ǵана халqın qurǵın,
El abat,
Bir-birińizge bolıńızlar qol-qanat.
Sóytseñizler miyrim menen miriwbet,
Mángiliкке qurar jerde saltanat.

Sawap isleñ,
Ol da qoldan keledi,
Hadallıqqa tek hadallıq ónedi.

Jaqsılıqtan basım kelse jamanlıq,
Onday jerde iyman, insap óledi.

WAQIT

Joǵaltsañ waqtıńdı,
Izleme,
Tabılmaydı,
Otları baxıtınñı,
Alista,
Jaǵılmaydı.

Waqt ol emes aqsha,
Qaytarıp bere almasañ.
Ótse eger ómir bosqa,
Miywasın tere almasañ.

Waqtıńnı qádirine,
Jetkenler bax, dáwletli,
Dúnýada ol bárinen,
Kúshli de,
Qúdiretli.

BILINBEYDI

Ómir degen demde-aq ózgeredi,
Jaqsını da,
Jamandı kóz kóredi.
Adamlardıń shaytanı, ázázúli,
Birewge iyne,
Birewge biz beredi.

Hawa rayı kewildin qubıladı,
Bir de janıp,

Bir gezde suwinadi.

Adamlardıń shaytanı tiyse paydań,
Sonda ǵana qoltıqqa tıǵıladı.

Biri seni maqtaydı künge teńep,
Sóytıp júrip awızındı alar shenep.
Oǵan kerek hámeliń,
Óziń emes,
Dos bolıwǵa izleydi túrli sebep.

Ómir solay jaralǵan,
Kim bilmeydi,
Birew jılap,
Birewler kúlimleydi.
Ázázúller júrgen soń aramızda,
Kim ekeni olardıń bilinbeydi.

JIYENBAY IZBASQANOV

(1949-jılı tuwılǵan)

Jiyenbay Izbasqanov 1949-jılı Shomanay rayonında tuwılǵan. Berdaq atındaǵı Mámleketlik sıylıqtıń laureatı (2000), «Qaraqalpaqstan xalıq shayı» (2005), «Ózbekstan xalıq shayı» (2012). 1972-jılı Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutınıń rus filologiyası fakultetiniń pitkeri. Shayırdıń «Tulpar haqqında ballada», «Jaz ótkende», «Lirika dápterinen», «Balalıqtıń nesin aytasań», «Ómirge qushtarlıq», «Muhabbatıń almaz qırları», «Muhabbat lirikası», «Men kútken kún», «Áyyemgi ańız», «Ómir jolı», «Saylandı shıǵarmaları», «Jollarım uzaq», «Ságinish paslı», «Aq quslar» sıyaqlı birneshe poeziyalıq toplamları basılıp shıqqan. Onıń ózbek tilinde «Shabandoz», rus tilinde «Жад реба» degen toplamları járiyalanǵan. Ol birqansha klassiklerdiń shıǵarmaların qaraqalpaq tiline awdargan. 1982-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

TULPAR HAQQÍNDÁ BALLADA

Bolǵan deydi bir awıldıń tulparı,
Qayshı qulaq, kókiregi arıstay.
Ózi ábden alıs joldıń inkarı,
Shabatıuǵın ushqan qustan qalıspay.

Dábdebeli toy bolıptı bir kúni,
Tulpar bolsa bas báyige qosılǵan.

Ayırıp ótip júyriklardıń dúrkinin,
Kóz tiygendey súrnigipti tosinnan.

Sóytip tulpar qápelimde qulağan,
Qara jerdi bawırına dastanıp.
Jatqanında tap adamday jılağan,
Jawtań kózden monshaq-monshaq jas tamıp.

Sonnan baslap tura bergen baylawda,
Janıwarıń erkinlikten ayrılıp.
Ol tuwralı ayanışlı oylaw da,
Qalğannan soń doynağınan mayrılıp.

Ol báygini umıtpadı biraq ta,
Náylajlıqtan qalğan menen irkilip.
Esi tilgende at dúbiri qulaqqa,
Oqıranar ózi dúr-dúr silkinip.

Ótip ketken eń baxıtlı gezleri,
Qayta-qayta oralıptı oyına.
Taqtat tappay turğanın da sezbedi,
Mol jigerdiń darıǵanın boyına.

Bul awhaldı sezip-bilgen uǵadı,
Waqıyanıń aytar bolsam shınıǵın:
Naǵız tulpar tawсылǵanda shıdamı,
Pıturlatıp úzer eken shılbirin!

* * *

Lira — gúz payıtında tatlı sırlasım...
Jıllardıń dizbegin ertip izine.
Bıyıl da gúzetip ǵazın, tırnasın,
Mine, kelip qaldı ómir Gúzi de.

Ańsaǵan payıtında hárgiz tabılmay,
Doslardıń diydarı dilgir etedi.

Awır bir filmniń lentalarınday,
Olar kóz aldımnan bir-bir ótedi.

Sezim tebirenbesse, siyneń sógilmes,
Janımda joq ózim unatqan qız da.
Kóz jası tógilmes, kózge kórinbes,
Aylanıp ketkendey aqqan juldızǵa.

Nelerge dash bermes adam balası?!...
Ayrılıp qaldım da Qádırdańımnan —
Jigerim, kózimniń aǵır-qarası,
Jer-kökten taptırmas. Bar ma tabılǵan?!...

Waqıt rehimsiz — bermes qol ushın,
Alıs qalǵan ómir báhári derler.
Óter Güz. Kimnińdur tógip tolısın,
Onı — Ayrılıqlar máháli derler...

* * *

Men — bir meteorit árman tiyegen,
Bul ómirge asa qushtarlıqtan ba?
Ya sońınan qarlı qıs barlıqtan ba? —
Gúzdi súyemen.

Men — bir meteorit árman tiyegen,
Jıllardı janında irke almaysań,
Irke almaǵan soń máńgi qalmaysań,
Gúzdi súyemen.

Men — meteorit árman tiyegen,
Ushar tuńǵıyıqqa hár kún — hár tasım,
Ótip baratırman ómir ortasın,
Gúzdi súyemen.

Men — bir meteorit árman tiyegen,
Biri pitken menen mıńı pitpeydi,

Ağıp baratırman. Jollar kütpeydi! —
Güzdi süyemen.

Men — bir meteorit árman tiyegen,
Pursat barlıqtan ba ele az ǵana? —
Ómirimdi máńgilik ara sozbaǵa,
Güzdi süyemen.

ÁRMAN

Báhardıń saǵınıshlı tańı atqanda,
Tábiyat quyashtan mehir tapqanda,
Seni oylap janım muńǵa batqanda,
Dárya kenarında uzaq turarman.

Kózimdi ayırmay sırlı aǵıstan,
Uzap kete almay tursam jaǵıstan,
Jismimdi órtegen ǵayrı-naǵıstan,
Muhabbet qúdiretin únsiz uǵarman.

Íshqı altın tarın qolıma alsam,
Sezim sarayımda máńgilik barsań!
Jalgız maǵan emes, muńǵa unarsań,
Kún-tún kókiregime túner bul árman...

KÚTIW

Qansha suwlar aqtı onnan beri de?
Atıńdı tilimnen túsirmesem hám.
Qánaát etpedim teńewlerime,
Qáwmetiń quylıǵan músın desem men.

Bul qapa kóńlime tikpegil ǵázep —
Kel de — ahıńdı tók, meyli, ya naz et!
Qullası, diydariń hawaday hájet,
Meyli, túsınseń hám, túsınbeseń hám.

Túsine almadım mına yalǵandı:
Jaǵın degenlerden kóńlim qalǵandı,
Náylaj ótermiz be biz hám ármanlı? —
Kúndiz — oyım, tünü — túsindeseń hám.

Maǵan dárman edi, janım, ǵapleriń,
Mehir tolı kózler, otlı lábleriń!
Tógilgende qatra-qatra dárterim,
Bir qanat qaqqadıń qusım desem hám.

Qaralangan qaǵaz... ońlı-solımda:
Íshqı pıdayısı ettiń sońında!
Eger kelmes bolsań endi ońımda,
Qıyal gúlzarıńıń ishındeseń. Qal!...

MURATBAY NÍZANOV

(1951-jili tuwılǵan)

Muratbay Nizanov 1951-jılı Kegeyli rayonında tuwılǵan. Qaraqalpaq mámleketlik universitetin pitkergen.

«Qaraqalpaqstan xalıq jazıwshısı», Berdaq atındaǵı mámleketlik sıylıqtıń laureatı. «Usınday da boladı», «Kúlkim keledi», «Nishana», «Sizge bolmaydı», «Adam kúldirgeni ushın», «Jat jurttaǵı jeti kún», «Aqshagúl», «Rasın aytsañ uradı», «Adam jamanlasañ zeyniń ashıladı»,

«Eki qanxor», «Ǵáziyne», «Jaqında qızıq boladı», «Aqıret uyqısı», «Dushpan» hám taǵı basqa gúrrinler, povestler kitapları, sonday-aq, «Tanılamalı shıǵarmaları»nıń I, II, III, IV, V, VI, VII tomları basılıp shıqtı. Ol sońǵı jılları kinoscenarist jazıwshısı sıpatında «Tank», «Urı», «Kurort» sıyaqlı onlaǵan kinofilmleri menen keń jurtshılıqqa tanıldı.

M. Nizanov 1991-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

ÁDEBIYAT HÁM BIZ

Birew ózin «Ibrayım» der,
Birew «Shıńǵıs Aytmatov»!
Men otırman bundaylarǵa,
Teńew tappay bas qatıp.
Shıǵarması parden jeńil,

Ózi turar tas basıp.
Qosıqları qara jarma,
Qatılmaǵan asqatıp.
Povestinde qaharmanlar,
Júrer mázi ǵap satıp.
Sınshılardıń «kózin baylap»,
Sın jazdırar maqtatıp.
Ilham degen suw tulpardı,
Qoyǵan qashshan aqsatıp.
«Qálimbetler»¹ saw bolǵanda,
«Urar» edi-aw qacsatıp.
Eń jamanı — oqıwshılar,
Barar kem-kem maslasıp.
Ádebiyat bunday halǵa,
Tırǵan talay duslasıp.
Sınshılardıń dárpenbese,
Jeńe almasañ mushlasıp.
Ádebiyattıń «Ádeb»i joq,
«Uyat» ketti ushlasıp.
Qodireń qosıq kirip keler,
Qolǵa-qoldı uslasıp.
«Remontshı» shayırardıń,
Alaqańın kús basıp.
Barlı-jolqı talantına,
Sayqal berer uqshatıp.
Sóz iyesin tabar deymen,
Jazǵan bolsam uqsatıp.

SHAYÍR JOLDA, SHAYÍR RULDE

Xalıq shayırı eski «Matiz»de,
Kiyatırsa, «Kaptiva» izde,
«Ba-ba»lattı, jol ber, dep, bizge».

¹Qálimbet — Sınshı Qálimbet Sultanov

Shetke shıǵıp qarasa oǵan,
 Rulde bir qıpsha bel janan.
 «Kim eken-ay?» dedi jeńgeyge,
 — Qızbay-aq qoy, bul qız sendeyge,
 Qaramaydı, dedi hayalı,
 Seniń sol júrisiń bayaqı,
 Bul qız ekinshisi bir baydıń,
 Haslı-tegi qızı Shımbaydıń,
 Tóǵızınshı klass sawatı,
 Biraq sennen ótimli gápi,
 Telefonnan piter jumısı,
 Xanshalarday júris-turısı,
 Sen Tashkentten ótpeseń arman,
 Ol dúnyanı aylanıp bolǵan,
 Shala sawat birew kúyewi,
 Haram aqsha kókten súyewi,
 Menshik etip kolxozdıń mülkin,
 Shıǵa keldi bay bolıp bir kún.
 Al, sen bolsań qorqıp sayañnan,
 «Qálem haqım zıyat, dep, alǵan»,
 Eki márte qaytıp ótkerdiń,
 Tek men saǵan qatın bop keldim.
 Biyhayalaw birew bolǵanda,
 Túyinshigin túyip solmanda,
 Tartar edi, «tórkin qayda?» dep,
 Háy, kózińe qarap aydasesh!
 Tas bolmasa turǵan mashınǵa,
 Urayın dep qaldıń-ǵo, zorǵa,
 — Awa, qatın, quday saqladı,
 Jaǵıń-ám bir tınım tappadı...
 Bir waq «Matiz» óshti pır-ırlap,
 Hayal jayaw ketti tońqıldap,
 Tap usı gez shayır kewline,
 Oyda joqta ilhám keldi de,
 Tóǵıp saldı usı qosıqtı,

Jep-jeńil bop soń jolǵa shıqtı.
 Óter «Jip»ler, «Malibuler»de,
 Buǵan názer salmas bir bende,
 Bul halǵa da kózin úyretip,
 Yarım aqshamda qayttı súyretip.

JUWASQASHAǴAN

Birewler tas atar, turıp tasadan,
 Jaǵdayın biler ol — kórinbes saǵan.
 Meniń tájiriybemde, turmıstan tıygen,
 Adamnıń eń sumı — juwasqashaǵan.

Shaytanday, ishińe kirip shıǵar ol,
 Tili menen janın otqa jaǵar ol.
 Nabada, kimgedur tússe sayası,
 Túni menen uyqılay almay shıǵar ol.

EKI HAL

Men hayran qalaman geybir jaslarǵa,
 Jumis qaldırǵandı máp dep oylaydı.
 Al, men jaslar menen qap qoldassam da,
 «Aǵa, pensiyaǵa shıq» dep qoymaydı.

BIR ÓJET INIME

Inim, ózińdiki ózińe maqul,
 Házir aytqan menen gápke kirmeyseń.
 Jasıń qaytqan gezde tolısar aqıl,
 Biraq, qayda jumsarıńdı bilmeysen.

SEN SONDAY SAQSAÑ

Sonday saqsań, muzday suwdı-ám úpleyseń,
 Awzıń kúyip, duqtır izlep júrmeyseń.

Birew súyrep, birew meshewlese de,
Täwekeldiň köshesine kirmeyseň.

Tayawlamay tıñq suwdı keshpeyseň,
Özligiñnen shıyelgendi sheshpeyseň.
Jurtlar jeti ólshep, bir kesip atsa,
Sen on tórt ólsheyseň, biraq, kespeyseň.

TÁN ALĞIM KELMEYDI SENI, KEKSELİK

(Házil)

Tán alğım kelmeydi seni, kekselek,
Inanbasañ kóre-ğó óziñ tekserip.
Tisim ketikligin aytarsañ, bálkim,
Ol balalığımnan qalğan estelik.

Tán alğım kelmeydi seni, kekselek,
Inanbasañ kóre-ğó óziñ tekserip.
Umıtshaqlıgımdı aytarsañ, bálkim,
Ol jaslıgımnan bir miyi geshshelik.

Tán alğım kelmeydi seni, kekselek,
Inanbasañ kóre-ğó óziñ tekserip.
Jumis dese et betimnen taslayman,
Erte qaytqanı bolmasa, kesh kelip.

Tán alğım kelmeydi seni, kekselek,
Inanbasañ kóre-ğó óziñ tekserip.
Eñkeyip qapsañ dep külerseñ, bálkim,
Jorta qılaman ózim tilsuqtan seskenip.

ÁBILQASIM ÓTEPBERGENOV

(1951-jılı tuwılğan)

Ábilqasım Ótepbergenov 1951-jılı 5-mayda Türkmenistan Respublikasınıñ Góne Ürgenish qalasında tuwılğan. 1968-jılı Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutınıñ tábiyattanıw fakultetini tamamlagan. «Qaraqalpaqstan Respublikasına miyneti siñgen mádeniyat xızmetkeri» (1994), «Shuxrat» medalı (1997) iyesi. «Tamshılar» (1982), «Bulaqlar» (1990), «Dúnya bir ájayıp jaydur» (1993), «Dozaq ishinde» (1993), «Ashılmağan sır sandığı mendedur» (1994), «Eger kewlimdi xosh etse...» (1996), «Allañdı umıtpa» (1997), «Allada esap bar» (2007), «Áy, insan» (2007), «Künshıgıs muqamları» (2007), «Sálmen iyshan — dóhmet qurbani» (2007), «Kimgе кеңдур, кимге тәрдур бул дүнья» (2008), «Xalıqtan danaman, dep oylama» (2009) atlı qosıqlar hám «Oynama, bala» (1984) gürriñler hám «Dozaq ishinde» (1993) romanı basılıp shıqqan. Türkmen jazırshısı B.Seytaqovtıñ «Qız salığı» romanın, türkmen shayırı A.Mamedovtıñ «Kewlimniñ shar aynası» qosıqlar toplanım qaraqalpaq tiline awdarğan. 1993-jıldan baslap Jazırshılar awqamınıñ aǵzası.

MÚRIWBET YAXSHÍ

Jurttan kóp bilmeymen, biraq aytarım,
Bes kúnlik dúnyada múriwbet yaxshı.

Suwdan taza, süttän aq bolsın arın,
Bes künlik dünyada müriwbet yaxshı.

Urıs-qağıs qırğınların salmağı,
Mın ese awırdur tastan tawdağı,
Turmadı qulpirip insannın bağı,
Bes künlik dünyada müriwbet yaxshı.

Kóz ashqalı urıs penen kelemiz,
Aqibeti jamanlığın bilemiz,
Bile tura tisti qayrap ölemiz,
Bes künlik dünyada müriwbet yaxshı.

Adam tábiyatı neden jaralğan?
Bul sorawğa juwap tappay hayranman,
Urıstan kim qashan abıray alğan,
Bes künlik dünyada müriwbet yaxshı.

Ómir jalğız ret berilgen bolsa,
Nesiybe tam-tamlap terilgen bolsa,
Baq basqa ómirde bir márte qonsa,
Bes künlik dünyada müriwbet yaxshı.

Sol qonğan baxıttı bilse jigitiñ,
Jaqsılardıñ alsa aql-úgitin,
Úzbese keleshekten arzu-úmitin,
Bes künlik dünyada müriwbet yaxshı.

Aldap pánt beriwdi oylamağıl hesh,
Biyinsap, biynamıs bolmağıl hesh pes,
Jaqsılıq islegil bolsa dağı kesh,
Bes künlik dünyada müriwbet yaxshı.

Hámmeni ózindey kórse, sıylasa,
Haq jolında shiyrin jandı qynasa,

Jetpesinge názer salıp qollasa,
Bes künlik dünyada müriwbet yaxshı.

Atım qalsın deseñ jaqsı sıpatta,
Kúshlige ázzini qaram, qıynatpa,
Kún shıqqanğa deyin gáplette jatpa,
Bes künlik dünyada müriwbet yaxshı.

Táme eñ birinshi insannın qası,
Támegóydiñ batpas boyına ası,
Hám shıqqas daw menen jánjelden bası,
Bes künlik dünyada müriwbet yaxshı.

Hámeldi kóz etip támе etpegil,
Hesh jerde miynetsiz nan joqdur jeñil,
Kewliñdi «Haq!» — tutıp «Yaratqan» — degil,
Bes künlik dünyada müriwbet yaxshı.

Sonda muradıñ da hasıl boladı,
Iyeñ isiñ aqla, ahsat qıladı,
Telek dänge, arshañ zerge toladı,
Bes künlik dünyada müriwbet yaxshı.

BUL DÚNYA

Kimlerdi kórmegen, kimnen qalmağan,
Adamata menen jaslı bul dünya.
Bárin bir shetinen áste jalmağan,
Aydarha sıpatlı, baslı bul dünya.

Dúnya deyip jandı otqa jağamız,
Ótirik aytıp suwdan qurı shıғamız,
Onıñ ushın haqqa nasaq taғamız,
Bárinen aybatlı pátli bul dünya.

Dünyanın keynine jetpegen heshkim,
Ol sızğan sızıqtan ótpegen heshkim,
Qansha dáwrın súrseñ, uzağı bes kún,
Sonda da pal yañlı, tatlı bul dúnya.

Bul sonday jorgadur, suwday ağılar,
Keshe-kúndiz segbir tartıp sabılar,
Aqır bir kún súrnigip kep jıǵılar,
Ázeliy usınday zañlı bul dúnya.

Hádden asıp umıttırıp qudaydı,
Tıñlamas hesh waqıt — awhaldı jaydı,
Aldap suwlap bir kún qattı mataydı,
«Bul panı-yalǵanshı» atlı bul dúnya.

Íshqına más etip bizdi oynatıp,
Esap-sansız laǵlı-marjan jıynatıp,
Keyin atar zañǵar tasada jatıp,
Sonıńday opasız loli bul dúnya.

Birewlerge ada bolmas pal bergen,
Birewlerge mal ústine mal bergen,
Birewlerge ólemata hal bergen,
Záhár aralasqan palı bul dúnya.

Aǵanı inige dushpan áylegen,
Urisqa-jánjelge qushtar áylegen,
Qanjar urıp bolıp pushman áylegen,
Qolı barlıq waqıt qanlı bul dúnya.

Kóz bir qısım topıraqqa toladı,
Gúlin qazan urıp bir kún soladı,
«Alla bir kún amanatın aladı»,
Demeydi-aw, eneǵar dáli bul dúnya.

ÓTEBAY SÁRSENBAEV

(1951 — 2011)

Ótebay Sársenbaev 1951-jılı 3-oktyabrde Kegeyli rayonında tuwılǵan. Qaraqalpaq mámleketlik pedagogikalıq institutın pitkergeñ. «Júrek tebenisleri» (1982), «Qaydasız, aq quwım» (1984), «Assalam, jaylawım» (1985), «Xarakter» (1988), «Samanbaydın balaları» (1990), «Shıñqobız», «Jańabazar ápsanaları» (1992) toplamları basılıp shıqqan. 1983-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

AQ QUW

Hadallıq baqshasın sayranlaǵanday,
Kókte qanat qaǵıp tınbay aq quwlar.
Samal julqıp alıp qashqan sharshıday,
Aydıń ústın sharıqlaydı, aq quwlar.

Aq mamıqtay aydınlarǵa shashılǵan,
Sayran etin arıw qızday, aq quwlar.
Qanatıńa kóz toyatım asılǵan,
Maǵan ilham berip ketin, aq quwlar.

Aq otawda Ájiniyazdın namasın,
Tıñlap turıp moyın burǵan, aq quwlar.
Eske salıp báhardıń aq lalasın,
Júregime tolqır salǵan, aq quwlar.

Shariqlañız, qanatıñız talmağay,
Bawır basıñ keñ aydınlı kólime.
Jurt álemde maqtap júrgen paxtaday,
Appaq turqıñ pitkey dağı kewlime.

HAQ ADAM

Haqıyqatlıq oshağında,
Kósew bolıp qarıladı.
Alamannıñ ortasında,
Hağın ayıp jarıladı.

Peylı-ıqpalı qaralardı,
Dúziw jolğa salsam, — deydi.
Júrekleri jaralardı,
Shın dos etip alsam, — deydi.

Sezimi pák adamlardı,
Jayaw izlep ketsem, — deydi.
Bulttay júzgen gúmanlardı,
Párshe-párshe etsem, — deydi.

Kewli bárin aňğaradı,
Talaylardıñ nadanlıgıñ.
Duyım jurtqa daňğaralı,
Nárestedey hadallığı.

MÁTIBAY BERDIEV

(1951-jılı tuwılğan)

Mátibay Berdiev 1951-jılı 5-mayda Xojeli rayonında Sarışúñgil awılında tuwılğan. 1973-jılı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutın pitkeren. «Quyash kúlip qaray basladı» (1992), «Haqıyqatlıq» (1994), «Jańğırıtıq» (1996), «Máñgilik reñler» (1997) poeziyalıq toplamları, balalarga arnalğan «Awıl balası» (1997), «Palwan — Satıbaldı Mıltıqbaev» (1997) kitapları basılıp shıqqan. 1994-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıñ aǵzası.

UMÍTILMAS KÜNLER

Nálsheniñ aq tamır shıǵarǵan kúni,
Kewildiñ juwılıp aǵarǵan kúni,
Buwdaydıñ sabagı iyilgen kúni,
Al, qızdıñ birinshi súyilgen kúni.

Sol arıw jolında órtendim men de,
Otlı názerinen denemde daq bar...»
...Jaslardı gúzetip jazdıñ keshinde,
Sırların ishine saqlaydı aq tal...

GÚZ

Qarayman gúzdıñ betine:
Piyada sarı saqallı.

Jası űlken eken őzi de,
Miynette qabargan qoli.

Ákege megzes kelbeti,
Uqsasar táǵdirleri de —
Aldına kelse perzenti,
Bawırı erimedi me?

Keldi gúz qırman basına,
Qızılalıp atır altın dán.
Otırdı dasturqan basına,
Puwı burqırar ıssı nan.

Aylanıp paxta dalasın,
Elge ırza boldı ol.
«Xalıq baylıǵının xanası,
Közge sürme», — dedi ol.

Qarayman gúzdiń júzine:
Piyada sarı saqallı.
Qaraqalpaq dúzinde
Keń adım atıp baradı...

* * *

Bákim, kóp sıpatlar kerek adamǵa,
Jáhándi keńirek kórmeklik ushın,
Mánisin tereńirek bilmeklik ushın,
Kóp sıpatlar kerek bolar adamǵa.

Jıllar ótken sayın shiyelenisetuǵın,
Sheshiliwi kerek máseleler bar.
Esitseń qabırǵań qayısatuǵın,
Sarqılıp tawсылmas suwıq xabarlar.

Keń saray atalmış ana-jerimizdiń,
Ele kóp ójireleri qarańǵı....

Mazmunlı ótiwi tiyis ómirdiń,
Gáwhar shıraqları jaqtırtısın jandı.

Bıraq,
Muzlar bar júyleri sótilmey atqan,
Tabanı qırq jariq perzentleri bar.
Boliw ushın dúnya bir pütün bostan,
Ele hám kóp nanlar jabılıw dárkar.

Zeyini shar aynalı zánǵileslerim,
Qıyın wazıypalar kúter sheshimi.
Biz sheshpesek, onı sheshe alar kim,
Aqıl-parasatlı zánǵileslerim.

TUTQIN

Dıqqatımdı tartar usı nur, sáwle,
Men oǵan tutqınman ne ushın nege?
Ketsem kózler jetpes alıs-alısqa,
Meni kútip alar tanıs jaǵısta.

Geyde terezemnen áste sıǵalap,
Jańa qosıǵımdı oqıydı urlap.
Men qayda barsam da baradı sonda,
Men qayda tünesem, tüneydi ol da.

Gáhi mennen burın erte oyanar,
Möldir bulaq kibi kónlimdi shayar.
Sonda men qolınan keledi tutqım,
Men oǵan tutqınman, ol maǵan tutqın...

XALIYLA DÁWLETNAZAROV

(1952-jılı tuwılǵan)

Xaliyla Dáwletnazarov 1952-jılı 10-fevralda Kegeyli rayonınıń Xalqabad elatında tuwılǵan. «Qaraqalpaqstan xalıq shayı» (2016). Nókis mámleketlik kórkem óner uchılıshesin (1970—1975), Qaraqalpaq mámleketlik universitetiniń filologiya fakultetiniń pitkeren. (1980—1985). «Xat», «Sen maǵan kerekseń», «Sen jaqsı qızsań», «Ashıq bolmaǵan kim bar», «Xosh qal, jaslıǵım», «Álwidag, muhabbat, álwidaǵ», «Dos bolıw hámminin qolınan kelmes» poeziyalıq kitapları hám «Hásiret hawiri», «Paraxatshılıq haqqında sóz», «Anama xat», «Búlbúl pıǵanı», «Iyesiz jurt», «Qaraqalpaq bayazı», «Ziywariy shejire», «Álwidaǵ, muhabbat, xosh qal jaslıǵım» poeziyalıq hám nasrıy poemalar toplamları basılıp shıqqan. 1991-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıń aǵzası.

QARAQALPAQ IRǴAǴI

Jibimes janlardıń bawırın eritken,
Úmit shashbawların birge órisken,
Kewillerdi jaqsılıqqa jeritken,
Sózi shiyrin, qaraqalpaq irǵaǵı.

Náresteniń sulıw shúldirisinde,
Gúldirmamaların gúldirisinde,
Saǵım bop jol silter úrgin ishinde,
Kósh basında, qaraqalpaq irǵaǵı.

Xalqım kóksinde qup ájep mórlengen,
Háyyiw aytqan, besik penen terbelgen,
Sırǵırlap tógilgen gúmis-zerlerdey,
Húr, azada, qaraqalpaq irǵaǵı.

Gáda bolıp ketsem elge qaytarar,
Danalıq násiyat-aqıl ayta alar,
Tawday gúñirener, kóldey shaypalar,
Búrkit párwaz, qaraqalpaq irǵaǵı.

Kúnniń zer shuǵlası, Ay nurı sende,
Qılısh-qalqanlardıń dawırǵı sende,
Súyrik sezimlerdiń bawlıǵı sende,
Jır uyası, qaraqalpaq irǵaǵı.

Qolı jaǵasında, tilde shúkiri,
Appaq ay — Anamnıń oyı-pikiri,
Ushqın shashqan Pirlesh porxan zikiri,
Ot-jalınlı, qaraqalpaq irǵaǵı.

Ákemniń qarlıqqan harǵın úninde
Gúller jılwasında, búlbúl tilinde,
Meniń júregimniń hár dúrsilinde,
Dolanarsań, qaraqalpaq irǵaǵı.

MIYRAS

Náwpirli bolsa da eń arǵı saǵam,
Qurǵın, abıraylı ótse de aǵam,
Jartıwlı dúnya-múlk qalmadı maǵan,
Turmis, kún kóristen basqasın aldı.

Bildim, kim haq bolsa keliser isi,
Írisqı-nesiybeden qurımas pisi,
Ballarımniń hadal jep tisi,
Qánaát bizdi óz jolına saldı.

Qansha jarlı bolsam, sonshellı bayman,
Tuwrı bolıp jüdä kóp tapqan paydam,
Xalıqshıl, arshıl, därtshil sezimler qaydan,
Ol mağan ákemnen miyras bop qaldı.

***

Ballarım qustanı etpegey bizdi,
Jazmış ómirimdi uslayınsha düzdi.
Jüregim kóbinshe narazı menen,
Kewlim sádeplerin dárt talay üzdi.

Namıstı eñ biyik mártebe uqtım,
Heshkimniñ ırayın kelmedi jıqqım.
Qosıqtan basqağa qoymadım ıqlas,
Dúnya jıyıwğa dim uqpsız shıqtım.

Ómir jolında kóp dıǵırıq, ótkel,
Perzentlerim aqıl monshaǵın sótpen.
Biraq bir baylıq bar, jetiñ parqına,
Onı ata-babañ qaldırıp ketken.

Gúná batpaǵınan bolsañız saqıt,
Iǵbal sayǵúligin mingizer waqıt.
Jaqsılıq mülki der: qádir tutqaysız,
Bul miyras Sizlerge keltirer baxıt!

ISHQIN TIYIGI KOKSIMDE QALSIN!

Sen muhabbattı, men tańdı kórdim,
Men qosıǵımdı, sen shashın órdin,
Sen zawıq shashın, men táshwish terdim,
Sáwgi — laplama otına salsın!

Men jangán Quayash, sen appaq Aysañ,
Biz kámbaǵal, sen húsinge baysañ,

Biyshara kewlim, nege jılaysañ?
Yar dep ilaya júregim talsın!

Men hayran uya, sen baxıt qusı,
Men gúrsinis... Sen shadlıq kúlkisi,
Nishana bolıp júregim túsı,
Ishqın tıyığı, kóksimde qalsın!

Sen sózi shiyrin, sen qálem qassañ,
Men nárwan talday, sen narttay jassañ,
Shashın dar bolǵay — sen meni assañ,
Jállat kózleriñ janımdı alsın!

WAQIT

Dilbarǵa megzeysiz men árman etken,
Bir gezleri mağan ákelgen baxıt.
Jibergim kelmegen...
Ketip qalǵansız,
Sizlerdi ezilip esleymen, Waqıt!

Talay kúttim, talay shaǵladıq birge,
Biraq, esimde joq xoshlasqanımız,
Men qáterjam edim,
Sizler esapsız...
Tún tez kelip, keshirek atsın tañımız.

Búgin eglenbeysiz, sizler asıǵıs,
Tınbay zımırasar, saat tilleri,
Jáq, irkiwim kerek, alıp qalarman,
Hár etken isimde... basqa bilmedim.

Haǵlaysız dáryalar súwretine kirip,
Kózlerimdi ertken tırnalar bolıp.

Iziñizden qarap qalaman biraz,
Kókirek sezimlerge ketedi tolıp.

Shıñırıp ótesiz poezdlar kibi,
Tıprshıy baslayman, qalmaw kerek kesh...
Izlermen, Tappaspan erteñ Sizlerdi,
Endi... júregimde tınıshlıq joq hesh!

QAYAQTA?!

Dúnya bolğan sayın ilimge jetik,
Haqıyqattıñ altın tarağı ketik,
Muhabbat zamanı ketken be ótip,
Gárip ashıq — Shahsánemler qayaqta?

Kókirekten azmaz shıgarıp háwir,
Sáwir kelse biraz boladı táwir,
Eldiñ táshwısh júgi túskende awır,
Talmay kótererlik beller qayaqta?

Kewiller hayrana, ármanlar tuwlar,
Sezimler — qanatı qayırılğan quwlar,
Talıqsıp Aralğa jete almas suwlar...
Ámiwde siresken señler qayaqta?

Hesh adam jazmıshta jazǵannan ozbas,
Urpaqlar — ómirde qorǵandur tozbas,
Úmit qayıqların ǵarq eter kóz jas,
Móldiresip baqqan kóller qayaqta?

GÚLSHEHRA RAXIMOVA

(1952-jılı tuwılǵan)

Gúlchehra Raximova 1952-jılı Tórtkúl qalasında tuwılǵan. Tashkent mámleketlik universitetiniñ jurnalistika fakultetiniñ pitkeren. «Qaraqalpaqstan xalıq shayır». Poeziyalıq dóretpeleri 60-jıllardan baslap járiyalana baslaǵan. «Isenim», «Ana mehri», «To'rtko'l bahori», «Yurtim ardog'im», «Hayot-mamot va Hosimbek» poeziyalıq hám prozalıq kitapları basılıp shıqqan. 1982-jıldan baslap Jazıwshılar awqamınıñ aǵzası.

USHÍRASA ALMAYMÍZ

Qanjarsız ot penen bawırımdı tilgen,
Nurlı kózlerime dúnya qarañǵı.
Qálbiñe sıymaǵan zor quwanış penen,
Sen meniñ ómirimde teñsiz bar joǵım.

Qadalar tamaqqa aytalmaǵan ósh,
Jıláp turıwların yadıma tússe.
Bul paytaxt keñ sháhár qalmaydı bop-bos,
Sen meni kórgende qus bolıp ushañ.

Qızǵanıshlı qáteler ómirime sherik,
Sıyqırlar pák ómir, ıshq, hiyle menen.
Bunnan soñ, ayt qalay jasıyman tiri,
Basımda tas qatqan muz pikir menen.

...Bolmaydı küygende jürekten tanıp,
Nurlantıñ baxıt bolıp ümit tanımdı.
Süydim pütün ómir ishimen janıp,
Bir awız sóziñe berip janımdı.

Endi gey jürekke qulaq salmaymız,
Toyğansha kóz jastıñ posalarınan.
...Bul dünya, ol dünya ushırasa almaymız,
Bas urıp hám Törtkül kóshelerinde.

BAXTÍMSAN

Kóz jumıp dünyadan jalğız ótemen,
Küydirer kúymegen bawırımdı ótinish.
Sen ishken antlardan janıp ketemen,
«Ah» sheger kóksimde jürek natnısh.

Qızğanış hár bále jawdırdı basqa,
Sen kelseñ bul jismim aylanar tasqa,
Ne ushın bir ómir jolımız basqa,
Kelmeseñ kózlerim ğarq bolar jasqa.

Nawqıran basımnan shashpas gız qazan,
Túsinse kewlimdi güllegen báhár.
Iyeler óziñ joq bul úydi hijran,
Qara kózlerime sıymaydı jáhán.

«Óziñ kel, janım» dep qıynama meni,
Sensiz bul dünyadan jalğız ótemen.
Otlı qıyalıñnan quyashtay sóñıp,
Bir ómir dártıñnen janıp ketemen.

Jürek buyrıǵınan shetley almaymız,
Heshkimge bergisiz baxtıñ edi gey.
Ajırılıp hám bizler ajırasa almaymız,
«Kelmeymen» dep jáne izlep keldiñ gey.

Jürekke bul soqqı neniñ inamı,
Kewil jılaydı dep oylamadıñ ba?
Durıs, ápiw etiw mümkin ğınanı,
Jaqsılıqtıñ janın qıynamadıñ ba?

Soğan isendiñ be, ótti jábirin,
Qálbim gór, tilim lal, tuyǵıların tul.
Juldızlar — aspanga shashılǵan hawırım,
Waqıt bizdi ózine etedurlar qul.

WATAN — JAN HÁM TÁN

Ayt pa «Watan» sózin sıbırlap,
Qapalıǵım joq kekselikke.
Bir-birewdi qushıp, qádirlap,
Jettik, shúkır, erk-biyiklikke.

Mıñ jıllıq taw-taslar kúlimlep,
Súysen jerdı lábleriñ muzlap,
Qálbtegi tas ketse birimlep,
Tursa jeñis bizdi alǵıslap...

Bunnan basqa dáwranıñ bar ma,
Baǵış etiwge jetsen barlıqqa.
Kewlinde ármanıñ bar ma,
Ketsen sıñıp baxtıyarlıqqa.

Hárkim ózin jolǵa salǵanda,
Keldi, shúkır, bizge bekzatlıq.
Dúnya ózin qolǵa alǵanday,
Jer júzinde tınıshlıq, Azatlıq!

MAZMUNÍ

Poeziya gúldástesi	3
<i>Ayapbergen MUWSAEV</i>	
Tárip	10
Qayda	12
<i>Seyfulgabit MÁJIYTOV</i>	
Óner — bilim	14
Márt jaqsı	15
Erlık dárkar	17
<i>Qazı MÁWLIK</i>	
Gázzeli Shımbay	19
Jasargan ilham	24
<i>Qasım ÁWEZOV</i>	
Quyash	25
Báhár keldi	26
<i>Abbas DABÍLOV</i>	
Jenjen jaqsı	30
Námárt jigit nege dárkar?	32
Fronttan harmasın	33
<i>Sadıq NURÍMBETOV</i>	
Perzentim	36
Shuǵıllarǵa	38
Hújanım	40
<i>Dáwletiyar QASÍMOV</i>	
Jańalıq keldi	41
Jańa ómir	42
<i>Tajıaxmet SEYTMAMUTOV</i>	
Kamal tap	44
Ómirge keler payda joq	45
<i>Mırzaǵalıy DÁRIBAEV</i>	
Qálbiyke	47
Qonırat	49
<i>ızbasar FAZÍLOV</i>	
Qara qoy (Ótken ómirden)	53
Búgin awılımdı aralap júrmen	55

Jolmurza AYMURZAEV

Ulim, tuńla	58
Yar-yar aytayın	59
Elin menen bolǵıl teń	59
Bolar	60
Qara tal	61

Ámet SHAMURATOV

Jazdıń ayı	62
Tıl	63
Ámiwdárya	64

Dáli NAZBERGENOV

Qosıǵım	65
Pushkin	66
Jarasar	67

Rambergen XOJAMBERGENOV

Nesiyben toqtalıp, ırısın kesiler	68
Megzettim	69
Orınsız jerge óshikpe!	69

Nawrıız JAPAQOV

Alma	71
Jaz	72
Qaraqalpaq, ózbek birge tuwısqan	73
Qara teńiz	73

Mıyırǵal ORJANOVA

Qırqız benen Aral teńiz arası	75
Yalta	77

Artıq SHAMURATOV

Sulıw	78
Ne jaman	79
Men jerikpen ómirge	80

Tilewbergen JUMAMURATOV

Ómirimniń lirikasınan	82
Tolqında	85
Jaqsı perzent — ómirimniń qanatı	87

Baynıyaz QAYIPNAZAROV

Xalıqma	89
Men senin bir shaqarman	90
Bolsań	91

Märyam QASIMOVA

Ämiw boyın jaylağan	92
«Qırqız»ğa keliñ, joldaslar!	93

Xojabek SEYTOV

Qanalas xalıqız	95
Ada bolmas dástanı	96

Joldas SEYTNAZAROV

Jürek otı	98
Jaslarğa	99

Xojamurat TURİMBETOV

Soqpaq	100
Doslıq — okean	101
Ay, Watan	102

Qarmıs DOSANOV

Bilgiñ kelse xalqım qaraqalpaqtı	103
Ämiw jaǵası	105
Alǵanıñ kóp xalqıñnan, bergeniñ az	105
Tañ samalları	106

Karamatdiyin SULTANOV

Aqdárya depterinen	107
Sende bir gül kórdim	108
Jolawshı hám dúkánshı	109

Tájetdin SEYTJANOV

Xalqım	111
Tüwel jasamasañ qatarın menen	113

Qalıy JUMANIYAZOV

Alma aǵaşı	115
Adam bolgım keledi	116
Perzentim	116

Óserbay XOJANIYAZOV

Maqpalkól	118
Quwanaman	119
Poeziyaga mirat	120

Babash ISMAYLOV

Ne sulıw?	122
Awılım haqqında qosıq	123
Kishkene shóp te kóz awırtadı	124

Galim SEYTNAZAROV

Aǵalarım bar meniñ	125
Qız dawıslı tırnalar	130

Joldasbay DILMURATOV

Kelgenmen bul dúnyaga	131
Dostıma	132
Jaslıǵıma názer salıp qarasañ	133

Ibrayım YUSUPOV

Jaña ásirge	135
Türk ulısına («Qırq qız» dástanına arnalǵan xalq aralıq konferenciya oqılǵan qosıq)	137
Kewil kewilden suw isher	138
Tırnalar	139

Ádenbay TAJIMURATOV

Aydınlar	142
Gazlar ushar	142
Jası ókenlerim	144
Shıraylı qız	145

Genjemurat ESEMURATOV

Tawğa shıqqanda	146
Awıllaslarım	149
Qanlıkól	149
Jigitler	150

Dáwlen AYTMURATOV

Otan-anam	151
Men súyermen	153
Jaǵız usı keñ dúnyada bar	154

Shaniyaz MÁMBETMURATOV

Poeziya gülü	155
Seniñ ishıqı	155
Sulıw emes desedi	157
Pal hárresi yañlı izledim seni	157
Sen dep gülün úzip shıqtım dalanıñ	158

Máten SEYTNIYAZOV

Haqiqatlıq qayda bolsa	159
Hójdán	160
Watan	162

Jeti asırım.....	240
Qara jorğa.....	241
Qarama-qarsılıq nızamı.....	242

Roza DÜYSEMURATOVA

Qız qosığı.....	243
Kewlindı qıymayman.....	244
Izlermekensen.....	244
Iğbalım otları.....	245

Jalgas XOSHNIYAZOV

Qaytıw.....	246
Äkemniñ shapalağı.....	247
Watanımniñ bosası awılım.....	249
Waqıt penen jekpe-jek.....	251

Turğanbay JUMABAEV

Tuwılğan jer ushın.....	253
Ruwxıy baylıq.....	254
Inangışlıq.....	255
Jerdiñ beti.....	256

Alpısbay SULTANOV

Qaraqalpağırm.....	257
Kegeyli.....	258
Ziywardı eslew (Ajiniyaz shayırdıñ torqalı toyı múnásibeti menen).....	259

Ärepbay XALMURATOV

Kegeyli haqqında oylar.....	260
Umıtpa.....	261
Kim süyer.....	261
Tuwğan jerim — jüregim.....	262

Äyapbergen SEYTEKOV

Ädalat sháshmesi.....	263
Shayı köylek hám qos burımı.....	264
Jan ölkem.....	264
Erik güllegende.....	265

Keñesbay KARIMOV

Xalıqtan asqan dana joq.....	266
Ata mákan.....	267
Analar táriypi.....	268
Jasıqqa arnaw.....	269
Torañıl toǵayları.....	270

Gúlstan MÁTYAKUBOVA

Jurtım.....	271
Gümis suwlı jaǵısım.....	272

Mazmunı.....	273
Baǵlar güllep atır.....	274
Ashıq aspan.....	275
Ash bawırındı Törtkilim.....	275

Hikmetulla AYIMBETOV

Bul eldiñ.....	277
Aq quwlar.....	278
Shayırlar.....	279

Saǵındıq NIYETULLAEV

Jamanlıǵı, qıyaneti qurısın.....	281
Eñ bolmasa bir jaqsılıq etiñler.....	282
Waqıt.....	283
Bilinbeydi.....	283

Jıyenbay IZBASQANOV

Tulpar haqqında ballada.....	285
Ärman.....	288
Kútiw.....	288

Muratbay NIZANOV

Ädebiyat hám biz.....	290
Shayır jolda, shayır rulde.....	291
Juwasqashagan.....	293
Eki hal.....	293
Bir ójet inime.....	293
Sen sonday saqsan.....	293
Tan alǵım kelmeydi seni, kekselik.....	294

Äbilqasım ÖTEPBERGENOV

Müriwbet yaxshı.....	295
Bul dünya.....	297

Ötöbay SÄRSENBAEV

Aq quw.....	299
Haq adam.....	300

Máritbay BERTDIEV

Umıtlımas kúnler.....	301
Güz.....	301
Tutqın.....	303

Xalıyla DÁWLETNAZAROV

Qaraqalpaq ırǵaǵı.....	304
Mıyras.....	305
İshqın tuyǵı köksimde qalsın!.....	306
Waqıt.....	307
Qayaqta.....	308

Gúlchehra RAXIMOVA

Ushırasa almaymız.....	309
Baxtımsan.....	310
Watan — jan hám tan.....	311

XX ÁSIR QARAQALPAQ POEZIYASÍ ANTOLOGIYASÍ

I TOM

«Bilim» baspası
Nókis — 2018

Redaktor	<i>S.Baynazarova</i>
Kórk. red	<i>I.Serjanov</i>
Tex. redaktor	<i>B.Turimbetov</i>
Operator	<i>Q.Atabaev</i>

Licenziya: AI №108, berilgen waqtı 2008-jıl 15-iyul.

Original-maketten basıwǵa ruqsat etilgen waqtı 20.06.2018-jıl. Qaǵaz formatı 84x108 1/32. Ofset usılında basıldı. Garniturası «Times New Roman». Kólemi 10,0 b.t. 16.8 shártli b.t. 12,48 esap b.t. Jámi 3200 nusqada. Bahası shártname boyınsha. Buyırtpa №18-35

«Bilim» baspası. 230103, Nókis qalası,
Qaraqalpaqstan kóshesi, 9.

Elektron mánzil: bilim.baspa@inbox.uz

Ózbekstan Baspasóz hám xabar agentliginiń «O'zbekiston»
baspa-poligrafiyalıq dóretiwshilik úyi baspaxanasında basıldı.
100011, Tashkent q. Nawayı kóshesi, 30.